

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

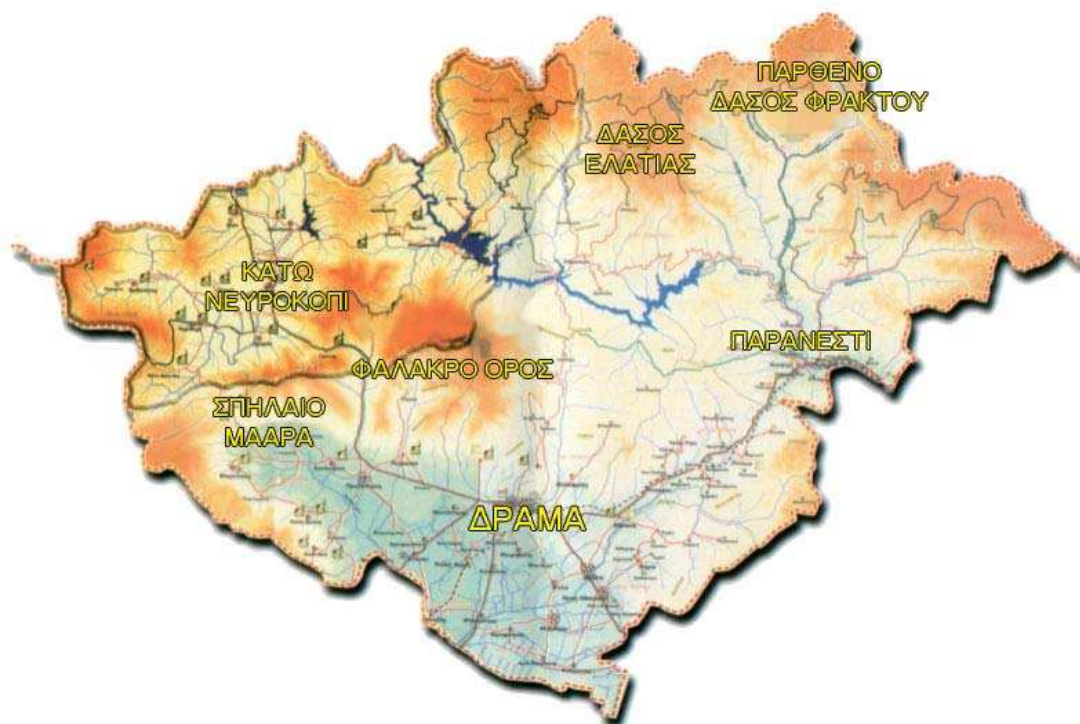

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

**Εφαρμογές εναλλακτικών και ειδικών μορφών
τουρισμού ως μοχλός ανάπτυξης.
Η περίπτωση του Ν. Δράμας.**

ΟΝ/ΜΟ: ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΑ Α.Μ: 4607

ΕΠΟΠΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Β. ΑΥΓΕΛΗ, MSC Διεθνές Μάρκετινγκ με ξένες γλώσσες.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή μέρος πρώτο. Ο νομός Δράμας.

Εισαγωγή μέρος δεύτερο. Περίγραμμα και σκοπός πτυχιακής εργασίας.

Κεφάλαιο 1^ο

- 1.1 Ιστορική αναδρομή για τον τουρισμό.
- 1.2 Η έννοια κα οι επιπτώσεις του τουρισμού.
- 1.3 Η έννοια της τουριστικής ανάπτυξης.
- 1.4 Οι αναπτυξιακοί νόμοι στην Ελλάδα.
- 1.5 Υλοποίηση των αναπτυξιακών προσεγγίσεων.

Κεφάλαιο 2^ο

- 2.1 Ο μαζικός τουρισμός.
 - 2.1.1 Η αειφόρος ανάπτυξη.
 - 2.1.2 Βιώσιμη ανάπτυξη.
- 2.2 Τουρισμός κα περιβάλλον.
 - 2.1.2 Η αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Κεφάλαιο 3^ο

- 3.1 Ο εναλλακτικός τουρισμός.
- 3.2 Σύγκριση εναλλακτικού- μαζικού τουρισμού.
- 3.3 Μορφές και είδη εναλλακτικού τουρισμού.
- 3.4 Προϋποθέσεις ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού.
- 3.5 Επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού.
- 3.6 Φορείς εναλλακτικού τουρισμού.
- 3.7 Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα.

Κεφάλαιο 4^ο

- 4.1 Περιφερειακή ανάπτυξη.
- 4.2 Ο νομός Δράμας. Γενικά στοιχεία.
 - 4.2.1 Ο τουρισμός του νομού Δράμας. Γενικά στοιχεία.
- 4.3 Οι εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού στη Δράμα.
 - 4.3.1 Αστικός τουρισμός.
 - 4.3.2 Κοινωνικός Τουρισμός.
 - 4.3.3 Πολιτιστικός και εκπαιδευτικός τουρισμός.
 - 4.3.4 Θρησκευτικός τουρισμός.
 - 4.3.5 Αθλητικός τουρισμός.
 - 4.3.6 Περιγητικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας.
 - 4.3.7 Οικοτουρισμός.
 - 4.3.8 Ορεινός- Χειμερινός τουρισμός.
 - 4.3.9 Αγροτουρισμός.
 - 4.3.10 Τουρισμός υγείας.
 - 4.3.11 Συνεδριακός τουρισμός.
 - 4.3.12 Εκθεσιακός τουρισμός.

Κεφάλαιο 5^ο

- 5.1 Η ταυτότητα του επιχειρηματικού προγράμματος Leader+.
- 5.2 Συνοπτική παρουσίαση του τοπικού προγράμματος Leader+ νομού Δράμας.
- 5.3 Αναλυτική παρουσίαση των μέτρων, πράξεων και δράσεων του τοπικού προγράμματος.

Συμπεράσματα- Επίλογος.

Ευχαριστίες.

Βιβλιογραφία- Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ (μέρος α') .

Ο ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ

Ο νομός της Δράμας, βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της Μακεδονίας στα σύνορα με την Βουλγαρία. Διοικητικά υπάγεται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και περιλαμβάνει οκτώ δήμους και μία κοινότητα. Πρωτεύουσα του είναι η πόλη της Δράμας. Με συνολική έκταση 346.830 εκταρίων, ο ακριτικός νομός της Δράμας, αποτελεί τη Μέκκα της Ελληνικής δασοπονίας καθώς η μεγαλύτερη έκτασή του καλύπτεται από δασωμένους ορεινούς όγκους. Ο νομός διασχίζεται και διαχωρίζεται από τον ποταμό Νέστο και τις λίμνες του σε δύο τμήματα. Στο βόρειο ορεινό τμήμα του, το οποίο περιλαμβάνει την Οροσειρά τις κεντρικής Ροδόπης και στο νότιο και κεντρικό τμήμα με εύφορες πεδιάδες, μακρόστενες κοιλάδες, απότομα φαράγγια και συχνή παρουσία πηγών και ρεμάτων.

Ο νομός Δράμας, μία περιοχή μαγική και ανεξερεύνητη είναι πλημμυρισμένη από μοναδικές φυσικές ομορφιές κάθε είδους. Τα μεγαλόπρεπα βουνά της, οι πεδιάδες, τα λιβάδια, τα δάση αξεπέραστου φυσικού κάλλους, η μαγική ομορφιά των σπηλαίων, συνθέτουν ένα από τα ωραιότερα κομμάτια του ψηφιδωτού της Ελληνικής φύσης. Τα αθέατα και μυσταγωγικά ιερά της δραμινης φύσης αποκαλύπτουν τοπία ασύγκριτου εύρους και ομορφιάς που λίγες περιοχές μπορούν να συναγωνιστούν. Τα αδιατάρακτα φυσικά οικοσυστήματα (Παρθένο δάσος Φρακτού), η βιοποικιλότητα με την παρουσία πολλών ζώων και φυτών δίνουν έναν εξαιρετικά ιδιαίτερο χαρακτήρα σε αυτήν την ορεινή περιοχή.

Η μεγαλοπρεπής παρουσία του Φαλακρού όρους στο κεντρικό τμήμα του νομού προκαλεί θαυμασμό στον επισκέπτη της περιοχής. Ο επιβλητικός ορεινός του όγκος με το σύμπλεγμα βουνοκορφών, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και πραγματική πρόκληση για αυτόν που θα θελήσει να τον εξερευνήσει.

Η πόλη της Δράμας είναι το διοικητικό, οικονομικό και πολιτισμικό κέντρο ενός από τους πιο άγνωστους αλλά και πιο ενδιαφέροντες ίσως νομούς της χώρας μας. Είναι μια πόλη προικισμένη με ιδιαιτερότητες, οι οποίες μπορούν να αντισταθμίσουν αποτελεσματικά την ενδημική πλήξη που κατατρύχει τις μικρές επαρχιακές πρωτεύουσες, ιδίως κατά τους χειμερινούς μήνες. Θεμελιωμένη κυριολεκτικά επί των υδάτων, η Δράμα έχει το προνόμιο να συνεχίζει μια οικιστική παράδοση που η αρχή της χάνεται στα βάθη της προϊστορίας. Οι πηγές της Α.Βαρβάρας που σχηματίζουν έναν μοναδικό υδροβιότοπο στην καρδιά της πόλης, οι Δραμινοί που είναι εγκάρδιοι και φιλόξενοι, οι ευκαιρίες που προσφέρονται για διαμονή και διασκέδαση, το χαμηλό κόστος, καθώς και όλες οι άλλες δυνατότητες για φυγή από την καθημερινότητα κάνουν την Δράμα έναν ελκυστικό προορισμό.

Μοναδικό δώρο της φύσης, ο νομός Δράμας, γη εξαιρετικών αντιθέσεων με συνεχείς εναλλαγές εικόνων, τοπίων και φυσικής ισορροπίας, αποτελεί πραγματική απόλαυση για τους απλούς επισκέπτες, τους φυσιολάτρες, τους οικοπερηγητές και για όσους αγαπούν και επιζητούν την εξερεύνηση και την περιπέτεια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ (μέρος β').

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα εξεταστούν με τη σειρά τα εξής θέματα: Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζουμε βασικές έννοιες όπως η έννοια του τουρισμού και του τουρίστα. Στη συνέχεια του ίδιου κεφαλαίου αναλύουμε την έννοια της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και οι επιπτώσεις της σε έναν τουριστικό προορισμό. Σκόπιμη αναφορά γίνεται στην υφιστάμενη τουριστική κατάσταση στην Ελλάδα και στο υπαρκτό τουριστικό πρότυπο του μαζικού τουρισμού. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου αξιολογείται η υφιστάμενη κατάσταση του τουρισμού στην Ελλάδα και καταλήγουμε με τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν .

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσεγγίζουμε ουσιαστικότερα τον μαζικό τουρισμό και τον αντιπαραθέτουμε με την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, έννοια που πρεσβεύει ο εναλλακτικός τουρισμός με μορφές του. Από το κεφάλαιο αυτό δεν θα μπορούσε να παραληφθεί η αλληλένδετη σχέση του τουρισμού με το περιβάλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο περνάμε στην θεωρητική ανάλυση του εναλλακτικού τουρισμού, στις μορφές και τα είδη, στις προϋποθέσεις ανάπτυξης τους, στις επιπτώσεις τους και στους φορείς του εναλλακτικού τουρισμού. Το τρίτο κεφάλαιο κλείνει με μια ιστορική αναδρομή του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περνάμε στην ανάλυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που συναντούμε στον νομό Δράμας.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο πρόγραμμα Leader+ και στο πως αυτό το πρόγραμμα μέσω των μέτρων, πράξεων, δράσεων και κονδυλίων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, αλλά και κοινοτικής συμμετοχής, βοήθησε αναπτυξιακά τον νομό Δράμας και εξακολουθεί να τον βοηθά για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναλυθούν όλες οι εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν στον νομό Δράμας και φυσικά στο πώς αυτού του είδους η τουριστική ανάπτυξη μπορεί πραγματικά και ουσιαστικά να συμβάλλει με θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη του τρίπτυχου οικονομία- περιβάλλον- κοινωνία για τον ίδιο τον νομό.

Η περιπτωσιολογική μελέτη του νομού Δράμας , ενός ακριτικού νομού, ως εναλλακτικού τουριστικού προορισμού, αποτελεί πρόκληση για τον σύγχρονο απαιτητικό τουρίστα, αλλά και στοίχημα για τους ίδιους τους Δραμινούς, εμπλεκόμενους και μη με τον τουρισμό, για την συμβολή τους στη θετική τουριστική εμπειρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.

Από τα αρχαία χρόνια ο άνθρωπος ήταν αναγκαίο να μετακινείται. Ξεκινώντας από την νομαδική οργάνωση της ανθρώπινης ζωής, ως την πρώτη κοινωνική οργάνωση, οι πρώτες μετακινήσεις γίνονταν από οικογένειες, φατρίες κλπ από τόπο σε τόπο μαζικά, με σκοπό την αναζήτηση τροφής, την διαμονή σε ασφαλέστερα καταφύγια και την προστασία από τις σκληρές κλιματολογικές συνθήκες. Άλλοι αναγκαίοι λόγοι μετακίνησης ήταν οι διωγμοί από τις συγκρούσεις με πιο ισχυρές φυλές, καθώς επίσης και οι καταστροφές από φυσικά φαινόμενα.

Μόνιμη κατοικία, έχει σημειωθεί, άρχισε να έχει ο άνθρωπος όταν ασχολήθηκε με την γεωργία και αργότερα με την βιοτεχνία.

Η ανάγκη ανταλλαγής προϊόντων μεταξύ των ανθρώπων δημιούργησε το επάγγελμα του εμπόρου που και αυτό με τη σειρά του δημιούργησε την ανάγκη μετακίνησης. Ο έμπορος είναι εκείνος που παίρνει τα παραγόμενα προϊόντα από ένα μέρος και τα μεταφέρει για ανταλλαγή σε κάποιο άλλο. Έτσι και τότε, η ανταλλαγή γινόταν από τους ίδιους τους εμπόρους που ταξίδευαν είτε από την ξηρά είτε από τη θάλασσα με τα μέσα που προσφέρονταν περισσότερο, για να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους.

Αυτές ήταν λοιπόν οι πρώτες μετακινήσεις των ανθρώπων. Αυτές που γίνονταν από ομάδες και είχαν αιτία την ανάγκη μετανάστευσης για λόγους επιβίωσης, και αυτές που πραγματοποιούνταν από τους εμπόρους με αιτία το κέρδος και σκοπό την ανταλλαγή αγαθών σε άλλα μέρη και μετά επιστροφή.

Οι πρώτες μετακινήσεις γίνονταν με τα πόδια. Αυτή η συνεχής διάβαση από το ίδιο μέρος δημιούργησε την πρώτη υποτυπώδη μορφή δρόμων, οι οποίοι ήταν ακόμη δύσβατοι λόγω της τραχιάς μορφολογίας του εδάφους. Με το πέρασμα των χρόνων όμως και την εξημέρωση ζώων (άλογο, μουλάρι κλπ) στα οποία προστέθηκε και το υποζύγιο, αλλά και αργότερα με την ανακάλυψη του τροχού τα ζώα χρησιμοποιήθηκαν για την κίνηση όλων των ειδών των οχημάτων και κατ' επέκταση και των ανθρώπων. Όμως, η καθυστέρηση των μετακινήσεων σε συνδυασμό με την έλλειψη ασφάλειας στην διαδρομή έκαναν το ταξίδι μάλλον ανεπιθύμητο τα χρόνια εκείνα.

Είναι ιστορικά καταγεγραμμένο ότι μόνο οι Ρωμαίοι αναφέρονται ως οι πιο φημισμένοι ταξιδιώτες της εποχής τους και τούτο διότι μελέτησαν και κατασκεύασαν οδικές αρτηρίες για καλύτερη κίνηση ενώ παράλληλα έδωσαν τεράστια προσοχή στην τελειοποίηση των μεταφορικών μέσων και σε θέμα ασφάλειας αλλά και άνεσης κατά την μετακίνηση.

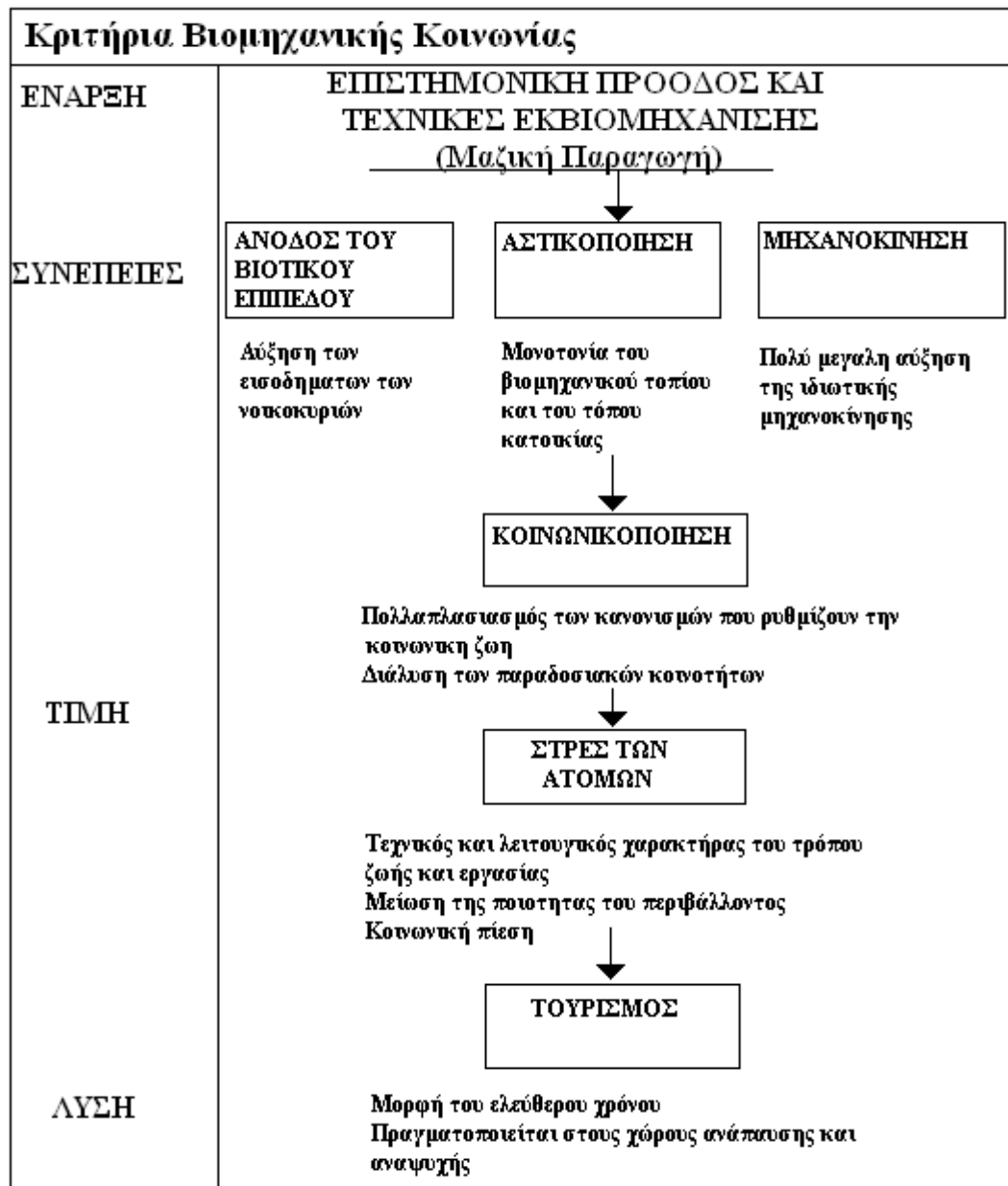
Οι Έλληνες και οι Φοίνικες επίσης έχουν μείνει στην ιστορία ως σπουδαίοι θαλασσοπόροι της εποχής τους.

Τέτοιου είδους μετακινήσεις όμως δεν έχουν καμία σχέση με αυτό που αποκαλούμε με την σημερινή έννοια «Τουρισμό».

(Βασιλόπουλος, Γ : Η Ελλάδα και ο Τουρισμός, Αθήνα, 1967)

Η ιστορία του τουρισμού ανέρχεται σε εκατοντάδες χρόνια περνώντας από διάφορα στάδια, καταλήγοντας στη σημερινή σύγχρονη μορφή του. Ξεκίνησε με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, την πρώτη οργανωμένη μορφή αθλητικού τουρισμού το 776 π.Χ , με τον ιστορικό και γεωγράφο Ηρόδοτο (480- 421 π.Χ) ως τον πρώτο καταγεγραμμένο διεθνή τουρίστα, με τον εξερευνητή Χριστόφορο Κολόμβο (1451- 1506). Με τους περιηγητές του 19^{ου} αιώνα και την βιομηχανική επανάσταση που επέφερε ραγδαίες εξελίξεις στην εξάπλωση του τουρισμού κυρίως λόγω της ανάπτυξης στον τομέα των μεταφορών(σιδηρόδρομος, ατμόπλοια), με τον Thomas Cook που το 1856 οργάνωσε το πρώτο στην ιστορία διεθνές ταξίδι στην Ευρώπη. Η ιστορία συνεχίστηκε με την εμφάνιση των πρώτων οργανωμένων τουριστών το 1946.

Διάγραμμα 1.1 Η ανάπτυξη του τουρισμού μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πηγή: *Conception Suisse du Tourisme, Berne, 1979.*

Μέχρι που έφτασε στη σημερινή μαζικοποιημένη μορφή του και τις εναλλακτικές προτάσεις των τελευταίων 10ετιών για καινούριους τύπους τουριστικής ανάπτυξης και σχεδιασμούς προσανατολισμένους σε έναν ποιοτικότερο τουρισμό.

(Βαρβαρέσος Σ : Τουρισμός, Οικονομικές Προσεγγίσεις, Προπομπός, β' έκδοση 2000)

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Η λέξη τουρισμός πρωτοεμφανίστηκε τον 19^ο αιώνα προερχόμενη από το αγγλικό **touring** και το γαλλικό **tour**, που σημαίνει περιοδεία, ταξίδι. Όμως η δραστηριότητα που υποδηλώνει δεν είναι τόσο πρόσφατη. Εξελίχθηκε παράλληλα με τα στάδια που διαμόρφωσαν την ανθρωπότητα κατά την διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων. (Βαρβαρέσος Σ. Τουρισμός-Οικονομικές Προσεγγίσεις, σελ 13, 14).

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις και οι ορισμοί που υπάρχουν για τον τουρισμό ποικίλλουν ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται, πλαίσιο που αναφέρεται τόσο στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους (οικονομία, κοινωνιολογία, γεωγραφία κτλ.) όσο και στους διάφορους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σχεδιασμού και πολιτικής σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Στον επίσημο ορισμό από την Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού (**Π.Ο.Τ 1981**), ο τουρισμός θεωρείται ως μία δραστηριότητα που περιλαμβάνει κάθε είδους μετακινήσεις είτε διαμέσου διεθνών συνόρων (αλλοδαπός), είτε όχι (ημεδαπός), διάρκειας πάνω από είκοσι τέσσερις ώρες και διάφορους λόγους εκτός των λόγων μετανάστευσης και τακτικής ημερήσιας απασχόλησης. Από τον προηγούμενο ορισμό απορρέει και ο ορισμός του τουρίστα.

Ο τουρισμός ως μία δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου αναφέρεται σε μία σειρά από αλληλοεξαρτώμενες διαδικασίες και διακρίνεται ως προς την φύση του σε τρεις διαστάσεις :

- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ**, δηλαδή την διαδικασία παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης υπηρεσιών και αγαθών.
- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ**, αυτή η διάσταση αφορά τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης, επικοινωνίας και ανταλλαγών μεταξύ διάφορων κοινωνικών ομάδων, διαφορετικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών.
- **ΧΩΡΙΚΗ/ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ**, εδώ περιλαμβάνονται οι διαδικασίες δημιουργίας, χρήσης και διαχείρισης φυσικών και ανθρωπογενών πόρων (χτισμένο περιβάλλον) σε δεδομένο χώρο. (Κομίλης Π., Βαγιονής Ν. Τουριστικός Σχεδιασμός σελ 13, 14).

Στις μέρες μας ο τουρισμός αποτελεί μια διαδεδομένη δραστηριότητα για τον αναπτυγμένο κόσμο, μοναδική κυρίαρχη οικονομική ισχύς για πολλά αναπτυγμένα αλλά και αναπτυσσόμενα κράτη, που δρομολογεί αξιόλογες προοπτικές για την αξιοποίηση πολλών υπανάπτυκτων περιοχών. Παράλληλα, ο τουρισμός ορίζεται ως ένα αυτοδύναμο φαινόμενο συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασε μία ταχύτατη ανάπτυξη, μία χωρική εξάπλωση και μία κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, που τείνει να θεωρείται ως ένα κοινότοπο και αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας. (Βαρβαρέσος Σ. Τουρισμός- Οικονομικές Προσεγγίσεις σελ 13).

Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η βελτίωση και αργότερα η τελειοποίηση των μεταφορικών μέσων, καθώς επίσης και η βιομηχανοποίηση της τουριστικής παραγωγής (tour operators), αναμφίβολα οδήγησαν στην εξάπλωση του τουριστικού φαινομένου παγκοσμίως και με γρήγορους ρυθμούς.

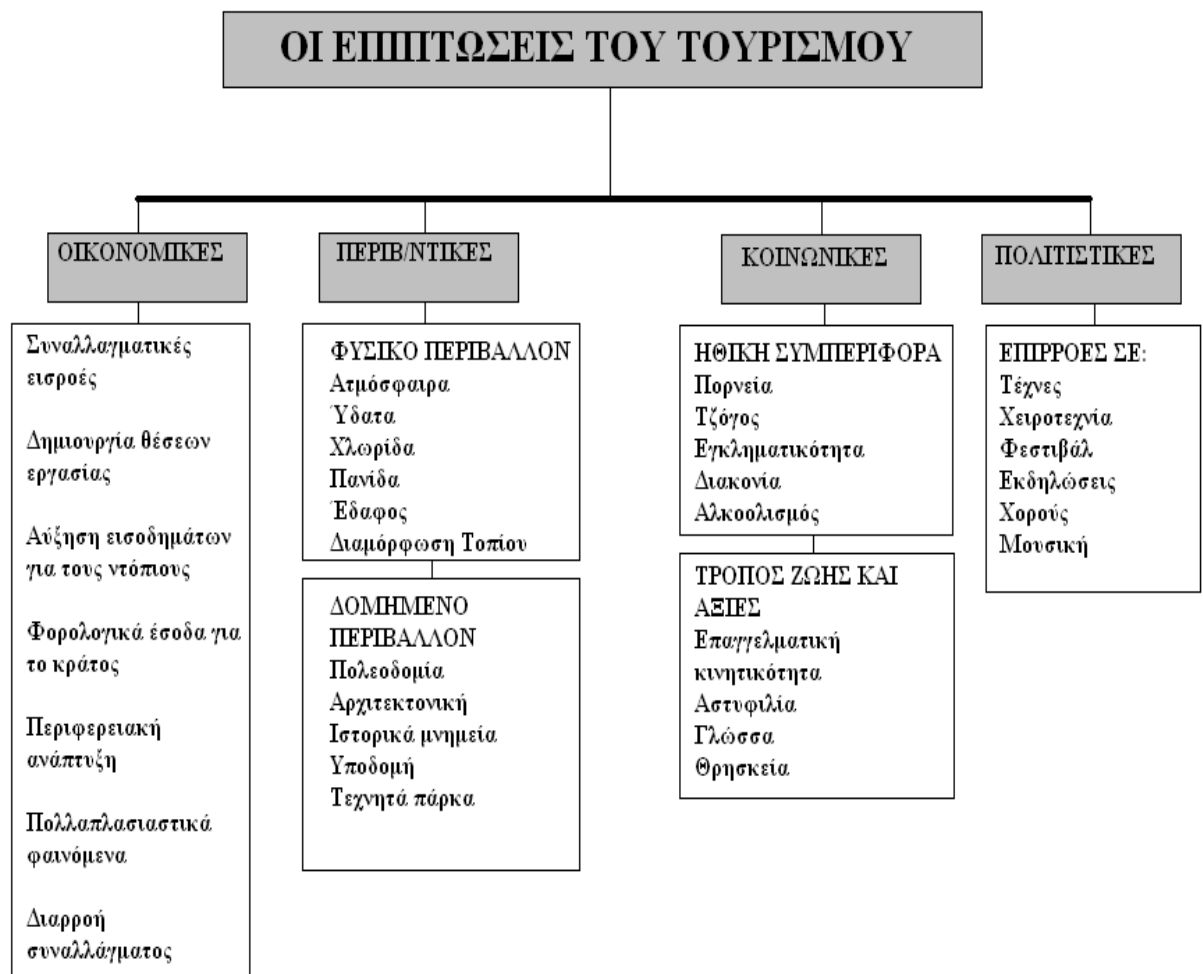
Όπως κάθε φαινόμενο όμως, έτσι και το τουριστικό φαινόμενο δημιούργησε σημαίνουσες και πολυεπίπεδες επιπτώσεις, επιπτώσεις που έχουν να κάνουν με τις προαναφερθείσες τρεις διαστάσεις του τουρισμού, την οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό, καθώς επίσης και το περιβάλλον.

Ο τουρισμός ως μία δραστηριότητα μεγάλης κλίμακας, όπως έχει χαρακτηριστεί από πολλούς μελετητές, έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες στο τρίπτυχο οικονομία- κοινωνία- περιβάλλον για έναν προορισμό, με αποτέλεσμα να έχει θεωρηθεί από αρκετούς ο τουρισμός, ως μία νέα μορφή επανάστασης (Hague Declaration on Tourism 1989).

Εξετάζοντας τις θετικές επιπτώσεις, ο τουρισμός συνεισφέρει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της χώρας υποδοχής τουριστών, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας και φυσικά συμβάλλει στην κατοχύρωση κεφαλαίων για νέες επενδύσεις, για την εξυγίανση και τον πολλαπλασιασμό υποδομών, βασικές αιτίες για τις οποίες ο τουρισμός χρησιμοποιείται ως μία δίοδος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης από πολλές κυβερνήσεις. (Andriotis & Wilkes 2000).

Από την άλλη μεριά, εξετάζοντας τον τουρισμό από τις αρνητικές του επιδράσεις, θα μπορούσαμε να πούμε πως ο μιμητισμός ξενόφερτων προτύπων από τους ντόπιους κατοίκους σε συνδυασμό με την εμπορευματοποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων στο όνομα του πρόσκαιρου κέρδους και την υπερσυγκέντρωση υποδομών σε περιοχές ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς, οδηγεί με βεβαιότητα στην αλλοίωση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων από την πρόσμειξη πολιτισμικών γνωρισμάτων, όπως επίσης και στην περιβαλλοντική μόλυνση. (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001). Επίσης, οι επενδύσεις στον τουριστικό τομέα, αυξάνουν το κόστος ζωής σε τοπικό επίπεδο. Εξαιτίας της ταχύτατης οικοπεδοποίησης, υπάρχει αύξηση στις τιμές της γης, γεγονός που έχει να κάνει στενή σχέση με τις γενικότερες τάσεις για χωρικές επεκτάσεις ιδιαίτερα σε περιοχές με οργανωμένο τουρισμό. Λόγω όλων λοιπόν των παραπάνω αλλά και άλλων πολλών αρνητικών επιδράσεων, ο τουρισμός έχει χαρακτηριστεί ως "τερατούργημα" (Romeil 1985a, Vanhove 1997 κ.α), που παρ' όλα τα έσοδα που προκύπτουν από αυτόν, συχνά οδηγεί στην καταστροφή των τουριστικών περιοχών και κατ' επέκταση των πολιτισμών τους. Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα παρουσιάζονται αναλυτικά οι επιπτώσεις του τουρισμού ομαδοποιημένα σε τέσσερις κατηγορίες.

Σχεδιάγραμμα 1.2 Οι επιπτώσεις του τουρισμού.

Πηγή: σημειώσεις μαθήματος Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός σελ 66, Κ.Ανδριώτης, ΑΤΕΙ Κρήτης, 2003.

1.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.

Η έννοια της ανάπτυξης, είναι μία έννοια που έχει τεθεί υπό διερεύνηση εδώ και πολλές δεκαετίες και ως εκ τούτου έχει ερμηνευτεί με ποικίλους τρόπους. Οι Friedman (1980) και Opperman & Chon (1997) θεωρούν την ανάπτυξη ως έναν από τους πιο παρερμηνευμένους όρους στη γλώσσα μας και ως μια διαδικασία αναβάθμισης με διάφορες θετικές συνέπειες. Ο Friedman (1980) χαρακτηριστικά δηλώνει:

Η ανάπτυξη δηλώνει πάντοτε κάτι, μία ανθρώπινη οντότητα, μία κοινωνία, μία ιδέα, μία οικονομία, μία δεξιοτεχνία... Συνδέεται συχνά με λέξεις όπως υπό ή υπέρ ή ισόρροπη, πολύ λίγη, πάρα πολύ, ή επαρκής... (Όλα αυτά) προτείνουν, ότι η ανάπτυξη έχει μία δομή και ότι ο ομιλητής έχει κάποια ιδέα για το πώς αυτή η δομή οφείλεται να αναπτυχθεί. Επίσης, τείνουμε να θεωρήσουμε την ανάπτυξη ως μία διαδικασία αλλαγής ή ως μία πολύπλοκη διαδικασία που είναι εν μέρει επιτρεπτή ή τουλάχιστον ικανοποιητική, έτσι ώστε να μπορέσουμε να προβούμε σε ικανές δηλώσεις για αυτή (σελ 4).

Παρά την μεγιστοποίηση του τουριστικού φαινομένου κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών και την χρήση του τουρισμού ως στρατηγική ανάπτυξης από κυβερνήσεις, υπάρχει περιορισμένη βιβλιογραφία σχετικά με την διερεύνηση των διαφόρων αναπτυξιακών προσεγγίσεων προσανατολισμένων στον τουρισμό. (Sinclair 1998). Ωστόσο, αυτή η στρατηγική ανάπτυξης είναι που βελτιώνει το επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων, με την δημιουργία θέσεων εργασίας και αύξησης εισοδημάτων, αφού ο ίδιος ο προορισμός είναι αυτός που μεταβαίνει από μια κατάσταση φτώχειας ή υπανάπτυξης σε μία νέα φάση πλούτου ή περισσότερης ανάπτυξης.

Από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι ο τουρισμός είναι μία διαδικασία αλλαγής και μπορεί να διερευνηθεί μέσω διάφορων εξελικτικών μοντέλων τουριστικής ανάπτυξης. Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες βασικές θέσεις από τις πιο σημαντικές θεωρητικές αναπτυξιακές προσεγγίσεις για τον τουρισμό.

- **ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (laissez faire).** Η θεωρία της ελεύθερης οικονομίας προτείνει ότι με τον ελάχιστο κρατικό παρεμβατισμό και τις αποτελεσματικές αποφάσεις των μεμονωμένων επιχειρηματιών, η παραγωγική διαδικασία και η ανταλλαγή αγαθών μπορεί να υποκινηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και ως εκ τούτου να εξασφαλιστεί ένα καλύτερο επίπεδο διαβίωσης. Η προσέγγιση της ελεύθερης οικονομίας θα είχε ολέθριες συνέπειες στον τουρισμό και καλό είναι να αποφεύγεται αφού οι συνέπειες θα ήταν η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη, η μη δίκαιη κατανομή εισοδήματος, η απώλεια της πολιτιστικής αυθεντικότητας των τουριστικών προορισμών και η απειλή περιβαλλοντικών πόρων για την εξασφάλιση εύκολου και πρόσκαιρου κέρδους.
- **Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΑΠΛΩΣΗΣ.** Η θεωρία της εξάπλωσης είναι μία διαδικασία διάδοσης της οικονομικής ανάπτυξης από μία τοποθεσία σε άλλες. Η διαδικασία της εξάπλωσης υλοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσω της ανάπτυξης. Κατά τον Oppermann & Chon η ανάπτυξη είναι αναπόφευκτη, διαδραματίζεται στάδια και διασκορπίζεται από τον πυρήνα της ανάπτυξης προς τις απομακρυσμένες περιοχές. Βασική προϋπόθεση για την εξάπλωση της ανάπτυξης είναι η διαδικασία της καινοτομίας. Όταν μιλούμε για καινοτομία δεν είναι απαραίτητο να εννοούμε κάτι το νέο, μπορεί να υπάρχει ήδη σε άλλες περιοχές και να αναφέρεται σε κάτι χειροπιαστό όπως μηχανήματα ή κάτι λιγότερο χειροπιαστό όπως τουριστικές υπηρεσίες (Potter 1999).

- **Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ.** Όταν αναφερόμαστε στην θεωρία της εξάρτησης ουσιαστικά μιλούμε για ένα αποικιοκρατικό μοντέλο ανάπτυξης. Η εξάπλωση του τουρισμού σε αναπτυσσόμενες περιφερειακές περιοχές έχουν προκαλέσει δομικές αλλαγές που έχουν να κάνουν με τον οικονομικό εκσυγχρονισμό τους. Οι αλλαγές εμφανίζονται κυρίως με την διείσδυση ξένων κεφαλαίων και εξωτερικού παρεμβατισμού στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και με την ενίσχυση μίας ομάδας ελίτ που λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας αλλαγής. Η εξωγενής τουριστική ανάπτυξη που αποτελεί τον πυρήνα αυτής της θεωρίας, έχει να κάνει με την αδυναμία ανάπτυξης του τουρισμού προς τα έσω και έτσι ξένα κεφάλαια έρχονται και επενδύουν εκμεταλλευόμενα τους υπάρχοντες πόρους ενώ τα όσα έσοδα προκύπτουν εκρέουν και δε μένουν ως επενδύσεις στον τόπο υποδοχής τουριστών. (Britton 1989, Milne 1997, Khan 1997).
- **ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ.** Όλα τα παραπάνω θεωρητικά μοντέλα δεν κατάφεραν να προσεγγίσουν τις βαθύτερες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και την σημασία της διατήρησης του περιβάλλοντος αλλά και της πολιτισμικής ταυτότητας στην ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού. Έτσι λοιπόν δόθηκε χώρος στη δημιουργία μίας πιο μοντέρνας προσέγγισης, αυτή της αειφορίας που στοχεύει με τις αρχές που πρεσβεύει ένα πιο πράσινο, περιβαλλοντικά προσανατολισμένο μέλλον. (Woodcock & France 1994). Περισσότερα για το αειφορικό μοντέλο ανάπτυξης θα πούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

1.4 ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Πριν περάσουμε στην υλοποίηση των παραπάνω αναπτυξιακών προσεγγίσεων, σκόπιμο θα ήταν σε αυτό το σημείο να παρουσιάσουμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο τους αναπτυξιακούς νόμους στην Ελλάδα σχετικά με τον τουρισμό.

- **Οι πρώτοι αναπτυξιακοί νόμοι 3213/1953, 3430/1955, 4171/1961 και 276/1969 αφορούσαν την δημιουργία καταλυμάτων για την διαμονή τουριστών. (Singh 1984).**
- **Νόμος 1262/1982.** Αυτός ο νόμος είχε την ίδια κατεύθυνση με τους προηγούμενους χορηγώντας όμως και διάφορα κίνητρα, όπως άτοκες επιχορηγήσεις, αφορολόγητες παροχές και πρόσθετες αποσβέσεις, σχεδόν άνευ όρων για την κατασκευή νέων μονάδων διαμονής, κάμπινγκ, ιαματικών λουτρών, κέντρων χειμερινού και αθλητικού τουρισμού και την αποκατάσταση ιστορικών και παραδοσιακών κτηρίων στις Ελληνικές περιοχές της περιφέρειας και στα σύνορα. (Παπαδόπουλος 1985).
- **Ο νόμος 797/1986 προσπάθησε να ελέγξει την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη που είχε προκύψει. Καθιέρωσε περιοχές με υψηλή συγκέντρωση μονάδων στέγασης ως Περιοχές Ελεγχόμενης Τουριστικής Ανάπτυξης, όπου μόνο ξενοδοχεία υψηλής τάξης μπορούσαν να κατασκευαστούν. Ορισμένα μέρη των περιοχών αυτών χαρακτηρίστηκαν ως Κορεσμένες Τουριστικές Περιοχές όπου εκεί καμία κατασκευή μονάδων στέγασης δεν επιτρεπόταν.**
- **Ο νόμος 207/1987 επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στην προστασία των επενδυτών και την απελευθέρωση της μετακίνησης κεφαλαίων μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό να προσελκύσει ξένο κεφάλαιο στην Ελλάδα.**
- **Ο νόμος 1892/1990 έδωσε πέντε βασικά κίνητρα: αφορολόγητες επιχορηγήσεις, φορολογικά επιδόματα, αυξημένα ποσοστά αποσβέσεων και μείωση του φόρου επί των κερδών. Δικαίωμα να διεκδικήσουν αυτές τις διευκολύνσεις είχαν τα ξενοδοχεία, τουριστικές επιχειρήσεις, κάμπινγκ, ιαματικά λουτρά και κέντρα χειμερινού τουρισμού. Αυτός ο νόμος προσέφερε**

μεγαλύτερα επενδυτικά κίνητρα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, αλλά και σε επενδύσεις με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

- Ο νόμος 2160/1993 ασχολήθηκε με την ίδρυση, τη λειτουργία και τον έλεγχο των τουριστικών επιχειρήσεων, των καζίνων και των μαρίνων, την λειτουργία του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου Ελλάδας και την διαχείριση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού. Προσπάθησε να καταπολεμήσει την παραξενοδοχεία και την παραοικονομία και να εφαρμόσει μια αποτελεσματική πολιτική για την διατήρηση του περιβάλλοντος και την προστασία των καταναλωτών.
- Οι νόμοι 2234/1994 και 2601/1998 οι οποίοι ήταν και οι τελευταίοι είχαν ως σκοπό την αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς και τη διατήρηση του περιβάλλοντος μέσω της χορήγησης κινήτρων για: κατασκευή μονάδων διαμονής β' κατηγορίας ή υψηλότερης, υπό την προϋπόθεση ότι στις περιοχές που θα πραγματοποιηθεί η επένδυση θα υπάρχει χαμηλή συγκέντρωση καταλυμάτων. Μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτηρίων σε ξενοδοχεία. Εκσυγχρονισμός και επέκταση των ξενοδοχείων γ' κατηγορίας και υψηλότερης. Επέκταση, εκσυγχρονισμός και κατασκευή τουριστικής υποδομής και καθιέρωση Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) που θα έχουν την απαραίτητη υποδομή όπως μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, ιαματικά λουτρά και κέντρα θαλασσοθεραπείας.

1.5 ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ.

Όλες οι προαναφερθείσες αναπτυξιακές προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 1.4, οδηγούν σε διάφορες αναπτυξιακές επιλογές. Αυτό το κεφάλαιο απαντά στο ερώτημα του πώς πρακτικά μπορεί να αναπτυχθεί μία περιοχή. Αυτές οι αναπτυξιακές επιλογές έχουν σχέση κυρίως με την διαδικασία και την χρηματοδότηση της ανάπτυξης και συνοψίζονται στα εξής θέματα: ένταση της παραγωγής (κεφαλαίου έναντι εργασίας), βαθμός ελέγχου και ιδιοκτησίας της βιομηχανίας (ενδογενής έναντι εξωγενούς ανάπτυξης), κλίμακα (μικρή έναντι μεγάλης), και μορφές τουρισμού (μαζικός έναντι εναλλακτικού τουρισμού).

- **Επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου έναντι κεφαλαίου εργασίας.** Η συγκεκριμένη αναπτυξιακή πρακτική έγκειται στην επιλογή του αν η ένταση της παραγωγής θα πρέπει να κατευθύνεται σε επενδύσεις κεφαλαίου, δηλαδή την αύξηση των υποδομών και των εξοπλισμών και την αυτοματοποίηση του τουρισμού μέσω της εφαρμογής της τεχνολογίας, ή σε τεχνικές έντασης για την ενίσχυση του εργατικού δυναμικού. Εδώ τίθεται ένα πάρα πολύ σοβαρό ζήτημα. Από τη μια έχουμε τη εφαρμογή της τεχνολογικής προόδου και την αύξηση υποδομών με σκοπό την μείωση του εργατικού κόστους, αλλά ταυτόχρονα από την άλλη μεριά έχουμε την αντικατάσταση του ίδιου του εργαζόμενου λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων. Πολλοί μελετητές διατυπώνουν διάφορες απόψεις σχετικά με την υπέρσχυση του ενός ή του άλλου. Πρακτικά είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί το πραγματικό κόστος που απαιτείται για τη δημιουργία μίας θέσης εργασίας στην τουριστική βιομηχανία, και τούτο διότι η τουριστική βιομηχανία από μόνη της περικλείει ένα σύνολο πολλών άλλων βιομηχανιών, μεταφορές, κατασκευές κλπ. Οι υπηρεσίες όμως, τα προϊόντα και η υποδομή που δημιουργούνται από το συνολικό σύνολο όλων αυτών των βιομηχανιών και απορροφούνται από την βιομηχανία του τουρισμού, είναι διαθέσιμες για κατανάλωση όχι μόνο για τους τουρίστες, αλλά και για τον ντόπιο πληθυσμό.

Άλλοι ερευνητές όπως ο Agarwal (2000), υποστηρίζουν ότι εξαιτίας της εντάσεως κεφαλαίου με την δημιουργία νέων υποδομών και με την εισαγωγή της πληροφορικής, μερικοί τομείς στον τουρισμό όπως στον τομέα της στέγασης, έχουν στραφεί προς την ένταση εργασίας.

Το μέγεθος των θέσεων εργασίας εξαρτάται από το μέγεθος της επιχείρησης. Έχει καταγραφεί ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας ανά επισκέπτη σε αντίθεση με μεγάλες επιχειρήσεις που επενδύουν σε κεφάλαιο και παρ' όλο που δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας ανά κλίνη, δημιουργούν λιγότερες ευκαιρίες απασχόληση. Παίρνοντας ως δεδομένο ότι στα αναπτυσσόμενα κράτη το εργατικό δυναμικό είναι περισσότερο από το διαθέσιμο επενδυτικό κεφάλαιο, ο τουρισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως λύση για οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας. Σε κάθε περίπτωση, η επιλογή του τρόπου ανάπτυξης είναι θέμα δυνατοτήτων και πολιτικών αποφάσεων των εκάστοτε κυβερνήσεων.

- **Ενδογενής έναντι εξωγενούς ανάπτυξης.** Οι συγκεκριμένες αναπτυξιακές πρακτικές είναι εν δια μέτρου αντίθετες μεταξύ τους. Η ενδογενής ανάπτυξη ή αλλιώς η ανάπτυξη εκ των έσω, αφορά στον αν η ανάπτυξη μπορεί να ξεκινήσει και να ολοκληρωθεί εσωτερικά της κοινωνίας υποδοχής τουριστών. Αντίθετα η εξωγενής ανάπτυξη, αναφέρεται στην εισχώρηση ξένων κεφαλαίων σε μια χώρα υποδοχής. Τα καταστρεπτικά αποτελέσματα της εξωγενούς ανάπτυξης έχουν καταγραφεί από μελετητές και η εξωγενής ανάπτυξη δικαίως μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για δημιουργία θέσεων εργασίας για αλλοδαπούς, για μειωμένα πολλαπλασιαστικά φαινόμενα και φυσικά για έναν διαρκή παρεμβατισμό σε βαθμό κυριαρχίας του τουριστικού πεδίου (Khan 1997). Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες σίγουρα η ενδογενής ανάπτυξη είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί λόγω των ανύπαρκτων κεφαλαίων για επενδύσεις, την χαμηλή συμμετοχή των ανθρώπινων πόρων σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, αλλά και την έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Παρ' όλα αυτά όμως διέξοδοι υπάρχουν χωρίς να χρειάζεται εξωγενής παρεμβατισμός. Οι λύσεις μπορούν να δοθούν από τις εκάστοτε κυβερνητικές πολιτικές. Η χορήγηση κινήτρων για επενδύσεις από τοπικούς επιχειρηματίες, η θέσπιση νόμων που να δίνει ευκαιρίες απασχόλησης στους ντόπιους κατοίκους, η ανάδειξη περιβαλλοντικών και πολιτισμικών πόρων αν υπάρχουν, και η συνετή αξιοποίηση τους, είναι μερικές από τις λύσεις που θα μπορούσαν να βρουν εφαρμογή δίνοντας νέα πνοή στις χώρες υποδοχής τουριστών.
- **Επενδύσεις μικρής κλίμακας έναντι επενδύσεων μεγάλης κλίμακας.** Σε αυτή τη περίπτωση εξετάζουμε τις διαφορετικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει διαφορετικής κλίμακας ανάπτυξη. Οι επενδύσεις μικρής κλίμακας, που ουσιαστικά δεν είναι τίποτε άλλο από επενδύσεις σε τουριστικές επιχειρήσεις μικρού μεγέθους, βοηθούν στη διατήρηση του ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης από τον ντόπιο πληθυσμό με αποτέλεσμα να γίνεται ευκολότερα η προσάρτηση τους στο υπάρχον κοινωνικό πολιτιστικό και οικονομικό κλίμα, διαμορφώνοντας παράλληλα τον τόπο σε έναν εναλλακτικό προορισμό τουριστών, χωρίς να υπάρχουν οι δυσάρεστες καταστάσεις της υπερσυγκέντρωσης παράταιρων με το περιβάλλον υποδομών.

Από την άλλη πλευρά οι επενδύσεις μεγάλης κλίμακας είναι αυτές που δημιουργούν άμεσα περισσότερες θέσεις εργασίας και περισσότερα έσοδα σε σχέση με τις επενδύσεις μικρής κλίμακας. Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά που κάνουν την διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις μικρής και μεγάλης κλίμακας.

Σχεδιάγραμμα 1.3 Τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά των μικρών επιχειρήσεων έναντι των μεγάλων

<p>ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ</p>	
<p>↑ + Αυξανόμενα ↓ - Μειωμένα</p>	<p><u>ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ</u> Φραγμοί εισόδου στον επιχειρηματικό κλάδο (απαιτήσεις σε κεφάλαια, εμπειρία), ξένη ιδιοκτησία/ επενδύσεις, απασχόληση μη ντόπιων, εργασία/ διαχείριση από μη μέλη της οικογένειας του ιδιοκτήτη, διαρροή συναλλάγματος, οικονομίες κλίμακας.</p>
<p>ΜΙΚΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ</p>	

Πηγή: Andriotis K. 2002, σημειώσεις μαθήματος Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, σελ 42.

ΔΙΦΟΡΟΥΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Κατά το παρελθόν, η ελληνική κυβέρνηση συνειδητοποίησε τη σημασία του τουρισμού και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Κατά συνέπεια, τα πρώτα πενταετή σχέδια οικονομικής ανάπτυξης (1968- 1972 και 1973- 1977) παρουσίασαν τον τουρισμό, ως έναν από τους πιο δυναμικότερους τομείς οικονομικής ανάπτυξης και κύριο μέσο για την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων των υπανάπτυκτων περιοχών της χώρας.

Τα επόμενα πενταετή σχέδια 1976- 1980 και 1983- 1987 υποστήριζαν τον έλεγχο της τουριστικής βιομηχανίας από τους ντόπιους κατοίκους μέσω της παροχής κινήτρων σε ντόπιους επενδυτές για την κατασκευή μικρών μονάδων. Επιπλέον, αναγνώρισαν την ανάγκη να ελαχιστοποιηθεί η διαμεσολάβηση των τρίτων και η παραοικονομία (Λεοντίδου 1991).

Το έτος 1983 στην Ελλάδα ήταν αφιερωμένο στις μικρές επιχειρήσεις, τη σπονδυλική στήλη για την οικονομική ανάπτυξη (Maggina 1992). Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Εε 1987: 601- 602) συνοψίζει τους λόγους για το ενδιαφέρον των ελληνικών αρχών προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ως εξής :

- *Οι μικρές και οι μεσαίες μεγέθους επιχειρήσεις αποτελούν μια ισχυρή δύναμη για τη διανομή και την ανακατανομή της παραδοσιακής ισχύος και της οικονομικής ανάπτυξης μέσα στην κοινωνία.*
- *Οι μικρές επιχειρήσεις είναι συνήθως ντόπιας ιδιοκτησίας κάτι που οδηγεί σε υψηλότερη αγοραστική αποδοτικότητα στα κέρδη και στην παραγωγή σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις.*
- *Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που οι μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις αδυνατούν να παρέχουν, μπορούν να παραχθούν με οικονομικότερο τρόπο από τις μικρότερες.*
- *Οι μικρές επιχειρήσεις μπορούν να παρέχουν τόσο μία εναλλακτική λύση στην ανεργία για πολλά άτομα, όσο και μία «ουδέτερη ζώνη» στην οικονομία σε περιπτώσεις που μεγάλες εταιρείες δε μπορούν να ανταπεξέλθουν στην κυμαινόμενη ζήτηση.*
- *Στην Ελλάδα θεωρείται, ότι η ποιότητα εργασίας σε μία μικρή επιχείρηση είναι συνήθως καλύτερη από μία μεγάλη.*

Πολλά προβλήματα προέκυψαν από τη συγκέντρωση πολυάριθμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμονής, που αφορούσαν κυρίως το μεταφυσικό μετασχηματισμό των τουριστικών περιοχών, δεδομένου ότι η ανοικοδόμηση όλο και περισσότερων τουριστικών επιχειρήσεων, είχε ως συνέπεια φυσικές καταστροφές στο τοπίο λόγω της δυσκολίας ελέγχου των δραστηριοτήτων τους. Ως εκ τούτου το πενταετές σχέδιο οικονομικής ανάπτυξης 1988- 1992 και οι τελευταίοι αναπτυξιακοί νόμοι 2234/94 και 2601/98 άλλαξαν κατεύθυνση προς την προώθηση ενός πιο επιλεκτικού είδους τουρισμού σε μεγάλα ξενοδοχεία και σε μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις.

Πηγή: μετάφραση από απόσπασμα άρθρου με τίτλο Scale Of Hospitality Firms and Local Economic Development – Tourism Management magazine, Andriotis K. 2002, σελ 335- 336).

- **Μαζικός έναντι εναλλακτικού τουρισμού.** Πρόκειται για δύο αναπτυξιακά μοντέλα τα οποία πρεσβεύουν εντελώς διαφορετικές αρχές. Όπως αρκετοί μελετητές του τουρισμού αναφέρουν, έχουμε να κάνουμε με δύο 'πολικά αντίθετες έννοιες', όπου ο μαζικός παρουσιάζεται ως ο κακός και ο εναλλακτικός ως ο καλός τύπος τουριστικής ανάπτυξης (Pearce 1992). Ο μαζικός τουρισμός είναι ο τουρισμός των μεγάλων αριθμών και ουσιαστικά αποτελεί την ηγέτιδα έκφραση της τουριστικής δραστηριότητας του αστικού πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο.

Είναι ένα φαινόμενο που εκφράζει την ανάγκη του κάθε ανθρώπου για διασκέδαση, ανάπαυση, φυγή από την καθημερινότητα. Παρ' όλα αυτά όμως, ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός αντιμετωπίζει μία έντονα αρνητική εκτίμηση, φυσικά όχι άδικα, από παρατηρητές και ερευνητές που ασχολούνται με την εξέλιξη του. Αυτό γίνεται εξαιτίας των προβλημάτων που προκαλεί στις περιοχές υποδοχής τουριστών. Ειδική αναφορά γίνεται για τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτισμικά προβλήματα που προκαλεί. Αντιστρόφως ανάλογες φαίνονται είναι οι επιπτώσεις σε έναν προορισμό που δεν αναπτύσσει μαζικό τουρισμό.

Ο εναλλακτικός τουρισμός και οι μορφές που τον συνοδεύουν (αγροτουρισμός, περιηγητικός τουρισμός, οικοτουρισμός, εκπαιδευτικός τουρισμός κ.α.) έχουν θέσει τις βάσεις για έναν ηπιότερο τουρισμό, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς επίσης την διατήρηση και ανάδειξη των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων του κάθε τόπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Ο ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Όπως αναφέρθηκε και στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου, ο μαζικός τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που αντανακλά τις βαθύτερες ανάγκες του ανθρώπου για ξεκούραση, ψυχαγωγία και φυγή από ρουτίνα της καθημερινής ζωής. Η αύξηση του τουρισμού συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τους εξής παράγοντες:

1. Μεγάλη και σταθερή αύξηση των εισοδημάτων.
2. Αύξηση του ελεύθερου χρόνου.
3. Θεμελίωση ενός 'Κράτους Πρόνοιας' το οποίο με τις αμειβόμενες άδειες, τις παροχές και τις συντάξεις βελτίωσε το οικονομικό επίπεδο των εργαζομένων.
4. Αναβάθμιση και προέκταση των μεταφορικών μέσων, ιδίως του αυτοκινήτου και του αεροπλάνου, πράγμα που οδήγησε και στην ανάπτυξη του οργανωμένου τουρισμού. Με τις φθηνές τιμές των ταξιδιωτικών οργανισμών κατάφερε να μαζικοποιηθεί ο οργανωμένος τουρισμός.

Κατά συνέπεια, ο τουρισμός αναδείχθηκε σε 'Βιομηχανία', η οποία συνολικά για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντιπροσωπεύει το 5,5% περίπου του ΑΕΠ, το 8% της κατανάλωσης των νοικοκυριών, το 4% του συνολικού εξωτερικού εμπορίου και το 6% της συνολικής απασχόλησης.

Ωστόσο, πέρα από τα οικονομικά μεγέθη και νούμερα, ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, που αφορούν την τοπική οικονομία, το περιβάλλον, την κοινωνία και τις πολιτισμικές ιδιομορφίες. Οι επιπτώσεις αυτές χαρακτηρίζονται από αρνητικές έως και εντελώς καταστροφικές για έναν προορισμό.

Αν θα θέλαμε να περιγράψουμε αυτές τις αρνητικές συνέπειες, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο μαζικός τουρισμός αυξάνει το κόστος ζωής σε τοπικό επίπεδο, η ταχύτατη οικοπεδοποίηση οδηγεί στην αύξηση των τιμών της γης και ειδικότερα σε περιοχές με μαζικό οργανωμένο τουρισμό, όπου η χωρική επέκταση σε τέτοιες περιοχές για την ανοικοδόμηση ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και παρεμφερών επιχειρήσεων είναι επιβεβλημένη. Παράλληλα η στροφή προς την εκμετάλλευση του τουρισμού ως ενός πολύ επικερδούς τομέα, οδήγησε στην αποδυνάμωση των άλλων κλάδων της οικονομίας όπως της γεωργίας. Στην περίπτωση των κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων, οι δυσάρεστες αλλαγές που παρατηρούνται αφορούν στην κοινωνικές δομές και στην επικράτηση των παραγωγικών δομών που σχετίζονται με τον τουρισμό. Επιπροσθέτως, η ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αποδοχή επαγγελματιών που σχετίζονται με τον τουρισμό συμβάλλοντας σε μία επαγγελματική κινητικότητα, παραγκωνίζοντας ως συνέπεια παραδοσιακά επαγγέλματα λόγω των χαμηλών τους απολαβών σε σύγκριση με τις απολαβές από την εκμετάλλευση του τουριστικού κλάδου.

Εξίσου δυσάρεστες είναι και οι αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις καθώς και στα ήθη και έθιμα. Ο μιμητισμός ξενόφερτων προτύπων από τους τουρίστες αλλοτριώνει τον τοπικό χαρακτήρα της χώρας υποδοχής τουριστών. Η πρόσμειξη πολιτισμικών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων και η έλλειψη σεβασμού τους τόσο από πλευράς τουριστών όσο και από πλευράς οικοδεσποτών, ουσιαστικά αλλοιώνει το νόημα της τουριστικής εμπειρίας ως κάτι το μοναδικό, καθιστώντας τον προορισμό ως ένα ακόμη θέρετρο, παράρτημα γνωστών θέρετρων ανά τον κόσμο, αναπαράγοντας ίδιες εικόνες, ίδιες συνήθειες και ίδια μοντέλα συμπεριφοράς.

Εξίσου εμφανείς είναι και οι επιπτώσεις στα προϊόντα τοπικού πολιτισμού και παράδοσης. Η ανεξέλεγκτη εμπορευματοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς από εμπόρους που εκμεταλλεύονται την ιστορία ενός τόπου μετατρέποντας την σε τουριστικά προϊόντα αναμνηστικού χαρακτήρα με σκοπό το ευκαιριακό κέρδος, αποτελεί πραγματικά μια απειλή για τις πολιτισμικές αξίες του κάθε τόπου, αφού τις περισσότερες φορές η κυριαρχεί η διαστρέβλωση των πραγματικών χαρακτηριστικών και νοημάτων των τουριστικών προϊόντων, λόγω της χαμηλής ποιότητας και μη γνωρισμάτων της α αυθεντικότητας τους.

Τέλος οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι εκείνες για τις οποίες ο μαζικός τουρισμός δέχεται τις περισσότερες επικρίσεις. Σκόπιμο σε αυτό το σημείο θα ήταν να εισάγουμε την έννοια της φέρουσας ικανότητας για έναν προορισμό. Σύμφωνα με τον παγκόσμιο οργανισμό τουρισμού '(Π.Ο.Τ 1993)...*φέρουσα ικανότητα είναι η μέγιστη χρήση μιας τοποθεσίας χωρίς να προκαλούνται αρνητικές συνέπειες στους διαθέσιμους πόρους, καθώς και να μην μειώνεται η ικανοποίηση των τουριστών ή να ασκούνται αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό της κάθε τουριστικής περιοχής...*'. Συνεπώς η φέρουσα ικανότητα λαμβάνοντας υπ' όψη όλες τις μεταβλητές που αφορούν έναν τουριστικό προορισμό (έκταση, δείκτες επισκεψιμότητας, αριθμό καταλυμάτων κ.α) μπορεί να θεωρηθεί ως το μέγιστο επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή. Όταν μιλούμε λοιπόν για την φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής, ουσιαστικά δεν μιλούμε για τίποτα άλλο παρά για την ικανότητα μιας περιοχής να δέχεται συγκεκριμένο όγκο υποδομών και αριθμό τουριστών. Συμπερασματικά όταν αυτός ο συγκεκριμένος όγκος ξεπεραστεί τότε αρχίζουν και τα προβλήματα για τον προορισμό. Όσον αφορά τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι χερσαίες υδάτινες και εναέριες μολύνσεις από την μαζική συγκέντρωση υποδομών και τουριστών είναι η μία πλευρά του νομίσματος. Πολύ χειρότερα αποτελέσματα στο περιβάλλον προκαλούν οι μετατροπές οικιστικών συνόλων σε τουριστικούς πόρους. Ο συγκερασμός φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος αναπτύσσει έναν ασυνήθιστο τουριστικό πόρο, που αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες. Περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί οικολογικά ευαίσθητες όπως παραθαλάσσιες και ορεινές, αλλά και υγροβιότοποι διαταράσσονται, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η όλη ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος. Τα προβλήματα όμως δε σταματούν ούτε εδώ. Οι αυξήσεις των τουριστικών θέρετρων ποσοτικά, αλλά και ο εμπλουτισμός τους με νέους τύπους, δημιούργησε πολλά προβλήματα σχετικά με τη λειτουργία και διαχείριση τους αναφορικά με το περιβάλλον την χωροταξία και την πολεοδομία. Η εφαρμογή προτύπων διαχείρισης και κανόνων για την προστασία και τον έλεγχο σύνθετου περιβάλλοντος είναι επιβεβλημένη. Η αρχή της αειφορίας και της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης υπήρξε κοινή παράμετρος στις προσπάθειες αυτές.

2.1.1 ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Η ανησυχία για την προστασία του περιβάλλοντος δεν αποτελεί φαινόμενο των τελευταίων δεκαετιών. Λέγεται πως και ο Έλληνας φιλόσοφος Πλάτωνας το 300 π.Χ εξέφρασε τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες του για τις αλλαγές στο Αττικό τοπίο (Kiers & Nijkamp 1995).

Αν και το ενδιαφέρον για το περιβάλλον ποτέ δε έπαυε μέσα στους αιώνες, μόνο στις αρχές της δεκαετίας του '80 άρχισαν να εκφράζονται περιβαλλοντικοί προβληματισμοί σε διεθνές επίπεδο. Το 1980 για πρώτη φορά διατυπώθηκε ο όρος Αειφόρος Ανάπτυξη- Sustainable Development, με την δημοσίευση της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (JUCN 1980). Το 1981 ακολούθησε η έκθεση του ιδρύματος Worldwatch με τον τίτλο Αειφόρος Κοινωνία- Sustainable Society (Kidd 1992). Από εκεί και μετέπειτα η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης δέχτηκε πολλές ερμηνείες από πολλούς διεθνείς οργανισμούς. Ο πιο αποδεκτός ορισμός είναι αυτός της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment & Development – WCED), διατυπώθηκε στην έκθεση του Brundland «Το κοινό μας μέλλον – Our Common Future», κατά τον ορισμό αυτό αειφόρος ανάπτυξη είναι:

Η ανάπτυξη που καλύπτει τις παροντικές ανάγκες χωρίς να γίνονται συμβιβασμοί αναφορικά με την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις ανάγκες τους... (είναι) μία διαδικασία αλλαγής κατά την οποία η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές βρίσκονται σε αρμονία και ανυψώνουν τις τρέχουσες και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες. (WCED 1987, σελ 43).

Οι όροι ανάπτυξη και αειφορία με μία πρώτη ματιά φαίνονται να είναι περισσότερο συγκρουόμενοι απ' ό τι αλληλένδετοι και τούτο διότι στο παρελθόν οι περισσότερες μορφές ανάπτυξης είχαν σχεδόν θεωρηθεί απειλή προς το περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, η αειφορία είχε δείξει από τη αρχή μία ξεχωριστή ευαισθησία στους περιβαλλοντικούς πόρους και φρόντιζε άμεσα για την βιωσιμότητα τους.

Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης καλύπτει διάφορες πτυχές οικονομικής δραστηριότητας, αγγίζοντας την ανάγκη για μία διαφορετική αναπτυξιακή πρακτική που υπολογίζει όχι μόνο τις οικονομικούς τομείς του ζητήματος αλλά και τους περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες.

Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, η αειφόρος ανάπτυξη είναι μια διαδικασία αλλαγής που υπογραμμίζει έντονα την διατήρηση των πόρων που προσφέρει μία περιοχή σεβόμενο τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών.

Με άλλα λόγια αειφορία είναι η στρατηγική ανάπτυξης η οποία στοχεύει να διασφαλίσει την ικανοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών μέσα στα υφιστάμενα βιοφυσικά όρια στη βάση της ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων και της βιώσιμης διαχείρισης και εξοικονόμησης στην χρήση των φυσικών πόρων.

Η έννοια της αειφορίας δεν υπόκειται σε πλαίσια καθαρά δασοπονικής διαχειριστικής φύσεως, πρόκειται για μία λέξη κλειδί για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα βρίσκει χρήση στην οικονομία και πολιτική (αειφορική ανάπτυξη, αειφορική χρήση, αειφορικός σχεδιασμός). Επιπροσθέτως είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη η σημασία που δίνεται από της αρχές της αειφόρου ανάπτυξης, για ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, κυρίως για τις στοιχειώδεις ανάγκες των φτωχών του κόσμου, όπως επάρκεια σε φαγητό, καθαρό νερό, εξασφάλιση διαμονής ιματισμού και εργασίας.

Η προσοχή που δίνεται επίσης στις ανθρώπινες φιλοδοξίες για τα επιτεύγματα που συνεισφέρουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και την αναβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης των ανθρώπων αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για μεγαλύτερες καταναλωτικές επιλογές, για ασφάλεια και περισσότερες ευκαιρίες για δυνατότητα διακοπών (Hunter & Green 1995).

Στόχος της αειφορίας είναι η ισορροπία ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη-κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία σε παγκόσμιο- εθνικό- περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με την καταπολέμηση της φτώχειας με στόχο την κοινωνική ευημερία, την αλλαγή της παραγωγής και κατανάλωσης και την προστασία και διαχείριση των φυσικών πόρων (εφαρμογές νέων πηγών ενέργειας αιολική, ηλιακή κ.ο.κ). Η αειφορική χρήση είναι δυνατή μόνο σε ανανεώσιμους φυσικούς πόρους, όμως η συνετή χρήση μπορεί να αφορά και μη ανανεώσιμους πόρους.

Η ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ SUSTAINABLE DEVELOPMENT ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Οι Φουσέκης και Λεκάκης (1996) υποστηρίζουν ότι αν και η αγγλική ορολογία συνηθίζει να χρησιμοποιεί συχνά στις κοινωνικές και φυσικές επιστήμες πολλές λέξεις με ελληνικές ρίζες, στη περίπτωση του όρου αειφόρος ανάπτυξη δε γίνεται το ίδιο, αλλά χρησιμοποιείται ο αγγλικός όρος Sustainable Development.

Σύμφωνα με τους ίδιους κανένας ελληνικός όρος δε μπορεί να αποδώσει απόλυτα και σωστά εννοιολογικά τον παραπάνω όρο. Συνήθως όμως χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι τρεις όροι:

- Αειφόρος Ανάπτυξη
- Βιώσιμη Ανάπτυξη
- Υποστηρίξιμη Ανάπτυξη

2.1.2 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ περιβαλλοντικών ζητημάτων και τουρισμού τονίστηκε το 1980 με την διακήρυξη της Μανίλα, κατά την διάρκεια της οποίας υποστηρίχτηκε ότι οι τουριστικοί πόροι πρέπει να βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο των κρατών (Edgell 1990).

Το 1996, τρεις διεθνείς οργανισμοί, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και το Συμβούλιο της Γης ενώθηκαν και προώθησαν ένα κοινό σχέδιο δράσης με τον τίτλο Ατζέντα 21 για την Ταξιδιωτική και Τουριστική Βιομηχανία Προς την Κατεύθυνση Περιβαλλοντικής Αειφόρου Ανάπτυξης (Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry Towards Environmentally Sustainable Development). (WTTC 1998).

Ως στόχος του σχεδίου δράσης Ατζέντα 21 έχει τεθεί η προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της τουριστικής βιομηχανίας, που αποτελεί τον επιχειρηματικό πυρήνα και μπορεί να εξασφαλίσει την αιεφόρο ανάπτυξη για τις κοινότητες και τις χώρες στις οποίες λειτουργεί η τουριστική βιομηχανία. Σύμφωνα με την Ατζέντα 21 πρέπει να ισχύουν οι παρακάτω 12 αρχές:

1. Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να οδηγούν τους ανθρώπους σε υγιείς και παραγωγικές ζωές που να βρίσκονται σε αρμονία με τη φύση.
2. Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να συμβάλουν στη διατήρηση, την προστασία και την αποκατάσταση του γήινου οικοσυστήματος.
3. Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να βασίζονται σε αιεφόρα παραγωγικά και καταναλωτικά πρότυπα.
4. Τα διάφορα έθνη πρέπει να συνεργάζονται για να προωθήσουν ένα ανοικτό οικονομικό σύστημα, στο οποίο το διεθνές ταξιδιωτικό και τουριστικό εμπόριο να είναι σε θέση να μετεξελιχθεί με μία αιεφόρο βάση.
5. Ο προστατευτισμός στο εμπόριο και στις τουριστικές υπηρεσίες πρέπει να σταματήσει ή να αντιστραφεί.
6. Ο τουρισμός, η ειρήνη, ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία είναι αλληλοεξαρτώμενα.
7. Προκειμένου να επιτευχθεί αιεφόρος ανάπτυξη, η περιβαλλοντική προστασία πρέπει να αποτελεί ένα ολοκληρωμένο τμήμα της τουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας.
8. Τα θέματα της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων πολιτών και με αποφάσεις σχεδιασμού που να μπορούν να υιοθετηθούν και να εφαρμοστούν σε τοπικό επίπεδο.
9. Τα έθνη πρέπει να προειδοποιούν το ένα το άλλο για τις φυσικές καταστροφές που μπορούν να επηρεάσουν τους τουρίστες και τους προορισμούς υποδοχής τουριστών.
10. Δεδομένου ότι η πλήρης συμμετοχή των γυναικών είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί αιεφόρος ανάπτυξη, απαραίτητο είναι να ληφθούν μέτρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας για τις γυναίκες στην ταξιδιωτική και στην τουριστική βιομηχανία.
11. Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να αναγνωρίσει και να υποστηρίξει την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα ενδιαφέροντα του γηγενή πληθυσμού.
12. Οι διεθνείς νόμοι που προστατεύουν το περιβάλλον, πρέπει να γίνονται σεβαστοί από την παγκόσμια ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία.

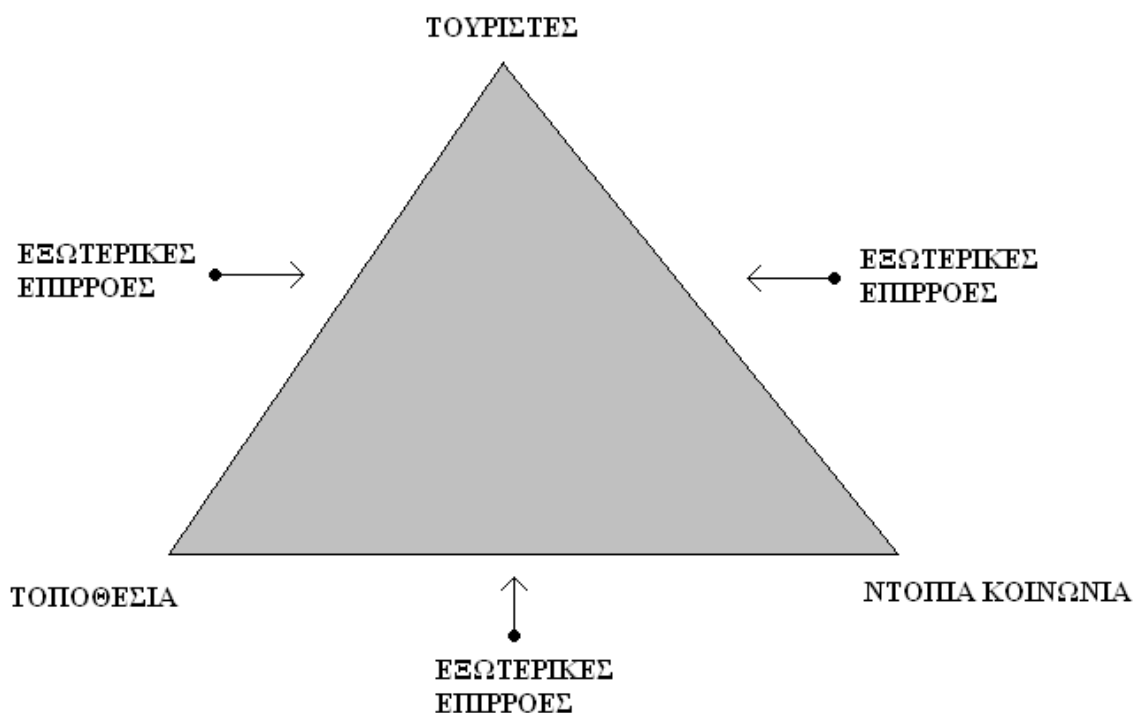
Οι αρχές που καθορίστηκαν από την Ατζέντα 21 έχουν ενσωματωθεί και στο λεγόμενο Πράσινο Έγγραφο για τον Τουρισμό (Green Paper On Tourism – EC 1995). Στο συγκεκριμένο έγγραφο τονίζεται η επιβεβλημένη ‘συνεργασία’ μεταξύ οικονομίας και οικολογίας, με την βασική ιδέα ότι η ελκυστικότητα των τουριστικών προορισμών και η οικονομική άνθιση τους, είναι άμεσα εξαρτώμενα με τη διαφύλαξη και τον ορθό χειρισμό των διαθέσιμων πόρων.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έχει ορίσει τον Αειφόρο Τουρισμό ως εξής:

Αειφόρος Τουρισμός είναι ο τουρισμός που οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να καλυφθούν, διατηρώντας ταυτόχρονα την πολιτιστική ακεραιότητα, τις ουσιαστικές οικολογικές μεθόδους, τη βιοποικιλότητα και τα μέσα διατήρησης της ζωής.

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα, το Συμβούλιο Τουρισμού της Αγγλίας (English Tourist Board), έχει εξετάσει την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη ως μια αλυσίδα μεταξύ τριών μεταβλητών του λειτουργικού περιβάλλοντος μίας τουριστικής περιοχής. Οι τρεις μεταβλητές είναι οι τουρίστες, το φυσικό περιβάλλον υποδοχής και η κοινωνία υποδοχής(ντόπιος πληθυσμός).

Σχεδιάγραμμα 2.1 Μοντέλο Αειφόρου Τουρισμού.

Πηγή: ETB (1991)

Η σχέση των τριών αυτών μεταβλητών είναι πολύπλοκη, και ο συνδυασμός με τις υπάρχουσες εξωτερικές επιρροές δημιουργεί πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα τόσο στον προορισμό όσο και στην εγχώρια κοινωνία. Η αρμονική ισορροπία των τριών αυτών μεταβλητών συνδυαστικά με την εγγύηση για την προστασία των υπαρχόντων πόρων, απαρτίζουν την θεμελιώδη ιδέα της Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης.

2.1.3 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Κοιτώντας τους παραπάνω ορισμούς είναι εύκολο να ορίσουμε την έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης αφού ουσιαστικά απορρέει από την έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης ο οποίος δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για την συνεχή ανατροφοδότηση της.

Οι προσπάθειες για να προωθηθεί ένα νέο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης ξεκίνησαν μετά το 1980, με την μορφή της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης. Οι περιοχές που επιδέχονται αυτή τη μορφή ανάπτυξης είναι δύο:

1. Περιοχές με μαζικό τουρισμό
2. Περιοχές που βρίσκονται στα αρχικά στάδια ανάπτυξης και με τον αντίστοιχο σχεδιασμό θα αποκτήσουν βιώσιμα τουριστικά αγαθά.

Οι κυριότερες **παράμετροι** που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη αφορούν:

- **Ειδικό σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης που να στοχεύει στην ισορροπία ανάμεσα σε κοινωνία- οικονομία- περιβάλλον.**
- **Ενθάρρυνση όλων των μέτρων που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης, όπως στην έρευνα, εκπαίδευση, τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, διασυνδέσεις ανάμεσα σε διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας κ.α).**
- **Ειδικό θεσμικό πλαίσιο που να προασπίζει και να υποστηρίζει τις θέσεις και διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης ενισχύοντας την τοπική συμμετοχή.**
- **Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην διασφάλιση της προστασίας και προβολής του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.**
- **Χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης.**

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι μια διαδικασία μετασχηματισμού όπου η αξιοποίηση των πόρων, η ροή των επενδύσεων, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η εναρμόνιση με το θεσμικό πλαίσιο να ευθυγραμμίζονται με τις παροντικές και μελλοντικές ανάγκες.

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί το κέντρο βάρους ενός ισόπλευρου τριγώνου, όπως παρουσιάζεται και στο παρακάτω σχεδιάγραμμα. Οποιοδήποτε σημείο εκτός του τριγώνου είναι σημείο εκτός της ισοτίμου σύνθεσης των τριών επιδιώξεων, δηλαδή της ακόλουθης **στρατηγικής της Βιώσιμης Ανάπτυξης**:

- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**
- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΟΤΗΤΑ**
- **ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ**

Σχεδιάγραμμα 2.2 Μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης

Το παραπάνω μοντέλο επιχειρησιακά επιτυγχάνεται με:

1. Την δημιουργία και μεγιστοποίηση των βιολογικών στόχων, στόχων που έχουν να κάνουν με την γενετική ποικιλότητα και βιολογική παραγωγικότητα.
2. Την δρομολόγηση οικονομικών στόχων και εκπλήρωση τους όπως κάλυψη βασικών αναγκών, ισότητα, αύξηση ωφέλιμων αγαθών και υπηρεσιών.
3. Την δρομολόγηση και πραγματοποίηση κοινωνικών στόχων που έχουν να κάνουν με την πολιτιστική διαφοροποίηση, την κοινωνική δικαιοσύνη και συμμετοχή.

Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι η οικονομική κατάσταση κατά την οποία οι απαιτήσεις των ανθρώπων και του εμπορίου από το περιβάλλον, μπορούν να είναι επαρκείς χωρίς να περιορίζεται η ικανότητα του περιβάλλοντος να προσφέρει την ίδια ικανοποίηση στις μετέπειτα γενιές.

Φορείς της βιώσιμης ανάπτυξης εκτός του δημοσίου είναι:

1. **Κάτοικοι.**
2. **Τουρίστες/ Επισκέπτες.**
3. **Τουριστικές Επιχειρήσεις τοπικού επιπέδου.**
4. **Τουριστικοί Πράκτορες**
5. **Κρατικοί και τοπικοί φορείς άσκησης τουριστικής προβολής.**

Για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης χρειάζονται:

1. **Περιβαλλοντικές έρευνες.**
2. **Σχεδιασμός και χάραξη ζωνών.**
3. **Υιοθέτηση Βραβείων. Κοινοποίηση της έννοιας της βιωσιμότητας και ενημέρωση των οικονομικών παραγόντων τουρισμού για την προστασία του περιβάλλοντος, ευαισθητοποίηση του ντόπιου πληθυσμού για ανάπτυξη του τουρισμού με την συνεργασία των ιθυνόντων του τουρισμού, επιβράβευση των πρωτοβουλιών και οικοσημάνσεις με σφραγίδες περιβαλλοντικής ποιότητας οι οποίες θα αποτελούν οδηγό για τον ίδιο τον καταναλωτή σε εστιατόρια/ πράκτορες/ ξενοδοχεία κλπ.**
4. **Εφαρμογή της Αρχής της Φέρουσας Ικανότητας για την αντοχή του συστήματος να υποστηρίζει συγκεκριμένο όγκο υποδομών και αριθμού τουριστών.**

Ο ενστερνισμός αυτού του προτύπου τουρισμού διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η προώθηση αυτού του προτύπου από εθνικούς και διεθνείς προορισμούς, είναι ένα ισχυρό δείγμα ότι ο Αειφορικός Τουρισμός διευρύνεται. Σε όλη αυτή τη προσπάθεια συμβάλλει και η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

2.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

Όταν εξετάζουμε τον κλάδο του τουρισμού, είναι απαραίτητο να το μελετούμε σαν ένα φαινόμενο που είναι άμεσα εξαρτώμενο με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι το περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής. Ο τουρισμός καλείτε να αναδείξει και να αξιοποιήσει την περιοχή αυτή βελτιστοποιώντας τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Συνεπώς, αν αποσκοπούμε στην αειφορία των ωφελειών που προέρχονται από τον τουριστικό τομέα, τότε θα πρέπει πρωτίστως να αξιοποιήσουμε αειφορικά το φυσικό περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη μας τα εξής :

- Οικοσυστήματα και περιβαλλοντικοί πόροι.
- Οι περιβαλλοντικές διαστάσεις του τουριστικού προϊόντος.
- Επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον.

- Επιπτώσεις της υποβάθμισης του περιβάλλοντος στο τουριστικό προϊόν και την τουριστική ανάπτυξη.
- Βιώσιμη ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών.
- Περιβαλλοντική προστασία στον τουρισμό, τεχνολογικές και μη τεχνολογικές επιλογές και εναλλακτικές λύσεις.
- Σχεδιασμός και προσανατολισμένη πολιτική του τουρισμού με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

Η αειφορικότητα στις παραπάνω περιπτώσεις επιτυγχάνεται όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και έχει επιτευχθεί μεταξύ τους ισορροπία.

Πρακτικά κάτι τέτοιο σημαίνει ότι εφόσον βρίσκονται οι παράγοντες αυτοί σε κατάσταση ισορροπίας, δεν είναι δυνατό να επιδιωχθεί μονομερής τουριστική ανάπτυξη, διότι κάτι τέτοιο μας υποχρεώνει να κινηθούμε σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, αξιώνοντας περισσότερους φυσικούς πόρους ή υποβαθμίζοντάς τους. (Τουμπανιάρης Π. Περιβαλλοντική εργασία 2004. σελ 3).

2.2.1 Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

Στο ίδιο κεφάλαιο λίγο παραπάνω αναφέρθηκαν οι επιπτώσεις του τουρισμού και της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον. Για να περιοριστεί το περιβαλλοντικό κόστος που προέρχεται από την υπέρμετρη τουριστική ανάπτυξη, αρκετά κράτη έχουν εντάξει στο νομοθετικό πλαίσιο τους την **Αξιολόγηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων** (Environmental Impact Assesment) για όλα τα έργα, ενσωματώνοντας φυσικά και τα έργα που αφορούν τον τουρισμό. Με αυτόν τον τρόπο η πρόβλεψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχετικά με διάφορα αρνητικά επακόλουθα για το περιβάλλον που πιθανώς να προκύψουν, είναι δυνατόν να συμβάλλουν στην λήψη και υιοθέτηση μέτρων αποσόβησης ή περιορισμού των μελλοντικών κινδύνων για το περιβάλλον. (Green & Hunter 1993, ODA 1992).

Αυτές οι αξιολογήσεις λοιπόν περιλαμβάνουν και μελετούν τα ακόλουθα (Cooper 1998):

- Διαδικασίες ελέγχου περιβάλλοντος.
- Περιορισμοί για τους φυσικούς πόρους.
- Προβλήματα που αφορούν το περιβάλλον και ειδικότερα προστριβές που μπορούν να έχουν επιβαρύνσεις στη βιωσιμότητα ενός αναπτυξιακού έργου.
- Ενδεχόμενες καταστρεπτικές συνέπειες στους ντόπιους κατοίκους μιας περιοχής, στην πανίδα και χλωρίδα, στο έδαφος και υπέδαφος, στο υδάτινο σύστημα, στην ατμόσφαιρα, στο δομημένο πολιτιστικό περιβάλλον (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι κ.α).

Μία τέτοιου είδους αξιολόγηση αποτελεί αδιαμφισβήτητα μία περίπλοκη διαδικασία αλλά παράλληλα και μία μείζονος σημασίας προσπάθεια συλλογής και καταγραφής δεδομένων.

Για την καλύτερη διεξαγωγή της ο Fortlage (1990) προτείνει μία διαδικασία βασισμένη σε τέσσερα στάδια:

ΣΤΑΔΙΟ 1⁰ Εγκαθίδρυση ομάδας αξιολόγησης που να αποτελείται από διευθυντές και προσωπικό της εταιρείας που αναλαμβάνει τη μελέτη, καθώς και εξωτερικούς συμβούλους.

ΣΤΑΔΙΟ 2^ο Έρευνα του προς μελέτη περιβάλλοντος (φυσικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό), διαμέσου της συλλογής και ανάλυσης πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων.

ΣΤΑΔΙΟ 3^ο Αποτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της προτεινόμενης επένδυσης και εισηγήσεις για τον περιορισμό των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων.

ΣΤΑΔΙΟ 4^ο Προετοιμασία και κοινοποίηση των αποτελεσμάτων (συμπεριλαμβανομένου των σταδίων 2 και 3) και τελικές προτάσεις όλης της μελέτης.

Στη χώρα μας, η επιθυμητή περιβαλλοντική ισορροπία δεν επιτεύχθηκε μέχρι σήμερα. Είναι χαρακτηριστική η υπερσυγκέντρωση τουριστών και η σημαντική περιβαλλοντική επιβάρυνση ορισμένων περιοχών, οι οποίες αναπτύχθηκαν επιλεκτικά και μονομερώς, σε αντίθεση με άλλες περιοχές εξίσου αξιόλογες που παρέμειναν αναξιοποίητες και περιβαλλοντικά ακέραιες. Η υπερσυγκέντρωση τουριστικών υποδομών, συνοδεύτηκαν με την αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και απωλειών. Ο κατατεμαχισμός τοπικών κοινοτήτων, η καταστροφή βιοτόπων, η μείωση της βιοποικιλότητας, η χερσαία υδάτινη και εναέρια ρύπανση, και γενικά η απαξίωση του φυσικού περιβάλλοντος, υποβαθμίζει, αν δεν αναιρεί, τις φυσικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας.

Η κατάσταση μπορεί να χαρακτηριστεί άκρως κρίσιμη αν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι σε επίπεδο χώρας υφίσταται ήδη ένα υψηλό ανταγωνιστικό δυναμικό μεταξύ του τουρισμού και του φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στον παράκτιο χώρο όπου ο τουρισμός παρουσιάζει πολλαπλάσια ένταση. Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται μία μελέτη σχετικά με τον παράκτιο ευρωπαϊκό χώρο όσον αφορά τον τουρισμό και την βιοποικιλότητα.

Πίνακας 2.3 Τουρισμός και Βιοποικιλότητα στον Παράκτιο Ευρωπαϊκό Χώρο.

ΧΩΡΑ	ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	ΠΙΕΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ
ΒΕΛΓΙΟ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΑΙΟ
ΔΑΝΙΑ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΗ	ΧΑΜΗΛΟ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΑΙΟ
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΟ
ΓΑΛΛΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΟ
ΕΛΛΑΔΑ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΟ
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΗ	ΧΑΜΗΛΟ
ΙΤΑΛΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΟ
ΜΑΛΤΑ	ΥΨΗΛΗ	ΠΟΛΥ ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΟ
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΗ	ΜΕΣΑΙΟ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΜΕΣΗ	ΥΨΗΛΗ	ΜΕΣΑΙΟ
ΙΣΠΑΝΙΑ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΗ	ΥΨΗΛΟ
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ	ΜΕΣΗ	ΥΨΗΛΗ	ΜΕΣΑΙΟ

Πηγή: World Conservation Monitoring Centre, 1994.

Οι επιβαρύνσεις στο περιβάλλον επέδρασαν αρνητικά στον τουρισμό. Επηρέασαν την ποσότητα και ποιότητα του τουριστικού κεφαλαίου, το οποίο άρχισε να μην ανταποκρίνεται στις προσδοκίες και στα συνεχώς αυξανόμενα standards των τουριστών.

Αποτέλεσμα αυτής της διάστασης μεταξύ πραγματικού και επιθυμητού ήταν η εμφάνιση στη δεκαετία του '90 σημείων κατάπτωσης και 'κόπωσης' των τουριστών που συνοδεύτηκε από την σταδιακή εγκατάλειψη παραδοσιακών τουριστικών θέρετρων, και αναζήτηση άλλων περιοχών με πλεονεκτήματα στο φυσικό περιβάλλον. Ο διευθυντής του Αυστριακού Οργανισμού Τουρισμού Dr. Klauss είχε υποστηρίξει πριν από 20 χρόνια ότι: 'Η επιστροφή στο φυσικό και άθικτο περιβάλλον θα είναι πρωταρχικός παράγοντας στις τάσεις και τις επιθυμίες των τουριστών στο εγγύς μέλλον.' Η τάση αυτή, δηλαδή η στροφή προς νέες μορφές τουρισμού, εξελίσσεται αυξητικά μέχρι και τις μέρες μας.

2.2.2 ΕΛΕΓΧΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω στοιχεία, μπορούμε να πούμε ότι όλες οι περιβαλλοντικές πρακτικές που ακολουθούνται σε συνδυασμό φυσικά με την αυξανόμενη μέριμνα για το περιβάλλον, οδήγησαν στην επιβεβλημένη ανάγκη ελέγχου για οποιαδήποτε ενέργεια που αφορά το περιβάλλον.

Ένα ακόμη σύστημα αποτίμησης και αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι ο **Περιβαλλοντικός Έλεγχος** (Environmental Audit). Το Διεθνές Συμβούλιο Εμπορίου (ECC 1989) υποστηρίζει ότι ο Περιβαλλοντικός Έλεγχος ουσιαστικά αποτελεί ένα μέσο, ένα διευθυντικό εργαλείο που απαρτίζεται από μεθοδικές, ολοκληρωμένες, επαναλαμβανόμενες και αμερόληπτες εκτιμήσεις, για το πόσο σωστά ένας οργανισμός, μια επιχείρηση αποδίδει με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος.

Επί της ουσίας ο Περιβαλλοντικός Έλεγχος εξετάζει της εισροές ενός οργανισμού/ επιχείρησης, καθώς και την παραγωγική διαδικασία, με αποτέλεσμα την αξιολόγηση για τυχόν αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την θέσπιση ενός πλαισίου αντιμετώπισης, με ενέργειες που θα συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση τους.

Τέσσερις τύποι Περιβαλλοντικού Ελέγχου υπάρχουν και είναι οι εξής:

1. Έλεγχος νομιμότητας, με σκοπό την μη παράβαση κανονισμών.
2. Δειγματοληπτικός Έλεγχος, με σκοπό την τυχαία εξέταση προβληματικών περιοχών.
3. Επιχειρησιακοί/ Εταιρικοί Έλεγχοι, με σκοπό τον έλεγχο ολόκληρων οργανισμών.
4. Θεματικοί Έλεγχοι, με σκοπό την διερεύνηση καθορισμένων θεμάτων με επίκεντρο το περιβάλλον.

(Chambers 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Αν θα θέλαμε να προσδιορίσουμε εννοιολογικά και γενικά τον εναλλακτικό τουρισμό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο εναλλακτικός τουρισμός απαρτίζεται από εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με κοινοτικές αξίες, αξίες που αφορούν την κοινωνία και το περιβάλλον. Αυτές οι αξίες δίνουν την δυνατότητα τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους να αλληλεπιδρούν θετικά και να μοιράζονται εμπειρίες. (Σφακιανάκης 2000).

Ωστόσο, ο εναλλακτικός τουρισμός έχει δεχθεί αρκετές ερμηνείες μέχρι σήμερα, πολλές από τις οποίες είναι εντελώς λανθασμένες. Για να αποφευχθούν λοιπόν παρερμηνείες του όρου, σκόπιμο θα ήταν να χρησιμοποιηθεί ένας ορισμός που να διευκρινίζει ποιες μορφές μπορούν να θεωρούνται εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Μελετητές όπως ο Weaver (1991) και ο Cazes (1989), υποστηρίζουν ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μία καινούρια μορφή ανάπτυξης που συνδέεται με εκφράσεις όπως «Πράσινος Τουρισμός», «ήπιος» κ.α

Για την καλύτερη δυνατή κατανόηση του όρου **Εναλλακτικός Τουρισμός** παρουσιάζεται ο εξής ορισμός:

Εναλλακτικός τουρισμός είναι μία μικρής κλίμακας και μη συμβατικής φύσεως διαδικασία ανάπτυξης τουριστικών προορισμών που προωθεί μία ενεργητική μορφή ταξιδιού προσφιλής στις φυσικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες των περιοχών υποδοχής τουριστών και που κάνει δυνατή την αλληλεπίδραση και την από κοινού συμβίωση μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών (των τουριστών και των προορισμών υποδοχής τους) και αναπτύσσεται με την σύμφωνη γνώμη και τη συμμετοχή του εντόπιου κοινωνικού συνόλου στην παραγωγική διαδικασία.

(Ανδριώτης Κ., Σημειώσεις μαθήματος Αειφορία και Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού, Ηράκλειο 2006).

Ο παραπάνω ορισμός μπορεί να αναλυθεί σε τρεις συνιστώσες.

Η πρώτη έχει να κάνει με το γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός βρίσκεται εφαρμογή σε μορφές τουρισμού που δεν είναι καταστρεπτικές για το περιβάλλον και δεν επιφέρουν τις αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται.

Η δεύτερη αφορά στο ότι όταν μιλούμε για εναλλακτικό τουρισμό, μιλούμε ουσιαστικά για μια μικρής κλίμακας ανάπτυξη του τουρισμού. Η οργάνωσή του, και

κατ' επέκταση και η ανάπτυξη του, απορρέει από την σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού και των τοπικών φορέων (ενδογενής ανάπτυξη, Κεφ. 1^ο σελ 12). Έτσι με αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης οι αρνητικές επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο είναι λιγότερες, αφού λόγω της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στις όποιες αποφάσεις, υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες ευνοϊκής αποδοχής του εναλλακτικού τουρισμού απ' ότι του μαζικού.

Η τρίτη αναφέρεται στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ οικοδεσποτών και φιλοξενούμενων. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν ισοπεδώνει τον πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής όπως συμβαίνει αποδεδειγμένα στις περιοχές με μαζικό τουρισμό. Αντιθέτως, ενισχύει ενεργά τον σεβασμό προς την πολιτισμική ιδιαιτερότητα του εκάστοτε τόπου, προβάλλοντας διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν την παράδοση και την μοναδικότητα της κάθε περιοχής.

3.2 ΜΑΖΙΚΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι στις περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές σχετικά με τον τουρισμό, ο μαζικός παρουσιάζεται ως ο «κακός» τουρισμός και ο εναλλακτικός ως ο «καλός» τουρισμός.

Η σύγκριση αυτών των μορφών τουρισμού διαφέρει ανάλογα με τις προσεγγίσεις που κάνει κανείς, καθώς και από τις διάφορες οπτικές γωνίες των δρώντων του τουρισμού που με τη σειρά τους οδηγούν σε διαφορετικές αντιλήψεις. Από την πλευρά των τουριστικών επιχειρηματιών (ξενοδόχοι, πράκτορες, εμπλεκόμενοι με τουριστικά επαγγέλματα κ.α) ο μαζικός τουρισμός είναι η ιδανική μορφή τουρισμού, μιας και οι ίδιοι τον ανέπτυξαν σταδιακά, λόγω των τεράστιων κερδών που αποφέρει η πώληση των τουριστικών προϊόντων. Οι τουρίστες από την πλευρά τους, προτιμούν ή τον μαζικό ή τον εναλλακτικό τουρισμό, ανάλογα με τις πληροφορίες, τις επιρροές, τις ανάγκες και φυσικά την οικονομική τους δυνατότητα. (Ρίγγας Χ. σημειώσεις μαθήματος Αειφορίας, Ηράκλειο 2005).

Στον παρακάτω πίνακα δίνονται συγκριτικά ο μαζικός και ο εναλλακτικός τουρισμός με βάση την μορφή του ταξιδιού είτε για τον ένα είτε για τον άλλο τουρισμό.

Πίνακας 3.1 Σύγκριση Μαζικού- Εναλλακτικού Τουρισμού.

A/A	ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡ.	ΜΑΖΙΚΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ
1	Τύπος ταξιδιού	Ομαδικός	Ατομικό, οικογενειακό, φιλικό
2	Διάρκεια ταξιδιού	Τουριστικό πακέτο	Επιθυμία τουριστών
3	Μέσα μεταφοράς	Charters	Επιθυμία τουριστών
4	Πρόγραμμα ταξιδιού	Οργανώνεται από tour operators και δεν μπορεί να μεταβληθεί	Επιθυμία και βούληση των τουριστών και μεταβάλλεται από τους ίδιους
5	Χαρακτήρας ταξιδιού	Παθητικός και άνετος	Ενεργητικός και κουραστικός
6	Προετοιμασία ταξιδιού	Μικρή	Μεγάλη
7	Γνώση γλώσσας τουριστικού	Δεν απαιτείται	Απαιτείται
8	Σκοπός ταξιδιού	Εξοκούραση	Εμπειρίες, γνώση
9	Καταναλ. συνήθειες	Καλύτερα ψώνια	Αναμνηστικά, δώρα
10	Εντυπώσεις	Post cards	Φωτογραφίες, πίνακες
11	Αντιμετώπιση τοπικού πολιτισμού	Με περιέργεια	Με ενδιαφέρον
12	Επαφές με τον ντόπιο πληθυσμό	Απρόσωπες	Φιλικές, προσωπικές
13	Παρουσία μορφής	Τουρ. συνωστισμός	Σιωπηλά
14	Μορφή ταξιδιού	4S (Sun, Sand, Sea, Sex)	3Φ (Φιλία, Φύση, Φιλοξενία)
15	Τήρηση χρονολογίων	Αυστηρή τήρηση	Επιθυμία και βούληση των τουριστών και μεταβάλλεται
16	Πωλήσεις (marketing)	Πωλήσεις σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς	Πωλήσεις σε συνάρτηση με τις επιθυμίες των τουριστών
17	Δαπάνη	Μικρή	Μεγάλη
18	Ασφάλεια ταξιδιού	Εξασφαλισμένη	Ανάλογη με την ικανότητα των τουριστών
19	Ψυχολογία τουριστών	Ομαδική	Ατομική, ανεξάρτητη, ελεύθερη
20	Εμπειρίες	Ελάχιστες	Ζωηρές, πρωτόγνωρες
21	Ανέσεις	Πολλές	Λίγες

Πηγή: Σφακιανάκης Μ., Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 2000.

Όπως έχει ήδη ειπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι έννοιες του εναλλακτικού αλλά και του μαζικού τουρισμού περικλείουν την διαδικασία της αλλαγής και της τροποποίησης. Στην περίπτωση του εναλλακτικού τουρισμού οι αλλαγές έχουν σχέση με την καλύτερευση του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού, την προφύλαξη και συντήρηση του περιβάλλοντος, καθώς και την αναγέννηση του τοπικού πολιτισμού. Αντίθετα στον μαζικό τουρισμό όλα τα προηγούμενα δεν αποτελούν προτεραιότητες.

Για να αναπτυχθεί ο εναλλακτικός τουρισμός βασίζεται στην πρότερη ανάπτυξη του μαζικού, χρησιμοποιώντας τις υποδομές του. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει μια διαδοχή ανάμεσα σε μαζικό και εναλλακτικό τρόπο ανάπτυξης, που στηρίζεται στον συλλογισμό ότι ο εναλλακτικός τουρισμός χρησιμοποιεί τις υποδομές, τα μέσα μεταφοράς και τα συστήματα κρατήσεων του μαζικού τουρισμού, δημιουργώντας

ουσιαστικά μία παράλληλη τουριστική βιομηχανία. Η σωστή διαχειριστική γραμμή όμως που πρέπει να ακολουθηθεί είναι επιβεβλημένη και τούτο διότι υπάρχει ο κίνδυνος μεταστροφής του εναλλακτικού τουρισμού σε μαζικό. (Ανδριώτης Κ. Αειφορία και Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού, σελ 8- 9, Ηράκλειο 2006).

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα και ειδικότερα με τον παράγοντα χαρακτηρισμού του ταξιδιού, ο μαζικός τουρίστας χαρακτηρίζεται παθητικός και άνετος συγκριτικά με τον εναλλακτικό τουρίστα που με τη σειρά του χαρακτηρίζεται ενεργητικός. Ο τουρίστας που προτιμά των μαζικό τουρισμό επικεντρώνεται στα 4 S' s, ενώ ο τουρίστας που επιλέγει εναλλακτικό τουρισμό έχει ως αυτοσκοπό την περιήγηση, την επαφή με το περιβάλλον και την γνωριμία με τον τοπικό πολιτισμό και πληθυσμό, με άλλα λόγια επικεντρώνεται στα 3Φ.

Ακόμη μία διαφορά ανάμεσα στον εναλλακτικό και μαζικό τουρισμό είναι οι επενδύσεις που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου. Στον εναλλακτικό τουρισμό ως επενδυτές εμφανίζονται οι ντόπιοι κάτοικοι, οι οποίοι βοηθούν τον τοπικό πληθυσμό οικονομικά αφού τα οικονομικές επιπτώσεις ωφελούν την ντόπια οικονομία και δεν εκρέουν, ενώ παράλληλα οι εργαζόμενοι για το τουρισμό αποτελούνται από τους ντόπιους κατοίκους συμμετέχοντας ενεργά στην παραγωγική διαδικασία, με αποτέλεσμα να καταπολεμείται η τοπική ανεργία. Από την άλλη πλευρά ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από ξένες επενδύσεις και ξένο φθινό εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα οι οποιεσδήποτε ωφέλειες να εκρέουν σε ξένες χώρες.

Τέλος, είναι αποδεδειγμένο ότι ο μαζικός τουρισμός της ξεκούρασης και αναψυχής είναι εποχικός, καλύπτοντας την περίοδο Μαΐου- Οκτωβρίου, με ποικίλες συνέπειες τόσο στους επιχειρηματίες όσο και στους εργαζόμενους για τον τουρισμό. Σε μία προσπάθεια επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού φαντάζει ως η μοναδική λύση, αφού τα είδη του τουρισμού και οι δραστηριότητες που απορρέουν καλύπτουν όλη την διάρκεια του έτους. (Krippendorf 1982).

Συνοψίζοντας όλα τα προηγούμενα καταλήγουμε σε ορισμένα συμπεράσματα. Η συνειδητοποίηση της παρούσας κατάστασης που έχει να κάνει με την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και τις πολλαπλές συνέπειες του, καθώς επίσης και η βαθύτερη ανάγκη προσαρμογής στις απαιτήσεις της ζήτησης, συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων όρων στην τουριστική ορολογία όπως ήπιος, εναλλακτικός, πράσινος, αειφορικός τουρισμός κλπ. Όλοι αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται πολύ συχνά τα τελευταία χρόνια για να υποδηλώσουν την εναλλακτική πρόταση τουρισμού, σε αντιδιαστολή με τον μαζικό τουρισμό.

Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται από πολλούς ‘‘πανάκεια’’ για την επίλυση των προβλημάτων που δημιουργεί ο μαζικός τουρισμός, χωρίς πολλές φορές να συνειδητοποιούνται ούτε το περιεχόμενο αλλά ούτε και τα πλαίσια δράσεις που υπαγορεύονται από τις νέες αυτές μορφές. Η άγνοια αυτή, εκούσια ή ακούσια, με τη σειρά της οδηγεί στην ανάληψη πρωτοβουλιών, οι οποίες στην ουσία δεν είναι νέες αλλά παλιές, γνωστές πρακτικές που περιβλήθηκαν με έναν περιβαλλοντικό ‘‘μανδύα’’.

Η διασαφήνιση των πλαισίων των νέων αυτών μορφών τουρισμού αποτελεί αδιαμφισβήτητο κομβικό σημείο, σημείο μάλιστα που επιβάλλει να συνειδητοποιηθούν στο ποιες είναι οι πραγματικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξής τους, και σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δυνατότητες, να καταδειχθούν οι διαγραφόμενες προοπτικές τους. (Τουμπανιάρης 2004).

3.3 ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ & ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Πριν διερευνήσουμε σε βάθος τα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού, σκόπιμο θα ήταν να αναφέρουμε τις μορφές με τις οποίες έχει κάνει την εμφάνιση του μέχρι σήμερα, έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να καταλάβουμε καλύτερα τις δραστηριότητες, τον τύπο καταλυμάτων και τα είδη των προορισμών που προτιμούν οι εναλλακτικοί τουρίστες.

Σύμφωνα με τον Inskeep (σελ 166-167, 1991), ο εναλλακτικός τουρισμός εμφανίζεται με τις εξής παρακάτω μορφές:

- Τουρισμός σε χωριά, όπου μικρές ομάδες τουριστών διαμένουν είτε μέσα είτε κοντά σε παραδοσιακούς αλλά απομονωμένους οικισμούς ως επί των πλείστων. Εκεί μαθαίνουν για τη ζωή στο χωριό αλλά και για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- Αγροτικός τουρισμός ή αγροτουρισμός όπως είναι περισσότερο γνωστός. Σε αυτή την περίπτωση οι τουρίστες διαμένουν μαζί με τις οικογένειες των αγροτών και μαθαίνουν ή και συμμετέχουν στις αγροτικές δραστηριότητες, γνωρίζοντας από κοντά την αγροτική ζωή γενικότερα.
- Περιπατητικούς και ποδηλατικούς γύρους. Εδώ οι εναλλακτικοί τουρίστες διαμένουν σε ξενώνες, ιδιωτικές κατοικίες ή επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων που προσφέρουν διαμονή και πρωινό (bed & breakfast). Κατά την διάρκεια της παραμονής τους επικεντρώνονται στην επαφή με τον τοπικό πληθυσμό και πολιτισμό, ενώ παράλληλα εξερευνούν το περιβάλλον και το φυσικό κάλλος της περιοχής.
- Τουρισμός αλιείας. Οι τουρίστες σε αυτό το είδος του εναλλακτικού τουρισμού διαμένουν σε παράκτια χωριά μαζί με τις οικογένειες των ψαράδων και παίρνουν μέρος σε ομαδική αλιεία.
- Οικοτουρισμός με περιπάτους ή κωπηλασία με κανό/ φουσκωτά κλπ σε περιοχές με φυσικές ομορφιές και με ξεναγήσεις από ντόπιους κατοίκους στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής.

- Εθελοντισμός. Εδώ περιλαμβάνονται εθελοντικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια παραμονής σε μία περιοχή με στόχο τη προσφορά βοήθειας σε ειδικά έργα, όπως κατασκευή κτιρίων, παροχή νερού, αρχαιολογικές κατασκευές κ.α.

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ & ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Πριν περάσουμε στην αναλυτική παρουσίαση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σκόπιμο και ορθό θα ήταν σε αυτό το σημείο να διαχωρίσουμε τον εναλλακτικό τουρισμό από τις ειδικές μορφές τουρισμού και τούτο διότι η παρούσα πτυχιακή εργασία διαχωρίζει τις εναλλακτικές από τις ειδικές μορφές τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια σύγχυση μεταξύ των εννοιών του εναλλακτικού τουρισμού και των ειδικών μορφών τουρισμού. Ο Τσάρτας (2001, σελ 82) προσπαθεί να αποσαφηνίσει την διάκριση των δύο αυτών εννοιών, εστιάζοντας το ενδιαφέρον του στο κυρίαρχο κίνητρο που έχει η ζήτηση για αυτές τις δύο μορφές. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι στις ειδικές μορφές τουρισμού το κίνητρο μπορεί να είναι η συμμετοχή σε συνέδρια και εκθέσεις, ή ακόμη η οικολογία και ο πολιτισμός, σε αντίθεση το κίνητρο στον εναλλακτικό τουρισμό είναι πιο πολυσύνθετο και αφορά συγκεκριμένα θέματα, όπως η φυσιολατρεία, η περιπέτεια και η γνωριμία με τον τοπικό πολιτισμό.

Στην ελληνική βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί οι παρακάτω εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Τσάρτας και Κοκκώσης 2001):

- ✚ **Κοινωνικός τουρισμός.** Πρόκειται για μία μορφή κοινωνικής παροχής του κράτους, η οποία στοχεύει στην ενίσχυση των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων ενός πληθυσμού (άνεργοι, νέοι, χαμηλόμισθοι), μιας και ο τουρισμός ως κοινωνικό αγαθό έγινε απαίτηση και ανάγκη για όλους τους ανθρώπους.
- ✚ **Αγροτουρισμός.** Είναι η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από τους απασχολούμενους κύρια με την γεωργία, σε μικρές μονάδες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, με στόχο τη δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στον τοπικό πληθυσμό, τόσο από την ενοικίαση καταλυμάτων στους τουρίστες, όσο και από την τροφοδοσία αυτών με προϊόντα τοπικής παραγωγής, καθώς επίσης και προϊόντα συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνίας- οικοτεχνίας) παραγομένων επιτόπου. (Ανδριώτης Κ. Αγροτουρισμός 2006).
- ✚ **Τουρισμός τρίτης ηλικίας.** Σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε (Εθνική στατιστική υπηρεσία Ελλάδος) η τρίτη ηλικία οριοθετείται στα 65 έτη και άνω. Αυτή η μορφή τουρισμού αφορά ίσως το πιο ευαίσθητο μέρος της τουριστικής αγοράς. Το μέγεθος της πελατείας είναι μεγάλο και η προσφορά υπηρεσιών εξειδικευμένη. Η αγορά αποτελείται από συνταξιούχους οι οποίοι λόγω προβλημάτων υγείας αναζητούν ήπια κλίματα για ξεκούραση. Τα άτομα αυτά απαλλαγμένα από οικογενειακές επιβαρύνσεις και με αρκετό ελεύθερο χρόνο, προτιμούν μικρής κλίμακας ταξίδια στο εσωτερικό της χώρας, με ασφαλή μεταφορικά μέσα. Προτιμούν τις διακοπές σε νεκρές περιόδους και για μεγάλη διάρκεια, αποφεύγοντας έτσι το συνωστισμό και τον θόρυβο του μαζικού τουρισμού.
- ✚ **Αθλητικός τουρισμός.** Είναι η τουριστική δραστηριότητα η οποία εκδηλώνεται με την διεξαγωγή των αθλητικών εκδηλώσεων (πανελλήνια ή πανευρωπαϊκά πρωταθλήματα, Ολυμπιακοί Αγώνες κλπ). Αυτός ο τύπος τουρισμού προσελκύει

μεγάλο πλήθος αθλητών αλλά και επισκεπτών. Οι επισκέπτες παράλληλα με την κύρια τουριστική τους δραστηριότητα, επιδίδονται και οι ίδιοι σε διάφορα αθλήματα όπως τένις, γκολφ. Οι αθλητές παράλληλα με τις αθλητικές δραστηριότητες επισκέπτονται μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. Με αυτό τον τρόπο ο αθλητικός τουρισμός συνδέεται και δημιουργεί άμεσα σχέση με άλλα είδη εναλλακτικού τουρισμού, όπως πολιτιστικό και εκπαιδευτικό. Παρόλο τον μαζικό χαρακτήρα του αθλητικού τουρισμού αποτελεί μία εναλλακτική μορφή τουρισμού και αυτό γιατί διαθέτει μια ευέλικτη μορφή εκδήλωσης σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού για παράδειγμα το άθλημα της πεζοπορίας ή η κατάβαση ενός ποταμιού ή ακόμη οι καταδύσεις.

- ✚ **Περιηγητικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας.** Αυτή η μορφή του τουρισμού έχει ως επίκεντρο την επαφή, την γνωριμία και την ανάδειξη των φυσικών πόρων μίας περιοχής μέσα από μια σειρά επισκέψεων και περιπάτων σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Με τον περιηγητικό τουρισμό ο εναλλακτικός τουρίστας έρχεται σε επαφή με την χλωρίδα την πανίδα και την γεωμορφολογία μίας περιοχής για να αποκτήσει την αντίστοιχη γνώση για αυτά. Συγκεκριμένα στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται, σπηλαιολογία, ιππασία, παρατήρηση πτηνών- αμφιβίων, βοτανολογία- παρατήρηση σπάνιων φυτών, περιηγήσεις σε θάλασσα- ποτάμι (kajak, rafting, kanoe), περιπάτους σε χαραγμένα μονοπάτια φυσικού ενδιαφέροντος.
- ✚ **Θαλάσσιος τουρισμός.** Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι από τις σημαντικότερες μορφές ήπιου τουρισμού κυρίως σε χώρες με συγκριτικό πλεονέκτημα την θάλασσα. Περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως π.χ. θαλάσσιες περιηγήσεις και τον ναυτικό αθλητισμό. Ο θαλάσσιος τουρισμός γίνεται με κρουαζιερόπλοια, πλοία της γραμμής και yachts.
- ✚ **Οικοτουρισμός, οικολογικός τουρισμός.** Οικοτουρισμός είναι το ταξίδι σε σχετικά αδιατάρακτες φυσικές περιοχές, για την μελέτη, την απόλαυση ή την εθελοντική παροχή βοήθειας. Είναι ταξίδι που ασχολείται με την χλωρίδα, την πανίδα, την γεωλογία, και τα οικοσυστήματα μιας περιοχής, καθώς επίσης και τους ανθρώπους που ζουν γύρω από αυτές τις περιοχές, τις ανάγκες τους, τον πολιτισμό τους και τις σχέσεις τους με την γη. Θεωρεί την φύση ως το σπίτι όλων μας υπό μία σφαιρική εικόνα, αλλά και σπίτι των κατοίκων των κοντινών περιοχών. Οραματίζεται ένα εργαλείο για την συντήρηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη ειδικότερα στις περιοχές που οι ντόπιοι κάτοικοι καλούνται να αποποιηθούν την καταναλωτική χρήση προς όφελος τρίτων. (Wallace & Pierce, σελ 848, 1996).
- ✚ **Τουρισμός υγείας, ιαματικός τουρισμός, θερμαλιστικός τουρισμός.** Η τουριστική αυτή δραστηριότητα απευθύνεται είτε σε άτομα που πάσχουν από κάποια ασθένεια ή έχουν γενικά προβλήματα υγείας, είτε από άτομα υγιή που χρειάζονται μια ανανέωση από το καθημερινό άγχος των ρυθμών των μεγαλουπόλεων. Ο τουρισμός υγείας αναπτύσσεται κυρίως σε περιοχές που είναι προικισμένες από την φύση με φυσικούς πόρους (θερμές πηγές) και τεχνητούς (κέντρα υγείας, θαλασσοθεραπείας).
- ✚ **Πολιτιστικός τουρισμός.** Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι μία ήπια τουριστική δραστηριότητα της οποίας στόχος είναι η ανάδειξη, η αξιοποίηση και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, των ιστορικών και αρχαιολογικών μνημείων για την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να γνωρίσει τον πολιτιστικό πλούτο του τουριστικού προορισμού, καθώς επίσης να παρακολουθήσει ή και να συμμετάσχει στις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που γίνονται στα πλαίσια ανάδειξης της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Το είδος του τουρισμού αυτού εκδηλώνεται με επισκέψεις σε ιστορικά μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακούς οικισμούς, διατηρητέα κτίρια ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής,

- παρακολουθήσεις θεάτρου, συναυλιών, κινηματογράφου και συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως πανηγύρεις και τοπικές ή εποχικές γιορτές.
- ✚ **Εκπαιδευτικός τουρισμός.** Αυτό το είδος τουρισμού απευθύνεται σε όλο το εύρος του εκπαιδευτικού συστήματος και ο αντικειμενικός σκοπός του είναι η μάθηση, δηλαδή η γνωριμία με τα ιστορικά και τα λαογραφικά στοιχεία, το περιβάλλον, την αρχιτεκτονική κλπ. Εκδηλώνεται με ταξίδια εκπαιδευτικού χαρακτήρα στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό. Περιλαμβάνει την συμμετοχή των μαθητών και φοιτητών σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης, και επισκέψεις σε ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους καθώς και σε περιοχές φυσικής ομορφιάς.
 - ✚ **Θρησκευτικός τουρισμός.** Πρόκειται για μία μορφή τουρισμού που περιλαμβάνει επισκέψεις σε εκκλησίες και μοναστήρια. Εκδηλώνεται συνήθως με οργανωμένες εκδρομές σε εκκλησίες και μοναστήρια ιδιαίτερης θρησκευτικής σημασίας (Παναγία της Τήνου, Α. Όρος κλπ) και σκοπός είναι η επαφή με την εκκλησιαστική παράδοση.
 - ✚ **Ορεινός, χειμερινός τουρισμός.** Χειμερινός/ ορεινός τουρισμός είναι η τουριστική δραστηριότητα που συνδέεται με τα χιονοδρομικά κέντρα και γενικότερα με το σύνολο των τουριστικών ενεργειών που διεξάγονται κατά την διάρκεια του χειμώνα. Δραστηριότητες που συνδέονται επίσης με τον χειμερινό τουρισμό είναι ο ορειβατικός τουρισμός και οι διακοπές στα ορεινά θέρετρα (ορεινός τουρισμός). Αθλήματα που σχετίζονται με αυτή τη μορφή τουρισμού είναι το σκι, η παγοδρομία, η ελκηθοδρομία, το snowboarding, η αναρρίχηση κ.α
 - ✚ **Γυμνιστικός τουρισμός.** Είναι η μορφή τουρισμού η οποία οργανώνεται σε επιλεκτικά παραθαλάσσια campings, στα οποία οι τουρίστες αρέσκονται στο να κυκλοφορούν γυμνοί, νιώθοντας ότι βρίσκονται ακόμη πιο κοντά με τη φύση.
 - ✚ **Αστικός τουρισμός.** Είναι ο τουρισμός που πραγματοποιείται μέσα στα όρια μιας πόλης, και περιλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να γίνουν εντός αυτής. Έχει σημειωθεί ότι οι τουρίστες που επιδίδονται σε αυτή την μορφή τουρισμού έλκονται από τα ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία των μεγαλουπόλεων, τις αθλητικές εγκαταστάσεις, τους χώρους διασκέδασης, τα επώνυμα καταστήματα και γενικά όλες εκείνες τις δραστηριότητες που μόνο εντός μιας πόλης μπορεί να απολαύσει κανείς. (Law C. 2002).
 - ✚ **Χρονομεριστική μίσθωση.** Εδώ δίνεται η δυνατότητα στον τουρίστα να είναι ο ιδιοκτήτης του καταλύματος στο οποίο μένει για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Σύμφωνα με τον νόμο 1652/1986, με την σύμβαση της χρονομεριστικής μίσθωσης ο εκμισθωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση να παραχωρεί κατ' έτος στον μισθωτή, κατά την διάρκεια της σύμβασης, την χρήση τουριστικού καταλύματος και να παρέχει σε αυτόν συναφείς υπηρεσίες για καθορισμένο από την σύμβαση χρονικό διάστημα και ο μισθωτής να καταβάλλει το μίσθωμα που συμφωνήθηκε.
 - ✚ **Τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά ειδικού τύπου (club).** Αυτή η νέα μορφή διαχείρισης τουριστικών καταλυμάτων, περιλαμβάνει τη δυνατότητα αγοράς από τρίτους για χρήση και εκμετάλλευση τμημάτων τουριστικού συγκροτήματος υπό την μορφή ανεξάρτητων διαμερισμάτων ή κατοικιών, με την υποχρέωση να το παραχωρούν στον φορέα της τουριστικής επιχείρησης, ελεύθερο για χρήση ως τμήμα του ξενοδοχείου, ένα τμήμα τουλάχιστον του χρόνου βάσει ιδιωτικών συμφωνιών.
 - ✚ **Τουρισμός σε θεματικά πάρκα και θεματικά μουσεία.** Αυτό το είδος τουρισμού αφορά τουρίστες που επιθυμούν να ψυχαγωγηθούν αλλά και να μάθουν για συγκεκριμένα περιβαλλοντικά ζητήματα, θέματα τέχνης και πολιτισμού κλπ.

Έχει επικρατήσει η άποψη ότι ο επαγγελματικός τουρισμός και οι εκφάνσεις του αποτελούν τις ειδικές μορφές τουρισμού. Έτσι λοιπόν στην ελληνική βιβλιογραφία συναντούμε τις εξής μορφές ειδικού τουρισμού (Τσάρτας και Κοκκώσης 2001):

- ✚ **Επαγγελματικά ταξίδια.** Πρόκειται για ταξίδια που πραγματοποιούνται στα πλαίσια επαγγελματικών επαφών, λ.χ ταξίδια στελεχών, αντιπροσώπων κ.α
- ✚ **Συνεδριακός τουρισμός.** Στον συνεδριακό τουρισμό υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετεχόντων κα σε οποιοδήποτε επίπεδο, τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, διεθνές.
- ✚ **Εκθεσιακός τουρισμός.** Μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται δυναμικά ολοένα και περισσότερο. Σε αυτή υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις, που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, ώστε οι επισκέπτες εκθέσεων μπορούν να συνδυάσουν την επαγγελματική του ενημέρωση και με άλλες μορφές τουρισμού.
- ✚ **Τουρισμός κινήτρων.** Ο τουρισμός κινήτρων αποτελεί μια σχετικά νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας που υπόσχεται σημαντικά οικονομικά οφέλη. Ορισμένες επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να αυξήσουν την παραγωγικότητα των εργαζομένων και κατ' επέκταση την ανταγωνιστικότητά τους, τόσο στις αγορές του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού, προσφέρουν διάφορα κίνητρα στους εργαζομένους, μεταξύ των οποίων και ομαδικά τουριστικά πακέτα (group inclusive tours), συνήθως για τουριστικούς προορισμούς στο εξωτερικό.

3.4 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Οι βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν δύο προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού σε έναν προορισμό, τις απαραίτητες και τις επιβεβλημένες (Ανδριώτης 2005). Οι απαραίτητες προϋποθέσεις έχουν να κάνουν με όλους εκείνους τους διάφορους παράγοντες που ωθούν τους ανθρώπους να επισκεφτούν τουριστικούς προορισμούς, δηλαδή τα όμορφα τοπία, τις ωραίες και καθαρές θάλασσες, τις πολιτιστικές ιδιομορφίες και ιδιαιτερότητες κ.α.

Παρόλη την ύπαρξη προορισμών που διαθέτουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις ανάπτυξης, πολλοί από αυτούς δεν καταφέρνουν να περάσουν στην τελική φάση της υλοποίησης της ανάπτυξης και τούτο διότι υπάρχει έλλειψη ή και πλήρης ανυπαρξία των επιβεβλημένων προϋποθέσεων, δηλαδή την ανάληψη ευθυνών από άτομα για τουριστικές αναπτυξιακές επενδύσεις, επενδύσεις που αφορούν την κατασκευή υποδομών και την δημιουργία επιχειρήσεων διαμονής, σίτισης, μεταφοράς και ψυχαγωγίας.

Από το παραπάνω αναπτυξιακό μοτίβο καθίσταται σαφές ότι και οι περιοχές της περιφέρειας δε θα μπορούσαν να μείνουν απ' έξω. Η τουριστική ανάπτυξη στην ύπαιθρο, απαιτεί τεράστιες επενδύσεις και πάνω απ' όλα σε υποδομές, αφού ως επί των πλείστων αγροτικές και ορεινές περιοχές δεν διαθέτουν οδικά δίκτυα, υπηρεσίες υγείας, αστυνόμευση, με άλλα λόγια υπηρεσίες απαραίτητες που να προκαλούν τουριστικό ενδιαφέρον. Τέτοιου είδους υποδομές είναι αδύνατον να πραγματοποιηθούν από ιδιώτες, εδώ λοιπόν έρχεται το κράτος και επενδύει σε υποδομές, προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο κίνητρα στον πληθυσμό της περιφέρειας για επενδύσεις που αφορούν τον εναλλακτικό τουρισμό.

Έτσι λοιπόν οι δημόσιες ενδύσεις σε υποδομές σε συνδυασμό με το επενδυτικό ενδιαφέρον των ντόπιων κατοίκων, θα μπορούσαν να στηρίξουν τις απόπειρες ανάπτυξης ενός εναλλακτικού τύπου τουρισμού. Από την άλλη πλευρά, τα παραδοσιακά επαγγέλματα των ντόπιων κατοίκων, που δεν έχουν σχέση με την προσφορά υπηρεσιών τουρισμού, λειτουργούν ως τροχοπέδη για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματιών δραστηριοτήτων, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για τον τριτογενή τομέα και ειδικότερα για την εξειδίκευση παροχής υπηρεσιών στον τουριστικό κλάδο. Επιπλέον, η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων, δεξιοτεχνιών και πόρων των ντόπιων κατοίκων, δημιουργεί ένα κλίμα ανασφάλειας και επενδυτικού ρίσκου, που κάνει ακόμη περισσότερο διστακτικούς τους κατοίκους των περιοχών αυτών να επενδύσουν στον τουρισμό.

Τέλος σκόπιμο θα ήταν να αναφερθεί ότι δεν είναι όλες οι περιοχές της περιφέρειας τουριστικά ελκυστικές. Κατά συνέπεια, οι οποιοσδήποτε κατασκευές υποδομών δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως εχέγγυο τουριστικών εισροών (Brownrigg & Greig 1978).

3.5 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, μιλήσαμε για το τρίπτυχο οικονομία- περιβάλλον- κοινωνία, πάνω στο οποίο βασίζεται και οικοδομείται η αειφόρος ανάπτυξη και ειδικότερα η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ο εναλλακτικός τουρισμός ως προϋπόθεση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, δε θα μπορούσε να μη δημιουργεί μία σειρά από επιπτώσεις, θετικές και αρνητικές, που έχουν να κάνουν με την οικονομική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη.

- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.** Μερικές από τις θετικές οικονομικές επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού είναι η δημιουργία εισοδημάτων και θέσεων εργασίας, ο σχηματισμός διασυνδέσεων και με άλλους τομείς της τοπικής κοινωνίας και κατά συνέπεια η μεγέθυνση των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων από την τουριστική κατανάλωση, η περιφερειακή ανάπτυξη και τα οικονομικά οφέλη από την βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Αντίθετα οι αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις έχουν να κάνουν με τις αυξήσεις σε τρέχουσες δαπάνες για συντήρηση των υποδομών και την προβολή τους. Επίσης το επενδυτικό ρίσκο σε αυτήν την περίπτωση είναι αρκετά μεγάλο λόγω της αβεβαιότητας εισροών. Υπάρχει ο κίνδυνος εισοδηματικών διαρροών λόγω των εισαγωγών και τέλος η εκμετάλλευση και η εμπορευματοποίηση των περιβαλλοντικά και πολιτισμικά προικισμένων περιοχών μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές οικονομικές απώλειες (Hall 2000, Boss 1995).
- **ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.** Ο εναλλακτικός τουρισμός και οι αρχές που πρεσβεύει θα ήταν αδύνατο να μη δημιουργεί επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα κίνητρα που δημιουργεί ο εναλλακτικός τουρισμός για την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, η αποκατάσταση και βελτίωση βιοτόπων και η συντήρηση των πολιτιστικών μνημείων είναι μερικές από τις θετικές επιδράσεις του εναλλακτικού τουρισμού στο περιβάλλον. Τα παραπάνω με την σειρά τους δημιουργούν περιβαλλοντικά οφέλη καθώς και αυξήσεις υποδομών και υπηρεσιών προς χρήση από τον ντόπιο πληθυσμό. Παρόλα τα θετικά περιβαλλοντικά οφέλη της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού σε μια περιοχή, υπάρχουν και οι κίνδυνοι σε περιπτώσεις αλόγιστης εκμετάλλευσης. Η υπέρβαση του δείκτη της φέρουσας ικανότητας, η έλλειψη σχεδιασμού, διαχείρισης και λειτουργίας της τουριστικής ανάπτυξης σε οικολογικά ευαίσθητες

περιοχές, οι συγκρούσεις γης και οι ανταγωνιστικές σχέσεις με τους άλλους παραγωγικούς τομείς (γεωργία, βιοτεχνία κτλ) για την εκμετάλλευση πόρων, καθώς και η ολική μετατροπή παραδοσιακών οικιστικών συνόλων σε τουριστικούς πόρους, είναι μερικά από τα σοβαρότερα προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσει ο εναλλακτικός τουρισμός που δε στοχεύει στην συνετή και περιβαλλοντικά διεπόμενη ανάπτυξη (Τσάρτας και Κοκκώσης 2001, Hunter & Green 1995).

- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.** Από όλα όσα έχουν ειπωθεί μέχρι στιγμής για τον εναλλακτικό τουρισμό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το είδος αυτού του τουρισμού αφορά ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Ανάμεσα στις θετικές κοινωνικές επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού, είναι η επαφή του ντόπιου πληθυσμού με τους εναλλακτικούς τουρίστες και η μετάδοση και ανταλλαγή απόψεων, ιδεών, εθίμων, συνηθειών, με αποτέλεσμα την βαθύτερη κατανόηση της διαφορετικής κουλτούρας και κατ' επέκταση τον βαθύτερο σεβασμό των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. Ας μη ξεχνούμε ότι στους διάφορους ορισμούς που έχουν δοθεί για τον εναλλακτικό τουρισμό ποτέ δεν λείπει η αναφορά για θετική αλληλεπίδραση πολιτισμών και από κοινού βίωση εμπειριών. Ωστόσο ούτε και εδώ δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν και οι αρνητικές επιδράσεις. Τα ξενόφερτα συστήματα αξιών και ο μιμητισμός ξένων προτύπων, ο παραγκωνισμός των τοπικών παραδοσιακών χαρακτηριστικών, η απώλεια του ελέγχου από τους ντόπιους λόγω των ξένων επενδυτικών κεφαλαίων και του εργατικού δυναμικού καθώς και οι συγκρούσεις ακόμα και μεταξύ των ντόπιων κατοίκων λόγω του ανταγωνισμού και τις πιθανής δυσaráρεσκείας, είναι μερικά από τα αρνητικά κοινωνικά αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρει ο εναλλακτικός τουρισμός.

3.6 ΦΟΡΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Οι φορείς του εναλλακτικού τουρισμού ανάλογα με το πεδίο δράσης τους διακρίνονται σε τοπικούς, περιφερειακούς, εθνικούς και διεθνείς. Η προώθηση ενός καινούριου μοντέλου τουρισμού, ηπιότερου, που θα βάζει πάνω από όλα την προστασία και την διατήρηση του περιβάλλοντος ενώ παράλληλα θα συνεισφέρει στην τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί κοινό στόχο όλων των φορέων.

Για την επίτευξη των παραπάνω, θα πρέπει οι εκάστοτε πολιτικές που εφαρμόζονται, αλλά και οι δράσεις όλων των εμπλεκόμενων δρώντων να έχουν κοινή βάση και να είναι συντονισμένες. Κάθε φορέας έχει τον δικό του ρόλο στην ανάληψη και εφαρμογή των διάφορων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού με κοινό στόχο την αμοιβαία στρατηγική προβολής τους.

Κύριοι φορείς σε διεθνές επίπεδο είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (W.T.O), η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Greenpeace. Σε εθνικό επίπεδο αρμόδιοι φορείς είναι τα υπουργεία Τουρισμού, ΥΠΕΧΩΔΕ, Οικονομικών κ.α, και δημόσιοι φορείς όπως ο ΕΟΤ, ΕΟΟΜΕΧ. Σε περιφερειακό επίπεδο εντεταλμένοι φορείς είναι οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και τέλος σε τοπικό επίπεδο είναι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), οι επιχειρηματίες και ο τοπικός πληθυσμός.

Σκόπιμο σε αυτό το σημείο θα ήταν να αναλύσουμε ενδεικτικά μερικούς αρμόδιους φορείς που υπάρχουν στην Ελλάδα.

- **Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ).** Είναι εκείνο το θεσμοθετημένο όργανο που διαμορφώνει και ασκεί την ελληνική τουριστική πολιτική.
- **Αναπτυξιακές Εταιρείες.** Είναι επιχειρήσεις ιδιωτικού δικαίου που ιδρύονται από τους δήμους. Η μορφή της οργάνωσής τους σε συνδυασμό με τις σύγχρονες υποδομές, επιτρέπουν την εκτέλεση μίας σειράς προγραμμάτων που στηρίζουν σε αναπτυξιακά θέματα τον εκάστοτε νομό.
- **Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής.** Είναι επιτροπές που συστήνονται από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, μετά από απόφαση του Νομάρχη, οι οποίες απαρτίζονται από εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, των αναπτυξιακών εταιρειών, των τοπικών συλλογικών φορέων τουριστικών επιχειρήσεων, του επιμελητηρίου, και των συλλογικών φορέων των επαγγελματιών του νομού. Βασική δραστηριότητα των επιτροπών αυτών είναι η προβολή του νομού, ο συντονισμός όλων των αρμόδιων φορέων και οργανώσεων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με στόχο την καλύτερη δυνατή παρουσίαση και προώθηση των τουριστικών ιδιαιτεροτήτων του νομού.
- **Δημοτικές Επιχειρήσεις Τουριστικής Ανάπτυξης.** Οι δημοτικές επιχειρήσεις είναι υπεύθυνες για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο με στόχο την ανάδειξη των πολιτιστικών και φυσικών πόρων και την ένταξη τους στην αγορά του τουρισμού.
- **Οικολογικές Οργανώσεις.** Πρόκειται για οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι οποίες μεριμνούν για την προστασία του περιβάλλοντος και ειδικότερα για την προστασία σπάνιων ειδών πανίδας και χλωρίδας.

3.7 Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Στην προσπάθεια μας να κάνουμε μια ιστορική αναδρομή αναφορικά με την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα, μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής:

Αρχικά ο Ελληνικός τουρισμός αναπτύχθηκε ως περιηγητικός, παραθεριστικός και πολιτιστικός. Αυτό συνέβη διότι ο δημόσιος τομέας δημιούργησε έργα υποδομής που ευνοούσαν το συγκεκριμένο αναπτυξιακό μοντέλο. Πρακτικά αυτή η αναπτυξιακή κατεύθυνση εφαρμόστηκε μέσα από τα ξενοδοχεία του ΕΟΤ- ΞΕΝΙΑ, κοντά σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον (όμορφες παραλίες, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία κτλ) (Βασιλόπουλος 1967).

Κατά την διάρκεια των δεκαετιών 1950- 1960, το συγκεκριμένο πρότυπο τουρισμού επαυξήθηκε, πάλι διαμέσου του δημοσίου και του ΕΟΤ, με συμπληρωματικά έργα τουριστικών υποδομών, όπως υδροθεραπευτήρια, ορεινά καταφύγια. Αργότερα, οι διευκολύνσεις σε θέματα ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών στα λιμάνια της χώρας συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού και ενίσχυσαν τις υπάρχουσες κρουαζιέρες στα νησιά. Η ίδρυση της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης συντέλεσε σε τεράστιο βαθμό την ανάπτυξη του εκθεσιακού τουρισμού. Ακόμη περισσότερο, η δημιουργία των καζίνων στην Πάρνηθα τη δεκαετία το '60 και των άλλων καζίνων αργότερα σε Κέρκυρα και Ρόδο, προσέδωσαν τόσο στην Αθήνα αλλά και στα τουριστικά νησιά έναν διεθνισμό και έναν κοσμοπολίτικο αέρα εφάμιλλο των πασίγνωστων θέρετρων της τότε εποχής (Βασιλόπουλος 1967).

Την δεκαετία του 1970, η Ελλάδα ακολουθώντας το τουριστικό πρότυπο της Ισπανίας, κατάρτισε προγράμματα μεγάλης κλίμακας, που αφορούσαν πολλαπλές τουριστικές δραστηριότητες σε εκτάσεις ιδιοκτησίας του ΕΟΤ. Δεκαπέντε ειδικά προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης υλοποιήθηκαν. Δόθηκε έμφαση στις μαρίνες, στα υδροθεραπευτήρια και στα γήπεδα γκολφ. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εκείνης της εποχής, είναι το υδροθεραπευτήριο Κυλλήνης και το γήπεδο γκολφ Αφάντου της Ρόδου.

Μετά το 1975, οι επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και τα αντίστοιχα έργα, ανεστάλησαν και προωθήθηκε η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού και ειδικότερα η δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων τόσο στην Πάρνηθα, όσο και στη Βόρεια Ελλάδα. Περνώντας στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70, ο τουρισμός στρέφεται στις πολιτιστικές και φυσικές αξίες του τόπου. Ο ΕΟΤ προωθεί προγράμματα Μετατροπής Παραδοσιακών Σπιτιών σε Ξενώνες, και από την πλευρά του το υπουργείο Γεωργίας καταρτίζει προγράμματα Αγροτουρισμού. Επίσης την ίδια εποχή ορίζεται θεσμικό πλαίσιο για τα επαγγελματικά τουριστικά σκάφη (Υπουργείο Συντονισμού 1968, Σχέδιο Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1968- 1972).

Η δεκαετία του '80, τουριστικά χαρακτηρίζεται από την έναρξη του κοινωνικού τουρισμού, ως επιδοτούμενων από το κράτος διακοπών για τους χαμηλόμισθους και συνταξιούχους. Την ίδια δεκαετία ο αγροτουρισμός εξαπλώνεται με χρηματοδότηση της ΕΟΚ. Η επεξεργασία των θεσμικών πλαισίων για τον γυμνιστικό τουρισμό και τα καζίνα οδηγεί στη θέσπιση ως νόμου για το πρώτο. Η κυβέρνηση ορίζει ως ολοκληρωμένα συμπλέγματα θαλάσσιου, χειμερινού και θεραπευτικού τουρισμού, μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα και υδροθεραπευτήρια (Κ.Ε.Π.Ε 1985).

Στη δεκαετία του 1990, ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί προτεραιότητα και προωθείται με προγράμματα κατασκευής μαρίνων στα πλαίσια των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π). Η ιδιωτική πρωτοβουλία για συνδυασμό ξενοδοχειακών συγκροτημάτων με μαρίνες, χιονοδρομικά κέντρα, συνεδριακά κέντρα και υδροθεραπευτήρια ,ενισχύεται σημαντικά με παροχές κινήτρων. Επίσης εξακολουθεί η εφαρμογή του κοινωνικού τουρισμού και του αγροτουρισμού (Λιαλιάμος 1996).

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, ο εναλλακτικός τουρισμός έχει αναπτυχθεί σημαντικά και εξακολουθεί να επεκτείνεται. Αυτό διαπιστώνεται εύκολα από τις αυξήσεις των διανυκτερεύσεων και του τζίρου των επιχειρήσεων που ασχολούνται με αυτό το είδος τουρισμού. Επιχειρησιακά προγράμματα όπως το Τουρισμός- Πολιτισμός έχουν ως κύριο στόχο την ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού. Οι επενδύσεις από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης για έργα ιδιωτικού και δημόσιου τομέα αγγίζουν τα 64.564.000 Ευρώ και τα 35.282.000 Ευρώ αντίστοιχα. Ειδικότερα τα μέτρα που αφορούν τον εναλλακτικό τουρισμό είναι:

ΜΕΤΡΟ 1.1 Θαλάσσιος τουρισμός- μαρίνες- λιμενικές βελτιώσεις- αγκυροβόλια τουριστικών πλοίων.

ΜΕΤΡΟ 1.2 Ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός και θεραπευτικός τουρισμός.

ΜΕΤΡΟ 1.3 Ενίσχυση επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα.

Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται τα εξής δραστηριότητες: εκσυγχρονισμός συνεδριακών και χιονοδρομικών κέντρων, αξιοποίηση ιαματικών πηγών κέντρων υγείας και θαλασσοθεραπείας και εκσυγχρονισμός κέντρων αθλητικού τουρισμού.

Κοιτάζοντας τα αποτελέσματα όλων αυτών των προσπαθειών που έχουν καταβληθεί όλες αυτές τις δεκαετίες σχετικά με την ανάπτυξη των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού, θα διαπιστώσουμε ότι αρκετοί ήταν εκείνοι οι παράγοντες που λειτούργησαν ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη τους. Η έλλειψη οργάνωσης, η ασυνέπεια και ασυνέχεια των κυβερνητικών πολιτικών, η έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών στην τουριστική και περιφερειακή ανάπτυξη, είναι μερικούς από τους παράγοντες που εμπόδισαν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού να αποτελέσουν ένα ολοκληρωμένο τουριστικό προϊόν στην αγορά.

Τα αναχρονιστικά θεσμικά πλαίσια, οι ελλειπείς υποδομές και η καθυστέρηση παραγωγής νέων, η ανεπάρκεια χρηματοδοτικών πηγών, όπως επίσης και οι χρονοβόρες διαδικασίες για την υλοποίηση και εφαρμογή μέτρων και έργων, αποτέλεσαν ανασταλτικούς παράγοντες για την ουσιαστική ανάπτυξη των μορφών αυτών σε ανταγωνιστικό επίπεδο (Π.Ε.Π 2000-2006, Σπιλάνης 2000, Κοκκώσης και Τσάρτας 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Εφόσον στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα ασχοληθούμε διεξοδικά με την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια και συγκεκριμένα του νομού Δράμας, σκόπιμο θα ήταν πριν προχωρήσουμε σε οποιεσδήποτε αναλύσεις για τον νομό, να αναλύσουμε την έννοια της περιφερειακής τουριστικής ανάπτυξης.

Όπως έχει ήδη ειπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελεί μια από τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού. Για τις περισσότερες κυβερνήσεις, η ισομερής ανάπτυξη σε όλη την επικράτεια μίας χώρας είναι ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα. Έχει διαπιστωθεί σε παγκόσμια κλίμακα, ότι η ανάπτυξη εκδηλώνεται ως επί των πλείστων στα μεγάλα αστικά κέντρα. Έτσι το πρόβλημα που τίθεται προς επίλυση, αφορά στο να βρεθούν τρόποι διασπάθισης της ανάπτυξης σε κωμοπόλεις και χωριά, όπου φυσικά τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα αποτελούν μια σκληρή πραγματικότητα. Αρκετοί μελετητές του τουρισμού έχουν διατυπώσει διάφορες προτάσεις για την επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος. Ο Schumacher (1974, σελ 146-147) διατυπώνει τα εξής:

- Οι χώροι εργασίας θα πρέπει να δημιουργούνται σε περιοχές όπου κατοικούν οι άνθρωποι και όχι σε μητροπολιτικές περιοχές που συνηθίζουν να μεταναστεύουν.
- Οι θέσεις εργασίας θα πρέπει να μην απαιτούν μεγάλες επενδύσεις κεφαλαίου, έτσι ώστε κατ' αυτόν τον τρόπο να μπορούν να δημιουργηθούν πολλές.
- Οι παραγωγικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να είναι απλές ώστε να μην χρειάζεται εξαιρετικά εξειδικευμένο προσωπικό.
- Είναι επιτακτική ανάγκη η παραγωγή να επιτυγχάνεται από ντόπιες πρώτες ύλες, για να μην υπάρχει το φαινόμενο διαρροής συναλλάγματος για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών.

Παρόλο που ο συγκεκριμένος μελετητής διατύπωσε όλα τα παραπάνω μία τριακονταετία πριν, οι προτάσεις του αποτελούν σημαντικό παράδειγμα και για τις σημερινές κοινωνίες. Η υλοποίησή τους όμως, σε όλα τα στάδια, απαιτεί άψογο σχεδιασμό και προγραμματισμό προσανατολισμένο στην τουριστική ανάπτυξη. Η ιδιοσυστασία του τουρισμού από μόνη της διαχέει την ανάπτυξη μακριά από τα αστικά κέντρα προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές (Oppermann & Chon 1997). Η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιφέρεια απαιτεί χαμηλότερες επενδύσεις συγκριτικά με τις επενδύσεις για την βαριά βιομηχανία, δημιουργεί θέσεις εργασίας για ανειδίκευτα άτομα που οι ευκαιρίες απασχόλησής τους είναι ελάχιστες αν όχι μηδαμινές (Cleverdon 1979), μπορεί να οδηγήσει σε έναν καλύτερο καταμερισμό της απασχόλησης και γενικά να μετατρέψει ριζικά την περιφερειακή αγορά εργασίας (Κομίλης 1994). Επίσης η

ανάπτυξη του τουρισμού σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές βοηθά την κατανάλωση της ντόπιας παραγωγής, συντελώντας ακόμα περισσότερο στην ευμάρεια των ντόπιων κατοίκων (Σπαρτίδης 1976).

Ωστόσο πέρα από τα θετικά της περιφερειακής ανάπτυξης, υπάρχουν και μελέτες που δείχνουν ότι μπορεί μεν ο τουρισμός να υποκινεί την περιφερειακή ανάπτυξη, αλλά υπάρχει και η πιθανότητα δημιουργίας περιφερειακών ασυμμετριών. Αυτό μπορούμε να το κατανοήσουμε εύκολα, αφού ο τουρισμός τις περισσότερες φορές αναπτύσσεται σε ελκυστικές περιοχές που επωφελούνται τόσο από τις επενδύσεις που γίνονται όσο και από την τουριστική δαπάνη, αφήνοντας έξω από την αναπτυξιακή προσπάθεια αρκετές άλλες περιοχές (Peppelenbosch & Tempelman 1989).

4.2 Ο ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Ο νομός Δράμας βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο του ελλαδικού χώρου στα σύνορα με την Βουλγαρία. Είναι ο πλουσιότερος νομός από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος. Περικλείεται από τα βουνά της Ροδόπης στα βόρεια, του Μενοικίου και του Όρβηλου στα δυτικά, του Παγγαίου στα νότια και τα όρη της Λεκάνης στα ανατολικά. Ο ορεινός όγκος που δεσπόζει στο υψηλότερο σημείο, είναι το Φαλακρό, το βουνό σύμβολο για την Δράμα.

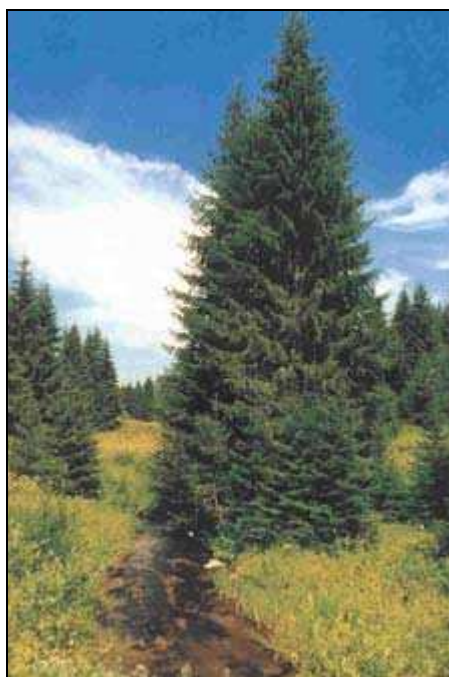
Ο νομός είναι ουσιαστικά αγροτικός. Υπάρχουν μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις στις πεδιάδες που εκτείνονται κυρίως στο νότιο τμήμα του. Η αξιοποίηση των υδάτινων πόρων του (των ποταμών Νέστου και Αγγίτη, των πηγών Κεφαλαρίου) και η χρήση σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας έχουν βελτιώσει σημαντικά την οικονομική κατάσταση του νομού τα τελευταία χρόνια. Τα προϊόντα που καλλιεργούνται είναι κυρίως δημητριακά, βαμβάκι, βιομηχανική ντομάτα, καπνός, αμπέλια, φρούτα και λαχανικά. Τα πιο γνωστά προϊόντα της περιοχής είναι τα φασόλια και οι πατάτες Κάτω Νευροκοπίου, ενώ παράλληλα οι αμπελοκαλλιέργειες τα τελευταία χρόνια απέκτησαν

μια καινούρια δυναμική, με γνωστά ήδη επώνυμα κρασιά της Δράμας διεθνούς αναγνώρισης.

Εξέχουσα θέση στο νομό Δράμας έχει η κτηνοτροφική παραγωγή, όπου κυριαρχεί η μικρή οικογενειακή εκμετάλλευση παραδοσιακής μορφής. Εκτρέφονται κυρίως αιγοπρόβατα, βοοειδή και χοίροι, ενώ σύγχρονες μονάδες παράγουν εξαιρετικής ποιότητας τυροκομικά προϊόντα.

Σε έναν νομό όπου το μεγαλύτερο μέρος του καλύπτεται από δασικούς όγκους, δε θα μπορούσε να λείπει η δασική παραγωγή. Η περιοχή διαθέτει τα πλουσιότερα δάση στην Ελλάδα. Τα βασικότερα δασοπονικά προϊόντα προέρχονται από τα δάση της ερυθρελάτης, πεύκης, οξιάς, δρυός και λεύκης, τα οποία απορροφούνται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από τις τοπικές βιομηχανίες επεξεργασίας ξύλου.

Το μεγαλύτερο όμως οικονομικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει ο νομός αφορά τον τομέα του μαρμάρου. Σήμερα αποτελεί το βασικότερο στοιχείο της ανάπτυξης του. Μονάδες εξόρυξης και επεξεργασίας μαρμάρου, από τις πιο σύγχρονες και μεγάλες της χώρας, έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή παρουσιάζοντας μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα προς τις αραβικές χώρες, την Ευρώπη, τις Η.Π.Α και την Ιαπωνία.

Το υπέδαφος του νομού περικλείει επίσης σημαντικό ορυκτό πλούτο σε βιομηχανικά ορυκτά. Τα κοιτάσματα μαγγανίου στις υπώρειες του Φαλακρού, τα κοιτάσματα ουρανίου και βιομηχανικών ορυκτών στην περιοχή του Παρανεστίου, καθώς και το λιγνιτικό πεδίο που έχει εντοπιστεί στην περιοχή της Μαυρολεύκης, αποτελούν μερικά από τα σημαντικότερα ορυκτά κοιτάσματα.

Στην πρωτεύουσα του νομού είναι συγκεντρωμένες οι βασικές υπηρεσίες διοίκησης, εκπαίδευσης, περίθαλψης και αθλητισμού. Στην πόλη λειτουργούν σύγχρονο νοσοκομείο, δίκτυο αθλητικών εγκαταστάσεων με κλειστά γυμναστήρια, κολυμβητήριο,

γήπεδα, καθώς και το τμήμα Δασοπονίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Καβάλας.

Ένα δίκτυο πολιτιστικών υποδομών με εκθεσιακούς χώρους, βιβλιοθήκες, ωδείο, κινηματογράφους, παρέχει σε συνεργασία με τους δραστήριους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους, ποικιλία εκδηλώσεων για την διατήρηση των τοπικών παραδόσεων και την ανάδειξη των σύγχρονων μορφών τέχνης (www.godrama.gr).

4.2.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Μέσα σε πλούσια δάση του νομού, πάνω στις βουνοπλαγιές και δίπλα στα ποτάμια και τα σπήλαια του, τα χωριά, τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, τα κάστρα και τα γεφύρια, συνθέτουν ένα μοναδικό σε πλούτο και ποικιλία σύνολο. Αποτελούν την κληρονομιά του τόπου που καλεί όλους να τον γνωρίσουν από κοντά, σε όλη του την έκταση.

Στο νομό Δράμας έχουμε την ευκαιρία να περιπλανηθούμε:

- Στα μοναδικά δάση ερυθρελάτης.
- Να απολαύσουμε τα μνημεία της φύσης (σπήλαια, φαράγγια).
- Να κάνουμε ορεινή πεζοπορία ή ακόμη ορειβασία και αναρρίχηση.
- Να ακολουθήσουμε πολιτιστικές διαδρομές επισκεπτόμενοι βυζαντινά μοναστήρια, μεταβυζαντινά μοναστήρια και εκκλησίες.
- Αρχαιολογικούς χώρους και τοπικά μουσεία.
- Να παρακολουθήσουμε λαογραφικές εκδηλώσεις, να πάρουμε μέρος σε τοπικές πανηγύρεις και σε καλλιτεχνικές συναντήσεις.
- Στην ύπαιθρο να κάνουμε αγροτουρισμό γνωρίζοντας καλύτερα τις συνθήκες ζωής και τους φιλόξενους κατοίκους της περιοχής, παρακολουθώντας γεωργικές δραστηριότητες κάθε λογής.
- Να θαυμάσουμε από κοντά σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας που βρίσκουν καταφύγιο στα πλούσια δασικά και υδάτινα οικοσυστήματα.

Για τον σκοπό αυτό ένα σημαντικό δίκτυο τουριστικών εγκαταστάσεων ολοκληρώνεται κυρίως στο δασικό και αγροτικό περιβάλλον του νομού, κατάλληλα ενταγμένων και προσαρμοσμένων στην κλίμακα του τοπίου. Παράλληλα οι ξενοδοχειακές μονάδες της Δράμας προσφέρουν τις υπηρεσίες τους επαρκώς, σε όσους προτιμούν την φιλοξενία της πόλης (www.godrama.gr).

4.3 ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΔΡΑΜΑ.

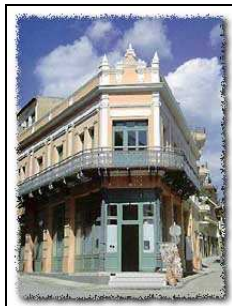
Παίρνοντας ως βάση τα είδη των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού που παρουσιάστηκαν στο **Κεφάλαιο 3.3**, στον νομό Δράμας παρουσιάζονται οι εξής μορφές εναλλακτικού και ειδικού τουρισμού:

- ✚ Αστικός Τουρισμός.
- ✚ Κοινωνικός Τουρισμός.
- ✚ Πολιτιστικός και Εκπαιδευτικός Τουρισμός.
- ✚ Θρησκευτικός Τουρισμός.
- ✚ Αθλητικός Τουρισμός.
- ✚ Περιγηγικός Τουρισμός, Τουρισμός Περιπέτειας.
- ✚ Οικοτουρισμός.
- ✚ Ορεινός- Χειμερινός Τουρισμός.
- ✚ Αγροτουρισμός.
- ✚ Τουρισμός Υγείας.
- ✚ Συνεδριακός Τουρισμός.
- ✚ Εκθεσιακός Τουρισμός.

4.3.1 ΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Κάτω από τις κορυφές του Φαλακρού, τα τρεχούμενα νερά, τα πανύψηλα δέντρα να σκεπάζουν τις πηγές και τα ρυάκια, οι ήρεμοι ρυθμοί ζωής στις γειτονιές και στα πάρκα, φιλόξενοι και ευχάριστοι άνθρωποι συνθέτουν την εικόνα της πόλης που βρίσκεται στην καρδιά του νομού.

Η Δράμα γνώρισε έντονους ρυθμούς ανάπτυξης μέσα στον 21^ο αιώνα, και οι αλλαγές στη φυσιογνωμία και στην αρχιτεκτονική της ήταν ραγδαίες. Πολλές συνοικίες στο ιστορικό της κέντρο απέκτησαν νέο χρώμα, ενώ δημιουργήθηκαν άλλες στην περιφέρεια. Μέσα σε αυτή την σύγχρονη πόλη, ο επισκέπτης θα ανακαλύψει με έκπληξη πως ορισμένα τμήματα της Δράμας αντιστέκονται στον χρόνο και στις αλλαγές, φέρνοντας εικόνες από άλλες εποχές, σε μία κοινωνία τότε πολυφυλετική και πολυθρησκευτική, σε ένα ανθρώπινο μωσαϊκό που άφησε τα σημάδια του στα μνημεία της.

Η νοερή ξενάγηση στην πόλη της Δράμας, ξεκινά από το αρχαιολογικό μουσείο κοντά στο δημοτικό πάρκο, χώρο πρασίνου και τρεχούμενων νερών, καθώς αποτελεί και μουσείο της πόλης. Εκεί θα βρούμε συγκεντρωμένες πληροφορίες για την ιστορία της Δράμας από τους προϊστορικούς χρόνους, μέχρι την τουρκοκρατία και τον μεσοπόλεμο.

Η ξενάγηση συνεχίζεται στο πάρκο της Α. Βαρβάρας, μία έκταση περίπου 60 στρεμμάτων, που σφράγισε διαχρονικά την ταυτότητα της πόλης και αποτελεί τουριστικό πόλο έλξης. Εδώ αποτυπώνονται τόσο ο πλούτος της περιοχής σε νερά, όσο και η νεότερη ιστορία της Δράμας. Από διάφορα σημεία αναβλύζει νερό, σχηματίζοντας μικρές λίμνες και καταρράκτες κάτω από τον ίσκιο των αιωνόβιων δέντρων.

Οι παραδοσιακοί νερόμυλοι και οι πολυώροφες καπναποθήκες του μεσοπολέμου καθρεπτίζονται μέσα στα νερά, ενώ στον βυθό της λίμνης σώζονται τα ερείπια ορθόδοξου ναού. Ο παλιός μουσουλμανικός μύλος των Ζώνκε, η καπναποθήκη του Ελβετοεβραίου καπνέμπορου Σπήρερ είναι μερικά από τα παλιά κτήρια που κοσμούν το πάρκο της Α. Βαρβάρας. Προχωρώντας ανάμεσα από παραδοσιακά κτήρια καταλήγουμε στο κέντρο της πόλης, στην πλατεία Ελευθερίας.

Η πόλη της Δράμας, με τους 40.000 κατοίκους, εκτός από οικονομικό και εμπορικό κέντρο, αποτελεί πνευματική κυψέλη και κέντρο άθλησης και ψυχαγωγίας. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι εκθέσεις, τα αναγνωρισμένα φεστιβάλ, τα ποικίλα αθλήματα που μπορεί να κάνει κανείς στις αθλητικές εγκαταστάσεις, αποτελούν μερικές από τις πολλές δραστηριότητες που θα συναρπάσουν τον επισκέπτη που θα αποφασίσει να καταλύσει στην πόλη της Δράμας.

Η Δράμα είναι ιδιαίτερα γνωστή για την νυχτερινή της διασκέδαση. Η πόλη διαθέτει έντονη κοσμική ζωή, την οποία απολαμβάνουν και οι κάτοικοι των γειτονικών πόλεων που έρχονται στη Δράμα για αυτόν τον λόγο. Τα εστιατόρια και οι ταβέρνες με τις παραδοσιακές τοπικές γεύσεις, θα συναρπάσουν και τον πιο απαιτητικό γευσιγνώστη. Οι καφετέριες με το μοναδικό τους στυλ (Ανώϊ, Ρέμβη), καθώς και τα club της πόλης, καλύπτουν κάθε γούστο στη διασκέδαση.

Τέλος ο επισκέπτης του νομού μπορεί να καταλύσει σε ένα από τα επτά ξενοδοχεία (Κούρος, Ξενία, Τάσκο, Εμπορικό, Μαριάννα, Εσπέρια, Άνεσις), δεύτερης και τρίτης κατηγορίας που υπάρχουν στην πόλη της Δράμας (Νομαρχιακή Αυτ. Δράμας, Γραφείο Τουρισμού).

4.3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Ο τουρισμός, ως μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου όπως έχει ειπωθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα κεκτημένο κοινωνικό αγαθό. Ο κοινωνικός τουρισμός, είναι μία από τις σημαντικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, αφού αναφέρεται σε ένα μεγάλο αριθμό ατόμων. Μέσω των εκάστοτε φορέων, δίνει την ευκαιρία σε ευαίσθητες οικονομικά ομάδες, όπως χαμηλόμισθους, συνταξιούχους, νέους, να πραγματοποιήσουν διάφορα ταξίδια, είτε στο εσωτερικό μιας χώρας είτε στο εξωτερικό.

Υπάρχουν πολλά προγράμματα κοινωνικού τουρισμού, έτσι ο τουρίστας έχει ένα αρκετά μεγάλο φάσμα επιλογών για την πραγματοποίηση των διακοπών του, από το μέρος που θα επιλέξει να ταξιδέψει, μέχρι τον τύπο καταλύματος και τις εκδρομές που θα διαλέξει να κάνει.

Στο νομό Δράμας, ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού, είναι το Εργατικό Κέντρο Δράμας, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης. Με τη κατάθεση συγκεκριμένων δικαιολογητικών και μέσα από προϋποθέσεις που θέτονται, οι δικαιούχοι εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού μπορούν να προμηθευτούν τα εισιτήρια τους διαλέγοντας τον προορισμό που επιθυμούν.

Η Δράμα όμως και ως τουριστικός προορισμός, δεν παραλείπεται από τους υπόλοιπους νομούς της χώρας. Συχνά, αρκετά προγράμματα κοινωνικού τουρισμού, περιλαμβάνουν την πόλη της Δράμας στις πόλεις επίσκεψης, μέσα σε ένα γενικότερο πρόγραμμα κοινωνικού τουρισμού, που περιλαμβάνει επισκέψεις σε πόλεις της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Εργατικό Κέντρο Δράμας, ΕΚΔ.)

4.3.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Η Δράμα είναι μία πόλη πλούσια σε ιστορία και παράδοση. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από τα αρχαιολογικά ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί στην ευρύτερη περιοχή του νομού, όσο και από τις αμέτρητες ετήσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις που γίνονται, θυμίζοντας σε όλους την ιστορία και τις παραδόσεις αυτού του μαρτυρικού τόπου.

Το **αρχαιολογικό μουσείο της Δράμας**, καλύπτει χρονολογικά την ανθρώπινη παρουσία στο νομό από την Μέση Παλαιολιθική Εποχή (50.000 χρόνια από σήμερα), με τα ίχνη ζωής των παλαιολιθικών κυνηγών στο σπήλαιο Πηγών του Αγγίτη, μέχρι τους νεότερους χρόνους (1913).

Ο εκθεσιακός χώρος αποτελείται από τρεις κύριες αίθουσες. Στην πρώτη, τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν την παρουσία των νομάδων κυνηγών της Μέσης Παλαιολιθικής Εποχής στο σπήλαιο Πηγών του Αγγίτη, τη ζωή στους μόνιμους γεωργικούς και κτηνοτροφικούς νεολιθικούς οικισμούς και το πέρασμα στη χαλκοκρατία στη πόλη της Δράμας, στη θέση Σιταγροί.

Η αναπαράσταση μίας νεολιθικής κατοικίας με ευρήματα που περιγράφουν τις δραστηριότητες του νεολιθικού ανθρώπου και την καθημερινή του ζωή, αποτελεί το κέντρο του ενδιαφέροντος των επισκεπτών κάθε ηλικίας.

Στην ίδια αίθουσα, συνεχίζεται το ταξίδι στο χρόνο στην εποχή του Σιδήρου και στους μετέπειτα χρόνους, όπου κυρίαρχη είναι η λατρεία του Θεού Διόνυσου μέσα στην πόλη της Δράμας, στην περιοχή της Καλής Βρύσης αλλά και σε άλλες περιοχές.

Στη δεύτερη αίθουσα, αρχιτεκτονικά γλυπτά, κεραμική και νομίσματα, βεβαιώνουν την συνέχεια της ζωής στη Δράμα και σε ολόκληρο τον νομό κατά τους παλαιοχριστιανικούς, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους.

Ο επισκέπτης ταξιδεύει στους νεότερους χρόνους με φωτογραφική έκθεση που αναφέρεται στην πόλη της Δράμας, στα εκτός Δράμας αστικά κέντρα και στους ορεινούς οικισμούς, από την αρχή της τουρκοκρατίας μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.

Στην τρίτη αίθουσα του εκθεσιακού χώρου, που είναι στεγασμένο αίθριο, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει γλυπτά οργανωμένα σε τρεις ενότητες. Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει γλυπτά από τους αρχαίους χρόνους μέχρι την τουρκοκρατία. Η δεύτερη περιέχει αναθηματικά μνημεία που συνδέονται με τη λατρεία διαφόρων θεών του ελληνορωμαϊκού πάνθεου και των τοπικών θεοτήτων, με ιδιαίτερη αναφορά στο Διόνυσο. Στην τρίτη ενότητα ανήκουν επιτύμβια μνημεία ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων.

Η ιστορία της χριστιανικής εκκλησίας στη Δράμα, ξεκινά την Βυζαντινή εποχή και γνωρίζει περιόδους σκληρών δοκιμασιών στη πολυτάραχη περιοχή. Από τον 14^ο αιώνα, όταν σημειώνεται η οθωμανική κατάκτηση, μέχρι και τον 20^ο αιώνα με τις αλλεπάλληλες ξένες κατοχές, η ελληνική ορθόδοξη εκκλησία στη Δραμα, έδωσε αγώνα, ποτισμένο με το αίμα πολλών ποιμένων, νεομαρτύρων της πίστης και του ελληνισμού, και στήριξε το κλονισμένο από τις εξωτερικές απειλές φρόνημα του πολύπαθου λαού.

Το **εκκλησιαστικό μουσείο** της Ιεράς Μητρόπολης Δράμας, το οποίο ιδρύθηκε κατά την διακονία του σεβασμιότατου Μητροπολίτη Διονυσίου, στεγάζεται σε ανακαινισμένη πενταόροφη πτέρυγα του Επισκοπικού Μεγάρου Δράμας στην οδό Βενιζέλου.

Στις ευρύχωρες και εξαιρετικά φροντισμένες αίθουσες, εκτίθενται εκκλησιαστικοί θησαυροί ανεκτίμητης πνευματικής και καλλιτεχνικής αξίας. Οι εικόνες της Θεοτόκου Οδηγήτριας και του Κυρίου Ευλογούντος του 13^{ου} αιώνα, εικόνες του 17^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα το 19^{ου} αιώνα κοσμούν και καθαγιάζουν τον χώρο.

Ακόμη αρχιερατικά άμφια, ιερά σκεύη και καλύμματα τους, πολλά του 19^{ου} αιώνα, ενθύμιο του Χρυσοστόμου Δράμας και Σμύρνης αποτελούν τα σημαντικά εκθέματα του μουσείου. Πολλά από τα εκθέματα είναι κειμήλια που μετέφεραν πρόσφυγες της Μικράς Ασίας και του Πόντου, το 1922, από τις εκκλησίες των πανάρχαιων εστιών στη νέα πατρίδα, σαν το πιο πολύτιμο φορτίο τον καιρό του ξεριζωμού. Για τους οργανωμένους προσκυνητές και τους επισκέπτες της πόλης, προτείνεται να επικοινωνούν με το γραφείο της Μητρόπολης Δράμας πριν από την επίσκεψη τους στο μουσείο (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Γραφείο Τουρισμού).

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Παρανεστίου. Στους κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας του Παρανεστίου, ο επισκέπτης μπορεί να αντλήσει πληροφορίες για τους βιότοπους της περιοχής του ποταμού Νέστου και της οροσειράς της Ροδόπης, μέσα από κατάλληλα εκθετήρια, διοράματα και αναπαραστάσεις των φυσικών χώρων διαβίωσης πτηνών και θηλαστικών της περιοχής. Παράλληλα, ο επισκέπτης στις προθήκες του μουσείου θα γνωρίσει τους επιμέρους βιοτικούς και αβιοτικούς παράγοντες οι οποίοι συνθέτουν το ιδιαίτερο φυσικό οικοσύστημα της οροσειράς της Ροδόπης. Μετά την επίσκεψη στο χώρο του μουσείου, έχοντας ήδη αντιληφθεί τις σχέσεις που αναπτύσσονται στα διάφορα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ο επισκέπτης μπορεί να συνεχίσει την αναζήτηση πληροφοριών στα Κέντρα Πληροφόρησης Καρποφόρου «Νέστος- Ενέργεια», Πρασινάδας «Αγριόγιδο», και στο Οικολογικό Εργαστήρι Καρποφύτου, όπου θα μπορέσει να συνειδητοποιήσει την τεράστια φυσική κληρονομιά της Παρανεστίας γης. Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας βρίσκεται στο κέντρο του Παρανεστίου, 42χλμ από την πόλη της Δράμας.

Το πολιτιστικό ταξίδι στο νομό Δράμας, μπορεί να συνεχιστεί με τα διατηρητέα κτίρια του νομού. Πέρα από τις σωζόμενες γνωστές καπναποθήκες και νερόμυλους, κοντά στη Μητρόπολη Δράμας, δίπλα στον μεταγενέστερο ναό, διατηρείται τμήμα της παλαιάς Μητρόπολης των Εισοδίων της Θεοτόκου, που χτίστηκε το 1834 από τον Μητροπολίτη Φιλίππων Γερμανό, με εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτα στο εσωτερικό από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Ακριβώς απέναντι σώζονται το ανακαινισμένο κτίριο του παλαιότερου κινηματογράφου της πόλης, του άλλοτε 'Μέγα' από το 1913, και αστικές κατοικίες από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Σε μικρή απόσταση από τον κινηματογράφο, θα βρούμε την Βυζαντινή εκκλησία της Α. Σοφίας του 10^{ου} αιώνα. Η εκκλησία γνώρισε επεμβάσεις τόσο στα βυζαντινά χρόνια όσο και στην περίοδο της τουρκοκρατίας, όταν μετατράπηκε σε τζαμί («Μπέη Τζαμί») και το σημερινό καμπαναριό ήταν βάση «μιναρέ».

Στην ίδια περιοχή που αποτελεί το ιστορικό κέντρο της Δράμας και την παλιά χριστιανική συνοικία, θα αναζητήσουμε τα υπολείμματα των βυζαντινών τειχών. Ανάμεσα σε σύγχρονες και αστικές κατοικίες του μεσοπολέμου σώζονται τμήματα έξι πύργων από τα τείχη που είχαν μήκος περίπου στα 850μ. και κάλυπταν έκταση 40

στρεμμάτων. Για πρώτη φορά χτίστηκαν γύρω στο 10^ο αιώνα και ενισχύθηκαν σε δύο επόμενες φάσεις, με τελευταία εκείνη του 1206 από τον τότε διοικητή του κάστρου, τον Λατίνο Βονιφάτιο Μομφερατικό.

Απέναντι, ανάμεσα σε κατοικίες, σώζεται το βυζαντινό εκκλησάκι των Ταξιαρχών από την εποχή των Παλαιολόγων. Καθώς προχωρούμε στο κέντρο της πόλης και αφήνοντας δεξιά μας τον ναό του Α. Νικολάου ή όπως αλλιώς λεγόταν «Εσκή Τζαμί» κατά την τουρκοκρατία, κατευθυνόμαστε βορειότερα από την κεντρική πλατεία της Δράμας την πλατεία Ελευθερίας που κοσμείται με το μνημείο του νεομάρτυρα του ελληνισμού και Μακεδονομάχου Άρμεν Κούπτσιου στο σημείο του απαγχονισμού του.

Βρισκόμαστε τώρα στο νεότερο εμπορικό κέντρο της Δράμας. Στην συμβολή των οδών Άρμεν και Αγαμέμνονος βρίσκεται τέμενος, πιθανώς το «Κουρσαμλή Τζαμί», με αξιόλογες τοιχογραφίες στη βόρεια πλευρά του, που απεικονίζουν ίσως και την πόλη της Δράμας την περίοδο της τουρκοκρατίας. Στην οδό Λαμπριανίδη, θα δούμε ένα άλλο μνημείο οθωμανικών χρόνων στη πλατεία Δικαστηρίων, που ταυτίζεται από ειδικούς με το γνωστό από τον 17^ο αιώνα «Ακ Μεχμέτ Αγά Τζαμί».

Κοντά στην ίδια περιοχή, στην οδό Τροίας, σώζεται μακεδονικός τάφος της ελληνιστικής περιόδου με δύο θαλάμους και κτιστό δρόμο. Βορειότερα βρίσκουμε ελάχιστα δείγματα λαϊκής μουσουλμανικής αρχιτεκτονικής, όπου διατηρείται και το κτίριο δημόσιας οθωμανικής σχολής, το ορφανοτροφείο Δράμας από τον μεσοπόλεμο (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Γραφείο Τουρισμού).

Η Δράμα πέρα από την μακραίωνη ιστορία της φημίζεται και για τις πολιτιστικές, εκπαιδευτικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις της. Σε διάφορες κοινότητες και δήμους του νομού, γίνονται σε όλη τη διάρκεια του έτους εκδηλώσεις λαογραφικές, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές και πανηγύρεις που παρουσιάζουν ζωηρό ενδιαφέρον και τουριστική κίνηση.

Οι σπουδαιότερες από αυτές κατά ημερομηνία είναι:

6 Ιανουαρίου, Μοναστηράκι, καρναβάλι. Η ιδιομορφία του καρναβαλιού είναι στην ενδυμασία των μεταμφιεσμένων. Για την μεταμφίεση χρησιμοποιούνται δέρματα και κέρατα ζώων. Η ομάδα των μεταμφιεσμένων περιέρχεται όλα τα σπίτια του χωριού και το μεσημέρι στην πλατεία του χωριού στήνεται λαϊκή πανήγυρς, όπου δεσπόζουν οι τοπικοί χοροί.

7 Ιανουαρίου, Ξηροπόταμος, καρναβάλι. Εκδήλωση παρόμοια με εκείνη του Μοναστηρακίου.

‘ΑΡΑΠΗΔΕΣ’

7 Ιανουαρίου, Καλή Βρύση, Μπαμπούγερα. Άντρες μεταμφιεσμένοι ζώομορφα και ζωσμένοι με βαριές κουδούνες, εμφανίζονται αμέσως μετά την τελετή του αγιασμού και με την θορυβώδη παρουσία τους κυριαρχούν σε όλο το χωριό όλη την ημέρα. Είναι ένα έθιμο με έντονο δυνονισιασμό, μιας που πρόσφατα αποκαλύφθηκε ότι στην περιοχή λατρευόταν ο θεός Διόνυσος.

8 Ιανουαρίου, Πετρούσα, η γιορτή της Μπάμπως. Πρόκειται για μία γιορτή μεταμφιεσμένων χορευτών όπου προηγείται η Μπάμπω (γριά), με τη συνοδεία καμήλας. Το μεσημέρι γίνεται διαγωνισμών παραδοσιακών χορών με συγκρότημα του νομού. Η εκδήλωση παρουσιάζει μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον.

Κάθε Καθαρή Δευτέρα, Χωριστή, το καρναβάλι της χωριστής. Οι εκδηλώσεις διαρκούν μία εβδομάδα με αποκορύφωση την παρέλαση αρμάτων την Καθαρή Δευτέρα. Συγκεντρώνει πολύ κόσμο, η φήμη του έχει ξεπεράσει τα όρια του νομού.

Κάθε Δεύτερη μέρα του Πάσχα, Α. Αθανάσιος, λαϊκή πανήγυρης. Διαγωνισμός παραδοσιακών χορών.

2 Μαΐου, Δοξάτο. Λαϊκή πανήγυρης στη γιορτή του Α. Αθανασίου, με αποκορύφωμα τις ιπποδρομίες, που παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον.

21 Μαΐου, Μαυρολεύκη, Αναστενάρια. Ανήμερα της γιορτής του Α. Κωνσταντίνου και της Α. Ελένης, γίνονται Πυροβασίες από ντόπιους αναστενάρηδες.

29, 30 Ιουνίου, 1 Ιουλίου, Δράμα, Ελευθέρια. Γιορτές για την επέτειο απελευθέρωσης της Δράμας.

19, 20 Ιουλίου, Δράμα, γιορτή Σαρακατσαναίων. Με την ευκαιρία της γιορτής του Προφήτη Ηλία, σε απόσταση 70 χιλιομέτρων από τη Δράμα, μέσα σε ένα μαγευτικό περιβάλλον στο δάσος της Ελατιάς, γίνεται βλάχικη σύναξη και ακολουθεί γλέντι με δημοτικούς χορούς, παραδοσιακά εδέσματα και εκλεκτούς μεζέδες.

Αύγουστος, Δράμα. Σχεδόν όλη την διάρκεια του Αυγούστου στη Δράμα γίνονται διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με τη μορφή συναυλιών. Το **Dramaica Youth Festival** που γίνεται στο πάρκο της Α. Βαρβάρας στη πόλη της Δράμας, είναι ένα τριήμερο συναυλιών με τοπικά και μη συγκροτήματα κάθε ύφους και συγκεντρώνει πλήθος κόσμου ακόμη και από τις γειτονικές πόλεις.

1^ο Δεκαήμερο Νοέμβρη, Δράμα, Φεστιβάλ κινηματογράφου. Κάθε χρόνο μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Νοέμβρη, η κινηματογραφική λέσχη Δράμας οργανώνει φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους. Είναι από τις σημαντικότερες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στη βόρεια Ελλάδα και συγκεντρώνει πολλούς φίλους της τέχνης.

Περίοδος Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς, Δράμα, Ονειρούπολη. Στην καρδιά της Δράμας, στην κεντρική πλατεία Ελευθερίας του νομού, στήνεται ένα ολόκληρο γιορτινό χωριό, με ξύλινες κατασκευές και εκδηλώσεις που ενθουσιάζουν μικρούς και μεγάλους. Το σπίτι του Α. Βασίλη, το καρουσέλ και το τρενάκι που στήνονται προς χάριν των μικρών φίλων ενόψει γιορτινών ημερών και οι τοπικές γιορτινές λιχουδιές που προσφέρονται από τα κιόσκια που στήνουν φορείς και σύλλογοι, δίνουν ένα μαγευτικό και πραγματικά ονειρικό χαρακτήρα στη πόλη, που μένει αξέχαστο κάθε χρονιά τόσο στους Δραμινούς όσο και στους πάρα πολλούς επισκέπτες άλλων νομών.

Μερικοί από τους πιο δραστήριους πολιτιστικούς συλλόγους του νομού Δράμας είναι οι εξής:

Σύλλογος Ποντίων Δράμας οι Κομνηνοί. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1930 σαν θεματοφύλακας των παραδόσεων του πόντου στη Δράμα. Στα 68 χρόνια της ιστορικής του διαδρομής, έδωσε ένα τεράστιο ηθικό δίδαγμα προβάλλοντας της αρετή των Ποντίων και τα υψηλά ιδανικά τους. Στο ενεργητικό των Κομνηνών, περιλαμβάνονται δραστηριότητες στο εξωτερικό με θεατρικές παραστάσεις και εμφανίσεις χορευτικών και μουσικών ομάδων.

Σύλλογος Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1958 με σκοπούς την ανάπτυξη του πολιτιστικού και μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων της Δράμας και της περιοχής, την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την υποστήριξη της ερασιτεχνικής δημιουργίας κ.α. Οι δραστηριότητες του συλλόγου περιλαμβάνουν, οργάνωση συνεδρίων, διαλέξεων, φιλολογικών και μουσικών εκδηλώσεων, εκθέσεις εικαστικών τεχνών, διδασκαλία ζωγραφικής, ψηφιογραφίας και αγιογραφίας, λειτουργία σκακιστικής ομάδας και ερασιτεχνική θεατρική ομάδα.

Λύκειο Ελληνίδων. Ιδρύθηκε το 1946 από μία ομάδα γυναικών με σκοπό να τονώσει το ηθικό των κατοίκων που υπέφεραν από την γερμανοβουλγαρική κατοχή. Διαθέτει αξιόλογα χορευτικά τμήματα για νέους στους οποίους δίνει την δυνατότητα να βιώσουν τη χορευτική παράδοση έτσι όπως υπάρχει ζωντανή στην Ελληνική ύπαιθρο, δημιουργώντας μια άρρηκτη συνέχεια που μεταδίδεται αδιάκοπα από γενιά σε γενιά. Άλλες δραστηριότητες είναι η ζωγραφική, ψηφιογραφία και βιτρώ. Οι δραστηριότητες του Λυκείου έχουν γίνει ευρύτερα γνωστές τα τελευταία χρόνια από τη δράση της χορευτικής του ομάδας που κέρδισε παγκόσμια βραβεία και άριστες κριτικές. Έχει συγκεντρώσει μια ανεκτίμητη λαογραφική συλλογή, την οποία θα εκθέσει στο ιδιόκτητο λαογραφικό μουσείο που βρίσκεται σε στάδιο αποπεράτωσης. (www.drama.gr, www.kapatel.gr, www.ekei.com)

ΔΡΟΜΟΙ ΚΡΑΣΙΟΥ

Το κρασί όντας πολύτιμο στοιχείο με μεγάλη διατροφική αξία και συμβάλλοντας στη φυσική και ψυχική κατάσταση, έχει διαδραματίσει βασικό ρόλο στη ζωή των Ελλήνων από τα προϊστορικά χρόνια. Το κρασί της Μακεδονικής γης είναι αναπόσπαστο κομμάτι της Ελληνικής τέχνης και παράδοσης.

Οι ‘Δρόμοι Κρασιού της Μακεδονίας’, δημιουργήθηκαν μετά από συντονισμένες προσπάθειες των μελών της Ένωσης Οινοπαραγωγών της Μακεδονίας και αποτελούν σημείο αναφοράς για τους παραγωγούς αλλά και τους λάτρεις του καλού κρασιού. Οι δρόμοι ξεκινούν από την παλιά βυζαντινή Θεσσαλονίκη και την Χαλκιδική φτάνοντας μέχρι την μακρινή Θράκη.

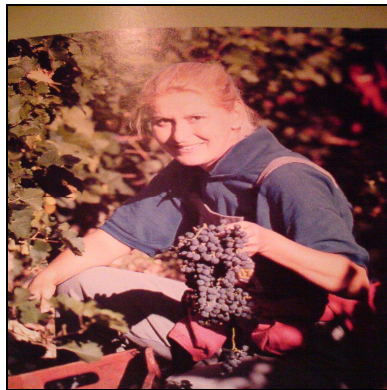
Στα μαγευτικά και μεθυστικά μονοπάτια του κρασιού δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη η Δράμα, η γη του θεού Διόνυσου. Τα μέλη οινοποιείες της Δράμας που συμμετέχουν στους Δρόμους του Κρασιού και έχουν λάβει τιμητικές διακρίσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο είναι:

Κτήμα Κώστα Λαζαρίδη (Δράμα)

Κτήμα Τέχνη Οίνου (Μικροχώρι Δράμας)

Κτήμα Μανωλεσάκη (Ανδριανή Δράμας)

Κτήμα Παυλίδη (Δράμα)

4.3.4 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Στην πόλη και στους οικισμούς του βόρειου κυρίως τμήματος του νομού, σε δασώδεις εκτάσεις αλλά και σε πλαγιές και απόκρημνες κορυφές των ορεινών όγκων της περιοχής, μοναστήρια και εκκλησίες μαρτυρούν το βαθύτατο θρησκευτικό σεβασμό των κατοίκων. Μνημεία του βυζαντινού κόσμου αλλά και των οθωμανικών χρόνων, μεταφέρουν μνήμες της διαδρομής του ελληνισμού και της ορθοδοξίας στην ταραγμένη αυτή περιοχή.

Από τους βυζαντινούς χρόνους σώζονται στην πόλη η βυζαντινή εκκλησία της Α. Σοφίας του 10^{ου} αιώνα και το εκκλησάκι των Ταξιαρχών από την εποχή των Παλαιολόγων. Το σημαντικότερο μοναστήρι της εποχής στην περιοχή είναι αναμφίβολα, μέχρι σήμερα, εκείνο της Εικοσιφοίνισσας, σε υψόμετρο 753μ. σε μία καλά προστατευμένη πλευρά του Παγγαίου όρους.

Στο τέλος της τουρκοκρατίας, από το 1815 μέχρι το 1890, χτίζονται 33 μεταβυζαντινές εκκλησίες σε ολόκληρο τον νομό, σε περίοδο μεταρρυθμίσεων αλλά και έντονων

εθνικών ανταγωνισμών. Ανάμεσα στα αντιπροσωπευτικά μνημεία της περιοχής ξεχωρίζει η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου στο Λιβαδάκι, κτισμένη το 1870 με αναλλοίωτο στο εσωτερικό τον ξυλόγλυπτο και γραπτό διάκοσμο, που καθιστά τον ναό ως ένα από τα καλύτερα διατηρημένα μνημεία της περιοχής Νευροκοπίου. Ακόμη οι Ταξιάρχες στο εγκαταλελειμμένο σήμερα Ακρινό (1848), ο Προφήτης Ηλίας στον Βάλακα (1841), η Κοίμηση της Θεοτόκου στο Πανόραμα (μέσα 19^{ου} αιώνα), ο Α. Νικόλαος στην Καλή Βρύση (1877), ο ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου στη Χωριστή (1906) και ο Α. Αθανάσιος στο Δοξάτο (1867) αποτελούν εξαιρετικά Δραμινά δείγματα Χριστιανισμής και βαθιάς πίστης.

Κοντά στην προικισμένη φύση της δραμινής γης, ο επισκέπτης που θα επιλέξει να γνωρίσει τον θρησκευτικό πλούτο της περιοχής, θα βρει μοναστικές κοινότητες που εκπέμπουν πνευματικό φως και γίνονται καταφύγιο λατρείας και περισυλλογής. Εκτός από την μονή της Εικοσιφοίνισσας στο Παγγαίο, στο πευκοδάσος της Περιχώρας υπάρχει η γυναικεία μορφή του Α. Μηνά (1950), στο δρόμο για το δάσος της Ελατιάς υπάρχει η γυναικεία μονή της Αναλήψεως του Σωτήρος (1970) και η μονή Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στην Πρασινάδα 52χλμ ΒΑ της Δράμας. Τους θησαυρούς της ορθόδοξης παράδοσης μπορεί ο επισκέπτης να τους δει συγκεντρωμένους στο Εκκλησιαστικό μουσείο της Μητρόπολης Δράμας (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-www.drama.gr).

4.3.5 ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Η πόλη της Δράμας δίνει την ευκαιρία στον επισκέπτη να ψυχαγωγηθεί με πολλούς ακόμη τρόπους. Σε μια πόλη όπου λατρεύτηκε το ποδόσφαιρο χάρη στην ιστορική ομάδα Δόξα Δράμας, αναπτύσσονται σήμερα κυρίως τα αθλήματα του βόλεϋ, του μπάσκετ, του χάντμπολ, αφού ο αθλητισμός για πολλούς αποτελεί τρόπο ζωής. Οι επισκέπτες και φίλοι της άθλησης μπορούν να γυμναστούν στις εγκαταστάσεις του Εθνικού Σταδίου. Επίσης υπάρχουν δημοτικές εγκαταστάσεις για τένις, οργανωμένοι ιδιωτικοί χώροι για μίνι ποδόσφαιρο, και η περίφημη πίστα καρτ στην ανατολική είσοδο την πόλης.

Επιχειρώντας μία σύντομη εξόρμηση βόρεια της Δράμας, θα επισκεφτούμε τον λόφο του Κορύλοβου, που αποτελεί άλλο ένα σημείο αναφοράς για την πόλη. Μέσα στο δάσος, στις υπώρειες του λόφου, οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν τον περίπατο και την άθληση. Ύστερα από ανάβαση 4χλμ στην κορυφή του Κορύλοβου και σε υψόμετρο 600μ ο επισκέπτης έχει πανοραμική θέα ολόκληρου του δραμινού κάμπου. Εκεί υπάρχουν επίσης κέντρα άθλησης.

Η περιοχή της Δράμας προσφέρει σημαντικές φυσικές πίστες, όπως αυτή του Φαλακρού, του Μενοικίου και των βουνών της Λεκάνης, για την άσκηση του αλεξίπτωτου πλαγιάς και του αιωροπτερού. Ο αθλητής μπορεί να χρησιμοποιήσει την πίστα απογείωσης στην περιοχή Πύργων Πετρούσας σε υψόμετρο 1200μ με προσανατολισμό νοτιοανατολικό, νότιο, νοτιοδυτικό. Η διαδρομή των 3χλμ από τον οικισμό των πύργων μέχρι την πίστα απογείωσης είναι βατός χωματόδρομος. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιήσει την πίστα απογείωσης του Κορύμβου σε υψόμετρο 650μ, εδώ θα φτάσει από το κέντρο της πόλης μετά από μία πεντάλεπτη διαδρομή. Η πεδιάδα της Δράμας αποτελεί ιδανικό τόπο για προσγειώσεις.

Άλλες αθλητικές δραστηριότητες που μπορεί να κάνει ο επισκέπτης στη Δράμα είναι ορειβασία και αναρρίχηση, δραστηριότητες που θα δούμε παρακάτω στον περιηγητικό τουρισμό και τουρισμό περιπέτειας (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, air-club Drama).

4.3.6 ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ.

Το φυσικό περιβάλλον του νομού Δράμας, γνωστό για τα πολυποίκιλα δασικά οικοσυστήματα του, χαρακτηρίζεται από το έντονο ανάγλυφο των βουνών του ορεινού συγκροτήματος της Ροδόπης, ικανό να συναρπάσει τον περιηγητικό τουρίστα από το φυσικό κάλλος και να του προσφέρει ανεπανάληπτες στιγμές περιπέτειας χάρη στις δραστηριότητες περιπέτειας που προσφέρονται.

Δρόμοι Σπηλαίων. Στους νότιους πρόποδες του ορεινού συγκροτήματος Φαλακρού, ξεπηδούν ορμητικά τα νερά του ποταμού Αγγίτη από το εσωτερικό της δραμινής γης στον εύφορο κάμπο. Εκεί στο δυτικό Φαλακρό, σχηματίζεται το σπήλαιο Πηγών του Αγγίτη (Μααρά), που είναι μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο γνωστό σπήλαιο της Ελλάδας.

Τα νερά του ποταμού στην υπόγεια διαδρομή των περίπου 12χλμ μέχρι την έξοδο τους, δημιούργησαν ένα καρστικό φαινόμενο, γνωστό σε όλους μας σαν σπήλαιο, έχοντας διαβρώσει σιγά -σιγά τα μάρμαρα που δομούν μαζί με άλλα πετρώματα το Φαλακρό. Το σπήλαιο έχει την μορφή ενός σωληνοειδούς αλλά όχι ευθύγραμμου αγωγού, όπως άλλωστε μπορούμε να το διαπιστώσουμε από το επισκέψιμο τμήμα του.

Με χαρτογραφημένα 2.650μ του σπηλαίου, έχουμε τη δυνατότητα στα πρώτα 500μ να απολαύσουμε τόσο την ήρεμη κίνηση των νερών, όσο και τους ξεχωριστούς σταλακτίτες με ποικιλία σχημάτων, χρωμάτων και μεγεθών, ενώ υπάρχουν ελάχιστοι σταλαγμίτες εξαιτίας του υπόγειου ποταμού.

Η μέση θερμοκρασία του αέρα στο σπήλαιο είναι 12,5 οC, και του νερού 11,5 οC. Σε βάθος 10 μέτρων από την επιφάνεια, η ανασκαφική έρευνα αποκάλυψε οστά μεγάλων θηλαστικών. Εκτός από τα οστά από τα οποία ορισμένα χρονολογούνται γενικά πριν από 30.000 χρόνια, έχουν βρεθεί και λίθινα εργαλεία προϊστορικών κυνηγών.

Κοντά στην κύρια φυσική είσοδο του σπηλαίου, που αποτελεί και την πηγή του Αγγίτη, θα επισκεφτούμε την αίθουσα του μύλου με τον σωζόμενο υδροτροχό από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα για την παροχή πόσιμου νερού στους γύρω οικισμούς. Ο αρχικά ξύλινος και μετέπειτα σιδερένιος υδροτροχός, διαμέτρου 8μ, περιλαμβάνεται σε ένα σύστημα κτιστών αγωγών και ενός μικρότερου υδροτροχού εκτός σπηλαίου, που κάλυψε τις ανάγκες της περιοχής σε όλο το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα.

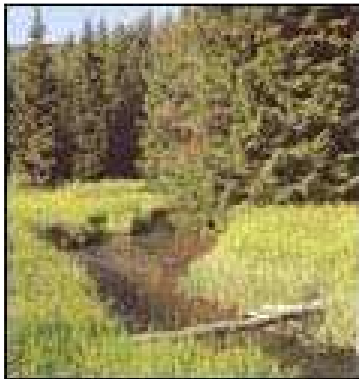
Ξεχωριστό είναι και το περιβάλλον του σπηλαίου με πλούσια βλάστηση στις όχθες του ποταμού Αγγίτη, καθώς αποτελείται κυρίως από πλατάνια, ιτιές, σκλήθρα και κισσούς. Για τους λάτρεις τέτοιων μοναδικών φαινομένων της φύσης, το σπήλαιο του Αγγίτη βρίσκεται σε απόσταση 23χλμ από την Δράμα και είναι επισκέψιμο από την άνοιξη όταν επιτρέπει η στάθμη των νερών του.

Φαλακρό. Πρόκειται για ένα από τα ομορφότερα και υψηλότερα βουνά της χώρας (2.232μ) με σημαντική ποικιλία βιοτόπων. Σε απόσταση 40χλμ από την πόλη της Δράμας, βρίσκονται τα υπαλπικά λιβάδια των κορυφών του, τα οποία διαθέτουν μία ασύλληπτη ποικιλία ποώδους βλάστησης. Είναι ένας από τους καλύτερους προορισμούς για θέματα που αφορούν βλάστηση και γενικότερα χλωρίδα. Η πρόσβαση γίνεται από το ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο. Το χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού, θεωρείται ένα από τα καλύτερα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας. Με φυσικές πίστες συνολικού μήκους 24χλμ και σε υψόμετρο που ξεπερνά τα 2.200μ, το κέντρο βρίσκεται σε απόσταση 46χλμ από την πόλη της Δράμας. Η πρόσφατη διαπλάτυνση του οδικού δικτύου κάνει ακόμα πιο εύκολη την προσέγγιση, ενώ οι εναέριες καρέκλες που διαθέτει (διθέσια και τετραθέσια) προσφέρουν ιδανικές συνθήκες ανάβασης και κατάβασης χωρίς γραμμές

αναμονής. Το κέντρο διαθέτει ακόμη και φυσικές πλαγιές για παιδιά και αρχάριους, σχολές σκι, και καταστήματα πώλησης ή ενοικίασης χιονοδρομικού εξοπλισμού, καθώς επίσης και ξενώνα φιλοξενίας εβδομήντα ατόμων.

Απόδραση στην Ελατιά. Το δάσος της Ελατιάς- Καρά Ντερέ, φιλοξενεί τα πλέον εκτεταμένα και παραγωγικά δάση της Ελλάδας, με μεγάλη και ιδιαίτερη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας. Η δασική περιοχή με μεσευρωπαϊκά φυσικά τοπία, βρίσκεται στα βόρεια του νομού Δράμας και σε απόσταση 72χλμ από την πόλη. Στην περιοχή της Ελατιάς υπάρχει το δασικό χωριό, ιδιοκτησίας της Δασικής Υπηρεσίας, το οποίο χρησιμοποιείται, εκτός των άλλων, και για φιλοξενία επισκεπτών. Η φιλοξενία παρέχεται δωρεάν, αλλά πρέπει να εξασφαλιστεί έγκαιρα άδεια διαμονής από το δασαρχείο Δράμας. Το δάσος της Ελατιάς λόγω της μοναδικότητάς του έχει ενταχθεί στο δίκτυο περιοχών «Φύση 2000»

Κάστρα του Νέστου. Η θέση τους στις κορυφές των βουνών και η γερή κατασκευή από μεγάλες πέτρες προδίδουν το σπουδαίο ρόλο τους άλλοτε στην περιοχή. Πρόκειται για τις ακροπόλεις-φρούρια της αρχαιότητας που είχαν σκοπό τον έλεγχο του περάσματος από την ενδοχώρα της Δράμας στις εκβολές του Νέστου και αποτελούσαν το καταφύγιο πολλές φορές του ντόπιου πληθυσμού στις βαρβαρικές επιδρομές. Ακόμη και σήμερα, ακολουθούμε τον ίδιο αρχαίο δρόμο για να βρεθούμε στο Νέστο, το ποτάμι που λατρεύτηκε από τους αρχαίους Θράκες.

Αφού εγκαταλείψουμε την εθνική οδό προς την Καβάλα στο 4ο χλμ. και ακολουθήσουμε την κατεύθυνση για το Παρανέστι, επισκεπτόμαστε την ιστορική κωμόπολη Αδριανή, σε απόσταση 11 χλμ. από τη Δράμα. Κοντά στον οικισμό ανθρώπινη παρουσία μαρτυρείται ήδη από την αρχαιότητα στα ερείπια του πρώτου κάστρου της περιοχής, στην τοποθεσία του Αϊ - Γιάννη. Στα νότια του χωριού σώζεται η ξυλόστεγη τρίκλιτη βασιλική του Αγίου Νικολάου (1884), χτισμένη από τους ντόπιους Έλληνες στα χρόνια της ανάπτυξης του καπνεμπορίου.

Σήμερα, η περιοχή φημίζεται για τα εξαιρετικά τοπικά κρασιά και τσίπουρα. Στα επισκέψιμα οινοποιεία, που περιβάλλονται από οργανωμένους αμπελώνες, θα ξεναγηθούμε στους χώρους παραγωγής, στην κάβα, στις προσεγμένες αίθουσες γευσιγνωσίας για να δοκιμάσουμε τα βραβευμένα σ' όλο τον κόσμο κρασιά.

Η ευρύτερη περιοχή συγκεντρώνει και άλλες μικρότερες μονάδες παραγωγής, με εξαιρετικά κρασιά, που την καθιστούν σημαντικό οικονομικό κέντρο της

Δράμας. Στα νοτιοανατολικά της Αδριανής μπορούμε ακόμη να χαλαρώσουμε, να αθληθούμε και να ετοιμάσουμε νοστιμιές στο οργανωμένο αλσύλλιο της κωμόπολης, κάτω από τον ίσκιο των πλατάνων σε έκταση 50 περίπου στρεμμάτων. Μπορούμε να συνδυάσουμε την επίσκεψή μας στην Αδριανή με το πανηγύρι της στις 6 Αυγούστου, την ημέρα της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.

Επόμενος σταθμός μας είναι η έδρα του δήμου της ευρύτερης περιοχής, ο Νικηφόρος, σε απόσταση 5 χλμ. από την Αδριανή. Τα ερειπωμένα διώροφα σπίτια στον κεντρικό δρόμο και στα στενά σοκάκια του οικισμού, μαζί με το εγκαταλελειμμένο αλλά όμορφο κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού, αφήνουν πίσω τους το άρωμα μιας άλλης εποχής με αξιόλογη οικονομική δραστηριότητα.

Στην ευρύτερη περιοχή εγκαταστάθηκαν Μικρασιάτες πρόσφυγες, ποντιακής κυρίως καταγωγής, τον καιρό της ανταλλαγής των πληθυσμών ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία (1922-1924), και συνέχισαν ουσιαστικά τις παραδοσιακές αγροτικές δραστηριότητες του τόπου. Κάθε χρόνο οι κάτοικοι στήνουν το δικό τους πανηγύρι την ημέρα του Προφήτη Ηλία, στις 20 Ιουλίου. Επιθυμώντας να γνωρίσουμε την παλαιότερη ιστορία της περιοχής, ακολουθούμε τη διαδρομή προς την Ψηλή Ράχη, μόλις 8 χλμ. από το Νικηφόρο. Ο δρόμος τώρα γίνεται πιο στενός, αλλά πάντοτε καλής βατότητας. Στη διαδρομή συναντούμε χαμηλή βλάστηση σε βραχώδες έδαφος και παλιά μουσουλμανικά χωριά, σκαρφαλωμένα σε πλαγιές με εξαιρετική θέα, όπως την Ψηλή Ράχη σε υψόμετρο 440 μ., το άλλοτε "Ζάριτς". Ξεχωρίζουμε ορισμένα αρχοντόσπιτα στο χωριουδάκι Τείχος, το "Σουρουτζουλερ" μέχρι το μεσοπόλεμο, που θυμίζουν πύργους και μας παραπέμπουν σ' εποχές παντοδυναμίας των ντόπιων "μπέηδων" στα καπνοχώρα της ημιορεινής περιοχής. Οι ελάχιστοι ηλικιωμένοι κάτοικοι, μικρασιατικής καταγωγής, ασχολούνται σήμερα με την κτηνοτροφία και παράγουν κρέας και τυρί εξαιρετικής ποιότητας.

Στην Ψηλή Ράχη οργανώνεται τοπικό πανηγύρι το Δεκαπενταύγουστο. Διασχίζοντας μια ευχάριστη διαδρομή 4 χλμ, με ομαλές στροφές, φτάνουμε από την Ψηλή Ράχη στον κεντρικό δρόμο για το Παρανέστι, στο ύψος της Χαμοκέρασας. Αν επιλέξουμε τον άλλο δρόμο από τον Νικηφόρο, θα συναντήσουμε πολλά μικρά χωριουδάκια με ελάχιστες αγροτικές οικογένειες, χτισμένα σε ημιορεινό έδαφος.

Στο μεγαλύτερο χωριό της περιοχής, στην Πλατανιά, η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ευρήματα από διάφορες εποχές στην ακρόπολη του οικισμού, στη θέση "Καλέ", που περιβάλλεται από ισχυρό τείχος, χτισμένο με πέτρες ορθογώνιου και ακανόνιστου σχήματος. Σε αυτό το "κάστρο" είναι δυνατή η πρόσβαση από δασικό δρόμο με αφετηρία την Πλατανιά, μια διαδρομή 3 χλμ. Μετά το σιδηροδρομικό σταθμό της Πλατανιάς, η διαδρομή αποκτά νέο ενδιαφέρον.

Ο δρόμος στενεύει και συνεχίζει με αρκετές στροφές μέσα στο καταπράσινο τοπίο. Γύρω μας βαθιές ρεματιές, που δημιουργούνται ανάμεσα στις πλαγιές της Ροδόπης, σκεπάζονται από πυκνή βλάστηση.

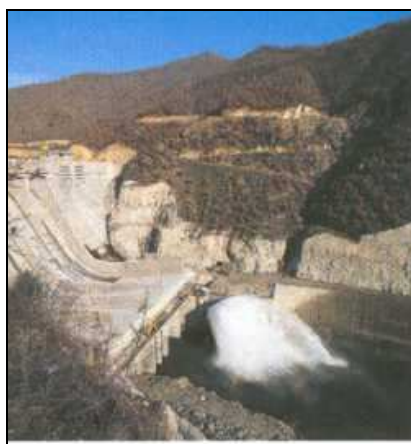
Η σκιά των δέντρων καλύπτει ακόμη και το οδόστρωμα σε ορισμένα σημεία, ενώ προχωρούμε παράλληλα με τη διαδρομή της σιδηροδρομικής γραμμής μέσα από τα τούνελ της Ροδόπης. Ύστερα από 39 χλμ., αφού περάσουμε τη μεγάλη γέφυρα του Νέστου, πάνω από τα νερά του ποταμού που σχηματίζουν εντυπωσιακούς κυματισμούς σε ορισμένα σημεία, θα καταλήξουμε στο Παρανέστι με τους 600 κατοίκους, την έδρα του ομώνυμου δήμου.

Εξόρμηση στη Κεντρική Ροδόπη. Η περιοχή του Παρανεστίου, που γνώρισε μεγάλο κύμα μετανάστευσης τις προηγούμενες δεκαετίες, επιχειρεί να δημιουργήσει υποδομές, τα τελευταία χρόνια, για την τουριστική της ανάπτυξη.

Το Παρανέστι είναι ο τελευταίος αξιόλογος οικισμός, και για προμήθειες σε καύσιμα και τρόφιμα, στην αφετηρία μιας εξαιρετικά ενδιαφέρουσας ενδοχώρας με παρθένα δάση, ρέματα που χύνονται στο Νέστο, πανέμορφους καταρράκτες, τεχνητές λίμνες και θερμά νερά. Οι σημαντικότερες διαδρομές έχουν κατεύθυνση βόρεια και ανατολική προς το Παρθένο Δάσος του Φρακτού και τους καταρράκτες, βόρεια και δυτική προς τη λίμνη και τα φράγματα του Νέστου.

Στη διασταύρωση για την τεχνητή λίμνη του Θησαυρού και τα φράγματα προτείνουμε μια ιδιαίτερη διαδρομή 9 χλμ. για τον ορεινό οικισμό του Περίβλεπτου. Σε στενό δρόμο εξαιρετικής βατότητας, θα απολαύσουμε πορεία ανάμεσα σε ρεματιά με πολλά τρεχούμενα νερά και πλούσια βλάστηση. Ψηλότερα τα δέντρα αραιώνουν και μας επιτρέπουν να χαθεί το βλέμμα μας μέχρι τις απέναντι κορυφές της Ροδόπης. Δίχως πολλές δυσκολίες στην οδήγηση φτάνουμε στο χωριό σε υψόμετρο 780 μ. όπου κυριαρχεί απόλυτη ησυχία. Γύρω από το ύψωμα βλέπουμε μόνο αγροτόσπιτα του περασμένου αιώνα, που καταστρέφονται αργά από τη φθορά του χρόνου. Εκεί μας υποδέχεται η μοναδική σήμερα οικογένεια που ασχολείται με την κτηνοτροφία. Το Περίβλεπτο αποκτά κίνηση το καλοκαίρι με τους επισκέπτες και τους υλοτόμους και συγκεντρώνει πλήθος μεταναστών και πιστών στο πανηγύρι του Αγίου Δημητρίου, στις 26 Οκτωβρίου, όπου όλοι διασκεδάζουν με χορό και ντόπιους μεζέδες.

Το υδροηλεκτρικό φράγμα της Πλατανόβρυσης. Επιστρέφοντας στο δρόμο με κατεύθυνση τα φράγματα, φτάνουμε ύστερα από 11 χλμ. στο φράγμα της Πλατανόβρυσης. Συνεχίζουμε την πορεία μας και διασχίζουμε την καινούρια γέφυρα του Νέστου, για να καταλήξουμε στο εντυπωσιακό χωμάτινο φράγμα του Θησαυρού, σε απόσταση 9 χλμ. από το προηγούμενο. Θα ανεβούμε στο ψηλότερο σημείο του αναχώματος με το όχημά μας, για να απολαύσουμε την πανοραμική θέα στην περιοχή. Πηγή ενέργειας τα πολύτιμα νερά του Νέστου, αλλά και ανησυχίας για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον με την κατασκευή των φραγμάτων. Οι αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον είναι εμφανείς, καθώς έχει σχηματιστεί αξιόλογη τεχνητή λίμνη. Εδώ είναι δυνατή η επίσκεψη στο εργοστάσιο που βρίσκεται μέσα στο βουνό, ύστερα από συνεννόηση με τη διεύθυνση του υδροηλεκτρικού σταθμού, για να συγκεντρώσουμε περισσότερες πληροφορίες για την οικονομική σημασία των έργων και τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Με κατάλληλο όχημα μπορούμε να συνεχίσουμε στο χωμάτινο δρόμο με κατεύθυνση το Σιδηρόνερο, σε απόσταση 22 χλμ.

Διπόταμα- Μεγάλο Λιβάδι Λεπίδα. Βρίσκεται σ' ένα τοπίο άγριας φυσικής ομορφιάς και διατηρεί μαζί με το Άνω Θόλο το παραδοσιακό χρώμα στην αρχιτεκτονική των σπιτιών. Επιστρέφουμε στην αφετηρία μας, στο Παρανέστι, για να ακολουθήσουμε βόρεια πορεία με προορισμό τους υπέροχους καταρράκτες και τα δάση στα βορειοανατολικά. Σε απόσταση 6 χλμ. συναντούμε τη γέφυρα Θόλου, από την οποία περνούμε στη βόρεια πλευρά του "Αρκουδορέματος". Αμέσως μετά ο δρόμος διακλαδίζεται και κατευθύνεται ανατολικά προς την Πρασινάδα και δυτικά προς το δάσος Φρακτού. Ο ανατολικός δρόμος ακολουθεί την πορεία του "Αρκουδορέματος" (με πέστροφες σε όλο του το μήκος), το οποίο, μαζί με τους παραπόταμους, συλλέγει όλα τα νερά από το ανατολικό τμήμα του νομού και χύνεται στο Νέστο. Σε απόσταση 4 χλμ. μετά τη γέφυρα του Θόλου αρχίζουν να διακρίνονται εγκαταλελειμμένα χωράφια και παλιά καρποφόρα δέντρα, δείγματα ανθρώπινης παρουσίας.

Στο 13ο χλμ. από το Παρανέστι συναντούμε τη διασταύρωση Πρασινάδας, όπου ο ασφαλτόδρομος συνεχίζει βόρεια προς τον οικισμό της Πρασινάδας (6 χλμ.) με την πρόσφατα κατασκευασμένη μονή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, στη θέση πιθανώς παλαιότερου χριστιανικού λατρευτικού χώρου. Στα ανατολικά, όμως, ξεκινά πλέον χωματόδρομος προς τον τελευταίο πριν από τα σύνορα οικισμό, τα Διπόταμα, και προς το ανατολικό άκρο του νομού Δράμας.

Περιοχή Διπόταμων: Πλούσια βλάστηση, ρέματα, μαγευτικοί καταρράκτες, παλιές τοξωτές γέφυρες και οι λιγοστές εκκλησίες που μαρτυρούν την ανθρώπινη παρουσία σε προηγούμενες δεκαετίες. Από εδώ και πέρα η κοίτη του ποταμού βρίσκεται κοντά στο δρόμο και αρχίζει να γίνεται βατή και επισκέψιμη. Κατά τη διαδρομή προσφέρονται πολλές δυνατότητες αναψυχής (στο 17ο χλμ. υπάρχει βρύση) και στο 19ο χλμ., αφού αφήσουμε το όχημα, περνάμε το "Αρκουδόρεμα" για να απολαύσουμε τον καταρράκτη του ρέματος "Αγίας Βαρβάρας". Το ρέμα διέρχεται από τους εγκαταλελειμμένους οικισμούς Άνω και Κάτω Ποταμάκι και πεντακόσια μέτρα πριν ενωθεί με το "Αρκουδόρεμα" σχηματίζει έναν εντυπωσιακό χώρο με τον καταρράκτη και τη μικρή λίμνη μέσα σε πυκνό δάσος δρυός και άλλων πλατύφυλλων δένδρων.

Συνεχίζοντας στον κεντρικό δρόμο, από το 21ο χλμ. αρχίζουν να διακρίνονται διάσπαρτα ερείπια του οικισμού Διπόταμων. Ο οικισμός είναι εκτεταμένος, γιατί αποτελείται από μικρότερους συνοικισμούς, από τους οποίους σήμερα κατοικείται μόνο ο κεντρικός του Αγίου Νικολάου (το καλοκαίρι από κτηνοτρόφους και υλοτόμους, ενώ το χειμώνα από μερικούς κτηνοτρόφους). Τα Διπόταμα είναι οικισμός Ποντίων προσφύγων του 1922 και μέχρι τη δεκαετία του 1960 ήταν συγκροτημένο χωριό. Τελευταία γίνεται προσπάθεια αξιοποίησης της περιοχής κυρίως με ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και συστηματικής κτηνοτροφίας. Στην ίδια θέση βρίσκεται και η διασταύρωση απ' όπου ξεκινά ο δρόμος προς τον εγκαταλελειμμένο οικισμό Τραχώνι και στη συνέχεια οδηγεί κοντά στον καταρράκτη Τραχωνίου-Λιβαδίτη (η πρόσβαση σε αυτόν γίνεται με μονοπάτι 500 μ.).

Συνεχίζοντας μετά τα Διπόταμα, με βόρεια πλέον πορεία (απομακρυνόμαστε από το "Αρκουδόρεμα"), μπαίνουμε στο δάσος Λεπίδα. Μέσα σε δάση οξιάς και μετά από διαδρομή 7 χλμ. (από τα Διπόταμα), βλέπουμε αριστερά τον καταρράκτη Λεπίδα. Είναι ο μεγαλύτερος της περιοχής (ύψους 40 μ.) και μπορούμε να τον προσεγγίσουμε με μονοπάτι. Σε απόσταση 4 χλμ. (32 χλμ. από το Παρανέστι) βρίσκουμε το δασικό εργοτάξιο Λεπίδα. Εδώ είναι δυνατόν να προσφερθεί φιλοξενία ύστερα από συνεννόηση με τη δασική υπηρεσία και να συνεχισθεί η περιήγηση μέχρι το Μεγάλο Λιβάδι Λεπίδα, που απέχει 13 χλμ. από το εργοτάξιο ή συνολικά 45 χλμ. από το Παρανέστι.

Παρανέστι: Ο ανατολικότερος κόμβος στο νομό και αφετηρία για όλες μας τις εξορμήσεις προς την κεντρική Ροδόπη. Η διαδρομή είναι ευχάριστη,

γιατί περνάμε μέσα από υψηλά δάση οξιάς και δασικής πεύκης αλλά και λόγω της θέας ενός καταρράκτη. Δύο χλμ. πριν μπούμε στο Μεγάλο Λιβάδι, στη θέση με τις μοναδικές στην περιοχή συστάδες ερυθρελάτης, το "Σκοτεινό ρέμα" ή "ρέμα Καμπά" δημιουργεί ένα θαυμάσιο καταρράκτη κόβοντας κατακόρυφα ένα βράχο. Το Μεγάλο Λιβάδι Λεπίδα είναι μια ομαλή (πεδινή) περιοχή σε υψόμετρο 1300 μ. στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και αποτελεί ένα εκτεταμένο χορτολίβαδο που περιβάλλεται από νεαρά δάση πεύκης.

Στην περιοχή δημιουργείται και ο ένας κλάδος του "Αρκουδορέματος" με την κοίτη του "Σκοτεινού ρέματος", αλλά και πολλών άλλων μικρότερων ρεμάτων που διαπερνούν την περιοχή. Το πλούσιο υδρογραφικό δίκτυο δίνει στο οικοσύστημα της περιοχής το χαρακτήρα του υγρού λιβαδιού και καθορίζει τη βλάστηση της περιοχής. Η πώδης βλάστηση είναι πλούσια σ' όλες τις εποχές, όπως κρόκους, ορχιδέες, βιόλες, καμπανούλες, κ.ά.

Η περιοχή προσφέρεται για κατασκήνωση και περιήγηση χρησιμοποιώντας το δασικό οδικό δίκτυο.

Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή για την επιστροφή μας, καθώς η έξοδος από το Μεγάλο Λιβάδι πρέπει να γίνει από τον ίδιο δρόμο εισόδου, αφού όλοι οι δρόμοι οδηγούν σε αδιέξοδο πριν από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Στο δήμο Παρανεστίου θα λειτουργήσουν περιβαλλοντικά κέντρα για την άγρια πανίδα στην Πρασινάδα και την ενέργεια στο Καρποφόρο και κέντρο φυσικής ιστορίας στην έδρα του δήμου. Οι επισκέπτες θα παίρνουν χρήσιμες πληροφορίες για τη χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής, με ιδιαίτερη έμφαση στο Παρθένο δάσος του Φρακτού και θα ενημερώνονται για τη σημασία των φραγμάτων και της ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή.

Η διαμονή τους εξασφαλίζεται, σήμερα, με τη λειτουργία ενός προσεγμένου ξενώνα με πανοραμική θέα στο Παρανέστι όπου μπορούμε να βρούμε εξαιρετικό φαγητό σε μικρές ταβέρνες. Στις πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής ξεχωρίζουν εκείνες του Παρανεστίου στα τέλη Ιουλίου, το πανηγύρι στο Μεσοχώρι το Δεκαπενταύγουστο και το παραδοσιακό "κεσέκι" στο Ξάγναντο την ημέρα του Αγίου Πνεύματος.

Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε6. Το Ε6 είναι το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών που διασχίζει και ενώνει τις χώρες της Ευρώπης. Στο νομό Δράμας εισέρχεται από την περιοχή της Κάτω Βροντούς και εξέρχεται από την περιοχή Παρανεστίου, αφού διασχίσει το Φαλακρό όρος. Το χαμηλότερο υψομετρικό σημείο της διαδρομής βρίσκεται στο Παρανέστι, στα 120 μ., ενώ το υψηλότερο στο Φαλακρό, στα 1800 μ. Η διαδρομή ξεπερνάει τα 90 χιλιόμετρα, ο συνολικός δε χρόνος της πεζοπορίας εκτιμάται στις 35-40 ώρες.

Σε γενικές γραμμές η διαδρομή μπορεί να περιγραφεί ως εξής:

Κάτω Βροντού - Κάτω Νευροκόπι: Η διαδρομή (διάρκειας 12 ωρών) περνάει έξω από τον οικισμό Περιθώρι, κατευθύνεται στο δάσος της Κύκλας και από το Δασωτό φθάνει στο Κάτω Νευροκόπι. Το ενδιαφέρον της διαδρομής βρίσκεται στο πανέμορφο δάσος πλατύφυλλων της Κύκλας αλλά και στο τοπικό δασικό εργοτάξιο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σταθμός ανάπαυσης.

Κάτω Νευροκόπι - Χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού: Με ανατολική κατεύθυνση φθάνουμε σε 4 ώρες στον οικισμό Βώλακα και από εκεί ανηφορίζουμε για το Φαλακρό περνώντας μέσα από το δάσος "Κουρί" με οξιές και μαύρη πεύκη, τις πλαγιές, τις κορυφές και τα λιβάδια του Φαλακρού. Η διαδρομή είναι δύσκολη αλλά ενδιαφέρουσα και απαιτούνται πάνω από 3 ώρες μέχρι το χιονοδρομικό κέντρο.

Χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού - Λιβαδερό: Μέσα από λιβάδια, δάση οξιάς και δρυοδάση, κατηφορίζουμε από υψόμετρο 1800 μ. στα 660 μ. του Λιβαδερού. Η διαδρομή είναι δύσκολη και διαρκεί 5-6 ώρες.

Λιβαδερό-Παρανέστι: Από το Λιβαδερό, με ανατολική κατεύθυνση, φθάνουμε σε 3 ώρες στο δασικό εργοτάξιο Δρεπανιού. Στη συνέχεια περνάμε από τον οικισμό Περίβλεπτο για να καταλήξουμε στο Παρανέστι. Η διαδρομή μέσα από δρυοδάση διαρκεί 6 ώρες. Από το Παρανέστι θα κατευθυνθούμε προς το Λειβαδίτη με ανηφορική και δύσκολη διαδρομή, επίσης 6 ωρών.

Για τον τουρίστα που δε θα θελήσει να αρκεστεί στον περιηγητικό τουρισμό, οι εξορμήσεις στη φύση μπορούν να ανεβάσουν την αδρεναλίνη στα ύψη, και αυτό εξαιτίας του τουρισμού περιπέτειας που είναι δυνατόν να κάνει κανείς από άκρη σε άκρη σε όλο τον νομό Δράμας.

Μέσου του Adventure Store, ενός γραφείο εναλλακτικού τουρισμού στη Δράμα, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να πάρει μέρος σε μια μεγάλη γκάμα δραστηριοτήτων περιπέτειας.

Trekking: είναι η πεζοπορία μέσα σε μονοπάτια και διαδρομές στο βουνό, με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών βουνού (Φαλακρό, Παρανέστι, Δάσος Φρακτού, Δάσος Ελατίας, Μονοπάτι Ε6, Μενοίκιο όρος).

Kayak ποταμού: είναι η κατάβαση ποταμού με kayak και συνοδεία επαγγελματία οδηγού (Αγγίτης- βαθμός δυσκολίας 3, Νέστος- βαθμός δυσκολίας 2).

Rafting: είναι η κατάβαση ποταμού με φουσκωτές βάρκες, το πλήρωμα αποτελείται από 6-8 κωπηλάτες και έναν επαγγελματία οδηγό ποταμού (Αγγίτης- βαθμός δυσκολίας 3, Νέστος- βαθμός δυσκολίας 2).

Monocraft: είναι η κατάβαση ποταμού με μονοθέσιες φουσκωτές βάρκες. Ένας επαγγελματίας οδηγός συνοδεύει 5-6 βάρκες (Αγγίτης, Νέστος).

Canoe Kayak: είναι η περιήγηση σε λίμνη με διαθέσιμα canoe kayak και με συνοδεία επαγγελματία οδηγού (Νέστος).

Mountain Bike: ποδηλασία σε δασικές διαδρομές με ποδήλατα 28 ταχυτήτων με δισκόφρενα και πλήρη ανάρτηση, με συνοδεία οδηγού (Φαλακρό, Παρανέστι, Δάσος Φρακτού, Δάσος Ελατιάς, Μονοπάτι Ε6, Μενοίκιο όρος).

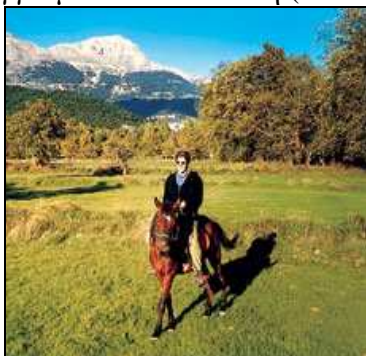
Αναρρίχηση και ορειβασία : ανάβαση σε βράχους και αναρριχητικά πεδία με καθοδήγηση έμπειρων οδηγών (Αναρριχητικά πεδία Φαλακρού).

Jeep Safari: οδήγηση με 4X4 σε δασικές διαδρομές με συνοδεία έμπειρων οδηγών συνοδών (Φαλακρό, Παρανέστι, Δάσος Φρακτού, Δάσος Ελατιάς, Μονοπάτι Ε6, Μενοίκιο όρος).

Ιππασία: ιπασσία με εκπαιδευμένα άλογα ακολουθώντας προκαθορισμένες δασικές διαδρομές με τη συνοδεία επαγγελματία εκπαιδευτή (Βώλακας).

(Νομαρχιακή Επιτροπή Δράμας, Γραφείο Τουρισμού Δράμας, www.spilaoaggiti.gr, www.adventurestore.gr).

4.3.7 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Στο νομό Δράμας, κυρίαρχο στοιχείο στη φυσιογνωμία της περιοχής είναι το φυσικό περιβάλλον με τους μοναδικούς βιότοπους και τα εντυπωσιακά δασικά τοπία, τα οποία και αποτελούν σημείο αναφοράς για κάθε δραστηριότητα σε αυτόν. Πέρα από τον ορεινό επιβλητικό όγκο της περιοχής, το υδάτινο στοιχείο κατέχει εξέχουσα θέση και είναι έντονη η παρουσία του στο νομό, με τον ποταμό Νέστο και τις λίμνες του, με τον ποταμό Αγγίτη και τις πηγές Βοϊράνης, Δράμας, Μυλοποτάμου.

Τα δασικά οικοσυστήματα της περιοχής, μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, κατά την περίοδο της οικονομικής «ανασυγκρότησης» της χώρας (δεκαετία του 1950), απαλλαγμένα από την άσκηση ανθρωπογενών πιέσεων ακολούθησαν μια αξιολύγηντη φυσική εξέλιξη, σε αντίθεση με άλλες περιοχές της Ελλάδας, όπου η εντατικοποίηση του πρωτογενούς τομέα και η άκριτη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, επέφερε την υποβάθμιση και τον αφανισμό βιότοπων.

Ο νομός Δράμας είναι τόπος ορεινός. Σήμερα τα πλούσια δάση που καλύπτουν τις πλαγιές των βουνών του, προστατεύουν τις πεδιάδες, τα χωράφια, τα χωριά από την ανάπτυξη χειμαρρικών φαινομένων. Τα ίδια αυτά δάση βοηθούν στην αποταμίευση άφθονων νερών, αναγκαίων για τις γεωργικές καλλιέργειες αλλά και στη γενικότερη οικονομία της περιοχής.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΥΣ ΒΙΟΤΟΠΟΥΣ ΤΟΥ Ν. ΔΡΑΜΑΣ

Παρθένο Δάσος Φρακτού. Μοναδικό για τον ελλαδικό χώρο δάσος, το σπουδαιότερο του είδους του στον ευρωπαϊκό χώρο, κηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο της φύσης μόλις το 1980, λόγω της μεγάλης φυτογεωγραφικής, οικολογικής και ιστορικής του αξίας. Από τότε μέχρι σήμερα, βρίσκεται υπό καθεστώς απόλυτης προστασίας, δηλαδή δεν επιτρέπεται σε αυτό καμία ανθρώπινη δραστηριότητα παρά μόνο η επιστημονική έρευνα.

Όρος Φαλακρό. Είναι ένα από τα υψηλότερα και ομορφότερα βουνά της χώρας, με ποικιλία βιοτόπων ιδιαίτερου βοτανικού ενδιαφέροντος. Ο καταγεγραμμένος αριθμός ενδημικών (για την Ελλάδα και την Βαλκανική Χερσόνησο), σπανίων αλλά και και προστατευόμενων φυτικών ειδών που βρίσκουμε στο Φαλακρό, φτάνει τα 80. Η πανίδα είναι και αυτή αναλόγως ενδιαφέρουσα. Η σημασία της χλωρίδας και πανίδας του φαλακρού και η ανάγκη προστασίας του επέβαλαν την ένταξη του στο δίκτυο «Φύση 2000».

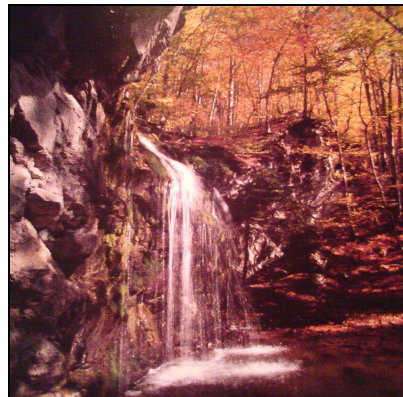

Οι καταποτήρες Οχυρού και το σπήλαιο πηγών Αγγίτη. Αποτελούν μέρος του ίδιου φυσικού φαινομένου. Μας προσφέρουν το μοναδικό αξιοποιημένο ποτάμιο σπήλαιο στον ελλαδικό χώρο. Πρόκειται, όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω για έναν διαμήκη καρστικό αγωγό, συνολικού μήκους 12χλμ. Εντυπωσιάζει με την ιδιαίτερη ομορφιά των σταλακτιτικών και σταλαγμιτικών σχηματισμών του.

Δάσος σημύδας. Προστατευόμενη περιοχή ενταγμένη στο δίκτυο «Φύση 2000». Το δάσος σημύδας, έκτασης 25.000 στρεμμάτων, αποτελεί το νοτιότερο όριο εξάπλωσης του είδους για τον ευρωπαϊκό χώρο.

Όξινοι τυρφώνες Ελατιάς- Λεπίδα. Οι όξινοι τυρφώνες είναι κοιλότητες με στάσιμο νερό που καταλαμβάνουν έκταση μερικών στρεμμάτων και έχουν μικρό σχετικά βάθος. Χαρακτηριστική των τυρφώνων, λόγω της υψηλής υγρασίας και οξύτητας, είναι η παρουσία χαμηλής βλάστησης από βρύα, η οποία σχηματίζει ένα εκτεταμένο τάπητα πάνω στην επιφάνεια του νερού. Η τύρφη παράγεται από την συσσώρευση και τη συμπίεση των στρωμάτων βρύων σε διάστημα χιλιάδων ετών. Στην Ελλάδα, λόγω του ξηρού της κλίματος, οι τυρφώνες είναι σπάνιοι. Στο νομό Δράμας υπάρχουν στις περιοχές της Ελατιάς και του Λεπίδα.

Ελατιά- Στραβόρεμα- Βαθύρεμα. Τμήμα οροσειράς της Ροδόπης. Γενικά, εδώ βρίσκονται, τα νοτιότερα όρια εξάπλωσης για πολλά είδη φυτών και ζώων του βορρά. Σε απόσταση 7χλμ από το Δασικό Χωριό Ελατιάς υπάρχει η θέση Στραβόρεμα, η οποία αποτελεί ιδανικό χώρο υπαίθριας αναψυχής για τους επισκέπτες. Το όνομα της το οφείλει στους μαιανδρισμούς του ομώνυμου ρέματος, το οποίο δημιουργεί ένα ήπιο λιβάδι ανάμεσα σε πυκνά δάση ερυθρελάτης και δασικής πεύκης.

Λίμνες του Νέστου. Ο ποταμός Νέστος, πηγάζει από την οροσειρά της Ρίλας στην κεντρική Βουλγαρία, εισέρχεται στην Ελλάδα από τον νομό Δράμας και χύνεται στο Θρακικό Πέλαγος. Έχει συνολικό μήκος 234χλμ, από τα οποία τα 130χλμ διατρέχουν σε ελληνικό έδαφος. Πολλοί είναι οι παραπόταμοι και τα ρέματα που συλλέγουν τα νερά στο έδαφος του νομού και χύνονται στο Νέστο (ρέμα Πολυκάρπου, Δεσπάτης, Μουσδέλης, Μεγάλο ρέμα, Διαβολόρεμα, Αρκουδόρεμα).

Οι ποταμοί αυτοί που συλλέγουν τα νερά τους από το ελληνικό έδαφος, αποτέλεσαν αφορμή να αξιοποιηθούν τα νερά του Νέστου με σκοπό την ενεργειακή, αρδευτική και τουριστική αξιοποίηση της περιοχής. Τα τρία υδροηλεκτρικά φράγματα του Τεμένους, της Πλατανόβρυσης και του Θησαυρού, από τα οποία δύο έχουν κατασκευαστεί και λειτουργούν, αυτά της Πλατανόβρυσης και του Θησαυρού, αποτελούν τις δύο αντίστοιχες λίμνες. Τα πρηνή του ποταμού Νέστου και των λιμνών του, καλύπτονται κυρίως με δρυοδάση, ενώ η παρόχθια βλάστηση των λιμνών και των ρεμάτων αποτελείται περισσότερο από υδροχαρή φυτά. Τόσο η πλούσια ποώδης βλάστηση, όσο και η πανίδα και ιχθυοπανίδα, συνθέτουν ένα υπέροχο οικοσύστημα που θα εντυπωσιάσει τον επισκέπτη. Η ξενάγηση σε επισκέπτες γίνεται από στελέχη της εταιρείας που είναι υπεύθυνοι για το έργο, οι οποίοι δίνουν σημαντικές πληροφορίες για την οικονομική σημασία των έργων και τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Η πρόσβαση στα φράγματα τα οποία απέχουν περίπου 58χλμ από την πόλη της Δράμας, στην περιοχή Παρανεστίου, γίνεται από ασφαλτοστρωμένο δρόμο.

Πηγές της Α. Βαρβάρας. Αναγνωρισμένος υδροβιότοπος στο κέντρο της πόλης της Δράμας με μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον. Αποτελεί τον πλέον δημοφιλή χώρο αναψυχής με εξαιρετικά αναψυκτήρια και εστιατόρια.

Η ΒΛΑΣΤΗΣΗ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΔΡΑΜΑΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η φυσιογνωμία της Δράμας, κατά το μεγαλύτερο μέρος της, διαμορφώνεται από βουνά με σημαντική ποικιλία χαρακτηριστικών στην βλάστηση, την άγρια ζωή και τη γεωλογία. Η ορεινή Δράμα φιλοξενεί τα πλέον εκτεταμένα και παραγωγικά δάση της Ελλάδας, με μεγάλη και ιδιαίτερη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας. Για να είναι ορθολογικότερη η διαχείρισή τους, τα δάση του νομού, χωρίζονται κατά γεωγραφικές ενότητες σε δασικά συμπλέγματα.

Πίνακας 4.1 Τα Δασικά Συμπλέγματα του Ν. Δράμας.

ΤΑ ΔΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΕΙΝΑΙ:
1. Πτελέας- Πλατανιάς
2. Περιβλέπτου- Πολυκάρπου
3. Θόλου- Αμισινού
4. Τραχωνίου- Διοτάμιων
5. ΒΑ Δράμας
6. Δυτικού Νέστου
7. Παγονερίου- Αχλαδιάς
8. Βόλακα
9. Μυρσινέρου- Λιβαδερού
10. Μενουκίου Όρους
11. Δασαρχείου Κάτω Νευροκοπίου

Οι δασικές εκτάσεις του νομού, ανάλογα με τις χλωριστικές, οικολογικές, περιβαλλοντικές και ιστορικές τους ιδιαιτερότητες μπορούν να καταταγούν σε ζώνες βλάστησης. Αν και τα όρια των ζωνών βλάστησης στο νομό γίνονται πολλές φορές ασαφή, γενικά εντοπίζονται οι παρακάτω ζώνες βλάστησης:

1. Παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης κυρίως με θαμνώνες πουργαριού, μικτά δάση οστρυάς, γαύρου, δρυός και φράξου, δάση καστανιάς.
2. Ζώνη δασών οξιάς, ελάτης και ορεινών παραμεσόγειων κωνοφόρων, στην οποία εμφανίζονται αμιγή δάση οξιάς, μικτά δάση οξιάς και ελάτης και δάση μαύρης πεύκης.
3. Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων με δάση δασικής πεύκης και ερυθρελάτης. Στη ζώνη αυτή εμφανίζεται και η σημύδα.
4. Εξωδασική ζώνη ψηλών βουνών (υπαλπική) στο Φαλακρό, στο Μενούκιο, και στον Όρβηλο με ποώδη βλάστηση ιδιαίτερης ποικιλίας.

Αν και δεν έχει καταγραφεί ο συνολικός αριθμός των φυτών που απαντώνται στην περιοχή, από τις ήδη υπάρχουσες έρευνες διαπιστώνεται ότι ο αριθμός των ειδών χλωρίδας του νομού, ξεπερνά τα 1.000 φυτικά είδη και υποείδη. Μερικές από τις πιο σημαντικές κατηγορίες φυτών του νομού ως προς τη σπανιότητα και την εξάπλωσή τους είναι τα «τοπικά ενδημικά», τα «ελληνικά ενδημικά» και τα «βαλκανικά ενδημικά».

Η ΠΑΝΙΔΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

Η πανίδα του νομού Δράμας είναι επίσης πολυποίκιλη. Αυτό οφείλεται στη αλληλεπίδραση αρκετών παραγόντων όπως η γεωλογική της ιστορία, το γεωφυσικό της ανάγλυφο, η γεωγραφική της θέση, η ποικιλία βιοτόπων και βλάστησης, η έλλειψη ισχυρών ανθρωπογενών πιέσεων στο βόρειο τμήμα του νομού, ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Από τα σημαντικότερα είδη πανίδας που ξεχωρίζουν στον νομό Δράμας είναι:

Στα **θηλαστικά**. Η αρκούδα, ο λύκος, το αγριόγιδιο, το ελάφι, το ζαρκάδι, το αγριογούρουνο, η βίδρα, η αγριόγατα, το κουνάβι, λαγός, η αλεπού, ο λαγόγυρος, η νυφίτσα, το ποντίκι, ο ασβός, ο σκατζόχοιρος.

Στα **πτηνά**. Ο χρυσαετός, ο ασπροπάρης, το όρνιο, ο σταυραετός, ο μαυροπελαργός, ο αγριόκουρκος, η αγριόκοτα, ο νανομυγοχάφτης, ο μπούφος, ο δρυοκολάπτης, το γεράκι, η πέρδικα, η μπεκάτσα, η κουρούνα, η καρακάξα, ο σπίνος, η τσίχλα, η φάσσα, ο τσαλαπετεινός, το αηδόνι, η κουκουβάγια.

Στην **ιχθυοπανίδα**. Η ορεινή πέστροφα, η μυριάνα, ο σύρτης.

Στα **αμφίβια**. Η σαλαμάδρα, ο βάτραχος, ο φρύνος.

Στα **ερπετά**. Ο αλπικός τρίτωνας, η αλπική οχιά, η αμμόσαυρα, η πρασινόσαυρα.

Στην περιοχή Αγοράς Κυργίων, λειτουργεί το Πάρκο Αρπακτικών Πουλιών του Κώστα Ελευθεριάδη που είναι ο μοναδικός Έλληνας εκτροφέας και ένας από τους λιγιστούς εκπαιδευτές αρπακτικών πουλιών στη χώρα μας. Περισσότερα από εβδομήντα αρπακτικά πουλιά φιλοξενούνται στις εγκαταστάσεις του πάρκου και του εκτροφείου του, το οποίο δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να παρατηρήσει και να γνωρίσει από κοντά τα παρεξηγημένα αυτά πτερωτά.

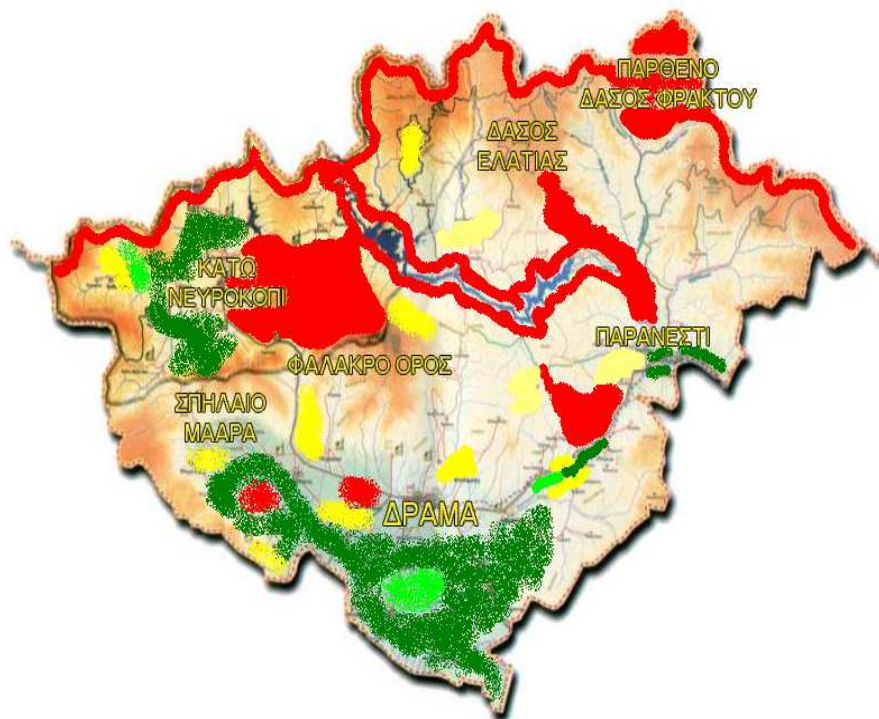
ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ Ν. ΔΡΑΜΑΣ

Η σημασία του νομού για την προστασία της άγριας ζωής είχε ως αποτέλεσμα την ένταξη ορισμένων περιοχών του σε ειδικό καθεστώς προστασίας. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία η περιοχή του Παρθένου Δάσους Φρακτού, έκτασης 11.000 στρεμμάτων, έχει ανακηρυχθεί Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης.

Έχουν επίσης ιδρυθεί τα εξής Καταφύγια Άγριας Ζωής: Ποταμού Νέστου, Δάσους Φρακτού, Αετοράχης Παρανεστίου, Μικροπόλεως- Πανοράματος, Κάτω Νευροκοπίου- Λειβαδακίου- Αχλαδιάς- Μικροκλεισούρας- Βόλακα- Γρανίτη- Χαριτωμένης- Καλής Βρύσης, Ξηροποτάμου- Πετρούσας, Μαυροκορδάτου- Χαμοκέρασων.

Μέσα στα όρια του νομού Δράμας υπάρχουν και περιοχές οι οποίες έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο «Φύση 2000» με στόχο τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας τους. Αυτές είναι: Περιοχή Ελατιάς (Καρά Ντερέ), Ροδόπη (Δάσος Σημύδας), Δάσος Φρακτού, Κορυφές όρους Φαλακρού, Κορυφές όρους Μενοικίου- Κούσκουρας, όρος Όρβηλος. Το ελληνικό κράτος οφείλει να προστατεύσει τις περιοχές αυτές βάσει της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (οδηγία 92/43). Ένα τμήμα έκτασης 5.690 στρεμμάτων της περιοχής του Φρακτού έχει χαρακτηριστεί λόγω της ορνιθολογικής σημασίας του ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας.

Παρ' όλες τις ενέργειες προστασίας της άγριας ζωής στο νομό Δράμας, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, σεβόμενη τους ανθρώπους που τους αρέσει το κυνήγι και σε συνεργασία με τους κυνηγετικούς συλλόγους Δράμας, Νευροκοπίου, Προσοτσάνης και Δοξάτου, εξέδωσαν το 2006 τον κυνηγετικό τουριστικό οδηγό Δράμας, ο οποίος θέτει σαφέστατα τα όρια για θήρα σε όλη την έκταση του νομού, χωρίζοντας τον σε ζώνες.

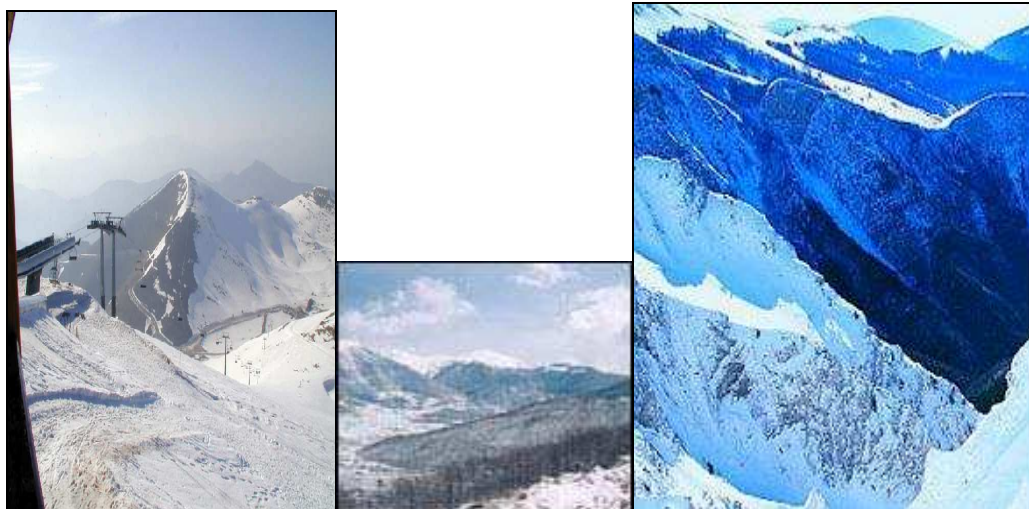
- Περιοχή που απαγορεύεται το κυνήγι (Καταφύγια άγριας ζωής, παραμεθόρια ζώνη)
- Ζώνες εκγύμνασης κυνηγετικών σκύλων
- Ζώνες θήρας (διάβασης) τρυγόνων ορνύγων & λοιπών περιστεροειδών & Ζώνες εκγύμνασης κυνηγετικών σκύλων
- Ζώνες θήρας (διάβασης) τρυγόνων ορνύγων & λοιπών περιστεροειδών

(Γραφείο Τουρισμού- Διεύθυνση Προγραμματισμού Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δράμας, Τμήμα Τουριστικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δράμας, www.godrama.gr).

4.3.8 ΟΡΕΙΝΟΣ, ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Κοιτάζοντας όλα τα παραπάνω στοιχεία, εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι ο νομός Δράμας με τον αξεπέραστο ορεινό όγκο του, είναι ιδανικός προορισμός για τον τουρίστα ή οδοιπόρο που θα θελήσει να κάνει ορεινό- χειμερινό τουρισμό.

Το Φαλακρό όρος, με το αναμορφωμένο πλέον χιονοδρομικό κέντρο, είναι αναμφίβολα ο καλύτερα αξιοποιημένος τουριστικός πόρος που διαθέτει όχι μόνο ο νομός Δράμας, αλλά η ευρύτερη περιοχή της περιφέρειας Μακεδονίας Θράκης.

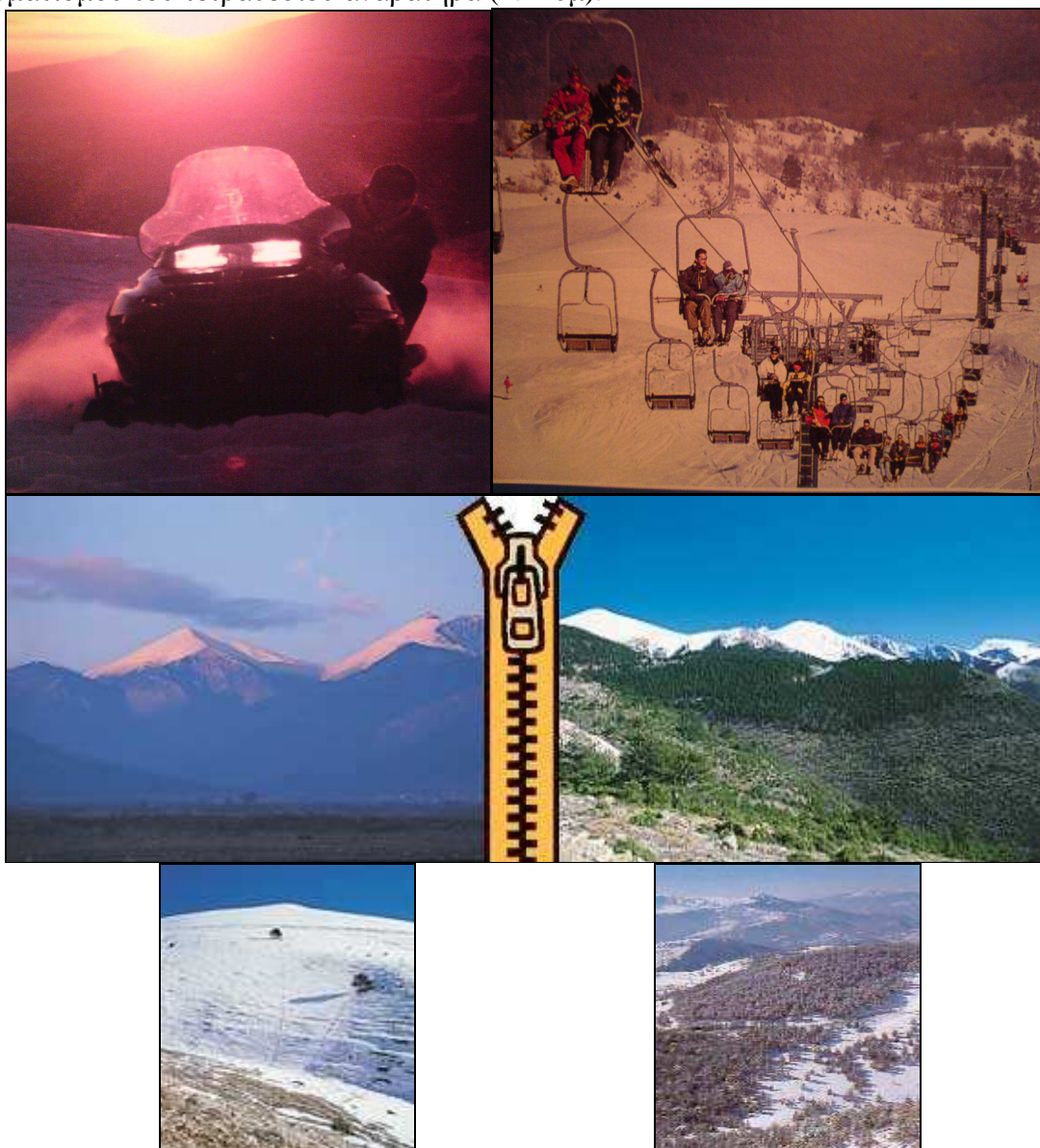

Στο χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού, λειτουργούν τέσσερις συρόμενοι αναβατήρες. Διαθέτει φυσικές πίστες 24χλμ κάθε βαθμού δυσκολίας με τετραθέσιο, διθέσιο και επτά μονοθέσιους αναβατήρες και τρία baby lift για γρηγορότερη πρόσβαση από τα 1.720μ (βάση) μέχρι τα 2.232μ (κορυφή). Είναι ένα από τα αρτιότερα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας με προνομιακές φυσικές προδιαγραφές και σύγχρονες εγκαταστάσεις.

Συνδυάζει πίστες για τουριστική και αθλητική χιονοδρομία, snowboard, ski, snowmobile, αναρρίχηση, ορειβασία (Ε6) και άλλα πολλά που θα γοητεύσουν και τον πιο απαιτητικό τουρίστα λάτρη των χειμερινών σπορ.

Στην περιοχή, ο επισκέπτης μπορεί να βρει καταστήματα πώλησης η ενοικίασης χιονοδρομικού εξοπλισμού καθώς και ξενώνα φιλοξενίας το 'Καταφύγιο Φαλακρού' 80 κλινών. Διαθέτει επίσης εστιατόριο και cafe, τόσο στη βάση του όσο και στο σημείο τερματισμού του τετραθέσιου αναβατήρα (2.110μ).

(Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής Δράμας, Γραφείο τουρισμού Δράμας, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Αναπτυξιακή Εταιρεία Φαλακρού, www.falakro.gr).

4.3.9 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Ο αγροτουρισμός είναι μία ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο. Αποτελεί αναμφισβήτητη μοχλό ολιστικής ανάπτυξης της υπαίθρου. Οι κατηγορίες των επιχειρήσεων που εντάσσονται στον αγροτουρισμό είναι επιγραμματικά οι παρακάτω:

- Αγροτουριστικά καταλύματα
- Πρατήρια- Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος

- Αγροκτήματα
 - Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
 - Εργαστήρια Λαϊκής Τέχνης
- (Αγροτουριστική Α.Ε).

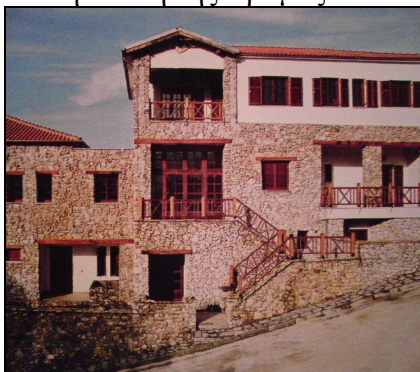
Ο νομός Δράμας σε μία προσπάθεια ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων συναφών με τον τομέα του τουρισμού, έχει να παρουσιάσει τις εξής ενέργειες:

Αγροτουριστικά Καταλύματα

Ξενοδοχείο ‘Μονοπάτι Ε6’. Το ξενοδοχείο βρίσκεται μέσα στον γραφικό οικισμό του Βάλακα, ο οποίος διατηρεί ζωντανές τις λαϊκές πολιτιστικές του παραδόσεις και το τοπικό του χρώμα. Το πανέμορφο κατάλυμα, είναι απόλυτα εναρμονισμένο με το φυσικό τοπίο και την αρχιτεκτονική αισθητική της περιοχής. Διαθέτει 9 δίκλινα δωμάτια με ατομικό λουτρό και τηλεόραση. Οι φορείς της επιχείρησης διαθέτουν βαθιά γνώση του χώρου, ασχολούμενοι με την προστασία του περιβάλλοντος και με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Το εστιατόριο διαθέτει εξαιρετικά πιάτα τοπικής κουζίνας, ενώ ο κήπος με θέα τις βουνοπλαγιές του Φαλακρού προσφέρεται για ένα εκπληκτικό πρωινό με θέα. Με συνοδεία έμπειρου οδηγού της επιχείρησης παρέχεται η δυνατότητα γνωριμίας και επαφής με τα μονοπάτια της περιοχής, απολαμβάνοντας έναν τόπο με ιστορικό και περιβαλλοντικό ενδιαφέρον. Το ξενοδοχείο απέχει 36χλμ από την πόλη της Δράμας.

Ξενοδοχείο ‘Γρανίτης’. Ακολουθώντας την τοπική αρχιτεκτονική παράδοση, η μονάδα έχει κτιστεί με πέτρα και ξύλο, σε πλήρη αρμονία με το χώρο που την περιβάλλει. Με δυνατότητες φιλοξενίας υψηλών προδιαγραφών, διαθέτει 12 κλιματιζόμενα δωμάτια, υψηλής αισθητικής και λεπτού γούστου, παρέχοντας όλες τις σύγχρονες ανέσεις. Ο άνετος χώρος υποδοχής, το εστιατόριο με τις μοναδικές γεύσεις, το bar με την εκλεκτή ποικιλία κρασιών της περιοχής, οι βεράντες και ο κήπος, αναβαθμίζουν την αίσθηση των εναλλακτικών διακοπών και των πιο απαιτητικών πελατών. Απέχει 31χλμ από την πόλη της Δράμας.

Ξενοδοχείο ‘Ορβηλος’. Το ξενοδοχείο βρίσκεται στην είσοδο της πόλης του Κ. Νευροκοπίου. Έχει την δυνατότητα φιλοξενίας 24 ατόμων στα 10 δωμάτια του. Διαθέτει επίσης εστιατόριο και καφετέρια. Με ορμητήριο το Κάτω Νευροκόπι, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να γνωρίσει τα γραφικά χωριά της περιοχής, να επισκεφτεί τα ιστορικά μνημεία και τις φυσικές ομορφιές του λεκανοπεδίου. Η παραδοσιακή τοπική κουζίνα και

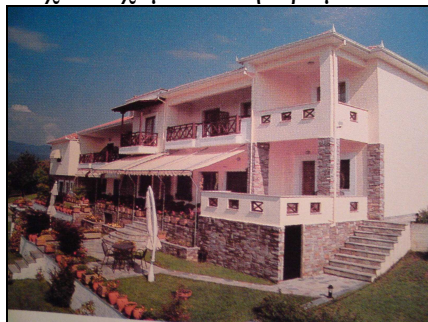

το φιλόξενο κλίμα των κατοίκων θα αφήσουν στον επισκέπτη τις πιο ευχάριστες αναμνήσεις. Το ξενοδοχείο βρίσκεται σε απόσταση 42χλμ από το κέντρο της Δράμας.

Ξενοδοχείο ‘Το Κυνηγετικό Στέκι’. Η μονάδα βρίσκεται στον μικρό οικισμό της Μικρομηλιάς, μέσα σε ένα πανέμορφο δασικό περιβάλλον με καταπληκτική θέα στο Φαλακρό. Προσφέρει τέσσερα άνετα επιπλωμένα δωμάτια δυναμικότητας 8 ατόμων. Στο εστιατόριο ψησταριά του καταλύματος ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να απολαύσει μοναδικές γεύσεις κυνηγιού και μία νοστιμότατη παραδοσιακή κουζίνα. Η περιοχή είναι ευρύτατα γνωστή για τα πολλά είδη άγριων ζώων και του πλούτου των θηραμάτων της. Οι παρέες των κυνηγών μπορούν να βρουν το ‘στέκι’ τους μέσα στους διαμορφωμένους χώρους που κάνουν άνετη και ευχάριστη την διαμονή τους. Απέχει 80χλμ από την Δράμα.

Ξενοδοχείο ‘Φιλοξενία’. Το ξενοδοχείο βρίσκεται στα όρια της πόλης του Παρανεστίου, δίπλα σε πευκόφυτο περιαστικό άλσος, με καταπληκτική θέα τη δασοσκεπή κοιλάδα του Νέστου. Διαθέτει 11 άνετα επιπλωμένα διαμερίσματα φιλοξενίας 22 ατόμων και το περιβάλλον του χαρακτηρίζεται για τη ζεστασιά και την φιλικότητα που αποπνέει. Στη τραπεζαρία ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει ένα πλούσιο πρωινό με αγνά υλικά ντόπιας παραγωγής. Η προσεγμένη αρχιτεκτονική του κτιρίου συμπληρώνεται από ένα καλαίσθητο περιβάλλοντα χώρο, διαμορφωμένο με γκαζόν και σχιστόλιθο. Απέχει 40χλμ από τη Δράμα.

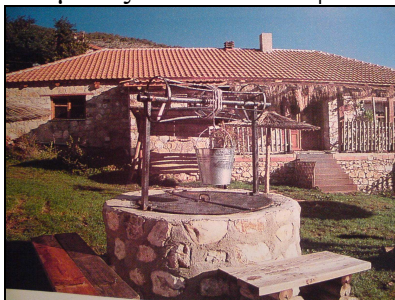

Ξενοδοχείο ‘Δρυάδες’. Ο μύθος θέλει οι Δρυάδες να είναι οι νύμφες των δασών και προστάτιδες των δέντρων. Τέσσερις από αυτές έδωσαν το όνομα τους στα ισάριθμα άνετα, ευήλια δωμάτια. Το πρωινό και τα υπόλοιπα γεύματα παρασκευάζονται από παραδοσιακά αγνά υλικά. Το ξενοδοχείο είναι χτισμένο μέσα στον οικισμό της Κοινότητας Σιδηρονέρου, θέση που προσφέρεται για ενδιαφέρουσες διαδρομές και περιηγήσεις. Στο χωριό λειτουργούν εστιατόρια ψησταριές που προσφέρουν παραδοσιακά εδέσματα και αρκετές φορές νοστιμιές από κυνήγι. Το φιλόξενο αγροτουριστικό κατάλυμα απέχει 45χλμ από τη Δράμα.

Ξενώνας ‘Βορέας’. Βρίσκεται μέσα στον γραφικό οικισμό της Κοινότητας Σιδηρονέρου. Διαθέτει 8 άνετα επιπλωμένα διαμερίσματα και στο άνετο σαλόνι της μονάδας μπορεί ο επισκέπτης να απολαύσει το πρωινό του, να ηρεμήσει και να χαλαρώσει από τους περιπάτους του στα κοντινά δάση. Απέχει 45χλμ από τη Δράμα.

Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής

Παραδοσιακή ταβέρνα ‘Το Χάνι’. Για τους λάτρεις του καλού φαγητού ένα ‘γευστικό’ οδοιπορικό στον Γρανίτη θεωρείται επιβεβλημένο. Η καινούρια ταβέρνα ‘Το Χάνι’, γοητεύει χάρη στην αίσθηση αυθεντικότητας και οικογενειακής θαλπωρής. Με σεβασμό στην παράδοση και αφοσίωση στην απλότητα, έχει δημιουργηθεί ένας όμορφος χώρος, ζεστός και εναρμονισμένος απόλυτα στο φυσικό περιβάλλον.

Παραδοσιακή ταβέρνα ‘Διόνυσος’. Στην Παρανέστια γη, δίπλα στο ξενοδοχείο ‘Φιλοξενία’, βρίσκεται η παραδοσιακή ταβέρνα ‘Διόνυσος’. Μετά από τις ημερήσιες περιηγήσεις στην περιοχή, όπου παρουσιάζουν εξαιρετικό τουριστικό ενδιαφέρον, μπορεί ο επισκέπτης να χαλαρώσει απολαμβάνοντας απολαυστικές παραδοσιακές γεύσεις από την πλούσια κουζίνα του. Η παραδοσιακή ταβέρνα ‘Διόνυσος’ είναι ο χώρος όπου πραγματικά η γεύση φλερτάρει με την παράδοση.

Παραδοσιακή ταβέρνα ‘Πέτρινη Γωνιά’. Στο μέσο της διαδρομής από τη Δράμα προς το Σιδηρόνερο, στο Λιβαδερό, βρίσκεται η παραδοσιακή ταβέρνα ‘Πέτρινη Γωνιά’. Ο χώρος υψηλής αισθητικής με τον συνδυασμό πέτρας και ξύλου κάνουν την ταβέρνα πραγματικό στολίδι για την περιοχή. Οι παραδοσιακές γεύσεις από ντόπια υλικά, η καθημερινή ποικιλία μεζέδων από κρέατα τοπικής παραγωγής και το καλό τσίπουρο και κρασί, γοητεύουν γευστικά κάθε περαστικό.

Τουριστικά γραφεία οργάνωσης δραστηριοτήτων υπαίθρου

Για την διοργάνωση δραστηριοτήτων υπαίθρου στη Δράμα, υπάρχουν γραφεία όπως το Adventure Store, άλλα και καταστήματα ενοικίασης ή αγοράς εξοπλισμού για εναλλακτικές δραστηριότητες. Σε κάθε περίπτωση, ο επισκέπτης του νομού Δράμας θα μπορεί να εξοπλιστεί και να καθοδηγηθεί από έμπειρους και ικανούς οδηγούς σε κάθε εξόρμηση του (πεζοπορικές εξορμήσεις, rafting, ορεινή ποδηλασία, αναρρίχηση, εξορμήσεις 4X4, διαβίωση στη φύση κ.α).

Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων

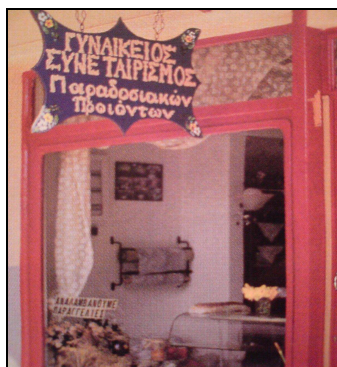
Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Κοκκινογείων. Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Κοκκινογείων, ιδρύθηκε το 1998. Σκοπός του είναι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων με τις οποίες τα 20 μέλη του να μπορέσουν να δημιουργήσουν ένα πρόσθετο εισόδημα. Οι γυναίκες δραστηριοποιούνται για τη αξιοποίηση και διατήρηση της παράδοσης στον αγροτικό χώρο. Προσφέροντας υπηρεσίες με μεράκι και ποιότητα, συμβάλλουν στην τουριστική προβολή της περιοχής τους. Όλα τα προϊόντα τους είναι φτιαγμένα από αγνά υλικά της περιοχής και με τη νοστιμιά της παραδοσιακής κουζίνας. Χρησιμοποιούνται υλικά αποκλειστικά από ντόπιες πρώτες ύλες και ακολουθούνται παραδοσιακές τοπικές συνταγές. Οι γυναίκες

ξεκίνησαν με την παρασκευή τόσο γλυκών του κουταλιού και μαρμελάδας σε μεγάλη ποικιλία, όσο και τοπικών ηδύποτων (με μέντα, κρίνο, δαμάσκηνο κ.α). Στο εργαστήριο του Συνεταιρισμού, το οποίο βρίσκεται στα Κοκκινόγεια, στο δρόμο ο οποίος οδηγεί στο σπήλαιο του Αγγίτη, παρασκευάζονται ακόμη χειροποίητα παραδοσιακά ζυμαρικά. Από την μεγάλη ποικιλία η οποία διατίθεται, ξεχωρίζουν το πεντανόστιμο ευριστόν (διπλοφουρνιστό σε παραδοσιακό φούρνο), γιοφκάδες με σπανάκι ή ντομάτα και οι σαρακοστιανοί τραχανάδες. Στον ίδιο χώρο υπάρχει και εκθετήριο το οποίο λειτουργεί

σε καθημερινή βάση, δίνοντας την δυνατότητα στον επισκέπτη της περιοχής φεύγοντας να πάρει μαζί του τα γευστικά προϊόντα του Συνεταιρισμού.

Γυναικείος Παραγωγικός και Τουριστικός Συνεταιρισμός Παρανεστίου. Ο Γυναικείος Παραγωγικός και Τουριστικός Συνεταιρισμός Παρανεστίου ιδρύθηκε το 2000. Ο κύριος σκοπός των 12 μελών είναι να έχει η γυναίκα της δραμινής υπαίθρου μια ευχάριστη απασχόληση στον τόπο της, κοντά στο σπίτι της και στην οικογένεια της. Εδώ οι γυναίκες, ενώνοντας το μεράκι, την τέχνη και τις γνώσεις τους σε μια από κοινού προσπάθεια, κατάφεραν να κάνουν γνωστή την παράδοση της περιοχής, μέσα από τα προϊόντα της γης τους. Τα σπιτικά προϊόντα του Συνεταιρισμού καλύπτουν τις απαιτήσεις του σύγχρονου καταναλωτή, μέσα από τις πολλές γεύσεις, τα αγνά υλικά και την ξεχωριστή τους γεύση. Τα γλυκά του κουταλιού και οι μαρμελάδες, αποτελούν ιδιαίτερα και άκρως γευστικά δώρα για τους επισκέπτες της περιοχής. Στον χώρο του Συνεταιρισμού να βρούμε επίσης, ποικιλία αποξηραμένων βοτάνων (τσάι του βουνού, χαμομήλι, φλαμούρι, ρίγανη), μέλι, φυσικά ηδύποτα, αρτοσκευάσματα, αλμυρά λαχανικά κ.α. Τόσο οι συνταγές όσο και τα υλικά παρασκευής, αντλούνται από την περιοχή και ξεχωρίζουν τόσο για την ποιότητα όσο και για την νοστιμιά τους. Γνωστά έχουν γίνει τα σιροπιαστά γλυκά τους για την μοναδική τους γεύση. Ο Γυναικείος Παραγωγικός και Τουριστικός Συνεταιρισμός, λειτουργεί κατάστημα στο κέντρο του Παρανεστίου, όπου μπορούμε να δοκιμάσουμε όλων των ειδών τις σπιτικές παραδοσιακές πίτες, όπως σπανακόπιτες, πρασόπιτες, κολοκυθόπιτες, κρεατόπιτες, πιροσκι με πατάτα κα τυρί. Σίγουρα είναι ένας ακόμη λόγος για να επισκεφτούμε την περιοχή.

(Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Γραφείο Τουρισμού Δράμας, Αναπτυξιακή Εταιρεία Δράμας Α.Ε, www.agrotour.gr).

4.3.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό τουρισμού, «μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων». Ο τουρισμός και τα ταξίδια, συχνά συνδέονται στενά με τη βελτίωση της ανθρώπινης υγείας. Αναμφισβήτητα αποτελεί μία από τις πολλές βασικές συνιστώσες της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής. Για αυτόν τον λόγο, ο στόχος βελτίωσης ή και αποκατάστασης της υγείας μέσω της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού υπήρξε ανέκαθεν ένα ισχυρό ταξιδιωτικό κίνητρο.

Θερμαλισμός: το ευρύ πεδίο θεραπευτικών και προληπτικών για την υγεία εφαρμογών οι οποίες πραγματοποιούνται με τη χρήση ιαματικών φυσικών πόρων.

Θερμαλιστική αγωγή: σύνολο ενεργειών και σχέσεων με το νερό, τον πηλό, τους υδρατμούς, το περιβάλλον που συγκροτούν για συγκεκριμένο χρόνο σε ένα θερμαλιστικό κέντρο ένα ιδιαίτερο μοντέλο ζωής.

Βασικά στοιχεία (προϋποθέσεις) ανάπτυξης του ιαματικού Τουρισμού - Θερμαλισμού :

1. Έντονη ιστορική πεποίθηση στην αξία του ιαματικού Τουρισμού θερμαλισμού και της ιαματικής υδροθεραπείας.
2. Αποδοχή του θερμαλισμού και της ιαματικής υδροθεραπείας από όλα τα επαγγέλματα κυρίως τα ιατρικά.
3. Διάθεση των τομέων ασφάλισης να επιχορηγήσουν την ιαματική υδροθεραπεία.
4. Ύπαρξη ιαματικών φυσικών πόρων

Ιαματικοί φυσικοί πόροι (Ι.Φ.Π.). Όλα τα γήινα φυσικά υλικά που στην αυθεντική τους κατάσταση, (δηλαδή χωρίς αλλαγή ή μετατροπή των φυσικών ή χημικών τους χαρακτηριστικών) εμφανίζουν ή αποδεικνύουν με βάση την πρακτική εμπειρία του παρελθόντος ή τη σύγχρονη επιστημονική τεκμηρίωση, ιαματικές ιδιότητες, οι οποίες και αναγνωρίζονται σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζει η πολιτεία.

ΙΑΜΑΤΙΚΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

1. Στερεά Πηλοειδή
2. Υγρά Νερά
3. Αεριούχα Σπήλαια υδρατμών εκπομπές αερίων, εκπομπές υδρατμών, κ.α.
4. Σύνθετα Κλίμα, μικροκλίμα.

Αναγνωρισμένοι φυσικοί πόροι στη χώρα μας.

1. Φυσικά κοιτάσματα πηλοειδών 2
2. Σπήλαια υδρατμών 1
3. Εκπομπές υδρατμών 1
4. Ιαματικές πηγές 84 ταξινομούμε τις πηγές σε:
 - α) Ψυχρές ($\Theta < 20^{\circ}\text{K}$) 29 / 610*
 - β) Υπόθερμες ($\Theta = 20-30^{\circ}\text{K}$) 8 / 110*
 - γ) Θερμές ($\Theta = 31 - 40^{\circ}\text{K}$) 20 / 3460*
 - δ) Υπέρθερμες ($\Theta > 40^{\circ}\text{K}$) 23 / 2010*
 - ε) Δεν έχουμε στοιχεία από 4 / 6190

* Παροχή ιαματικού νερού σε κ.μ. ανά ώρα.

Μορφές Τουριστικών Δράσεων

1. Κέντρα ιαματικού Τουρισμού Αποκλειστική χρήση Ι.Φ.Π.
 - α) ιαματικού νερού
 - β) φυσικού πηλού

γ) αερίων και ατμών

δ) φυσικής θερμότητας σε σπήλαια

2. Κέντρα θερμαλισμού Χρήση τουλάχιστον ενός αναγνωρισμένου φυσικού ιαματικού πόρου .

α) Θαλασσινού νερού , Θερμού ή Ψυχρού

β) παρασκευασμένου πηλού

γ) υδρατμών κ.λ.π.

Κατηγορίες χρήσης Ι.Φ.Π.

1. Υδροθεραπεία – εξωτερική (ατομικοί – ομαδικοί λουτήρες , υδρομασάζ)

2. Υδροθεραπεία - εσωτερική (Ποσιθεραπεία , εισπνοθεραπεία, ρινοπλύσεις)

3. Πηλοθεραπεία , Σπηλαιοθεραπεία , Κλιματοθεραπεία

ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ ΚΥΡΙΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

1. ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ ΕΥΕΞΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ (Πισίνες, αισθητική, πηλός, ατμόλουτρα κ.α.)

2. ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (Φυσικό θερμό νερό, θαλασσινό, Υδρατμοί)

3. ΚΛΙΜΑΤΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

4. ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

5. ΠΗΛΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

6. ΣΠΗΛΑΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑ (Φυσικά ή τεχνητά σπήλαια)

7. ΕΙΣΠΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Η μετάβαση στις Ιαματικές Πηγές Θερμιών Παρανεστίου του νομού Δράμας, γίνεται μέσω ασφαλτοστρωμένου δρόμου και σε απόσταση 76χλμ από την πόλη της Δράμας, περνά δίπλα από το φράγμα της Πλατανόβρυσης και ακολουθεί παραποτάμια πορεία.

Πρόκειται για έναν περιβάλλοντα χώρο στον οποίο υπάρχουν φυσικές αναβλύσεις μεταλλικού νερού σε θερμοκρασίες από 19 οC μέχρι 57 οC. Από τις πηγές αναβλύζει θειούχο νερό γνωστό για τις θεραπευτικές του ιδιότητες.

Μελετώντας τον φυσικό – χημικό χαρακτήρα του ιαματικού νερού, συγκεκριμένα, την προέλευση, τη θερμοκρασία, τη μεταλλικότητα, τα χημικά στοιχεία ποσοτικού χαρακτήρα, τα ιχνοστοιχεία, το κρυσκοπικό σημείο τη ραδιενέργεια προκύπτει ο εξής χαρακτηρισμός:

Μετεωρικό – Υπέρθερμο – Μεταλλικό - Na – Ca – HCO₃ – K - Li - - F – Br – CO₂ - Υποτονικό - Ασθενώς Ραδιενεργό Ιαματικό Νερό.

Θερμό υδροφόρο σύστημα και δασικό οικοσύστημα συγκροτούν ένα ενιαίο σύστημα που αναφέρουμε ως θερμαλιστικό.

Δυστυχώς, σε αυτό το είδος του εναλλακτικού τουρισμού για την Δράμα, δεν έχουν γίνει οι κατάλληλες προσπάθειες αξιοποίησης των πηγών και περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης τους. Ευελπιστούμε όλοι ότι στο εγγύς μέλλον η Δράμα θα έχει να επιδείξει έργα που θα αναπλάσουν τον χώρο των πηγών και θα αξιοποιήσουν τον ιαματικό-θερμαλιστικό τουρισμό της περιοχής (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Γραφείο Τουρισμού Δράμας, Αγγελίδης Ζ. *Θερμαλισμός στα Θερμιά Παρανεστίου*).

4.3.11 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Στην πόλη της Δράμας, με τις περισσότερες από 2.000 εκδηλώσεις τα τρία τελευταία χρόνια, μεταξύ αυτών το 7^ο Διεθνές Συνέδριο Αθλητρικής Εταρείας, το 1^ο Βαλκανικό Συνέδριο Φυσικοθεραπείας, 12^ο Πανελλαδικό Συνέδριο Ιχθυολόγων, ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί μία αναπτυσσόμενη αγορά με σημαντικά πλεονεκτήματα για το σύνολο του τουρισμού.

Συμπληρώνοντας και εμπλουτίζοντας την τουριστική προσφορά του νομού, ως μία άλλη μορφή εναλλακτικού τουρισμού, συμβάλλει και στη ανάπτυξη του αστικού τουρισμού, στην προσέλευση τουριστών καθ' όλη την διάρκεια του έτους, καθώς επίσης και στην αναβάθμιση του επιπέδου ζωής των κατοίκων.

Παρακάτω, καταγράφονται και αναδεικνύονται οι υπάρχουσες υποδομές που μπορούν να δεχθούν και να στηρίξουν το νέο αυτό τουριστικό προϊόν στη πόλη της Δράμας και στον νομό γενικότερα, με στόχο την διεκδίκηση ενός τμήματος της τουριστικής συνεδριακής αγοράς.

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΡΑΜΑΣ

Στο Διοικητήριο της Νομαρχίας του νομού Δράμας, υπάρχει συνεδριακή αίθουσα 375τμ με αριθμό καθισμάτων 190+90. Η αίθουσα περιλαμβάνει μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, τηλέφωνο- φαξ- internet, κλιματισμό, φωτοτυπικά, αναλόγια, εξέδρες, πίνακες, οθόνες, καθώς και πίνακες ανακοινώσεων. Επίσης διαθέτει βοηθητικές αίθουσες, αίθουσα για χρήση γραμματείας και βοηθητικούς χώρους για coffee brakes.

Τ.Ε.Ι ΔΡΑΜΑΣ

Στο Τ.Ε.Ι Δράμας, υπάρχει συνεδριακός χώρος 170τμ με 190 καθίσματα. Ο χώρος περιλαμβάνει μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, κλιματισμό, φωτοτυπικά, αναλόγια, εξέδρες, πίνακες, οθόνες, καθώς και πίνακες ανακοινώσεων. Υπάρχουν επίσης βοηθητικοί χώροι για coffee brakes και χώροι δεξιώσεων ή μικρών επαγγελματικών γευμάτων.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΔΡΑΜΑΣ

Η συνεδριακή αίθουσα του επιμελητηρίου Δράμας είναι 125τμ με συνολικό αριθμό 198 καθισμάτων. Ο εξοπλισμός της περιλαμβάνει tv- video, μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, τηλέφωνο- φαξ- internet, αναλόγια, εξέδρες, πίνακες, οθόνες, μεταφραστικό σύστημα, μαγνητόφωνα- μουσική και κλιματισμό. Ακόμη υπάρχουν βοηθητικές αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, καθώς και χώροι δεξιώσεων και μικρών επαγγελματικών γευμάτων.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ

Το Δημοτικό Ωδείο Δράμας, είναι ένας χώρος 170τμ 254 θέσεων που χρησιμοποιείται για πολιτιστικές εκδηλώσεις του νομού. Ο εξοπλισμός που διαθέτει όμως είναι ικανός να καλύψει τις ανάγκες ενός συνεδρίου. Διαθέτει tv- video, μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, τηλέφωνο- φαξ- internet, μαγνητόφωνα- μουσική, κλιματισμό, φωτοτυπικά, αναλόγια, εξέδρες, πίνακες, οθόνες και πίνακες ανακοινώσεων. Υπάρχουν ακόμη βοηθητικοί χώροι καθώς και χώροι δεξιώσεων και επαγγελματικών γευμάτων.

ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΡΑΜΑΣ

Πρόκειται για μία αίθουσα 500τμ και 400 καθισμάτων στο 1^ο χλμ Δράμας Καβάλας. Η αίθουσα είναι εξοπλισμένη με tv video, μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, τηλέφωνο- φαξ- internet, μαγνητόφωνα- μουσική, κλιματισμό, φωτοτυπικά, αναλόγια,

εξέδρες, πίνακες, οθόνες. Παράλληλα υπάρχουν και βοηθητικοί χώροι, χώροι δεξιώσεων και επαγγελματικών γευμάτων.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ- ΛΥΚΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΑΩΝ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

Είναι ένας χώρος 141τμ και 250 καθισμάτων. Ο εξοπλισμός της αίθουσας περιλαμβάνει tv- video, μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, τηλέφωνο- φαξ- internet, φωτοτυπικά, μαγνητόφωνα- μουσική, αναλόγια, εξέδρες, πίνακες, οθόνες, πίνακες ανακοινώσεων. Ο χώρος διαθέτει και βοηθητικές αίθουσες.

ΚΤΗΜΑ ΚΩΣΤΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Βρίσκεται στην Ανδριανή Δράμας και είναι μία αίθουσα 300τμ 150 καθισμάτων και διαθέτει όλο τον παραπάνω εξοπλισμό.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΚΟΥΡΟΣ

Πρόκειται για ένα πολύ προσεγμένο ξενοδοχείο στο 3^ο χλμ Δράμας Καβάλας. Η συνεδριακή του αίθουσα 312τμ 400 καθισμάτων, είναι πλήρως οπτικοακουστικά εξοπλισμένη, με βοηθητικούς χώρους και χώρους δεξιώσεων και γευμάτων.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΑΧΙΛΛΕΙΩΝ

Ουσιαστικά πρόκειται για έναν πολυχώρο 600τμ και 1000 θέσεων στο Καλαμπάκι Δράμας, που είναι ικανά εξοπλισμένος για να διεξαχθεί κάποιο συνέδριο.

ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ

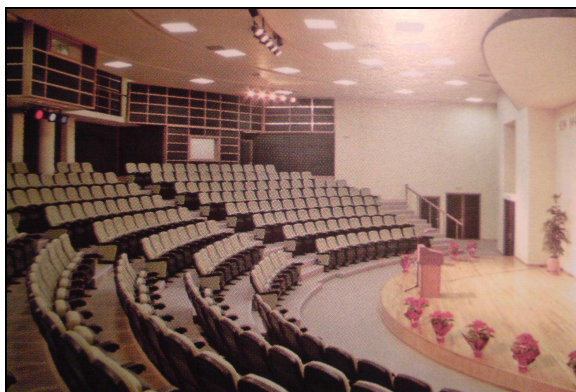
Στην πόλη του Νευροκοπίου υπάρχει συνεδριακή αίθουσα 200τμ 150 καθισμάτων, επαρκής για να καλύψει τις ανάγκες ενός συνεδρίου.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΑΡΑΝΕΣΤΙΟΥ

Είναι ένας μικρός χώρος 50τμ 60 θέσεων, που είναι όμως αρκετά καλά εξοπλισμένος για συνεδριακές ανάγκες.

ΑΙΘΟΥΣΑ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΚΑΤΩ ΘΟΛΟΥ

Η αίθουσα βρίσκεται στο Παρανέστι Δράμας, είναι 160τμ 160 καθισμάτων και διαθέτει όλο τον σύγχρονο εξοπλισμό για διεξαγωγή συνεδρίων.

(Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Γραφείο Τουρισμού Δράμας, Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης).

4.3.12 ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Μια ακόμη μορφή εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχει στη Δράμα, είναι ο εκθεσιακός τουρισμός. Την περίοδο Μαΐου τρία από τα πιο γνωστά και αγαπημένα εκθεσιακά γεγονότα που συμβαίνουν στην καρδιά της πόλης, προσελκύουν σημαντικό αριθμό ατόμων, τόσο δραμινών όσο και επισκεπτών από γειτονικές πόλεις.

Η Έκθεση Βιβλίου που γίνεται κατά μήκος της οδού Εθνικής Αμύνης, δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να ψάξει και να βρει βιβλία της αρεσκείας του μέσα από μια ευρεία γκάμα επιλογών, μιας και οι εκθέτες βιβλιοπώλες δίνουν συλλογικά το παρών κάθε χρόνο.

Η Ανθοκομική Έκθεση είναι ένα άλλο εκθετικό γεγονός που γίνεται στην περιοχή 'Κήπος', ένα άλσος στο κέντρο της πόλης. Οι φίλοι των λουλουδιών και όχι μόνο, έρχονται, παρακολουθούν και θαυμάζουν κάθε είδος λουλουδιού και γενικότερα φυτών εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, ενώ παράλληλα γεωπόνοι δίνουν απαντήσεις σε κάθε ερώτημα που θέτουν οι επισκέπτες σχετικά με την περιποίηση και διατήρηση των φυτών.

Μέσα στα πλαίσια του 'Καλλιτεχνικού Μάη', τον νομό Δράμας επισκέπτονται ταλαντούχοι και γνωστοί γλύπτες, οι οποίοι απέναντι από το Διοικητήριο Δράμας σε χώρο ανοιχτό προετοιμάζουν τα γλυπτά τους. Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία γλυπτικής, τα γλυπτά εκθέτονται στον ίδιο ανοιχτό χώρο. Πρόκειται για ένα γεγονός τόσο εκθετικής όσο και πολιτιστικής σημασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+

Τι είναι η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+;

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader+ είναι μια πρωτοβουλία, σχετική με την αγροτική ανάπτυξη, που θα εφαρμοσθεί κατά την Γ' Προγραμματική Περίοδο (2000-2006).

Στα πλαίσια των κατευθυντήριων γραμμών που ανακοινώθηκαν από την Επιτροπή (Ε.Ε./C139/18.5.2000), εκπονήθηκε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, που εγκρίθηκε με την αριθ. Ε(2001) 3562/19.11.2001 απόφαση της Επιτροπής Ε.Ε. Με την αριθ. C(2004) 3249/17.8.2004 απόφαση της Ε.Ε. εγκρίθηκε η πρώτη αναθεώρηση του Ε.Π.

Το πρόγραμμα αυτό εξυπηρετεί τους γενικούς στόχους τους οποίους έχει αναλάβει η Κοινότητα και ιδιαίτερα την προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών.

Η Leader+ είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχει ως βασικό σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου και την προσέλκυση των νέων, μέσω της υλοποίησης

πλέγματος δράσεων, που ικανοποιούν παράλληλα τις εθνικές και κοινοτικές προτεραιότητες για τη Γ΄ Προγραμματική Περίοδο (απασχόληση, ισότητα, προστασία του περιβάλλοντος κλπ.).

Επιδίωξη της πρωτοβουλίας είναι η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών, με την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων τους, την ανακάλυψη νέων πηγών εισοδήματος και την παράλληλη προστασία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Στα πλαίσια της Leader+, οι άνθρωποι της υπαίθρου:

- ☛ συμμετέχουν ενεργά και αποφασίζουν οι ίδιοι για την αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται στην περιοχή τους,
- ☛ προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις και δημιουργούν, παράλληλα, έναν ιδιαίτερα παραγωγικό ιστό,
- ☛ ενεργούν συλλογικά και μέσα από δίκτυα (clusters), στηρίζουν επιχειρηματικές δραστηριότητες και
- ☛ κάνουν οι ίδιοι πράξη όσα οραματίζονται για τον τόπο τους.

Για τους παραπάνω λόγους, τα κέντρα λήψης αποφάσεων δε βρίσκονται σε κάποιο, απομακρυσμένο από τα προβλήματα της υπαίθρου, γραφείο της κεντρικής υπηρεσίας, αλλά εκεί, στη δική τους περιοχή.

Παρά το γεγονός ότι το Leader διατηρεί το περιεχόμενο των προηγούμενων εφαρμογών

(Leader I και Leader II), επιδιώκει κάτι επιπλέον (plus=επιπλέον) από αυτό που

προσέφεραν οι προηγούμενες εφαρμογές και εξακολουθούν να δίνουν σήμερα τα

υπόλοιπα προγράμματα του Γ΄ Κ.Π.Σ.

Ο πιλοτικός χαρακτήρας του προγράμματος εξασφαλίζεται κυρίως μέσω των

δικτύσεων (clusters) και των συνεργασιών.

Οι αναπτυξιακοί στόχοι του LEADER+

Το Εθνικό Πρόγραμμα Leader+ υιοθετεί 2 γενικούς αναπτυξιακούς στόχους:

1^{ος} ΣΤΟΧΟΣ: Η Ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πιλοτικών εφαρμογών.

Ο στόχος αυτός βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών.

Με το στόχο αυτό επιδιώκεται η ανάπτυξη και αξιοποίηση των περιοχών εφαρμογής με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις, ώστε να αμβλυνθούν τα μειονεκτήματά τους και να μειωθούν οι ανισότητες που παρατηρούνται στην ποιότητα ζωής μεταξύ των κατοίκων των ορεινών και μη ορεινών περιοχών.

2^{ος} ΣΤΟΧΟΣ: Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Ο στόχος αυτός βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. για ανάπτυξη, διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού στις αγροτικές περιοχές.

Οι στόχοι του προγράμματος θα επιτευχθούν με την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής για κάθε περιοχή παρέμβασης, που θα αναπτύσσεται γύρω από ένα σημαντικό θέμα, το

«**Θέμα Συσπείρωσης**».

Η ανάδειξη του θέματος συσπείρωσης θα εξαρτηθεί από το χαρακτήρα και τις ανάγκες κάθε περιοχής, ενώ παράλληλα θα πρέπει να εξυπηρετείται η αρχή της συμπληρωματικότητας και της συνέργιας όλων των παρεμβάσεων στην περιοχή.

Για το λόγο αυτό, το θέμα συσπείρωσης θα πρέπει να είναι απόρροια συνεργασιών με τους Φορείς που εμπλέκονται στην εφαρμογή και διαχείριση των άλλων προγραμμάτων που υλοποιούνται στην κάθε περιοχή.

Το περιεχόμενο – άξονες του LEADER+

Το πρόγραμμα Leader+ της Χώρας περιλαμβάνει **4 άξονες προτεραιότητας**.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΜΕΤΡΑ
Άξονας 1^{ος}: «Ολοκληρωμένες, πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης»	1.1: «Τεχνική Στήριξη Φορέων Υλοποίησης (Ομάδων Τοπικής Δράσης)»
	1.2: «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»
	1.3: «Υποστηρικτικές ενέργειες»
	1.4: «Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»
Άξονας 2^{ος}: «Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών»	2.1: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική – διαπεριφερειακή συνεργασία»
	2.2: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία»
Άξονας 3^{ος}: «Δικτύωση»	3.1: «Λειτουργία δικτύου LEADER»
	3.2: «Λειτουργία Ελληνικής Μονάδας Εμπύχωσης Δικτύου LEADER (Μ.Ε.Δ.)»
Άξονας 4^{ος}: «Διαχείριση – παρακολούθηση – αξιολόγηση του προγράμματος»	4.1: «Διαχείριση – παρακολούθηση – αξιολόγηση του προγράμματος»

Περιοχές εφαρμογής του LEADER+

Το Ε.Π. της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ της Χώρας μας θα εφαρμοσθεί σε ορεινές περιοχές (που έχουν χαρακτηριστεί με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ), καθώς και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση μεταξύ των αγροτικών περιοχών της Χώρας.

Φορείς υλοποίησης των Τοπικών Προγραμμάτων LEADER+

Τα Τοπικά Προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις **Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)**.

Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης είναι Τελικοί Δικαιούχοι για τους άξονες προτεραιότητας 1 και 2 του προγράμματος, σύμφωνα με το σημείο 12 της αριθ. EL C 139/5/18.5.2000 Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα κυριότερα χαρακτηριστικά των οποίων καθορίζονται στο άρθρο 27, παρ. 1 του Καν.1260/99 του Συμβουλίου.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των Ο.Τ.Δ. είναι:

- η μορφή Ανώνυμης Εταιρείας
- η ευρεία συμμετοχή τοπικών φορέων
- η εγκατάσταση στις συγκεκριμένες περιοχές
- η ύπαρξη ικανής οικονομικής ευρωστίας
- η στελέχωση με εξειδικευμένο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό

Στα πλαίσια του Leader+, έχει εγκριθεί η υλοποίηση 40 τοπικών προγραμμάτων (40 Ο.Τ.Δ.).

Για την περιοχή μας ο Φορέας αυτός είναι η Αναπτυξιακή Εταιρεία Δράμας (ΑΝ.Ε.Δ.) Α.Ε.

Οικονομικά Στοιχεία Προγράμματος LEADER+

Το Πρόγραμμα Leader+ συγχρηματοδοτείται, στο σύνολό του, από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π) και το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ως ακολούθως:

Συνολικό Κόστος	368.693.321 €
Δημόσια Δαπάνη	255.788.400 €
Κοινοτική Συμμετοχή (ΕΓΤΠΕ-Π)	186.129.877 €
Εθνική Συμμετοχή (Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων)	69.648.523 €
Ίδια Συμμετοχή	112.914.921 €

5.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ LEADER+ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ ΔΡΑΜΑΣ.

Η Περιοχή Παρέμβασης του Τοπικού Προγράμματος

Η στρατηγική και οι στόχοι που επέλεξε η Ο.Τ.Δ. για το τοπικό της πρόγραμμα συνδέονται άμεσα με την περιοχή εφαρμογής του (περιοχή παρέμβασης), αλλά και με το λεγόμενο θέμα συσπείρωσης.

Η περιοχή παρέμβασης πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά που ορίζονται από τις γενικές κατευθύνσεις του προγράμματος και επί πλέον πρέπει να είναι ικανή, με την έκταση, τον πληθυσμό, τους οικονομικούς, τους φυσικούς ή και πολιτιστικούς της πόρους, να εγγυηθεί την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος. Πρέπει σαν φυσικός και οικονομικός χώρος να παρουσιάζει, αλλά και να ενισχύει μια ενότητα στη βάση κοινών προβλημάτων και προοπτικών ανάπτυξης. Από όλα αυτά προκύπτει ότι ο καθορισμός της περιοχής παρέμβασης είναι ένα σημείο του προγράμματος που χρειάστηκε ιδιαίτερη προσοχή. Έτσι, η επιλογή της έγινε με διαδοχικά προσεγγιστικά βήματα, τα οποία αντιστοιχούν σε μια σειρά ιεραρχημένων κριτηρίων.

Τα βήματα λοιπόν που ακολούθησε η Ο.Τ.Δ. στη μελέτη για τον προσδιορισμό της περιοχής παρέμβασης του προγράμματος Leader+ του Νομού Δράμας, είναι τα εξής:

1. Κατ' αρχήν η πρωτοβουλία Leader+ είναι πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης και επομένως αφορά, μόνο **αγροτικές κοινότητες**. Σύμφωνα με τα κριτήρια της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α., μια κοινότητα (με την ευρύτερη έννοια της περιοχής ενός Ο.Τ.Α.) για να χαρακτηριστεί αγροτική, πρέπει να έχει πληθυσμιακή πυκνότητα κάτω από 100 κατοίκων / τετραγωνικό χιλιόμετρο.
2. Η πρωτοβουλία θα εφαρμοσθεί σε **ορεινές περιοχές**, χαρακτηρισμένες σύμφωνα με την Οδηγία 75/268/ΕΟΚ.
3. Σε αιτιολογημένες περιπτώσεις είναι δυνατή η επέκταση της περιοχής εφαρμογής (περιοχής παρέμβασης) του προγράμματος σε **μειονεκτικές περιοχές**, εφόσον αυτές:
 - είναι γεωγραφικά εφραπτόμενες με τις ορεινές περιοχές,
 - αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα,
 - παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και
 - συμβάλλουν στην αναπτυξιακή προοπτική της ορεινής περιοχής, αποτελώντας πόλο έλξης και ανάπτυξης αυτής.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, ένα επί πλέον στοιχείο είναι η ύπαρξη περιοχής NATURA μέσα στα διοικητικά όρια ενός Ο.Τ.Α.

Μπορεί επίσης κατ' εξαίρεση και σε **κομβικά σημεία** εκτός περιοχής παρέμβασης να εφαρμοστούν δράσεις, οι οποίες συμβάλλουν στη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας της περιοχής εφαρμογής και από τη φύση τους έχουν ένα καθολικότερο χαρακτήρα (π.χ. δράσεις προβολής - προώθησης, συνεργασίες, δικτύωσεις).

Με βάση τα κριτήρια αυτά οι 31 ορεινές περιοχές του νομού (και ο οικισμός Ταξιάρχες του Δήμου Δράμας) είναι άμεσα επιλέξιμες, καθώς τα συγκριτικά στοιχεία στην περιφέρεια και στη χώρα δείχνουν ότι είναι από τις πλέον προβληματικές (δεύτερες σε σειρά) μετά από κάποιες ορεινές της Ηπείρου. Από τις 23 μειονεκτικές προτάθηκαν και εγκρίθηκαν τελικά 18, που συνοπτικά παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του επόμενου πίνακα 5.2 Σ' αυτόν λείπει το Δ.Δ. Κεφαλαρίου που συμπεριλήφθηκε τελικά, μετά από διαβούλευση με το υπουργείο, ως η μόνη περιοχή NATURA που έμενε εκτός προγράμματος. Όπως προκύπτει από τον τελικό πίνακα 5.2 της περιοχής παρέμβασης, τα επιχειρήματα της Ο.Τ.Δ. για επέκταση σε μειονεκτικές περιοχές έγιναν στο μεγαλύτερο μέρος τους αποδεκτά και η κύρια προϋπόθεση που τέθηκε

ήταν η διατήρηση του Αγροτικού χαρακτήρα του προγράμματος, δηλ. η αποφυγή του κινδύνου του να εκφυλιστεί σε πρόγραμμα αστικών ή ημιαστικών περιοχών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑΣ (κατ./km²) ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΕΤΟΣ 1991	ΔΥΝΑΜΙΚΗ	ΟΡΕΙΝΗ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΗ	ΣΥΝΟΛΟ
Νομός Δράμας	222,56	5,29	36,39	27,84
Α.Μ.Θ.	122,20	11,54	41,09	40,00
Σύνολο χώρας	306,00	20,63	44,47	77,75
ΕΤΟΣ 2001	ΔΥΝΑΜΙΚΗ	ΟΡΕΙΝΗ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΗ	ΣΥΝΟΛΟ
Νομός Δράμας	248,03	5,29	38,46	29,98
Περιοχή Leader+ Ν. Δράμας	84,25	5,29	32,49	10,36

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε

Η περιοχή παρέμβασης αποτελεί τη χωροταξία του προγράμματος και καθορίζει εκείνες ακριβώς τις περιοχές μέσα στις οποίες πρέπει να υλοποιηθούν οι επενδύσεις για να θεωρηθούν επιλέξιμες.

Η περιοχή παρέμβασης είναι αναπόσπαστο τμήμα της σύμβασης που υπέγραψε η Αναπτυξιακή Εταιρεία Δράμας Α.Ε. με το Υπουργείο Γεωργίας (νυν Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων) και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για ένταξη των προτεινόμενων επενδύσεων στο πρόγραμμα Leader+. Προτάσεις επενδύσεων σε γήπεδα, εκτός αυτής, δε μπαίνουν στη διαδικασία αξιολόγησης.

Η συνολική περιοχή παρέμβασης οριοθετείται από τα όρια των 50 δημοτικών διαμερισμάτων, κοινοτήτων και οικισμών τους που περιλαμβάνονται στον πίνακα 5.2 και αποτελείται από δύο τμήματα:

- την **“επικαλυπτόμενη περιοχή”**, που περιλαμβάνει τους δήμους Κ. Νευροκοπίου, Παρανεστίου και την κοινότητα Σιδηρονέρου, στην οποία θα εφαρμοσθούν παράλληλα το τοπικό πρόγραμμα Leader+ και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) του άξονα 7 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006». Αναλυτικά οι περιοχές Ο.Π.Α.Α.Χ. φαίνονται στον πίνακα 5.4.
- την **“καθαρή περιοχή”**, που περιλαμβάνει τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα και οικισμούς, στην οποία θα εφαρμοσθεί μόνο η Κ.Π. Leader+.

Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία από τους υποψήφιους επενδυτές σε αυτή τη **“ζωνοποίηση”** της περιοχής παρέμβασης γιατί:

- στην **“καθαρή περιοχή”** θα μπορεί να υλοποιηθεί το σύνολο των δράσεων του τοπικού προγράμματος Leader+, ενώ
- στην **“επικαλυπτόμενη περιοχή”** η εφαρμογή του τοπικού προγράμματος Leader+ θα είναι δυνατή μόνο για:

- ✓ δράσεις που δεν περιλαμβάνονται στο σχεδιασμό του ολοκληρωμένου προγράμματος (π.χ. εκτροφεία θηραμάτων)
- ✓ δράσεις που δρουν συμπληρωματικά και ενισχύουν την αποτελεσματικότητα αυτών που προβλέπονται στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα (π.χ. συνεργασίες, δικτύώσεις κλπ)
- ✓ δράσεις που εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της κοινοτικής πρωτοβουλίας
- ✓ δράσεις που καλύπτουν το ευρύτερο πεδίο επιλεξιμότητας της Leader+ (π.χ. θέματα επιχειρηματικότητας ΕΤΠΑ, παρεμβάσεις Natura 2000 εκτός δασικών και γεωργικών εκτάσεων κλπ)

Επίσης, κάποιες δράσεις (π.χ. δικτύώσεις, τοπικά κέντρα κλπ), όπως περιγράφονται και στα τεχνικά δελτία του προγράμματος, είναι δυνατόν να υλοποιηθούν σε **κομβικά σημεία** (π.χ. Δ.Δ. Δράμας), εκτός της περιοχής παρέμβασης, γιατί μπορούν να συμβάλλουν στη στήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας της περιοχής εφαρμογής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2: ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+ Ν. ΔΡΑΜΑΣ

ΔΗΜΟΣ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (2001)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (κατ./km ²)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Οδηγία 75/268 ή Natura)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Καθαρή / Επικαλυπτόμενη)
Δήμος Δοξάτου	Αγορά	12,4	192	15,5	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Κύρια	51,4	2.471	48,1	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Πηγάδια	34,9	282	8,1	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Κεφαλάρι	10,1	851	84,3	NATURA	Καθαρή Περιοχή
Δήμος Δράμας	Λιβαδερό	123,4	146	1,2	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
	Μακρυπλάγι	72,4	84	1,2	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
	Μυλοπόταμος	11,6	778	67,1	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Ταξιάρχες (Οικισμός Δ.Δ. Δράμας)	18,8	169	9,0	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
Δήμος Κάτω Νευροκοπίου	Κ. Νευροκόπι (Εδρα)	67,1	2.072	30,9	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Αχλαδιά	47,1	81	1,8	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Βαθύτοπος	32,9	416	12,7	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Βόλακας	91,0	1.190	13,1	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Γρανίτης	26,6	102	3,8	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Δασωτό	17,5	224	12,8	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή

ΔΗΜΟΣ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (2001)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (κατ./km ²)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Οδηγία 75/268 ή Natura)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Καθαρή / Επικαλυπτόμενη)
	Εξοχή	44,0	179	4,1	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Κατάφυτο	76,2	165	2,2	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Κάτω Βροντού	60,2	528	8,8	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Λευκόγεια	79,9	573	7,2	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Μικροκλεισούρα	25,7	141	5,5	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Μικρομηλιά	130,2	62	0,5	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Οχυρό	41,9	510	12,2	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Παγονέρι	27,5	231	8,4	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Περιθώρι	32,2	833	25,9	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Ποταμοί	55,7	413	7,4	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Χρυσοκέφαλο	18,1	301	16,6	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Δήμος Νικηφόρου	Αδριανή	23,0	1.371	59,6	Μειονεκτική
Άνω Πυξάρι		19,9	195	9,8	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
Νικηφόρος (Έδρα)		33,5	546	16,3	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
Πλατανιά		50,6	964	19,1	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
Πλατανόβρυση		55,1	483	8,8	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
Πτελέα		28,4	376	13,2	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
Υψηλή Ράχη		30,6	344	11,2	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
Δήμος Παρανεστίου	Παρανέστι (Έδρα)	150,2	1.256	8,4	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Θόλος	61,0	228	3,7	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Σίλη	577,2	162	0,3	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
Δήμος Προσοτσάνης	Προσοτσάνη (Έδρα)	48,9	3.937	80,5	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Ανθοχώρι	4,8	155	32,3	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Γραμμένη	4,8	460	95,8	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Καλή Βρύση	27,2	1.065	39,2	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή

ΔΗΜΟΣ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (2001)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (κατ./km ²)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Οδηγία 75/268 ή Natura)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ (Καθαρή / Επικαλυπτόμενη)
	Καλλιθέα	28,3	626	22,1	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Κοκκινόγεια	71,7	779	10,9	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Μικρόπολη	65,8	1.102	16,7	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Πανόραμα	29,3	89	3,0	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
	Πετρούσα	61,8	2.077	33,6	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Πύργοι	51,4	318	6,2	Ορεινή	Καθαρή Περιοχή
	Χαριτωμένη	25,0	607	24,3	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
Δήμος Σιταγρών	Μικρόκαμπος	4,6	340	73,9	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
	Περιχώρα	4,4	366	83,2	Μειονεκτική	Καθαρή Περιοχή
Κοινότητα Σιδηρονέρου	Σιδηρόνερο (Εδρα)	257,7	346	1,3	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
	Σκαλωτή	93,6	84	0,9	Ορεινή	Επικαλυπτόμενη Περιοχή
ΣΥΝΟΛΟ		3.017,6	31.275	10,36		

Πηγή: Πληθυσμός: Ε.Σ.Υ.Ε. Έκταση: Ε.Σ.Υ.Ε. & για Ταξίάρχες από εμβαδομέτρηση

Χαρακτηρισμός περιοχών : Οδηγία Ε.Ο.Κ. 75/268 (τροποπ. 85/148/ΕΟΚ) και Natura 2000

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΗΜΙΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+ Ν. ΔΡΑΜΑΣ

A/A	Κωδ. ΟΤΑ	Μειονεκτικές Περιοχές L+	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001	Εκταση (km ²)	Πυκνότητα Πληθυσμού	Αγροτικός Χαρακτήρας	Όμορος Ορεινής	Μεγάλα Διαρθρωτικά Προβλήματα	Αναπτυξιακή Προοπτική	Αναπτυξιακός Πόλος ορεινής
1	1.2.1	Κύρια	2.691	2.471	51,4	45,4	☐	☐	☐	☐	
2	1.2.2	Αγορά	212	192	12,4	16,9	☐	☐	☐	☐	
3	1.2.3	Πηγάδια	216	282	34,9	7,3	☐	☐	☐	☐	
4	2.10	Μυλοπόταμος	801	778	11,6	67,0	☐			☐	☐
5	5.1	Αδριανή	1.346	1.371	23,0	59,4	☐	☐		☐	☐
6	5.2	Άνω Πυξάρι	162	195	19,9	9,8	☐	☐	☐	☐	☐
7	5.3	Νικηφόρος	533	546	33,5	16,3	☐	☐	☐	☐	☐
8	7.1	Προσοτσάνη	3.683	3.937	48,9	81,2	☐	☐	☐	☐	☐
9	7.2	Ανθοχώρι	181	155	4,8	32,3	☐		☐	☐	
10	7.3	Γραμμένη	311	460	4,8	95,6	☐	☐		☐	☐
11	7.4	Καλή Βρύση	832	1.065	27,2	39,2	☐		☐	☐	☐
12	7.5	Καλλιθέα	592	626	28,3	22,1	☐		☐	☐	☐
13	7.6	Κοκκινόγεια	866	779	71,7	10,9	☐	☐	☐	☐	☐
14	7.7	Μικρόπολη	1.112	1.102	65,8	16,9	☐	☐	☐	☐	☐
15	7.9	Πετρούσα	1.929	2.077	61,8	33,8	☐	☐	☐	☐	☐
16	7.11	Χαριτωμένη	394	607	25,0	24,2	☐		☐	☐	☐
17	8.3	Μικρόκαμπος	336	340	4,6	73,7	☐		☐	☐	
18	8.4	Περιχώρα	400	366	4,4	83,2	☐		☐	☐	☐
Σύνολο			16.597	17.349	534,0	32,49					

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4: ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ Ο.Π.Α.Χ. Ν. ΔΡΑΜΑΣ

ΔΗΜΟΣ / ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ / ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (στοιχεία 2001)	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ
Δήμος Κάτω Νευροκοπίου	Κάτω Νευροκόπι (Εδρα)	67,1	2.052	Ορεινή
	Αγλαδιά	47,1	86	Ορεινή
	Βαθύτοπος	32,9	416	Ορεινή
	Βόλακας	91,0	1.190	Ορεινή
	Γρανίτης	26,6	102	Ορεινή
	Δασωτό	17,5	224	Ορεινή
	Εξοχή	44,0	179	Ορεινή
	Κατάφυτο	76,2	179	Ορεινή
	Κάτω Βροντού	60,2	528	Ορεινή
	Λευκόγεια	79,9	573	Ορεινή
	Μικροκλεισούρα	25,7	141	Ορεινή
	Μικρομηλιά	130,2	62	Ορεινή
	Οχυρό	41,9	510	Ορεινή
	Παγονέρι	27,5	231	Ορεινή
	Περιθώρι	32,2	833	Ορεινή
	Ποταμοί	55,7	413	Ορεινή
Χρυσοκέφαλο	18,1	301	Ορεινή	
Δήμος Παρανεστίου	Παρανέστι (Εδρα)	150,2	1.256	Ορεινή
	Θόλος	61,0	228	Ορεινή
	Σύλη	577,2	162	Ορεινή
Κοινότητα Σιδηρόνερου	Σιδηρόνερο (Εδρα)	257,7	346	Ορεινή
	Σκαλωτή	93,6	84	Ορεινή
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΥ		2.013,5	10.102	
ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ LEADER+		66,73%	32,30%	

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε

Χρηματοδοτικά στοιχεία του τοπικού προγράμματος

Μετά την υπ' αριθ. 2293/28-5-2004 απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σχετικά με την «Κατανομή πιστώσεων Δημόσιας Δαπάνης στο πλαίσιο του αποθεματικού του άξονα προτεραιότητας 1 του Ε.Π. Κ.Π. Leader+», σύμφωνα με την οποία εγκρίθηκε για την Ομάδα μας επιπλέον πίστωση Δημόσιας Δαπάνης ύψους 1.700.000,00 Ευρώ, τα χρηματοδοτικά στοιχεία του τοπικού προγράμματος είναι τα ακόλουθα:

Συνολικό κόστος	10.303.471,81 €
Δημόσια Δαπάνη	7.000.000,00 €
Κοινοτική Συμμετοχή (ΕΓΤΠΕ-Π)	5.437.098,44 €
Εθνική Συμμετοχή (Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων)	1.562.901,56 €
Ίδια Συμμετοχή	3.303.471,81 €

Το θέμα συσπείρωσης του τοπικού προγράμματος

Συναφές με τα προηγούμενα, αλλά και εξ ίσου βασική προϋπόθεση έγκρισης του προγράμματος, αποτελεί το λεγόμενο «θέμα συσπείρωσης». Η οριοθέτηση μάλιστα μιας περιοχής παρέμβασης πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της το θέμα συσπείρωσης διότι γύρω απ' αυτό διαρθρώνεται η όλη αναπτυξιακή στρατηγική του τοπικού προγράμματος.

Το θέμα συσπείρωσης, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Υπουργείου Γεωργίας (νυν Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων), πρέπει να είναι χαρακτηριστικό για την ταυτότητα, τους πόρους ή και την τεχνογνωσία της περιοχής και να μπορεί να συσπειρώσει το σύνολο των φορέων και των σχεδίων διαφόρων τομέων που συντελούν στην αναπτυξιακή στρατηγική.

Καθώς το θέμα συσπείρωσης συνεπάγεται, εκτός των άλλων και συγκέντρωση πόρων γύρω από μία κύρια αναπτυξιακή δυνατότητα, ο λογική του για μέγιστη συσπείρωση, φαίνεται να περικλείει κατ' αρχήν μια αντίφαση. Επειδή τέτοιες φαινομενικές αντιφάσεις το πρόγραμμα παρουσιάζει πολλές, γι' αυτό το Leader+ θεωρείται ένα από τα πιο δύσκολα προγράμματα και όλα τα έγγραφα του πολύ συχνά επικαλούνται την κατανόηση της φιλοσοφίας του. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι εμπνευστές του προγράμματος επισημαίνουν ότι ένα τοπικό σχέδιο Leader+ μπορεί να επηρεάσει σοβαρά το μέλλον μιας περιοχής και επομένως χρειάζεται πέρα από την τεχνοκρατική αντίληψη να υπάρχει και το συνεκτικό στοιχείο της κοινωνικής συναίνεσης συλλογικών φορέων και τοπικού πληθυσμού. Ακόμη, επειδή το πρόγραμμα δρα συμπληρωματικά προς όλα τα άλλα «καθιερωμένα» προγράμματα προϋποθέτει τη γνώση τους και την μέγιστη δυνατή συνάφειά του με αυτά. Για παράδειγμα, η τουριστική αξιοποίηση μιας περιοχής, όσα φυσικά και γενικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα και αν παρουσιάζει, απαιτεί την ύπαρξη των απαραίτητων υπηρεσιών και έργων υποδομής για κατοίκους και επισκέπτες. Συνδέεται με τη λεγόμενη φέρουσα τουριστική ικανότητα της περιοχής και αυτή με την σειρά της εξαρτάται από το είδος του τουρισμού (μαζικός ή ποιοτικός) που έχει αποφασιστεί για την υπόψη περιοχή. Γενικότερα, ένα πλήθος συμπληρωματικών, ανταγωνιστικών ή και ασυμβίβαστων μεταξύ τους δραστηριοτήτων πρέπει να χωροθετηθούν, να συμβιώσουν αρμονικά ή ακόμη και να αποκλειστούν. Όλα αυτά δείχνουν τα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει ένα πρόγραμμα και ιδιαίτερα το Leader+, καθώς καλείται να επικεντρωθεί σ' ένα θέμα. Πιστεύουμε ότι η τελική επιλογή του θέματος συσπείρωσης που έκανε η Αναπτυξιακή Εταιρεία Δράμας, μετά και τον πρόσφατο κύκλο των διαβουλεύσεων, επαφών και συναντήσεων με κατοίκους και φορείς, απαντά κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο στον παραπάνω προβληματισμό και ότι εκφράζει τη συλλογική βούληση και τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής παρέμβασης και του νομού γενικότερα. Μέσα από το τοπικό θέμα συσπείρωσης εκφράζεται και θα επιχειρηθεί:

«Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομικής βάσης προς τον ποιοτικό οικοτουρισμό με επίκεντρο την αιφορική αξιοποίηση των μοναδικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής».

Η προσπάθεια αυτή αποδίδεται συνοπτικά με το χαρακτηριστικό τίτλο:

“Νομός Δράμας - Οικότοπος Αναζήτησης & Δημιουργίας”

Γύρω από το βασικό κορμό ενός ποιοτικού οικοτουρισμού και πέρα από τη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων εντάσσονται στο πρόγραμμα μια σειρά δραστηριοτήτων εστίασης, αναψυχής, μεταποίησης παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων, διασφάλισης της ποιότητας και υγιεινής τους, κατασκευής εθιμικών αντικειμένων και ειδών λαϊκής τέχνης, ανάδειξης και προστασίας χώρων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, μονοπατιών – διαδρομών, τουριστικής προβολής και ενίσχυσης πολιτιστικών δραστηριοτήτων, κατάρτισης

σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης μονάδων οικοτουρισμού, δικτύωσης ομοειδών επιχειρήσεων, καθώς και διατοπικές – διακρατικές συνεργασίες σε συναφή με τον οικοτουρισμό θέματα.

Η επιλογή λοιπόν του θέματος συσπείρωσης γύρω από το οποίο αρθρώνεται το τοπικό σχέδιο έγινε

γιατί:

- οι τοποθεσίες υψηλού φυσικού κάλλους που διαθέτει η περιοχή παρέμβασης, μοναδικές στο είδος τους, όχι μόνο πανελλαδικά, αλλά και πανευρωπαϊκά, μπορούν να προσελκύσουν οικοτουρίστες, αλλά και να ωθήσουν τους λοιπούς επισκέπτες στον οικοτουρισμό,
- η περιοχή μας, εκτός από τις δυνατότητες μαζικού τουρισμού (χιονοδρομικός, σπηλαιολογικός) μπορεί να προσφέρει και ποικίλες δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού (περιήγηση, παρατήρηση γλωρίδας - πανίδας, αθλητισμό στη φύση, αρχιτεκτονικά – ιστορικά - θρησκευτικά μνημεία, πολιτιστικές εκδηλώσεις - ήθη και έθιμα, χώρους περιβαλλοντικής ενημέρωσης, μουσείο φυσικής ιστορίας κ.α.),
η ανάπτυξη του τομέα παροχής υπηρεσιών σχετικών με τον τουρισμό και η προσέλκυση επισκεπτών με σεβασμό στο περιβάλλον, μπορεί να τονώσει την τοπική αγορά και να «συμπαράσχει» την ανάπτυξη και άλλων παραγωγικών τομέων της τοπικής οικονομίας,
- οι υποδομές διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος που έγιναν και προγραμματίζονται να γίνουν στο άμεσο μέλλον, ικανοποιούν τις «προδιαγραφές» ανάπτυξης του οικοτουρισμού στην περιοχή,
- οι υφιστάμενες υποδομές φιλοξενίας και εστίασης επισκεπτών πληρούν τα ποιοτικά κριτήρια και καλύπτουν μερικά τη ζήτηση, ενώ με τις προβλεπόμενες παρεμβάσεις συμπλήρωσής τους θα δημιουργηθεί μια σοβαρή τουριστική υποδομή και θα ανέβουν οι ποιοτικές προδιαγραφές,
- η τοπική κοινωνία είναι σύμμαχος στα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος και έχει μέχρι σήμερα αποδείξει την ενεργοποίηση και συμμετοχή της στην αναπτυξιακή διαδικασία,
- από πλευράς Ο.Τ.Δ. υπάρχει η σχετική εμπειρία στη διαχείριση ανάλογων προγραμμάτων και επομένως οι επενδυτές (ιδιώτες και φορείς) θα έχουν ένα χρήσιμο και πρακτικό συνεργάτη κατά την υλοποίηση του επενδυτικού τους σχεδίου, είτε πρόκειται για άμεσα παραγωγικό έργο είτε για έργα προστασίας, διατήρησης και ανάδειξης του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος,
- είναι δεδομένο ότι ο μοναδικός τρόπος συμπλήρωσης του εισοδήματος της ορεινής - ημιορεινής αγροτικής περιοχής παρέμβασης, είναι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θα ενισχύσουν παράλληλα τις μικρές βιοτεχνίες και οικοτεχνίες, αφού είναι αδύνατο να δημιουργηθούν μεγάλες μονάδες.

Κοινή πεποίθηση όλων των κατοίκων στον χαρισματικό οικότοπο της περιοχής παρέμβασης του Ν. Δράμας είναι ότι πρέπει να αναζητήσουν τη **νέα ταυτότητα** και αναπτυξιακή πορεία του τόπου τους και να δημιουργήσουν μέσα από αυτήν ένα ελπιδοφόρο μέλλον γι' αυτούς και για τα παιδιά τους, αλλά και να δώσουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα στους επισκέπτες της περιοχής να αναζητήσουν τις χαρές που προσφέρει η αρχέγονη φύση και να νοιώσουν τη δύναμη της δημιουργίας της.

Η στρατηγική του τοπικού προγράμματος

Την επιλεγείσα στρατηγική διαμόρφωσαν:

- Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης

- Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των πλεονεκτημάτων, των ευκαιριών, των αδυναμιών και των απειλών για την περιοχή παρέμβασης (SWOT ανάλυση)
- Οι προτεραιότητες του Γ' Κ.Π.Σ.
- Οι κατευθύνσεις της Leader+
- Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα & το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού Leader+
- Το θέμα συσπείρωσης
- Οι εισηγήσεις τοπικών φορέων και πληθυσμού και τέλος,
- Οι απόψεις του Δ.Σ. και των μετόχων της Εταιρείας που στο σύνολό τους αντιπροσωπεύουν ένα ευρύ φάσμα συλλογικών φορέων ιδιωτικού και δημοσίου συμφέροντος.

«Η αναπτυξιακή στρατηγική εστιάζεται στην δημιουργία ταυτότητας της περιοχής παρέμβασης, ως μοναδικού συνδυασμού αναλλοίωτου-αξιόλογου οικοσυστήματος και πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου ο οικοτουρισμός γίνεται βίωμα και τρόπος ζωής για τους επισκέπτες και την τοπική κοινωνία».

Με τη συμβολή του τοπικού προγράμματος φιλοδοξούμε να καταστεί η περιοχή παρέμβασης, αναγνωρίσιμος **«οικότοπος αναζήτησης και δημιουργίας»** για το σύνολο των εμπλεκόμενων (κάτοικοι, επισκέπτες, φορείς) και μέσω αυτής της ταυτότητας να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των παραγωγικών τομέων της περιοχής. Επιδίωξη είναι η προσέλκυση συνειδητών επισκεπτών ή τουλάχιστον επισκεπτών με κάποιες ευαισθησίες για το φυσικό τους χώρο, οι οποίοι θα σεβαστούν και θα συμμετάσχουν στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, θα γνωρίσουν κατά τη διαμονή τους τα ποιοτικά τοπικά αγροτικά προϊόντα και θα αποτελέσουν τους εν «δυνάμει διαφημιστές» της περιοχής.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού αποτελούν μία από τις βασικές διεξόδους εναλλακτικής απασχόλησης για την ύπαιθρο. Γι' αυτές απαιτούνται, μεταξύ των άλλων, οι εξής βασικές προϋποθέσεις :

- α) υπηρεσίες ποιότητας για τη διαμονή και κατευθυνόμενη κίνηση των επισκεπτών
- β) διαφοροποίηση προσφερόμενου προϊόντος και
- γ) σύγχρονη προώθηση της τοπικής παραγωγής.

Η πρώτη προϋπόθεση διασφαλίζεται όχι με γνώμονα την αποκλειστική αποκόμιση βραχυπρόθεσμου κέρδους, αλλά με τη συστηματική επιμόρφωση και προσπάθεια για επαγγελματική φιλόξενη αντιμετώπιση των επισκεπτών, που θα δώσει προοπτικές μακροχρόνιας ανάπτυξης στην περιοχή.

Ακόμη, με τη δημιουργία υποδομής (Μουσεία, γραφεία εναλλακτικών δραστηριοτήτων, κέντρα πληροφόρησης, συστηματική προώθηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος κλπ.) δημιουργούνται προϋποθέσεις προγραμματισμένης κίνησης των επισκεπτών προς επιθυμητές κατευθύνσεις, έτσι ώστε να υπάρχει ποικιλία ενδιαφερόντων και σωστός χρονικός προγραμματισμός των διαδρομών, που οδηγεί τελικά στην αύξηση του χρόνου παραμονής των τουριστών στις περιοχές ενδιαφέροντος.

Η δεύτερη και τρίτη προϋπόθεση επιτυγχάνονται με την επιλογή τοπικών προϊόντων φυτικής, ζωικής, οικοβιοτεχνικής παραγωγής, τα οποία μέσα από τυποποίηση - ταυτοποίηση με την περιοχή είναι δυνατόν να προωθηθούν, με την εισαγωγή νέων μεθόδων marketing, στους επισκέπτες, αυξάνοντας το τοπικό εισόδημα.

Τα παραπάνω συνδυάζονται στο τοπικό πρόγραμμα με την αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων και τη δημιουργία επιχειρήσεων που στηρίζονται στην σύγχρονη τεχνολογία και τεχνολογία, έτσι ώστε το αποτέλεσμα να είναι η αύξηση της απασχόλησης, που με τη σειρά της οδηγεί στην αύξηση των εισοδημάτων στην περιοχή και αποτελεί βασικό κίνητρο για παραμονή στην ύπαιθρο.

Οποιαδήποτε δραστηριοποίηση στην περιοχή παρέμβασης δεν αφήνει στο περιθώριο την περιβαλλοντική προστασία, αναβάθμιση και ανάδειξη του περιβάλλοντος, η οποία διαχέεται οριζόντια σε όλα τα Μέτρα του προγράμματος και με την υλοποίησή της θα δημιουργήσει νέες προοπτικές για την παραπέρα αξιοποίηση της περιοχής παρέμβασης.

Η αναπτυξιακή στρατηγική βασίζεται και συνδέεται άρρηκτα με τις κοινωνικοοικονομικές παραμέτρους της περιοχής. Επίσης είναι βέβαιη η οικονομική βιωσιμότητά της, καθώς υφίστανται εν μέρει, αλλά και με τις σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις θα συμπληρωθούν και θα ενισχυθούν ποσοτικά και ποιοτικά, οι πόροι, οι υποδομές και οι υπηρεσίες προσφοράς, οι οποίες αποτελούν τον σταθεροποιητικό παράγοντα για την ανάπτυξη της περιοχής. Ειδικότερα στην περιοχή παρέμβασης υπάρχουν:

- Φυσικοί και περιβαλλοντικοί πόροι: αναλλοίωτο και μοναδικό φυσικό περιβάλλον, προστατευόμενες περιοχές, ορεινοί όγκοι, ποτάμια, φαράγγια, σπήλαια.
- Πολιτισμικοί και ιστορικοί πόροι: παράδοση, ήθη και έθιμα, πολιτιστικές εκδηλώσεις, τοπικά ποιοτικά ή παραδοσιακά παραγόμενα προϊόντα (κρασί, ζυμαρικά, κεραμικά, ξυλόγλυπτα, υφαντά κλπ.).
- Ανθρωπογενείς πόροι: παραδοσιακοί οικισμοί και κτίσματα, Μουσείο φυσικής ιστορίας, περιβαλλοντικά πάρκα αναψυχής.
- Υποδομές και υπηρεσίες: ποιοτικά καταλύματα διαμονής, επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής, τουριστικές δραστηριότητες αθλητισμού.

Επιπλέον, στην οικονομική βιωσιμότητα της στρατηγικής συνηγορεί η ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις διαδικασίες σχεδιασμού της στρατηγικής, καθώς και η συμμετοχή στην οργάνωση και διαχείριση των πόρων με σεβασμό στο περιβάλλον.

Στρατηγική αειφόρου ανάπτυξης

Οι επιπτώσεις στα φυσικά οικοσυστήματα και στους φυσικούς πόρους είναι άμεσα συνυφασμένες με την άσκηση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, γι' αυτό ο έλεγχος των ορισμένων δραστηριοτήτων είναι απαραίτητος για τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος. Κατά τις δεκαετίες του '70 και '80 η περιβαλλοντική πολιτική θεωρήθηκε αντίθετη ως προς την πολιτική ανάπτυξης των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων. Σταδιακά όμως, η σχέση ανάπτυξης και περιβάλλοντος ξεπέρασε την απλοποιημένη αυτή προσέγγιση και οδηγήθηκε σε μια πιο σύνθετη προοπτική όπου αναγνωρίζεται η δυνατότητα να συμβαδίζει η ανάπτυξη της οικονομίας με την προστασία του περιβάλλοντος. Η σύγχρονη αυτή άποψη εκφράζεται ως στρατηγική «αειφόρου» ανάπτυξης, που συνοπτικά αποδίδει την οικολογικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Ο αειφόρος χαρακτήρας της αναπτυξιακής στρατηγικής του τοπικού προγράμματος οριοθετείται από:

- την επιλεγθείσα διαδικασία μετασχηματισμού-ανάπτυξης κατά την οποία η εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται με τις σημερινές και τις μελλοντικές ανάγκες,
- τη δέσμευση της ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε. για την πλήρη εφαρμογή των αρχών της αειφορίας, γεγονός που επιβεβαιώνει η εμπειρία και η μέχρι σήμερα δράση της.

Η αναπτυξιακή στρατηγική μας με σκοπό την εξασφάλιση της αειφορίας λαμβάνει υπόψη τον ισόρροπο συνδυασμό τριών επί μέρους κυριάρχων επιδιώξεών μας:

- της οικονομικής αποτελεσματικότητας
- της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης και
- της προστασίας του περιβάλλοντος

Σχηματικά η αναπτυξιακή στρατηγική του τοπικού προγράμματος μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στο βαρύκεντρο ενός ισόπλευρου τριγώνου, κορυφές του οποίου, είναι οι παραπάνω βασικές επιδιώξεις.

Αειφόρος αναπτυξιακή στρατηγική

Τα έργα που θα υλοποιηθούν στα πλαίσια του τοπικού προγράμματος Leader+ θα είναι παρεμβάσεις που θα συνάδουν με το φυσικό χαρακτήρα της περιοχής και οι απαιτήσεις από το περιβάλλον που τίθενται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες όλων των εμπλεκομένων (φορείς, τοπική κοινωνία και επισκέπτες) θα μπορούν να ικανοποιηθούν χωρίς να μειώνεται η ικανότητα του περιβάλλοντος να παρέχει την ίδια ικανοποίηση και στις μελλοντικές γενεές.

Ο πιλοτικός χαρακτήρας της αναπτυξιακής στρατηγικής του τοπικού προγράμματος καθορίζεται από:

- 1) Την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και προϊόντων που ενσωματώνουν τις τοπικές ιδιομορφίες, καθώς στα πλαίσια της δημιουργίας των κατάλληλων υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών προβλέπεται να αναπτυχθούν υπηρεσίες περιήγησης, φιλοξενίας, πληροφόρησης, ποιοτικά γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα για την κατανάλωσή τους από τους επισκέπτες κατά τα διαμονή τους και μετά από αυτή για να τα πάρουν μαζί τους. Τόσο οι παραπάνω υπηρεσίες εναλλακτικού τουρισμού όσο και τα νέα προϊόντα θα ενσωματώνουν την ποιότητα, τη γεωμορφολογία του τοπίου (παρθένα δάση, καθαροί βοσκότοποι και καλλιέργειες), τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της τοπικής κοινωνίας και τις παραδοσιακές τοπικές τεχνικές γεωργίας, χειροτεχνίας, οικοτεχνίας και εν γένει επεξεργασίας.
- 2) Την εφαρμογή νέων μεθόδων που επιτρέπουν το συνδυασμό του ανθρώπινου δυναμικού, των φυσικών και χρηματοδοτικών πόρων της περιοχής για την καλύτερη εκμετάλλευση του ενδογενούς της δυναμικού μέσω της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και της διασύνδεσής του με όλους τους τοπικούς παραγωγικούς τομείς.
- 3) Το συνδυασμό των σχέσεων μεταξύ των κατά παράδοση ανεξάρτητων τομέων της οικονομίας, καθώς, παράλληλα με τη στήριξη της ανάπτυξης του οικοτουρισμού, θα στηριχθούν και παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες (φιλικές προς το περιβάλλον) οι οποίες μπορούν σε συνδυασμό με τον τουρισμό να συμβάλλουν στο τοπικό εισόδημα.
- 4) Τις πρωτότυπες μορφές οργάνωσης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και υλοποίησης του τοπικού σχεδίου μέσω της διαβούλευσης, της «εκ κάτω προς τα πάνω» διαδικασίας σχεδιασμού, της συμμετοχής στο επίπεδο λήψης αποφάσεων και των προβλεπόμενων δράσεων συνεργασίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας.

Οι βασικές αρχές, που χαρακτηρίζουν το προτεινόμενο σχέδιο ανάπτυξης είναι:

- Η ενεργή συμμετοχή των ανθρώπων της υπαίθρου, για τους οποίους γίνονται προσπάθειες ανάκαμψης, στην αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής τους.

- Η διαχείριση των πόρων της πρωτοβουλίας μέσω της δημιουργούμενης οριζόντιας εταιρικής σχέσης.
- Ο ολοκληρωμένος και πολυτομεακός σχεδιασμός με παράλληλη διασύνδεση των ενεργειών μεταξύ τους.
- Η ανάπτυξη συνεργασιών σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο που συμβάλλει στην εξωστρέφεια της τοπικής κοινωνίας και της οικονομίας της περιοχής παρέμβασης.
- Η νέα προσέγγιση στην ανάπτυξη της υπαίθρου, η οποία χαρακτηρίζεται από δράσεις που στοχεύουν στην πολυαπασχόληση και στη δημιουργία εισοδήματος από εναλλακτική ή συμπληρωματική απασχόληση.
- Η ενεργοποίηση και επένδυση της τοπικής ενδογενούς ιδιωτικής αποταμίευσης που αποτελεί τη βάση της αυτοτροφοδοτούμενης βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Με την εφαρμογή του σχεδίου μας για την τοπική ανάπτυξη αποσκοπούμε:

- 1) Να εδραιώσουμε τις ακόλουθες αλλαγές στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή που έχουν δρομολογηθεί από προηγούμενες αναπτυξιακές παρεμβάσεις στην περιοχή μας:
 - Μεταβολή του αναπτυξιακού προτύπου της περιοχής προς δραστηριότητες με υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας.
 - Επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα, ιδιαίτερα από νέους και γυναίκες, με στόχο τα συναφή με τον τουρισμό επαγγέλματα.
 - Η περιοχή «ανακαλύπτεται» από καινούριους επισκέπτες-τουρίστες και ντόπιους επιχειρηματίες.
 - Οι επισκέπτες αντιμετωπίζονται από τους κατοίκους ως φιλοξενούμενοι και φορείς ανταλλαγής αντιλήψεων
- 2) Να οργανώσουμε, να συντονίσουμε, να υποστηρίξουμε και να διατηρήσουμε τους παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτές τις αλλαγές και οι οποίοι είναι:
 - Οι ντόπιοι επιχειρηματίες της περιοχής
 - Οι νέοι της περιοχής
 - Οι επιχειρηματίες από άλλη περιοχή της χώρας
 - Οι τουρίστες ημεδαποί & αλλοδαποί
 - Η προβολή των ειδικών τουριστικών πόρων της περιοχής (αρχέγονο δάσος, μουσείο φυσικής ιστορίας, σπήλαιο Αγγίτη, χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού κλπ.)
- 3) Να διατηρήσουμε και να αναπτύξουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης:
 - Υποδομή σε ποιοτικά καταλύματα φιλοξενίας επισκεπτών και επιχειρήσεις εστίασης που βρίσκονται σε αρμονία με τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής.
 - Αύξηση του αριθμού επισκεπτών που επιθυμούν τη διαμονή σε περιοχές ήσυχες, με καθαρό φυσικό περιβάλλον, χωρίς να υπερβούμε την φέρουσα τουριστική ικανότητα.
 - Καθιέρωση και ενίσχυση της «εικόνας» της περιοχής σε συγκεκριμένες ομάδες τουριστών και όχι στις τουριστικές αγορές του μαζικά οργανωμένου τουρισμού.

Οι στόχοι του τοπικού προγράμματος

Σε άμεση συμφωνία με τα προαναφερθέντα στοιχεία, το θέμα συσπείρωσης και την αειφόρο αναπτυξιακή στρατηγική του τοπικού προγράμματος Leader+, βρίσκονται οι δύο επιλεγέντες στρατηγικοί στόχοι:

Στρατηγικός Στόχος 1: Ταυτοποίηση και γνωστοποίηση της περιοχής παρέμβασης σε επιλεγμένες «ομάδες στόχους» στην Ελλάδα και διεθνώς, ως προνομιακός οικοτουριστικός προορισμός, που συγκεντρώνει πολλαπλές δυνατότητες εναλλακτικών και ποιοτικών τουριστικών δραστηριοτήτων.

Στρατηγικός Στόχος 2: Δημιουργία προϋποθέσεων επίτευξης μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής δυναμικής ως απόρροια των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων της εφαρμογής του Προγράμματος στην τοπική προστιθέμενη αξία και της λειτουργίας του ως κινητήρα μόχλευσης της ιδιωτικής αποταμίευσης και ενεργοποίησης - ενθάρρυνσης των εν δυνάμει τοπικών επιχειρηματιών- κατοίκων.

Οι παραπάνω στρατηγικοί στόχοι:

- Προσεγγίζουν από θετική σκοπιά και με ευθύτητα τα μείζονα προβλήματα και τις ελλείψεις της περιοχής παρέμβασης, επιδιώκοντας να αντιστρέψουν τις εγγενείς αδυναμίες στα ζητήματα της οικονομικής και αναπτυξιακής ταυτότητας.
- Προσδιορίζουν τα καίρια συστατικά στοιχεία της επιτυχημένης εφαρμογής του Τοπικού Προγράμματος Leader+ έως το 2008 αφού, είναι απόλυτα εναρμονισμένοι με τους στόχους των άλλων προγραμμάτων που προσβλέπουν στην αναζωογόνηση της περιοχής και τη διάχυση του επακόλουθου αναπτυξιακού αποτελέσματος,
- Διατυπώνονται με μετρήσιμους όρους, έχοντας ως σημείο εκκίνησης ένα σαφώς μη αποδεκτό στη τοπική κοινωνία έλλειμμα επίδοσης (οικονομικής, αναπτυξιακής, κοινωνικής, κλπ.) και προσδιορίζουν συγκεκριμένα και απτά επίπεδα ή κλίμακες αναμενόμενης προόδου μετά την εφαρμογή του Προγράμματος.

Το τοπικό σχέδιο εξειδικεύεται στους ακόλουθους τακτικούς, με βάση τις σχέσεις αιτιότητας που συνδέουν τους τομείς προτεραιότητας, με τις αναγκαίες και ικανές συνθήκες της επιτυχούς εφαρμογής του Προγράμματος:

Τακτικοί στόχοι στρατηγικού στόχου 1

- 1.1 Διατήρηση της έκτασης και της βιοποικιλότητας των περιοχών φυσικού κάλλους
- 1.2 Ενεργός συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού για τη διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- 1.3 Αύξηση της επισκεψιμότητας και «ανακάλυψη» της περιοχής από καινούριους επισκέπτες-τουρίστες
- 1.4 Μεταβολή του αναπτυξιακού προτύπου της περιοχής προς δραστηριότητες με υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας.
- 1.5 Επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα της τοπικής κοινωνίας, ιδιαίτερα από νέους και γυναίκες, με στόχο τα συναφή με τον τουρισμό επαγγέλματα.
- 1.6 Ανάπτυξη των διαπεριφερειακών και διακρατικών συνεργασιών για τη διαχείριση και τη προβολή του ποιοτικού εναλλακτικού τουρισμού.
- 1.7 Χρήση νέας τεχνολογίας για την προβολή της περιοχής στην Ελληνική και Διεθνή αγορά.

Τακτικοί στόχοι στρατηγικού στόχου 2:

- 2.1 Ενεργοποίηση και επανεπένδυση της τοπικής ενδογενούς ιδιωτικής αποταμίευσης, που αποτελεί τη βάση της αυτοτροφοδοτούμενης βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης
- 2.2 Διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης (κυρίαρχοι παραγωγικοί τομείς και κλάδοι) για τη διατήρηση και βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των περιοχών παρέμβασης.
- 2.3 Ενδυνάμωση των διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων της τοπικής οικονομίας.

- 2.4 Προώθηση ίσων ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού.
- 2.5 Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και της ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων προϊόντων με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και τη χρήση ειδικών αναπτυξιακών τεχνικών.
- 2.6 Ενίσχυση της τοπικής εταιρικής σχέσης μέσω δικτύωσης και συνεργασιών
- 2.7 Χρήση νέας τεχνολογίας για την καλύτερη πρόσβαση των προϊόντων στην αγορά.

Οι τεθέντες στόχοι είναι μετρήσιμοι στο σύνολό τους μέσω των δεικτών που ορίζονται για το κάθε Μέτρο, με τη χρήση στοιχείων που θα συλλέγονται πρωτογενώς από την Ο.Τ.Δ. κατά την εφαρμογή του προγράμματος και με την επεξεργασία δημοσιευμένων κοινωνικοοικονομικών στοιχείων από αρμόδιους φορείς.

Μεταξύ των προτεραιοτήτων του Γ΄ Κ.Π.Σ., στο πλαίσιο της δράσης της Ε.Ε. και κατά συνέπεια της χώρας μας ως κράτους – μέλους για την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, επιδιώκεται να προαχθεί η αρμονική, ισόρροπη και αειφόρος ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων και να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο απασχόλησης, ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος. Οι δράσεις αυτές μεταξύ των άλλων συμβάλλουν στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Επίσης, μεταξύ των προτεραιοτήτων της είναι η πολιτιστική ανάπτυξη, η ποιότητα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, η ποιοτική και πολιτισμική διάσταση του πλαισίου ζωής και η ανάπτυξη του τουρισμού σε συνάφεια με τους λοιπούς τομείς των τοπικών οικονομιών, ώστε να καταστούν οι διάφορες οικιστικές ενότητες ελκυστικότερες από οικονομική και κοινωνική άποψη στο βαθμό που ευνοούν τη δημιουργία βιώσιμων μονάδων και θέσεων απασχόλησης.

Επιπλέον, η Κ.Π. Leader+ στοχεύει στην ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Ο γενικός αυτός στόχος σχετίζεται με αυτόν της Ε.Ε. για ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των αγροτικών περιοχών, διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού, βελτίωση των όρων εργασίας και εισαγωγή νέων τεχνολογιών μέσω της εφαρμογής κατάλληλων ενεργειών για άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών.

Οι στόχοι του τοπικού σχεδίου εξασφαλίζουν τον ολοκληρωμένο και πολυτομεακό σχεδιασμό, τη συμπληρωματικότητα ενεργειών και έργων με τα υπόλοιπα προγράμματα και συνενώνουν τον τοπικό πληθυσμό γύρω από μια αναπτυξιακή δυνατότητα και διαδικασία.

Οι στόχοι ενσωματώνουν τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές και ιδιαίτερα της ισότητας ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού, της απασχόλησης και του περιβάλλοντος.

Οι άξονες, τα μέτρα και οι κατηγορίες πράξεων που περιλαμβάνονται στο τοπικό πρόγραμμα

Το Τοπικό Πρόγραμμα Leader+ διαρθρώνεται γύρω από 2 άξονες προτεραιότητας και η δομή των αξόνων σε μέτρα και κατηγορίες πράξεων είναι η ακόλουθη:

ΑΞΟΝΕΣ / ΜΕΤΡΑ / ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+ Ν. ΔΡΑΜΑΣ

Προβλεπόμενες ενέργειες	Μέτρο 1.1: «Τεχνική Στήριξη Φορέα Υλοποίησης»	Κατηγορία 1.1.1: «Στελέχωση και λειτουργία της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ. – ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε.)»
-------------------------	---	---

	(Ομάδας Τοπικής Δράσης – ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε.)»	(*) Κατηγορία 1.1.2: «Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση τοπικού πληθυσμού»
		Κατηγορία 1.1.3: «Αξιολόγηση προγράμματος και επενδυτικών σχεδίων»
		Κατηγορία 1.1.4: «Εξοπλισμός και μηχανοργάνωση της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ. – ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε.)»
	Μέτρο 1.2: «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»	Κατηγορία 1.2.1: «Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης»
		Κατηγορία 1.2.2: «Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας»
		Κατηγορία 1.2.3: «Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών»
	Μέτρο 1.3: «Υποστηρικτικές ενέργειες»	Κατηγορία 1.3.1: «Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού – κατάρτιση»
		Κατηγορία 1.3.2: «Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης»
		(*) Κατηγορία 1.3.3: «Ενέργειες προώθησης – προβολής»
	Μέτρο 1.4: «Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»	Κατηγορία 1.4.1: «Προστασία, ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος»
		Κατηγορία 1.4.2: «Αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου»
		Κατηγορία 1.4.3: «Ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς»
2^{ος} Άξονας: «Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών»	Μέτρο 2.1: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική – διαπεριφερειακή συνεργασία»	
	Μέτρο 2.2: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία»	

(*): Η κατηγορία πράξης 1.1.2, με βάση τις υπ' αριθμ. 564/1/2-1-2004, 900/5-3-2004, 1168/19-3-2004 αποφάσεις και έγγραφα της Ε.Υ.Δ. Λ+, καταργήθηκε και ολοκληρώθηκε στο ποσό που αντιστοιχούσε στις πιστοποιημένες και ενταχθείσες στο ΟΠΣ δαπάνες που είχαν πραγματοποιηθεί μέχρι και τις 31-12-2003, ενώ παράλληλα στο μέτρο 1.3 και στην κατηγορία πράξης 1.3.3 προστέθηκε η δράση 1.3.3.1: «Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση πληθυσμού για το τοπικό πρόγραμμα» που υλοποιείται από την Ο.Τ.Δ.

Πιλοτικός χαρακτήρας του τοπικού προγράμματος

Βασικό χαρακτηριστικό της πρωτοβουλίας Leader+ είναι η πιλοτική διάσταση η οποία, κατά κύριο λόγο, εξασφαλίζει προστιθέμενη αξία στον αγροτικό χώρο.

Ο πιλοτικός χαρακτήρας του προγράμματος εξασφαλίζεται κυρίως μέσω των δικτύσεων (clusters) και των συνεργασιών. Οι συνεργασίες μπορούν να αποτελέσουν το “plus”, το επιπλέον, την πιλοτική διάσταση

της πρωτοβουλίας Leader+. Κατά συνέπεια, δίνεται βάρος στη δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων, την κοινή προβολή και προώθηση, τη συνεργασία και τη συλλογική στήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που μπορούν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και τη συμπληρωματικότητα των δράσεων.

Έτσι η έννοια «πilotικός» επιτυγχάνεται με:

- Την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που ενσωματώνουν τις τοπικές ιδιομορφίες.
- Την εφαρμογή νέων μεθόδων που αξιοποιούν τόσο το ανθρώπινο δυναμικό όσο και τους φυσικούς και χρηματοδοτικούς πόρους της περιοχής.
- Τη διασύνδεση έργων / δράσεων ή και επιχειρήσεων όλων των τομέων της οικονομίας, οι οποίοι κατά παράδοση είναι ανεξάρτητοι.
- Την υιοθέτηση πρωτότυπων μορφών οργάνωσης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η συνεργασία που στηρίζεται σε σωστές και ισχυρές βάσεις, είναι το εργαλείο που θα μπορούσε να ανοίξει νέους δρόμους με προοπτικές στις μικρές επιχειρήσεις.

Η δημιουργία τοπικού κέντρου οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού, στα πλαίσια της δράσης 1.4.2.4, θα συμβάλλει στην ορθολογικότερη διαχείριση των επισκεπτών και στην καλύτερη πληροφόρηση και εξυπηρέτησή τους. Ένα τέτοιο κέντρο που θα μπορεί να παρακολουθεί την εξέλιξη της τουριστικής υποδομής, να προβάλλει την περιοχή, να παρέχει πληροφορίες σχετικές με τα αξιοθέατα και τις παρεχόμενες στην περιοχή υπηρεσίες, να κατευθύνει τους επισκέπτες ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις κρατήσεις δωματίων, μέσω ηλεκτρονικής δικτύωσης, με τα καταλύματα της περιοχής, θα αποτελεί πιλοτική εφαρμογή για την περιοχή και θα μπορεί να έχει άμεση σχέση με τη δικτύωση που προβλέπεται στα πλαίσια της δράσης 1.2.3.2.

Στα πλαίσια της δράσης 1.2.3.2. προβλέπεται ενίσχυση σε ό,τι αφορά δικτύωση οριζόντια ή/και κάθετη επιχειρήσεων που σχετίζονται με το τουριστικό κύκλωμα, καθώς και με τον δευτερογενή τομέα (για την παράλληλη προώθηση των ποιοτικών τοπικών προϊόντων). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μπορούν να συμμετάσχουν επιχειρήσεις φιλοξενίας, πληροφόρησης, αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, παραγωγής τοπικών αγροτικών προϊόντων ποιότητας, οικοτουριστικών προϊόντων, κλπ., με σκοπό την συνάντηση των δυνατοτήτων και την επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και ειδικότερα μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε ομοειδή ή συμπληρωματικά αντικείμενα, συμβάλλει στην πρόοδο τους και την περαιτέρω προώθηση των δραστηριοτήτων τους, με αποτέλεσμα την οικονομική τους ευημερία.

Πιλοτικό χαρακτήρα εμφανίζουν επίσης για την περιοχή παρέμβασης και δράσεις όπως, η μελέτη εξειδίκευσης σχεδίου οικοτουρισμού και ενεργειών διαχείρισης επισκεπτών και περιβάλλοντος που θα εκπονηθεί στα πλαίσια της παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης και η χαρτογράφηση της περιοχής.

Στα πλαίσια της μελέτης θα διερευνηθεί η δημιουργία τουριστικών διαδρομών – πακέτων, η δυνατότητα διασύνδεσης των πόρων, υποδομών, προϊόντων, υπηρεσιών και θα σχεδιασθεί ένας κοινός μηχανισμός προώθησης, στον οποίο θα ενσωματώνονται όλοι οι εμπλεκόμενοι κλάδοι στο οικοτουριστικό προϊόν, ώστε η διαχείριση του τουριστικού προϊόντος, των επισκεπτών και του περιβάλλοντος να συμβάλλει στην αειφορική και με μακροπρόθεσμη προοπτική αξιοποίηση των τοπικών πόρων, φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών.

Στόχος είναι να φτιαχτούν προϊόντα εξειδικευμένα, που θα ανταποκρίνονται σε μία συγκεκριμένη ζήτηση, που θα μπορούν να μεταβάλλονται ανάλογα, αλλά και που θα συσχετίζονται μεταξύ τους, και που θα έχουν ένα βασικό κοινό υπόβαθρο, που θα αποτελεί τη βάση λειτουργίας του τουρισμού, αλλά και μιας αναβαθμισμένης ζωής των κατοίκων.

Τέλος η δράση 1.4.2.5 «Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις», στα πλαίσια της οποίας θα γίνει λεπτομερής χαρτογράφηση και σήμανση του Ευρωπαϊκού Ορειβατικού Μονοπατιού Ε6 και των διεξόδων του προς άλλους σημαντικούς προορισμούς της περιοχής παρέμβασης, καθώς και παραγωγή θεματικών χαρτών ανά κατηγορία, εμφανίζει πιλοτικό χαρακτήρα για το πρόγραμμα και την περιοχή μας.

Τόσο στην «καθαρή περιοχή» Leader+, όσο και στο «επικαλυπτόμενο τμήμα» των περιοχών εφαρμογής των δύο προγραμμάτων Ο.Π.Α.Α.Χ. και Leader+ θα ενισχυθούν οι πιλοτικού χαρακτήρα δράσεις (τοπικά κέντρα οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού, δράσεις δικτύωσης, υποστηρικτικές μελέτες, χαρτογράφηση περιοχής), ώστε τελικά να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η προστιθέμενη αξία των παρεμβάσεων και να αποφευχθούν συνθήκες κορεσμού και προβλήματα στο περιβάλλον.

5.3 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ, ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: «Ολοκληρωμένες και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης»

Στόχος του άξονα είναι η εφαρμογή ενός τοπικού αναπτυξιακού σχεδίου το οποίο:

- στηρίζεται σε συγκεκριμένη αναπτυξιακή στρατηγική, που είναι ολοκληρωμένη, βιώσιμη και πιλοτική,
- βασίζεται σε μια αντιπροσωπευτική εταιρική σχέση και
- αρθρώνεται γύρω από ένα σημαντικό θέμα – θέμα συσπείρωσης.

Μέτρο 1.1: «Τεχνική στήριξη Φορέα Υλοποίησης (Ο.Τ.Δ. – ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε.)»

Στόχος του Μέτρου είναι η στήριξη της λειτουργίας της Ομάδας Τοπικής Δράσης «ΑΝ.Ε.Δ. Α.Ε.» για τη δημοσιοποίηση, διαχείριση και εφαρμογή του προγράμματος Leader+ στην επιλεγείσα περιοχή παρέμβασης στο Ν. Δράμας, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων του τοπικού προγράμματος και εν γένει του εθνικού προγράμματος Leader+.

Η ύπαρξη τοπικού φορέα διαχείρισης του προγράμματος θα συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της υπαίθρου λόγω της βαθιάς γνώσης της περιοχής, των σχέσεων που ήδη έχουν αναπτυχθεί με την τοπική κοινωνία και της εγγύτητας με τα έργα που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα.

Οι στόχοι του παρόντος Μέτρου συσχετίζονται με το σύνολο των στόχων του σχεδίου, αφού η απρόσκοπτη λειτουργία της Ο.Τ.Δ. συνδέεται και με την αποτελεσματική εφαρμογή του σχεδίου.

Η Ο.Τ.Δ., αποτελώντας ένα ισορροπημένο και αντιπροσωπευτικό σύνολο κοινωνικοοικονομικών εταίρων της περιοχής, διαθέτοντας ένα αποτελεσματικό επίπεδο λήψης αποφάσεων και έναν ικανό υπηρεσιακό πυρήνα, μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά και μακροπρόθεσμα στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιοχής.

Στα πλαίσια του μέτρου 1.1 περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν:

- Στη στελέχωση και λειτουργία της Ο.Τ.Δ. (αμοιβές υπηρεσιακού πυρήνα, νομική, λογιστική και μηχανογραφική υποστήριξη, δαπάνες μετακινήσεων και λοιπές λειτουργικές δαπάνες).
- Στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού τόσο κατά το σχεδιασμό όσο και κατά την υλοποίηση του προγράμματος.
- Στην αξιολόγηση του προγράμματος και των επενδυτικών σχεδίων.
- Στον εξοπλισμό και τη μηχανοργάνωση της Ο.Τ.Δ., προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί άμεσα στις αυξημένες απαιτήσεις του προγράμματος.

Μέτρο 1.2: «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – Στήριξη στην επιχειρηματικότητα»

Η περιοχή παρέμβασης χαρακτηρίζεται από τους μοναδικούς και αναλλοίωτους φυσικούς και περιβαλλοντικούς πόρους που διαθέτει, από τους πολιτισμικούς, ιστορικούς και ανθρωπογενείς πόρους της και από τα τοπικά προϊόντα φυτικής, ζωικής και οικοβιοτεχνικής παραγωγής.

Με τη συμβολή του τοπικού προγράμματος, φιλοδοξούμε να καταστεί η περιοχή παρέμβασης, αναγνωρίσιμος “οικότοπος αναζήτησης και δημιουργίας” για το σύνολο των εμπλεκομένων (κάτοικοι, επισκέπτες, φορείς) και μέσω αυτής της ταυτότητας να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των παραγωγικών τομέων της περιοχής.

Οι στόχοι του μέτρου είναι:

- 1. Η προσέλκυση νέων επενδυτικών και καινοτόμων προσπαθειών.**
- 2. Η ενίσχυση ήδη υφισταμένων επιχειρηματικών προσπαθειών, με την προοπτική της περαιτέρω ανάπτυξης τους.**
- 3. Η βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων προϊόντων και υπηρεσιών.**
- 4. Η ορθολογική εκμετάλλευση, προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος.**
- 5. Η αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης της περιοχής.**
- 6. Η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.**

Οι παρεμβάσεις, στα πλαίσια των παραπάνω στόχων, θα αφορούν στον τομέα του οικοτουρισμού, με τη μορφή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και τον τομέα των μικρών επιχειρήσεων, κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με επενδύσεις όπου προβλέπεται χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών.

Η προώθηση των επενδύσεων στους παραπάνω τομείς, θα συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής, δίνοντας το έναυσμα για περαιτέρω αύξηση των επενδύσεων, είτε μέσω της δημιουργίας νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, είτε μέσω της βελτίωσης και περαιτέρω αξιοποίησης των ήδη υφισταμένων. Όλα τα παραπάνω θα οδηγήσουν στην αύξηση του εισοδήματος, και στη δυνατότητα απόκτησης συμπληρωματικών εισοδημάτων, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τελικά στη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή παρέμβασης.

Βασική προϋπόθεση θα είναι οι νέες επενδύσεις να χαρακτηρίζονται από την ορθολογική αξιοποίηση των τοπικών πόρων της περιοχής (φυσικών, πολιτιστικών, ανθρώπινων, οικονομικών) και την ανάδειξη και προβολή του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι ενέργειες που θα αφορούν στους παραπάνω τομείς θα πρέπει να προωθούν τη βελτίωση της ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, την ανάπτυξη συλλογικών και διατομεακών συνεργασιών και την εισαγωγή νέας τεχνογνωσίας και τεχνολογίας σε όλα τα επίπεδα εξυπηρέτησης και τα στάδια παραγωγής, παράλληλα με την αξιοποίηση υπάρχουσας τεχνογνωσίας και παραδοσιακών τεχνικών παραγωγής, καθώς και την προώθηση ίσων ευκαιριών για ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού (γυναίκες, νέοι κλπ.).

Στα πλαίσια των παραπάνω στόχων ενισχύονται:

➤ Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης, που:

- αυξάνουν την επισκεψιμότητα της περιοχής παρέμβασης και συντελούν στην επέκταση της τουριστικής περιόδου σε αυτήν με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού,
- βελτιώνουν την οργάνωση και την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος,
- συμβάλλουν στη δημιουργία συλλογικών σχημάτων και δικτύων για τη βελτιστοποίηση της χρησιμοποίησης των φυσικών, ανθρώπινων και οικοτουριστικών πόρων.

➤ **Επενδύσεις σε μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας, που:**

- δημιουργούν ή βελτιώνουν βιοτεχνικές δραστηριότητες,
- βελτιώνουν την οργάνωση και την ποιότητα του βιοτεχνικού προϊόντος,
- αξιοποιούν προϊόντα πρωτογενούς παραγωγής,
- συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,
- εξυπηρετούν κοινωνικές ανάγκες,
- συμβάλλουν στη δημιουργία συλλογικών σχημάτων και δικτύων για τη βελτιστοποίηση της χρησιμοποίησης των φυσικών, ανθρώπινων και επενδυτικών πόρων.

➤ **Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών, προκειμένου να καταστούν ανταγωνιστικότερα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες της περιοχής παρέμβασης.**

Με βάση τα παραπάνω βλέπουμε ότι οι στόχοι του μέτρου βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με τη στρατηγική του σχεδίου, η οποία είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής, μέσα κυρίως από δράσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με βασική προϋπόθεση την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος.

Η παράλληλη αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων φυτικής, ζωικής, οικοβιοτεχνικής παραγωγής, μέσω της τυποποίησης και εισαγωγής νέων μεθόδων marketing στους επισκέπτες, μπορεί να αυξήσει το τοπικό εισόδημα και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Ειδικά για τον τομέα του οικοτουρισμού οι προτεραιότητες επιλογής πράξεων θα επηρεασθούν από την ύπαρξη καταγραφής και εκτίμησης της “φέρουσας ικανότητας” της περιοχής.

Με βάση τη μελέτη της φέρουσας ικανότητας θα καταβληθεί προσπάθεια χωροταξικής κατανομής των κλινών χωρίς να ξεπεραστεί ο αριθμός των «επιπλέον κλινών» του παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5.: ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΚΛΙΝΕΣ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΔΕΙΚΤΗ ΚΑΙ ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΥΡΗΝΩΝ, ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΥΛΟΠΟΙΟΥΜΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Υποπεριοχές	Χωρητικότητα (σε κλίνες)	Υφιστάμενη κατάσταση	Επιπλέον κλίνες	Νέες Κλίνες ενταγμένων επενδύσεων LEADER+ & ΟΠΑΑΧ
	(1)	(2)	(3=1-2)	(4)<(1)
ΤΠ1α	18	0	18	0
ΤΠ1β	1.458	22	1.436	41
ΤΠ2α	92	0	92	20
ΤΠ2β	124	24	100	61
ΤΠ3α	140	8	132	0
ΤΠ3β	387	121	266	134
ΤΠ4	870	45	825	0
ΤΠ5α	605	0	605	0
ΤΠ5β	1905	18	1.887	30
<i>Σύνολο</i>	5.599	238	5.361	284

ΤΠ1α: Δάσος Φρακτού
ΤΠ1β: Παρανέστι, Νικηφόρος & Δοξάτο
ΤΠ2α: Δάσος Ελατιάς
ΤΠ2β: Σιδηρόνερο, Ταξιάρχες & Λιβαδερό
ΤΠ3α: Ποταμοί - Μικρομηλιά
ΤΠ3β: Φαλακρό – Γρανίτης - Βώλακας
ΤΠ4 : Κ. Νευροκόπι
ΤΠ5α: Σπήλαιο Αγγίτη
ΤΠ5β: Προσοτσάνη & Σιταγροί

Επιγραμματική αναφορά στις δράσεις που περιλαμβάνονται στο μέτρο 1.2

Κατηγορία πράξης 1.2.1: Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης

- Δράση 1.2.1.1: Δημιουργία και βελτίωση υποδομών διανυκτέρευσης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής
- Δράση 1.2.1.2: Δημιουργία και βελτίωση υποδομών εστίασης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής
- Δράση 1.2.1.3: Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης)
- Δράση 1.2.1.4: Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού
- Δράση 1.2.1.7: Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)

Κατηγορία πράξης 1.2.2: Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας

- Δράση 1.2.2.1: Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης κλπ.)
- Δράση 1.2.2.3: Επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής
- Δράση 1.2.2.4: Επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής
- Δράση 1.2.2.6: Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση
- Δράση 1.2.2.7: Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (πατητήρια, κελάρια, επισκέψιμα οινοποιία)
- Δράση 1.2.2.8: Εκτροφεία θηραμάτων και γουνοφόρων ζώων
- Δράση 1.2.2.9: Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εκτός πρωτογενούς παραγωγής
- Δράση 1.2.2.10: Βελτίωση επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση προστασίας περιβάλλοντος
- Δράση 1.2.2.11: Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την υποστήριξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής εξυπηρέτησης

Κατηγορία πράξης 1.2.3: Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών

- Δράση 1.2.3.1: Εγκατάσταση συστημάτων διαχείρισης ποιότητας (ISO, HACCP κλπ.)
- Δράση 1.2.3.2: Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters)

Αναλυτική περιγραφή των δράσεων του μέτρου 1.2 που προκηρύσσονται

Δράση 1.2.2.1: Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης κλπ.)

Στα πλαίσια της εν λόγω δράσης προβλέπονται δράσεις οι οποίες θα αφορούν σε επενδύσεις μικρής κλίμακας στους τομείς της οικοτεχνίας, χειροτεχνίας, παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι επενδύσεις αυτές θα έχουν ως στόχο την κατασκευή παραδοσιακών αντικειμένων – προϊόντων από μάρμαρο, σίδηρο, πέτρα, ξύλο, υφαντικές ίνες (π.χ. παραδοσιακά μουσικά όργανα, έπιπλα, υφαντά κλπ.), καθώς και τη διατήρηση και μεταβίβαση της λαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, τόσο στους επισκέπτες της περιοχής, όσο και στους νέους της υπαίθρου που ενδιαφέρονται να απασχοληθούν σε αυτόν τον τομέα.

Στην περιοχή υπάρχουν επίσης μικρές βιοτεχνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε κλάδους του δευτερογενή τομέα και κυρίως στην κατασκευή προϊόντων από ξύλο και μέταλλο, αλλά και στην κατασκευή γεωργικών μηχανημάτων. Οι μονάδες αυτές χαρακτηρίζονται από παραδοσιακό τρόπο οργάνωσης και εμφανίζουν αδυναμία να εφαρμόσουν καινοτόμες επιχειρηματικές στρατηγικές σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Οι επενδύσεις δημιουργίας νέων ή εκσυγχρονισμού υφιστάμενων βιοτεχνικών μονάδων θα συμβάλλει στη δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης, εκτός του πρωτογενή τομέα, καθώς και στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για τη συγκράτηση του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή.

Ιδιαίτερη βαρύτητα στα πλαίσια της δράσης θα δοθεί στην ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων για εκσυγχρονισμό και διασφάλιση της ποιότητας της παραγωγικής διαδικασίας ή και των προϊόντων, για παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και εισαγωγή καινοτομικών μεθόδων στην παραγωγική διαδικασία.

Οι τελικοί αποδέκτες της εν λόγω δράσης απαιτείται να πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις του Καν 70/2001, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον Καν 364/2004.

Στα πλαίσια της δράσης θα ενισχυθούν επενδύσεις μόνο στην καθαρή περιοχή Leader+ και όχι στο σύνολο της περιοχής παρέμβασης .

Δράση 1.2.3.2: Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters)

Η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και ειδικότερα μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε ομοειδή ή συμπληρωματικά αντικείμενα, συμβάλλει στην πρόοδο τους και την περαιτέρω προώθηση των δραστηριοτήτων τους, με αποτέλεσμα την οικονομική τους ευημερία. Ειδικότερα στον τουριστικό κλάδο, η συνεργασία συμβάλλει στην προβολή των επιχειρήσεων μέσω του δικτύου, αλλά και στην εξασφάλιση επιπλέον επισκεπτών, μέσα από την παροχή ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων από άποψης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, με την εκμετάλλευση της συμπληρωματικότητας των δράσεων που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις.

Προβλέπεται ενίσχυση σε ό,τι αφορά δικτύωση οριζόντια ή/και κάθετη επιχειρήσεων που σχετίζονται με το τουριστικό κύκλωμα, καθώς και με τον δευτερογενή τομέα (για την παράλληλη προώθηση των ποιοτικών τοπικών προϊόντων). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μπορούν να συμμετάσχουν επιχειρήσεις φιλοξενίας, πληροφόρησης, αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, παραγωγής τοπικών αγροτικών προϊόντων ποιότητας κ.α. με σκοπό την συνάθροιση των δυνατοτήτων και την επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Οι τελικοί αποδέκτες της δράσης δικτύωσης για μη γεωργικά προϊόντα απαιτείται να πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις του Καν 70/2001, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον Καν 364/2004.

Στο cluster θα συμμετέχουν επιχειρήσεις από το σύνολο της περιοχής παρέμβασης και η έδρα του θα μπορεί να είναι σε κομβικό σημείο, εκτός περιοχής παρέμβασης, στην πόλη της Δράμας, προκειμένου να επιτυγχάνεται ο καλύτερος συντονισμός και να υπάρχει ευκολότερη πρόσβαση όλων .

Δεδομένου ότι προβλέπεται η έδρα του δικτύου να είναι εκτός περιοχής παρέμβασης (σε κομβικό σημείο), είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι στην περίπτωση που στη σχετική πρόταση περιλαμβάνονται δαπάνες για την έδρα, θα πρέπει να γίνει εφαρμογή του κανόνα 12 του Καν. 1685/2000, προκειμένου αυτές να θεωρηθούν επιλέξιμες.

Ακολουθεί ο πίνακας 5.6 στον οποίο παρουσιάζονται οι κατηγορίες πράξεων και οι προβλεπόμενες δράσεις ανά κατηγορία πράξης, καθώς και στοιχεία που αφορούν στην περιοχή εφαρμογής, στους τελικούς αποδέκτες, στο ύψος ενίσχυσης, στο συνολικό προϋπολογισμό και στον προϋπολογισμό που προκηρύσσεται στα πλαίσια της παρούσας προκήρυξης ανά δράση. Το ποσό του προκηρυσσόμενου προϋπολογισμού είναι ενδεικτικό και δύναται να τροποποιηθεί.

Στις περιπτώσεις επενδυτικών σχεδίων, το φυσικό αντικείμενο των οποίων περιλαμβάνει ενέργειες διαφορετικών δράσεων (για παράδειγμα υποδομές διανυκτέρευσης και υποδομές εστίασης), αυτό εντάσσεται στη δράση εκείνη, στην οποία αντιστοιχεί μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα του σχεδίου. Ωστόσο, στις περιπτώσεις που σε μια επενδυτική πρόταση περιλαμβάνονται ενέργειες, στις οποίες η ενίσχυση κλιμακώνεται σύμφωνα με την αριθ. 518/350/12.2.2003 ΚΥΑ, όπως υποδομές και ανάπτυξη, πιστοποίηση και έλεγχος ποιοτικών σημάτων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, κλπ.) τότε αυτή υποβάλλεται μεν σε ενιαίο φάκελο, αξιολογείται συνολικά και αποτυπώνεται σε μια (1) σύμβαση, αλλά στη συνέχεια, κατά την υλοποίησή της, το αντίστοιχο φυσικό αντικείμενο παρακολουθείται στα πλαίσια των αντίστοιχων δράσεων, ως ξεχωριστό Υπόέργο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΑΞΕΩΝ, ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ 1.2: « ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ – ΣΤΗΡΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ »

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
<i>Κατηγορία 1.2.1</i>	<i>Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης</i>						<i>2.241.928,93</i>	<i>0,0</i>
Δράση 1.2.1.1	Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης για τη	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	1.126.888,23	0,0
Δράση 1.2.1.2	Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	913.719,37	0,0

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
Δράση 1.2.1.3	Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης)	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	⁽¹⁾ 60%	⁽¹⁾ 50%	⁽¹⁾ 10%	0,00	0,00
Δράση 1.2.1.4	Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κλπ.)	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	201.321,33	0,00
Δράση 1.2.1.7	Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή	60%	50%	10%	0,00	0,00
Κατηγορία 1.2.2	Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας						5.124.077,42	236.866,60
Δράση 1.2.2.1	Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης κλπ.)	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	922.774,17	236.866,60
Δράση 1.2.2.3	Επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	50%	35%	15%	1.984.978,66	0,00
Δράση 1.2.2.4	Επιχειρήσεις μεταποίησης – τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	50%	35%	15%	431.046,44	0,00
Δράση 1.2.2.6	Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	1.345.278,15	0,00

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
Δράση 1.2.2.7	Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (πατητήρια, κελάρια, αποστακτήρια, επισκέψιμα οινοποιία, παραδοσιακοί μύλοι κλπ.)	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	75%	60%	15%	0,00	0,00
Δράση 1.2.2.8	Εκτροφεία θηραμάτων και γουνοφόρων ζώων	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	50%	35%	15%	0,00	0,00
Δράση 1.2.2.9	Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εκτός πρωτογενούς παραγωγής	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	0,00	0,00
Δράση 1.2.2.10	Βελτίωση επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση προστασίας περιβάλλοντος	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	⁽²⁾ 60%	⁽²⁾ 50%	⁽²⁾ 10%	0,00	0,00
Δράση 1.2.2.11	Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την υποστήριξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής εξυπηρέτησης	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	60%	50%	10%	440.000,00	0,00
Κατηγορία 1.2.3	Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνολογίας και νέων τεχνικών						72.000,00	34.000,00
Δράση 1.2.3.1	Εγκατάσταση συστημάτων διαχείρισης ποιότητας (ISO, HACCP κλπ.)	Καθαρή περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	Μέχρι 100.000 € ανά τριετία και ανώτερη ενίσχυση 75% των επilέξιμων δαπανών.	Μέχρι 75.000€ /τριετία	Μέχρι 25.000€ /τριετία	38.000,00	0,00

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
Δράση 1.2.3.2	Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters)	Συνολική περιοχή Leader+	Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα	(3) Κανόνας de minimis 100.000 € ανά τριετία και μέχρι 75% των επιλέξιμων δαπανών ή για μεγαλύτερο ύψος ενίσχυσης 60% των επιλέξιμων δαπανών	(3) Μέχρι 75.000€ /τριετία	(3) Μέχρι 25.000€ /τριετία	34.000,00	34.000,00
<i>Σύνολο Μέτρον 1.2</i>							7.438.006,35	270.866,6

(1): για τυποποίηση / εμπορία γεωργικών προϊόντων στο αγρόκτημα το ύψος ενίσχυσης είναι 50% (35% ΕΓΤΠΕ-Π και 15% Εθνική Συμμετοχή)

(2): για βελτίωση μεταποιητικών επιχειρήσεων γεωργικής παραγωγής το ύψος ενίσχυσης είναι 50% (35% ΕΓΤΠΕ-Π και 15% Εθνική Συμμετοχή)

(3): για δικτύωση ομοειδών η συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters) για γεωργικά προϊόντα η δημόσια δαπάνη είναι μέχρι 100.000€ανά 3ετία και μέχρι 75% των επιλέξιμων δαπανών (μέχρι 75.000,00€ / 3ετία ΕΓΤΠΕ-Π και μέχρι 25.000,00€ / 3ετία Εθνική Συμμετοχή)

Μέτρο 1.3: «Υποστηρικτικές Ενέργειες»

Στο μέτρο αυτό εντάσσονται δράσεις, οι οποίες αφορούν στην παροχή τεχνικής υποστήριξης προς τους φορείς, που συγκροτούν την τοπική κοινωνία και εμπλέκονται στην υλοποίηση των παρεμβάσεων του προγράμματος.

Η λογική των υποστηρικτικών ενεργειών του Μέτρου 1.3, είναι να λειτουργήσουν βοηθητικά και συμπληρωματικά στις παρεμβάσεις των υπολοίπων μέτρων του προγράμματος, ώστε να προκύψει το ζητούμενο, δηλαδή πραγματικά ολοκληρωμένου χαρακτήρα στρατηγικές, οι οποίες να αποδειχθούν ρεαλιστικές και βιώσιμες.

Ειδικότερα οι στόχοι του μέτρου είναι:

1. **Η εξασφάλιση της αναγκαίας συμβουλευτικής υποστήριξης προς φορείς της περιοχής.**

Στην περιοχή υλοποίησης της πρωτοβουλίας Leader+ υπάρχουν σημαντικές ανάγκες, όσον αφορά στην τεχνική υποστήριξη των φορέων που λειτουργούν ή πρόκειται να λειτουργήσουν στην τοπική κοινωνία,

προκειμένου να υλοποιήσουν τις δράσεις που προβλέπονται από την πρωτοβουλία. Οι ανάγκες αυτές αφορούν στην εκπόνηση τομεακών μελετών, στο σχεδιασμό συστημάτων ποιότητας, στην υλοποίηση πιλοτικών εφαρμογών, στη διενέργεια ερευνών αγοράς για τοπικά προϊόντα και γενικά σ' ένα ευρύ φάσμα συμβουλευτικών υπηρεσιών, οι οποίες απευθύνονται προς την τοπική οικονομία και οι οποίες μπορούν, με την εφαρμογή τους, να δώσουν μία επιπλέον ώθηση στις επιχειρήσεις και κατ' επέκταση στην περιοχή.

Οι μελέτες που θα εκπονηθούν κρίνονται αναγκαίες για την επιτυχή ολοκλήρωση δράσεων που εντάσσονται στα υπόλοιπα μέτρα του προγράμματος.

2. Η προβολή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής παρέμβασης με στόχο την ενίσχυση της εξωστρέφειας των τοπικών οικονομιών.

Προϋπόθεση για την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της περιοχής παρέμβασης αποτελεί η δυνατότητα προβολής της, έτσι ώστε να υπάρξει η αναγκαία προσέλευση τόσο επενδυτικών κεφαλαίων, όσο και επισκεπτών προς την περιοχή.

Από την περιγραφή των στόχων του μέτρου και τη σχέση τους με τους στόχους του σχεδίου, φαίνεται ξεκάθαρα η άμεση συσχέτιση των επιδιώξεων του μέτρου με τη στρατηγική του σχεδίου, η οποία όπως προαναφέρθηκε είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής, με βασική και αμετάκλητη προϋπόθεση την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος.

Επιγραμματική αναφορά στις δράσεις που περιλαμβάνονται στο μέτρο 1.3

Κατηγορία πράξης 1.3.2: Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης

Δράση 1.3.2.2: Μελέτη εξειδίκευσης σχεδίου οικοτουρισμού (προώθηση, διαδρομές, υπηρεσίες) και ενεργειών διαχείρισης επισκεπτών και περιβάλλοντος

Κατηγορία πράξης 1.3.3: Ενέργειες προώθησης – προβολής

Δράση 1.3.3.1: Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση τοπικού πληθυσμού

Δράση 1.3.3.2: Ενέργειες προώθησης – προβολής (εκτός γεωργικού τομέα)

Αναλυτική περιγραφή των δράσεων του μέτρου 1.3 που προκηρύσσονται

Δράση 1.3.2.2: Μελέτη εξειδίκευσης σχεδίου οικοτουρισμού (προώθηση, διαδρομές, υπηρεσίες) και ενεργειών διαχείρισης επισκεπτών και περιβάλλοντος

Στα πλαίσια της δράσης θα μελετηθεί η δημιουργία τουριστικών διαδρομών – πακέτων, η δυνατότητα διασύνδεσης των πόρων, υποδομών, προϊόντων, υπηρεσιών και θα σχεδιασθεί ένας κοινός μηχανισμός προώθησης, στον οποίο θα ενσωματώνονται όλοι οι εμπλεκόμενοι κλάδοι στο οικοτουριστικό προϊόν, ώστε η διαχείριση του τουριστικού προϊόντος, των επισκεπτών και του περιβάλλοντος να συμβάλλει στην αειφορική και με μακροπρόθεσμη προοπτική αξιοποίηση των τοπικών πόρων, φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών. Μέσα από το ευρύ φάσμα των πόρων που συναντά κανείς σε μια περιοχή, χρειάζεται να γίνουν οι κατάλληλες επιλογές (ή συνδυασμός επιλογών), έτσι ώστε να δημιουργηθούν τα προϊόντα τα οποία θα τη χαρακτηρίζουν και θα τη διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες. Οι περιβαλλοντικοί και οι πολιτιστικοί πόροι της περιοχής αποτελούν τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ταυτότητάς της και μπορούν να διαδραματίσουν κινητήριο ρόλο στην ανάπτυξή της, μέσα από τον κατάλληλο τουριστικό αναπτυξιακό σχεδιασμό, πάντα με βάση την λογική της προστασίας και ανάδειξής τους. Η αξιοποίησή τους με τον κατάλληλο τρόπο είναι δυνατό να δώσει νέα, μοναδικά προϊόντα, διαφοροποιώντας το παραγόμενο τουριστικό προϊόν και προσελκύνοντας νέα πελατεία, καλύτερα κατανεμημένη στο χώρο και στο χρόνο, ενώ

παράλληλα θα αναβαθμιστεί η ποιότητα ζωής του πληθυσμού. Η μελέτη είναι προφανές ότι θα αφορά το σύνολο της περιοχής παρέμβασης και όχι μόνο την καθαρή περιοχή Leader+.

Η παραπάνω μελέτη, που προβλέπεται ως αυτόνομο έργο στο τοπικό πρόγραμμα, εγκρίθηκε όσον αφορά στην αναγκαιότητα υλοποίησης, στις προδιαγραφές και στο κόστος της από την Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Κ.Π. Leader+, μετά από σχετικό αίτημα που υπέβαλε η Ο.Τ.Δ. και στο οποίο περιγραφόταν αναλυτικά οι προδιαγραφές, ο προϋπολογισμός, καθώς και η σκοπιμότητα και ο συσχετισμός της με τις λοιπές δράσεις του τοπικού προγράμματος. Αντίγραφο των εγκεκριμένων, από την Ε.Υ.Δ. L+, προδιαγραφών θα είναι διαθέσιμο στους υποψήφιους φορείς μαζί με το υπόλοιπο ενημερωτικό υλικό που συνοδεύει την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Κατά την εκπόνηση της μελέτης / εμπειρογνομosύνης η Ε.Υ.Δ. L+ διατηρεί τη δυνατότητα διατύπωσης τυχόν απαιτούμενων συμπληρώσεων, προκειμένου αυτή να είναι ολοκληρωμένη. Η δυνατότητα αυτή θα πρέπει να αναφέρεται στο κείμενο της ανάθεσης / σύμβασης που θα υπογραφεί μεταξύ του φορέα και του μελετητή.

Δράση 1.3.3.2: Ενέργειες προώθησης – προβολής (εκτός γεωργικού τομέα)

Στη δράση αυτή περιλαμβάνονται ενέργειες οι οποίες θα αναληφθούν από συλλογικούς φορείς με σκοπό την προβολή των τομέων του τοπικού κοινωνικοοικονομικού ιστού (πολιτιστικοί πόροι, φυσικοί πόροι, παραδόσεις, κλπ.) της περιοχής παρέμβασης. Εξαιρούνται παρεμβάσεις οι οποίες αφορούν στην προώθηση – προβολή γεωργικών προϊόντων, καθώς και τη μετάδοση ηλεκτρονικής διαφήμισης σε ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά μέσα και στο διαδίκτυο. Ως ενδεικτικές ενέργειες αυτής της μορφής αναφέρονται:

- Η παραγωγή πληροφοριακού και διαφημιστικού υλικού, καθώς και η δημιουργία ντοκιμαντέρ.
- Οι διαφημιστικές καταχωρήσεις σε έντυπα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και το κόστος καταχωρήσεων σε τουριστικούς οδηγούς.
- Ο σχεδιασμός και εκτύπωση επενδυτικών οδηγιών.
- Η έρευνα/ καταγραφή πολιτιστικών, λαογραφικών και ιστορικών στοιχείων κληρονομιάς με στόχο τη διατήρηση και ανάδειξή τους.
- Το κόστος σχεδιασμού ιστοσελίδας και δικτυακού τόπου (web site) και η προώθησή του σε ελληνικές και ξένες μηχανές αναζήτησης.
- Το κόστος συμμετοχής σε εκθέσεις και το κόστος περιπτέρων πληροφόρησης – infokiosk.
- Η διεξαγωγή ημερίδων – εκδηλώσεων ενημέρωσης και προβολής.
- Η οργάνωση συνεντεύξεων τύπου και η κάλυψη δαπανών μετακίνησης και διαμονής δημοσιογράφων γενικού και ειδικού τύπου.

Η δράση θα αφορά στο σύνολο της περιοχής παρέμβασης και όχι μόνο στην καθαρή περιοχή Leader+.

Οι ενέργειες που θα υλοποιηθούν θα πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο ενός προγράμματος δημοσιότητας, το οποίο βρίσκεται σε συνάφεια με τους γενικότερους στόχους και τη στρατηγική που επιλέχθηκε για την περιοχή παρέμβασης. Πριν την υλοποίηση των σχετικών ενεργειών, η Ο.Τ.Δ. απέστειλε το σχέδιο δημοσιότητας στην Ε.Υ.Δ. L+, από την οποία και εγκρίθηκε. Αντίγραφο του εγκεκριμένου σχεδίου θα είναι διαθέσιμο στους υποψήφιους φορείς μαζί με το υπόλοιπο ενημερωτικό υλικό που συνοδεύει την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Ακολουθεί ο πίνακας 5.7 στον οποίο παρουσιάζονται οι κατηγορίες πράξεων και οι προβλεπόμενες δράσεις ανά κατηγορία πράξης, καθώς και στοιχεία που αφορούν στην περιοχή εφαρμογής, στους τελικούς αποδέκτες, στο ύψος ενίσχυσης, στο συνολικό προϋπολογισμό και στον προϋπολογισμό που προκηρύσσεται ανά δράση. Το ποσό του προκηρυσσόμενου προϋπολογισμού είναι ενδεικτικό και δύναται να τροποποιηθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7.: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΑΞΕΩΝ, ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟ

ΜΕΤΡΟ 1.3: «ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ»

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
<i>Κατηγορία 1.3.2</i>	<i>Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης</i>						<i>30.000,00</i>	<i>30.000,00</i>
Δράση 1.3.2.2	Μελέτη εξειδίκευσης σχεδίου οικότουρισμού (προώθηση, διαδρομές, υπηρεσίες) και ενεργειών διαχείρισης επισκεπτών και περιβάλλοντος	Συνολική περιοχή Leader+	Νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς	Μέχρι 100.000 € ανά τριετία και ανώτερο ύψος ενίσχυσης 75% των επιλέξιμων δαπανών	Μέχρι 75.000 € ανά τριετία	Μέχρι 25.000 € ανά τριετία	30.000,00	30.000,00
<i>Κατηγορία 1.3.3</i>	<i>Ενέργειες προώθησης – προβολής</i>						<i>80.800,00</i>	<i>60.000,00</i>
Δράση 1.3.3.1	Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση τοπικού πληθυσμού	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΑ	100%	75%	25%	20.800,00	0,00
Δράση 1.3.3.2	Ενέργειες προώθησης – προβολής (εκτός γεωργικού τομέα)	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΑ, ΝΑ, Ενώσεις & Επιχειρήσεις αυτών, Συλλογικοί φορείς	Μέχρι 100.000 € ανά τριετία και μέχρι 70% των επιλέξιμων δαπανών	Μέχρι 75.000 € ανά τριετία	Μέχρι 25.000 € ανά τριετία	60.000,00	60.000,00
<i>Σύνολο Μέτρου 1.3</i>							<i>110.800,00</i>	<i>90.000,00</i>

Μέτρο 1.4: «Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»

Οι προτεραιότητες μιας περιοχής ιεραρχούνται με βάση τα χαρακτηριστικά, τις ιδιαιτερότητες και τις προοπτικές της, αλλά και τα διαφορετικά δεδομένα που σχετίζονται με τον κάθε τομέα παρέμβασης.

Κατά το σχεδιασμό του μέτρου, η επιλογή των δράσεων, επηρεάστηκε από την υφισταμένη κατάσταση, τα αποτελέσματα της «bottom up» διαδικασίας και τους στόχους του μέτρου και του σχεδίου.

Η μερική εγκατάλειψη της υπαίθρου, κυρίως από νέους και η έλλειψη επενδυτικών κινήτρων, είχαν ως συνέπεια τη μειωμένη οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή παρέμβασης. Η αναπτυξιακή αυτή καθυστέρηση συνοδεύτηκε, όπως ήταν φυσικό, από περιορισμένη οικοδομική δραστηριότητα, με θετικό αποτέλεσμα τη διάσωση αξιόλογων οικιστικών συνόλων, με παραδοσιακό χαρακτήρα και τη διατήρηση, στην ύπαιθρο, δομών, μνημείων και αξιοθέατων που είναι συνδεδεμένες με την παραδοσιακή αγροτική ζωή.

Ταυτόχρονα η απουσία έντονης και αλόγιστης ανθρώπινης δραστηριότητας, συνέβαλε στη διατήρηση ενός αναλλοίωτου φυσικού περιβάλλοντος και αξιόλογων οικοσυστημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, περιοχές Natura 2000, διατηρητέα δάση και πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

Ο πλούτος αυτός, ο οποίος επί δεκαετίες παρέμεινε ανεκμετάλλευτος, αποτελεί σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής παρέμβασης πάνω στο οποίο μπορεί να στηριχθεί η προβολή της φυσιογνωμίας της περιοχής, η προσέλκυση επισκεπτών και η ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στο μέτρο αυτό εντάσσονται δράσεις, οι οποίες αφορούν στην προστασία και ανάδειξη του πλούσιου, φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής παρέμβασης και που αναδεικνύουν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της.

Ειδικότερα οι στόχοι του μέτρου είναι:

1. Η αναβάθμιση, προστασία και ανάδειξη του οικοσυστήματος και των περιοχών οικολογικού και οικοτουριστικού ενδιαφέροντος.

Οι παρεμβάσεις για την περιβαλλοντική διαχείριση, αναβάθμιση και ανάδειξη των οικοσυστημάτων και των περιοχών ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος αναμένεται να συμβάλλουν άμεσα στη διατήρηση της έκτασης και της βιοποικιλότητας των περιοχών φυσικού κάλλους. Ταυτόχρονα θα συμβάλλουν στην αύξηση της επισκεψιμότητας και στην «ανακάλυψη» της περιοχής από νέους επισκέπτες.

Εμμέσως οι ίδιες δράσεις και τα αποτελέσματά τους, αναμένεται να προκαλέσουν την κοινωνική κινητικότητα της κατοίκων της περιοχής, ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών, και τη βελτίωση της ποιότητας και ποικιλίας των παρεχομένων υπηρεσιών.

2. Η αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού θα υλοποιηθούν έργα για την ανάπλαση των κοινοχρήστων χώρων, την ανάδειξη του παραδοσιακού χαρακτήρα των οικισμών, την προστασία και αξιοποίηση αξιόλογων διατηρητέων κτιρίων με κοινωφελείς χρήσεις, καθώς και την προστασία – ανάδειξη στοιχείων τα οποία έχουν ιδιαίτερη ιστορική ή αισθητική αξία. Έτσι θα επιτευχθεί η βελτίωση της εικόνας των οικισμών και του γύρω περιβάλλοντος, αλλά και γενικότερα της περιοχής παρέμβασης, καθιστώντας την πλέον ελκυστική και συμβάλλοντας στην προβολή της και την αύξηση της επισκεψιμότητας και παράλληλα στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Εμμέσως η υλοποίηση των έργων αυτών θα συμβάλει στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού για την προστασία της πολιτιστικής του κληρονομιάς και στην κοινωνική κινητικότητα.

3. Η ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αγροτικής παράδοσης.

Στο πλαίσιο του στόχου αυτού θα υλοποιηθούν έργα, που θα συντελέσουν στη διαφύλαξη και αξιοποίηση των αξιόλογων πολιτισμικών στοιχείων της περιοχής παρέμβασης και στην προστασία και ανάδειξη αξιόλογων στοιχείων της αγροτικής υπαίθρου, τα οποία συνδέονται με την τοπική ιστορία και τις παραδοσιακές αγροτικές εργασίες. Με τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί η προβολή της περιοχής, μέσω της οργάνωσης ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, της ενημέρωσης των επισκεπτών περί της παράδοσης του τόπου και δράσεων προβολής και επίδειξης των στοιχείων της αγροτικής της παράδοσης, πολλά από τα οποία παραμένουν άγνωστα, ακόμη και από τους κατοίκους της περιοχής.

Από την περιγραφή των στόχων του μέτρου και τη σχέση τους με τους στόχους του σχεδίου, φαίνεται ξεκάθαρα η άμεση συσχέτιση των επιδιώξεων του μέτρου με τη στρατηγική του σχεδίου, η οποία όπως προαναφέρθηκε είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής, με βασική και αμετάκλητη προϋπόθεση την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια των παραπάνω στόχων ενισχύονται:

➤ **Παρεμβάσεις προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος**

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις θα πρέπει να συμβαδίζουν, τόσο με τα χαρακτηριστικά της περιοχής και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την αειφόρο αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, όσο και με τις ανάγκες που δημιουργούνται σε ό,τι αφορά την προστασία και την ανάδειξη του.

➤ **Παρεμβάσεις αναβάθμισης του οικιστικού περιβάλλοντος και της ανάδειξης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου**

Η προβολή και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς και η ανάδειξη ιστορικών και πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής αποτελεί προτεραιότητα. Προτεινόμενες δράσεις, όπως η χαρτογράφηση και σήμανση του ορειβατικού μονοπατιού Ε6 και η σήμανση όλων των αξιόλογων κτισμάτων παραδοσιακού σχεδιασμού, μπορούν να αποτελέσουν οδηγό για τους οικοτουρίστες και τους λοιπούς επισκέπτες, συμβάλλοντας στην ανάδειξη της περιοχής. Η σήμανση δε, των μνημείων, μπορεί να δράσει συμπληρωματικά στην ανάδειξη και προστασία οικιστικών στοιχείων και χώρων με ιδιαίτερη αισθητική και ιστορική σημασία, δεδομένου ότι διευκολύνει και προάγει την πρόσβαση σ' αυτά. Ιδιαίτερη, τέλος, βαρύτητα δίνεται και στην υλοποίηση δράσεων που συμβάλλουν στη διατήρηση και μεταβίβαση λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως μουσεία και πολιτιστικά κέντρα και βιβλιοθήκες.

➤ **Παρεμβάσεις ενίσχυσης πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς**

Ο σχεδιασμός, στηρίχθηκε στην ανάγκη για τόνωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της παράδοσης μας, μέσα από τη δημιουργία δομών, που παράγουν πολιτισμό και ενισχύουν το ενδιαφέρον ντόπιων και επισκεπτών.

Μέσω της οργάνωσης ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων, θα επιτευχθεί η προβολή της περιοχής και των στοιχείων της αγροτικής της παράδοσης, πολλά από τα οποία παραμένουν άγνωστα, ακόμη και από τους κατοίκους της περιοχής και η ενημέρωση των επισκεπτών περί της παράδοσης του τόπου.

Επιγραμματική αναφορά στις δράσεις που περιλαμβάνονται στο μέτρο 1.4

Κατηγορία πράξης 1.4.1: Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος

Δράση 1.4.1.1: Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000

Δράση 1.4.1.4: Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια

Κατηγορία πράξης 1.4.2: Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου

Δράση 1.4.2.1: Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κλπ.) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης

Δράση 1.4.2.3: Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Δράση 1.4.2.4: Κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων

Δράση 1.4.2.5: Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις

Κατηγορία πράξης 1.4.3: Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς

Αναλυτική περιγραφή των δράσεων του μέτρου 1.4 που προκηρύσσονται

Δράση 1.4.2.3: Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Στα πλαίσια της δράσης αυτής θα δημιουργηθούν μουσεία τα οποία θα συμβάλλουν, ανάλογα με το θεματικό πλαίσιο που θα επιλεγεί, στην ανάδειξη και προβολή της ιστορίας, της πολιτιστικής ταυτότητας (ιστορικά μουσεία, μουσεία λαϊκής τέχνης, μουσεία αγροτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς) και του περιβάλλοντος (μουσεία φυσικής ιστορίας) της περιοχής.

Τα μουσεία αυτά όχι μόνο θα ενημερώνουν και θα προβάλλουν την περιοχή στους επισκέπτες, αλλά θα συμβάλλουν επίσης στην διατήρηση και μεταβίβαση της κληρονομιάς στους νέους της περιοχής.

Στα μουσεία αυτά θα παρουσιάζονται τα ανάλογα θεματικά εκθέματα, όπως π.χ. παραδοσιακές ενδυμασίες, κεντήματα, υφαντά, παραδοσιακά μουσικά όργανα, γραπτά ιστορικά ή πολιτιστικά ντοκουμέντα, εργαλεία και αντικείμενα που χρησιμοποιούνταν παλιότερα σε αγροτικές εργασίες, ομοιώματα της πανίδας (θηλαστικά, πουλιά, ψάρια) και της χλωρίδας της περιοχής, δείγματα πετρωμάτων και ορυκτών, όργανα μέτρησης μετεωρολογικών στοιχείων κλπ.

Τα μουσεία θα λειτουργούν όχι μόνο ως χώροι παθητικής παρακολούθησης και μάθησης, αλλά και ως τόποι συμμετοχικής και ενεργητικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης, όπου με την χρήση των κατάλληλων εποπτικών μέσων (εικόνα, ήχος, Η/Υ, μακέτες, έντυπο υλικό) θα αναδεικνύονται οι προεκτάσεις και οι διασυνδέσεις που είχαν και έχουν τα επιλεγέντα θέματα στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου.

Για τη δημιουργία των μουσείων εκτός από την κατασκευή νέων κτιριακών εγκαταστάσεων θα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν χώροι που έχουν εγκαταλειφθεί και δεν χρησιμοποιούνται πλέον, όπως παλιά δημοτικά σχολεία, νηπιαγωγεία κλπ., αφού προηγουμένως γίνουν σε αυτά οι απαραίτητες ενέργειες βελτίωσης/αναβάθμισης.

Στα πλαίσια της δράσης αυτής τα έργα που θα υλοποιηθούν θα αφορούν την καθαρή περιοχή Leader+, ειδικά δε για τα μουσεία φυσικής ιστορίας επισημαίνεται ότι ανάλογη δράση δεν προβλέπεται στα πλαίσια του Ε.Π.ΠΕΡ.

Δράση 1.4.2.4: Κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων

Ο χώρος της ευρύτερης περιφέρειας του Νομού Δράμας αποτελεί πραγματικό θησαυροφυλάκιο, ανεξερεύνητο κατά το μεγαλύτερό του ποσοστό, από πλευράς μουσικού ρεπερτορίου, παραδοσιακών οργάνων, ποιητικών κειμένων, εκκλησιαστικών μελών και πολλών άλλων μουσικολογικών, λαογραφικών και πολιτιστικών στοιχείων, που αξίζει τον κόπο να ερευνηθεί για να αναδειχθεί και να προβληθεί η τοπική κληρονομιά, μια κληρονομιά που θα διαφημίσει τη Δράμα σε όλη την Ελλάδα, αλλά και την Ελλάδα σε όλο τον κόσμο.

Στα πλαίσια αυτής της δράσης προβλέπεται η δημιουργία εργαστηρίου καταγραφής μουσικής κληρονομιάς, επένδυση που θα συμβάλλει στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Στο εργαστήριο αυτό θα μπορεί:

- να οργανωθεί αρχείο Βυζαντινής Μουσικής και στα δύο της σκέλη (εκκλησιαστικό μέλος - παραδοσιακό τραγούδι),
- να καταγραφεί και να δημιουργηθεί ηχητικό υλικό (έκδοση CD),

- να οργανωθούν συστηματικά και πρότυπα μουσικά σύνολα.

Η δράση αυτή, που δεν έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα, σκοπεύει στη συστηματική καταγραφή και οργάνωση της πλούσιας μουσικολογικής κληρονομιάς (βυζαντινή μουσική, παραδοσιακό τραγούδι) του συνόλου της περιοχής παρέμβασης, αλλά και της ευρύτερης περιοχής του Νομού Δράμας γενικότερα, συμβάλλοντας στην αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου και γι' αυτό είναι δυνατόν να υλοποιηθεί κατ' εξαίρεση εκτός περιοχής παρέμβασης και να χωροθετηθεί σε κομβικό σημείο στην πόλη της Δράμας, όπως στο Δημοτικό Ωδείο Δράμας.

Στα πλαίσια αυτής της δράσης προβλέπεται επίσης η δημιουργία ενός κέντρου ενημέρωσης επισκεπτών. Το κέντρο αυτό θα συμβάλλει στην ορθολογικότερη διαχείριση των επισκεπτών με σκοπό την «ισοκατανομή» τους στο χώρο, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περιβαλλοντική υπερφόρτωση ενός χώρου, καθώς και η διανομή του εισοδήματος στην περιοχή.

Ένα τέτοιο κέντρο κρίνεται σκόπιμο να δημιουργηθεί, από δημόσιους φορείς (όπως η Ν.Α., η Τ.Ε.Δ.Κ., το Επιμελητήριο, κλπ.), κατ' εξαίρεση εκτός περιοχής παρέμβασης, σε κομβικό σημείο στην πόλη της Δράμας, η οποία αποτελεί τον πρώτο σταθμό κάθε επισκέπτη του Νομού.

Το κέντρο αυτό θα μπορεί να παρακολουθεί την εξέλιξη της τουριστικής υποδομής, να προβάλλει την περιοχή, να παρέχει πληροφορίες σχετικές με τα αξιοθέατα και τις παρεχόμενες στην περιοχή υπηρεσίες και να κατευθύνει έτσι τους επισκέπτες ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους.

Παράλληλα θα είναι δυνατό, μέσω ηλεκτρονικής δικτύωσης, με τα καταλύματα της περιοχής να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις κρατήσεις δωματίων. Ένα τέτοιο κέντρο θα αποτελεί πιλοτική εφαρμογή για την περιοχή και θα συμβάλλει στην καλύτερη οργάνωση, στην πληρέστερη πληροφόρηση και στην προώθηση των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στην περιοχή παρέμβασης και στο νομό γενικότερα.

Δεδομένου ότι προβλέπεται ότι οι δράσεις είναι δυνατόν να υλοποιηθούν εκτός περιοχής παρέμβασης (σε κομβικό σημείο), είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι στην περίπτωση που στη σχετική πρόταση περιλαμβάνονται δαπάνες για την έδρα, θα πρέπει να γίνει εφαρμογή του κανόνα 12 του Καν. 1685/2000, προκειμένου αυτές να θεωρηθούν επιλέξιμες.

Ακολουθεί ο πίνακας 5.8 στον οποίο παρουσιάζονται οι κατηγορίες πράξεων και οι προβλεπόμενες δράσεις ανά κατηγορία πράξης, καθώς και στοιχεία που αφορούν στην περιοχή εφαρμογής, στους τελικούς αποδέκτες, στο ύψος ενίσχυσης, στο συνολικό προϋπολογισμό και στον προϋπολογισμό που προκηρύσσεται στα πλαίσια της παρούσας προκήρυξης ανά δράση. Το ποσό του προκηρυσσόμενου προϋπολογισμού είναι ενδεικτικό και δύναται να τροποποιηθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8.: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΑΞΕΩΝ, ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟ

ΜΕΤΡΟ 1.4: «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ»

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
<i>Κατηγορία 1.4.1</i>	<i>Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος</i>						<i>214.000,00</i>	<i>0,00</i>
Δράση 1.4.1.1	Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΑ, νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό) [για δημόσιο έργο ή πράξη δημόσιου χαρακτήρα]	100%	75%	25%	214.000,00	0,00
Δράση 1.4.1.4	Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΑ, νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό)	100%	75%	25%	0,00	0,00
<i>Κατηγορία 1.4.2</i>	<i>Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου</i>						<i>688.369,73</i>	<i>331.015,93</i>
Δράση 1.4.2.1	Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κλπ.) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης	Καθαρή περιοχή Leader+	ΟΤΑ, νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό)	100%	75%	25%	200.000,00	0,00
Δράση 1.4.2.3	Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	Καθαρή περιοχή Leader+	ΟΤΑ, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό)	⁽¹⁾ 100% & ⁽²⁾ 75%	⁽¹⁾ 75% ⁽²⁾ 55%	⁽¹⁾ 25% ⁽²⁾ 20%	110.665,93	110.665,93

ΚΑΤ. ΠΡΑΞΕΩΝ/ ΔΡΑΣΕΙΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΕΤΑΙ (€)
				ΣΥΝΟΛΟ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ-Π	ΕΘΝΙΚΗ		
Δράση 1.4.2.4	Κέντρα πολιτιστικών δραστηριοτήτων	Συνολική περιοχή Leader+ & Κομβικό σημείο	ΟΤΑ, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό)	(¹) 100% & (²) 75%	(¹) 75% (²) 55%	(¹) 25% (²) 20%	220.350,00	220.350,00
Δράση 1.4.2.5	Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΑ, νομικά πρόσωπα, συλλογικοί φορείς, ΜΚΟ (με σχετικό καταστατικό σκοπό) [για δημόσιο έργο ή πράξη δημόσιου χαρακτήρα]	100%	75%	25%	157.353,80	0,00
Κατηγορία 1.4.3	Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς	Καθαρή περιοχή Leader+	ΟΤΑ, επιχειρήσεις ΟΤΑ, πολιτιστικοί σύλλογοι και σωματεία και λοιποί συλλογικοί φορείς και ΟΤΔ	100.000 € ανά τριετία και μέχρι 75% των επιλέξιμων δαπανών	Μέχρι 75.000 €	Μέχρι 25.000 €	61.307,03	0,00
Σύνολο Μέτρου 1.4							963.676,76	331.015,93

(¹) : για μη ανταποδοτικές επενδύσεις το ύψος ενίσχυσης είναι 100%

(²) : για ανταποδοτικές επενδύσεις το ύψος ενίσχυσης είναι 75%

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: «Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών»

Στα πλαίσια του άξονα αυτού προβλέπεται η εφαρμογή σχεδίων συνεργασίας που έχουν ως στόχους:

- την επίτευξη της απαιτούμενης κρίσιμης μάζας για τη βιωσιμότητα ενός σχεδίου συνεργασίας και
- την αναζήτηση της συμπληρωματικότητας των δράσεων του σχεδίου συνεργασίας

Μέτρο 2.1: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: Διατοπική – διαπεριφερειακή συνεργασία»

Στόχος του μέτρου είναι η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης της περιοχής παρέμβασης.

Ο στόχος αυτός, ο οποίος θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη συνεργασιών σε διατοπικό ή διαπεριφερειακό επίπεδο, βρίσκεται σε πλήρη συνάφεια με τους στόχους του άξονα.

Μέτρο 2.2: «Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία»

Στόχος του μέτρου είναι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πρακτικών μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων Χωρών, που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην από κοινού επίλυση προβλημάτων ή στη διαμόρφωση ανάλογων πολιτικών κυρίως στην προώθηση υπηρεσιών και προϊόντων, ώστε να καταστούν ελκυστικότερες οι περιοχές αυτές. Η εφαρμογή σχεδίων συνεργασίας θα συμβάλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας για την περιοχή παρέμβασης και στην καλύτερη αξιοποίηση των τοπικών της πόρων μέσω της επίτευξης της συμπληρωματικότητας, ενώ παράλληλα επιδιώκεται η δημιουργία ενός σταθερού οργανωτικού μοντέλου, ώστε η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης να αποκτήσει μακροπρόθεσμη προοπτική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9: ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2

ΜΕΤΡΟ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΕΛΙΚΟΙ ΑΠΟΛΕΚΤΕΣ	ΥΨΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ)			ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ (€)
				ΣΥΝΟΛΙΚΗ	ΚΟΙΝ./ ΕΓΤΠΕ- Π	ΕΘΝΙΚΗ	
Μέτρο 2.1	Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: Διατοπική – Διαπεριφερειακή Συνεργασία	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΔ LEADER I,	100%	75%	25%	170.000,00
	LEADER II, LEADER+, Συλλογικοί Φορείς αναγνωρισμένης προσέγγισης LEADER (συμπεριλαμβανόμενων των λοιπών συλλογικών φορέων κατά την έννοια της LEADER II), Φορείς που εξυπηρετούν συμφέροντα του Δημοσίου ή συλλογικά συμφέροντα του Ιδιωτικού τομέα και οι οποίοι: (α) εδρεύουν και δραστηριοποιούνται στην						
	α) Δαπάνες προετοιμασίας του σχεδίου (προπαρασκευαστική φάση)						
	β) Δαπάνες υλοποίησης (κυρίως φάση		80%	60%	20%		

			περιοχή παρέμβασης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+, (β) από το καταστατικό τους προκύπτει η δυνατότητα υλοποίησης των προτεινόμενων ενεργειών	Κανόνας de minimis (μέχρι 100.000 €ανά τριετία) και ανώτερο ύψος ενίσχυσης μέχρι 80% των επιλέξιμων δαπανών	Μέχρι 75.000€/τριετία	Μέχρι 25.000€/τριετία	
Μέτρο 2.2	Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία	Συνολική περιοχή Leader+	ΟΤΔ LEADER+, Φορείς που εξυπηρετούν συμφέροντα του Δημοσίου ή συλλογικά συμφέροντα του Ιδιωτικού τομέα και οι οποίοι: (α) εδρεύουν και δραστηριοποιούνται στην περιοχή παρέμβασης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+, (β) από το καταστατικό τους προκύπτει η δυνατότητα υλοποίησης των προτεινόμενων ενεργειών				80.000,00
	α) Δαπάνες προετοιμασίας του σχεδίου (προπαρασκευαστική φάση)			100%	75%	25%	
	β) Δαπάνες υλοποίησης (κυρίως φάση)			80%	60%	20%	

				Κανόνας de minimis (μέχρι 100.000 €ανά τριετία) και ανώτερο ύψος ενίσχυσης μέχρι 80% των επιλέξιμων δαπανών	Μέχρι 75.000€/τριετία	Μέχρι 25.000€/τριετία	
<i>Σύνολο Αξονα 2</i>							250.000,00

(ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΡΑΜΑΣ Α.Ε).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Οι φυσικές ομορφιές τις οποίες διαθέτει η χώρα μας, αναμφισβήτητα αποτελούν σημείο αναφοράς τόσο για εμάς ως έθνος, όσο και για πολλούς τουρίστες ως σημαντικός πόλος έλξης. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, εδώ και πολλές δεκαετίες αποφασίσαμε να στρέψουμε την προσοχή μας στην τουριστική ανάπτυξη, καθιστώντας τον τουρισμό στις μέρες μας μία από τις κυριότερες βιομηχανίες.

Κάνοντας μία αναδρομή στο ελληνικό τουριστικό προϊόν, μπορούμε να πούμε ότι η ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού στηρίχτηκε στο τρίπτυχο ήλιος- θάλασσα- ξεκούραση, το οποίο ουσιαστικά δεν είναι τίποτα άλλο από το μοντέλο του μαζικού τουρισμού, με ιδιαίτερα θετικά αλλά και σε πολλές περιπτώσεις καταστροφικά αποτελέσματα για έναν προορισμό.

Από τις αρχές τις δεκαετίας του 90' άρχισε να διαφαίνεται ότι η συγκεκριμένη τουριστική προσφορά έπαυσε να είναι ανταγωνιστική και τούτο διότι νέοι τουριστικοί προορισμοί στην περιοχή της Μεσογείου, με χαμηλότερο κόστος παραγωγής από την Ελλάδα, άρχισαν να προσφέρουν ένα ανάλογο τουριστικό προϊόν σε καλύτερες τιμές, αποσπώντας παράλληλα από την Ελλάδα ένα σημαντικό μερίδιο αγοράς.

Αυτή η απαξίωση της τουριστικής μας προσφοράς, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η Ελλάδα σε ήλιο, θάλασσα, ξεκούραση κ.α, δηλαδή στοιχεία που συνθέτουν ένα εξαιρετικά ελκυστικό πακέτο για μαζικό παραθερισμό (leisure tourism), φυσικά δεν αρκούν μέσα σε ένα τόσο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Κοιτώντας από τη μια τις περιοχές που έχουν αναπτύξει μαζικό τουρισμό και την σημερινή κατάσταση τους και από την άλλη την πτυχιακή εργασία στο σύνολο της για την ανάπτυξη των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού σε έναν νομό όπως τον νομό Δράμας, καταλαβαίνουμε πολύ εύκολα ότι ο μόνος δρόμος για την μελλοντική ανάπτυξη και διατήρηση του τουρισμού στη χώρας μας είναι ο εμπλουτισμός της τουριστικής μας προσφοράς με την ανάπτυξη των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού.

Δυστυχώς σε πολλές περιοχές της χώρας μας, κυρίως νησιωτικές, η 'εναλλακτική' τουριστική ανάπτυξη δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος και γενικότερα δεν έπεισε πολιτεία και φορείς ούτως ώστε να υποστηριχθεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω. Ζωντανό παράδειγμα εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης είναι ο νομός Δράμας.

Τα τελευταία χρόνια αυτό που προβληματίζει έντονα τους κατοίκους της Δράμας, είναι το γιατί να έρθει κάποιος στη Δράμα. Η απάντηση, κοιτάζοντας όλα τα παραπάνω, είναι αυτονόητη. Για το φυσικό περιβάλλον του νομού, για όλα εκείνα τα ξεχωριστού κάλλους

περιβαλλοντικά στοιχεία της Δράμας, που προκαλούν δέος και επιθυμία βαθύτερης γνωριμίας με τον τόπο και τους κατοίκους της.

Η Δράμα αναπτύσσεται τουριστικά και είναι σίγουρο ότι θα αναπτυχθεί τουριστικά ακόμη περισσότερο στο μέλλον. Αξιοποιώντας την εμπειρία, την γνώση και την τεχνολογία θα πρέπει να αποφύγει τα λάθη άλλων περιοχών, που εξαιτίας της ασύνητης τουριστικής ανάπτυξης τους, κατέληξαν ο φυσικός τους πλούτος να γίνει η καταστροφή τους. Με το σύνθημα 'οικότοπος αναζήτησης και δημιουργίας' η Δράμα προσκαλεί τον φίλο επισκέπτη να γνωρίσει την αυθεντικότητα του τόπου, δίνοντας του την ευκαιρία να δράσει τουριστικά μέσα σε ένα περιβάλλον που σέβεται την ιστορία, τον πολιτισμό, την φύση και τον άνθρωπο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για όλη αυτή την προσπάθεια θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά :

- ✚ Το Γραφείο Τουρισμού Δράμας και την Νομαρχία Δράμας, για την παροχή έντυπου υλικού και πληροφοριών για τον τουρισμό του Νομού Δράμας.**
- ✚ Την Αναπτυξιακή Εταιρεία Δράμας, για την παροχή του τοπικού προγράμματος Leader+ Νομού Δράμας.**
- ✚ Τους καθηγητές Ανδριώτη Κωνσταντίνο και Ρίγγα Χρήστο, για τις σημειώσεις και τις παρατηρήσεις τους.**
- ✚ Την επόπτρια καθηγήτρια της πτυχιακής εργασίας Αυγελή Βασιλική, για τις πολύτιμες συμβουλές και την καθοδήγηση της.**
- ✚ Την οικογένεια και τους φίλους μου, για την αμέριστη συμπαράσταση τους καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.**

**Συμεωνίδου Σουλτάνα
Ηράκλειο Κρήτης
2007**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ΚΕΠΕ (1985). Ελλάδα- Το πενταετές σχέδιο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης 1983- 1987. Αθήνα.
- Βαρβαρέσος Σ. (1997). Τουρισμός. Οικονομικές Προσεγγίσεις. Αθήνα. Προπομπός.
- Κοκκώσης Χ. & Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Αθήνα. Κριτική.
- Κομίλης Π. & Βαγιονής Ν. (1999). Τουριστικός Σχεδιασμός. Μέθοδοι και Πρακτικές Αξιολόγησης. Αθήνα. Προπομπός.
- Λαγός Δ. (1998). Ο τουρισμός ως παράγοντας προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης. Τόπος. 14, σελ 47-65.
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας (2002). Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα 2000- 2006 Γ' ΚΠΣ. Αθήνα. Ο.Κ.Ε.
- Σφακιανάκης Μ. (2000). Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Αθήνα. Έλλην.
- Βασιλόπουλος Γ. (1967). Η Ελλάδα και ο τουρισμός. Αθήνα.
- Λιαλιάμος Γ. (1996). Επιπτώσεις από την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού: ελληνική πραγματικότητα και ξένες αναφορές. Αθήνα.
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης. (2005). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ 2000-2006.
- Ανδριώτης Κ. (2003). Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, σημειώσεις μαθημάτων, ΑΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο.
- Ανδριώτης Κ. (2006). Αειφορία- Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, σημειώσεις μαθημάτων, ΑΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο.
- Ρίγγας Χ. (2003). Αειφορία- Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, σημειώσεις μαθημάτων, ΑΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Archer, B.H & Cooper C. (1998). The positive and negative impacts of tourism. In: Theobald W. (ed). Global Tourism: The Next Decade, (pp. 73-91). 2nd ed. Oxford: Butterworth- Heinemann.
- Boss, H. (1995). New forms of tourist behaviour in the accomodation sector. In: AIEST (ed). Real Estate Business and Tourist Development, (pp, 149- 168).
- Britton, S.G (1989). Tourism, dependency and development: A model of analysis. In: Singh, T. V., Theuns, H.L. & Go, F.M. (eds) Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries, (pp 93- 116). Frankfurt: Peter Lang.
- Cleverdon, R. (1979). The Economic and Social Impact of International Tourism on Developing Countries. London: Economist Intelligence Unit.
- Coccossis, H. (1996). Tourism and Sustainability: perspectives and implications. In: Priestley, G.K., Edwards, J.A. & Coccossis, H. (eds). Sustainable Tourism? European Experiences, (pp 1- 21). Oxon: CAB.
- Edgell, D.L (1990). International Tourism Policy. New York. Van Nostrand Reinhold.
- Fousekis & Lekakis, J.N. (1996). Greece's institutional response to sustainable development. Environmental Politics. 6(1): 131- 152.
- Friedmann, J. (1980). An alternative development? In: Friedmann, J., Wheelwright, E. & Connel, J. (eds). Development Strategies in the Eighties. Development Studies Colloquium. (pp 4- 11), Sydney. University of Sydney.
- Green, H. & Hunter, C. (1993). The environmental impact assessment of tourism development. In: Johnson, P. & Thomas, B. (eds). Perspectives on Tourism Policy, (pp 29- 48). London. Mansell.

- Gunn, C.A. (1998). *Tourism Planning*. 2nd edition. New York: Taylor & Frances.
- Hague Declaration on Tourism. (1989). Inter parliamentary union and the World Tourism Organisation. *Problems of Tourism*. 12: 113- 120.
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm, *Annals of Tourism Research* (pp 850- 867).
- Inskip, E. (1987). Environmental planning for tourism. *Annals of Tourism Research* (pp 118- 135).
- Krippendorf, J. (1982). Towards new tourism policies: the importance of environmental and sociocultural factors. *Tourism Management* (pp 135- 148).
- Middleton, V.T.C. & Hawkins, R. (1998). *Sustainable Tourism. A Marketing Perspective*. Oxford: Butterworth- Heinemann.
- Miossec, J.M. (1977). Une modele l'espace touristique. *L'Espace Geographique* (pp 41- 48).
- Pearce, D.G. (1989). *Tourist Development*. 2nd edition. New York. Longman.
- Romeril, M. (1985b). Tourism and the environment: towards a symbiotic relationship. *International Journal of Environmental Studies* (pp 215- 218).
- Rostow, W.W. (1960). *The Stages of Economic Growth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schumacher, E.F. (1974). *Small is Beautiful*. London. Penguin.
- Sinclair, M.T. (1998). Tourism and economic development. *Journal of Development Studies* (pp 1- 51).
- Weaver, D.B. (1998). *Ecotourism in the less developed world*. New York: CAB International.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- www.un.org/esa/agenda21/.
- www.agrotour.gr.
- www.godrama.gr.
- www.drama.gr
- www.kepka.org
- www.adventurestore.gr